

କବିବର ନୀଳକଣ୍ଠ ପ୍ରଣୀତମ୍

BHANJA MAHODAYAM

BY

Nilakantha.

Edited with short notes

by

Pandit Banambar Acharya. Sahityacharya

Lecturer

Utkal Christian College, CUTTACK.

Publishec   ısra, Kavyatirtha.

Cuttack.

(1st Edition)

1946

କେନ୍ଦୁଝରଗ୍ରାମମହେନ୍ଦ୍ରାଣାଂ ଧୀରାଣାଂ ପୁଣ୍ୟକର୍ମଣାଂ
ସୁତୋପନୟନସ୍ୟେଦଂ ସ୍ମାରକଂ ଗ୍ରନ୍ଥ ପୁସ୍ତକଂ

ଅଜ୍ଞାନାଦ୍ ବା ପ୍ରମାଦାଦ୍ ବା ଚଳତ୍ତ୍ୱ ନ୍ୟୂନସୋଽପି ବା
ଅସାଧୁ ଲିଖିତଂ ସଦ୍ଭିଶ୍ଚଶୋଧ୍ୟଂ ବିଚକ୍ଷଣୈଃ ।

Raja Sahib Keonjhar State.

INTRODUCTION,

By bringing to light the Bhanja-Mahodayam Pandit Banamber Acharya, Sahityacharya has satisfied the curiosity of scholars who found its mention in the list of old manuscripts given in Hunter's 'Orissa'. The work is in the form of a dialogue written in sanskrit. The text principally consists of verses interspersed with a few prose passages. It gives the traditional geneology of the Ruling House of Keonjhar State; not a single name of this geneology however, is found in the ancient Bhanja copper plate grants so far discovered. Moreover this work furnishes no clue to the origin of ruling family of Keonj har which is an offshoot of the Bhanja-dynasty of Mayurbhanja. It is not proper place here to dilate upon the Mauryian origin of the Bhanja dynasty and its antiquity which find support to some extent in the rock paintings and inscriptions existing at Danguaposi in Keonjhar State.

The poet flourished in the last quarter of the 18th. and lhe first quarter of the 19th. centuries when the ancient history of the Bhanja dynasty was lost even in the tradition and the poet, so far the early period is concerned had to base his narrative or the local traditions and so the credence cannot be given to the accounts of early period. One advantage of this recorded tradition is this that it omits thc name of Jai Singha of present tradition the founder of the family who divided the kingdom between his two sons-Adi Bhanja and Jyoti Bhanja and thus it furnishes date as to how the traditions developed in course of time. The value of the work lies also in the fact that it contains descriptions

of some contemporary events which are historically much important.

The author seems to have principally confined his attention to the account of rule of Balabhadra Bhanja (1764-1792 A D.) and of the successor Janardan Bhanja (1792-1831 A.D.) of Keonjhar. His staement relating to defeat that Raja Ram Pandit the Marhatta Subedar of Orissa from 1778-1782 A.D. sustained at the hands of Prataprudre Deba the ruler ot Bamra (1745-1779 A D.) is of much importance. In the description of another battle that was fought between Balabhadra Bhanja on one hand and Sudhala Deb of Bamra on the other is given the military strength of Keonjhar.

It has been narrated in the work that Balahadra Bhanja received military aid from the feudatory chiefs of 1. Sukinda, 2. Paschimkota, 3.Amrakota, 4 Dhenka, 5.Kantajhari, 6.Palahara, 7. Daspur and 8, Bamanghati when he fought against Sudhala Deva. Acccrding to Stirling's account of Orissa the first 5 chiefs are found to be under Keonjhar in 1592 A.D. There are records to show that Palahara formed a part of Keonjhar during the pre-British days and it still pays its tribute to Keonjhar through the British Government of India. Dasapur and Bamanghati are situated in the western part of Mayurbhanj and it may be assumed that they render help at the request of Balabhadra Bhanja to Damodara Bhanja of Mayurbhanj who were cousins and who had cordial relations among themselves to such an extent that they considered both the States of Mayurbhanj and Keonjhar as one and the same.

The poet has vividly described every thing of Keonjhar, its mountains, rivers, temples, aboriginal people. The description of the Juan-

gas shows the poet's acumen in observation and it is perhaps the only account of these hill people which finds mention in the literature. The work may be called the Gazetteer of Keonjhar in modern sense.

The account of birth of the river goddess Vaitarani as given in this work seems to have been taken from Viraja Mahatmya. I hope this work would be an interesting reading to the antiquarians of Orissa.

Binayak Misra.
Lecturer, Calcutta University.

PREFACE

This nice sanskrit Drama of the illustrious poet Nilakatha who flourished In the 18tn Century would have been lost to sight as many others are, had not the great historian Hunter mentioned the name of this work. He however deed not speak of its author. For a long time there were researches of this book without effect. Fortunately enough the manuscript in the Rani Pravas Manjari Devee memorial library at Keonjhargarh was found by me. It is needless to speak of the labour I have undergone to put it in black and white and enable myself to bring it to light.

The Poet:—

while giving an account of himself the poet writes that he was the son of Dibyasingha of Narasingpur Sason (Keonjhargarh) who belonged to Vatsa Gotra. His mother's name was Subarna Devi. The poet was a devotee of Durga. Besides this meagre description there is nothing else in this book from which we can get a fuller account. There is at present a family with the tittle ofDwibedy at Narasinghpur who claimVastas gotra and it can be said that our poet belonged to this family. The poet was probably a desciple of Torkalankar who adorned the court of Janardan Bhanja, but as it was not permitted to a disciple to utter the name of his teacher or precepter he has not made any mention of his(Tarkalankar's) name. The poet flourished in the court of Janardan Bhanja who reigned form 1792 to 1831. There being no definiteness about his birth date we can say that he might have been born in the time of Janardan's predecessor Balabhadra Bhanja.

Style—

The author has mainly used the Goudiya Style befitting the subject matter as he has depicted mainly war and victory In those days the poets were substantially patronised by their chiefs only for the purpose of producing fine arts of literature for the sake of pleasure as well as for enriching literature of their mother country. It is therefore likely that a poet must eulogise his patron by necessarily shading the charactors of his neighbours It may be at times exaggerated to some extent but it is inscrutable on the part of a poet to enlighten the charactor of the "Nayaka" by raising him up to a higher level. Hence it is that the poet has adopted the Goudiya Style but yet he has not been blind to modulate his language according to the different sentiments or, RASA. In language and art of description he has successfully approached Magha. Though classic in nature this fine production is quite romantic picturesque. The very language and its flow are themselves the flow of life of this work. The reader is atonce taken by the tide and simultaneously understands the meaning or even without understanding he takes delight in singing the songs. The alliteration and repetation of the same syllable and word enhances the beauty without being forced even there are portions without much substance but enriched lively in song and song only. This shows the jovial nature of the poet himself at places he has been perfectly able to put before the reader the naked nature of the then aboriginal homely affairs which is very rarely found in other Sanskrit poets.

The poet, therefore, may be called the poet of all and not of some. The style throbs with life and vigour and the very lines are the pen-pictures of matter behind it.

A brief sketch of the Drama:—

Once two 'Yakshas' named Priyambado and Anangakalebar were cursed by Kubera to undergo exile on the earth for one year for committing nuisance on Rambha and others and in order to make expiation for the sin, they were advised by their lord Kuver to go round all important places of pilgrimage in India. In course of their travel they happened to arrive at Gonasika, the source of the sacred river, Baitarani. The hoary and the sacred antiquity of this place produced a feeling of exhilaration in the heart of Anangakalebara and he asked Priyambada the reason of such sudden change as the latter had many previous occasions seen the place: Priyambada replied that due to the existance of the sacred Ganges in the form of the Baitarani in the locality. Anangakalebara became inquisitive to know in detail the history of the appearance of the Baitarani and to satisfy his curiosity Priyambada gave the following account:—

Brahma the Creater wanted to perform Yajna at Birojakshetra Jajpur) and prayed Ganga (the Ganges) to come down. On being asked the time of the performance by Ganga, Brahma replied that it would begin when the sound of the drums would be heard. Sometime after when

Ganga heard the sound of drums of the Sabaras (Juangas hill tribe) made in accompaniment to their dance, She mistook it to be the sound of the drums of the Yajna as previously told to her by Brahma and appeared at Gonasika. Brahma got the news of Ganga's descent and being accompanied by Indra and other gods and Brahmarsis hurried to Gonasika and chanted prayers in her praise. Brahma set up a Shiva Linga Brahmeswar by name just near the source of the Baitarani. At this Ganga was highly pleased and she followed Brahma to the place fixed for sacrifice. Brahma also set up Kroshalingas etc. a linga at the interval of each Krosha (2 miles) on the way beginning from Gonasika right up to Jajpur.

On hearing this Anangakalebara reverently bowed down to the Baitarani and the two friends started to see the neighbouring Juang village after respectfully making obeisance to the images of gods and goddesses found therein.

They saw young men and women dancing together boisteriously, healthy women wearing leaves as dress and adorned with Gunja necklaces freely moving here and there. They saw well built Sabaras (hunters) running after their games accompanied by hounds. Like Risis feeding upon fruits and roots of the jungle, these simple folk lived merry lives and on seeing this the heart of the two Yakshas were filled with joy. Their joy was all the more increased at the sight of the beautiful scenery which the hillocks presented by being interspersed with yellow field of

Ramatila (an oil seed) which put to shame the beauty of Sumeru. Priyambada did not forget to point out to his friend how the simple Sabaras were dauntless in spirit being brought up as they were in the lap of nature.

In due course of their conversation when Anangakalebar wanted to know in whose territory they had arrived, Priyambada replied that Gonasika is situated in Kendujhari the realm of the world famous Bhanja Kings which streched for 30 Yojanas, Priyambada also said, that is the only place where Bhramaramai, the sovereign remedy of leprosy can be found. Winding up their conversation at this stage, they two descended from the mountainous region and proceeded in the direction of the capital town. When they had covered a certain distant, Priyambada pointed out the lofty temple of Baladevjee to Ananga. Some time after when they entered into the temple, Priyambada took Ananga round the courtyard of the temple and showed him all the gods and goddesses along with Baladevjee. They two made their respectful obeisance to the deities. When Anangakalebara could see the smaller images of Balabhadra, Subhadra and Jagannath in a small temple near the big one he asked Priyambada the history of these and this the latter promised to relate later on. When they finished darshan, they sat on the floor of the sun-temple for a while and Ananga being struck with the fine architecture of the big temple asked Priyambada the name of the builder. In this con-

nection Priyambada gave a list of the king of the ruling Bhanja dynasty of Keonjhar and dilated upon the reign of Laxminarayan Bhanja the builder of the great Valadevjee temple. While giving an exhaustive history of the reign of Balabhadra Bhanja, Priyambada stressed on his famous expedition against Bamara and his glorious victory therein a brief account of which as described in this book is given below:—

The Marahatta Subedar Raja Ram pandit (1778-82) while realising tributes form the Orissa chiefs, had to fight a battle against Prataparudra deva (Pratapa Dev) of Bamara and was utterly defeated by him. The chief of Bamara at that time was living in the fort of Barakote situated just on the bank of the Brahmanee (Brahmee) river. After Pratapa Deva, his son Sudhal Deva under the evil advice of his uncle Yadumani, broke the tie of friendship with Balabhadra Bhanja of Keonjhar and in a battle with him was utterly humbled. Offence given to Bamadeva, the younger brother of Ballbhadra Bhanja at his marriage ceremony by Sudhal Deva of Bamara, has been related in this book to have been responsible for this battle. Local tradition also furnished us with the particular nature of the offence that infuriated Balabhadra Bhanja and precipitated this battle. It is given below:—

Bamadeva's marriage had been settled with princess of Bamara As Balabhadra Bhanja was preoccupied with many troubles arising out of Frontier disputes he expressed his unwillingness to

have the ceremony performed on the fixed day. As there was no other auspicious day to be found that year, the party which had come from Bamra for settling the marriage took Bamadeva with a small number of followers with the permission of Balabhadra Bhanja. Though it was not,befitting a king's brother to go for a marriage like that Balabhadra had no other option but to allow it due to the earnest request of the bride's party

Bamadeva went to Bamara and the marriage was duly performed There a certain relation of the bride of Bamara,probably in order to insult Bamadeva asked from where the boy (Bamadev) was obtained. In reply to this Yadumani, the uncle of the chief of Bamara said that they had procured the helpless chap from some where. Bamadev could overhear this. A hero like him could ill look this insult and at once he left Bamara along with his newly-married wife and his followers. While coming he promised revenge for this insult. Bamadeva on his arrival at Keonjhar met his brother Balabhadra Bhanja and related to him the whole story Bamadev brought down his own head-dress and putting it at the feet of his brother said that he would never put it on unless the insult be fully avenged. Balabhadra heard the story from the start to the finish and ordered his chief adviser (Bebarta- (Byabaharta) Sindhu Samantarai to ask the feudatory chieftains to assemble with their armies at once. Sindhu communicated the royal order without any loss of time and without any loss of time the

following chieftains hastened to Garh (capital town accompanied by soldiers as numbered below.

1. Sukinda	...	10000	cavarly
2 Ambo Mangaraj)		1200	,,
3 Dhenka	...	1000	,,
4. Dasapvr Mahapatro)		1000	,,
5. Kantajhari	...	1000	,,
6. Pala king Pal-lahara		5000	,,
7. Bamananghati	...	7000	.. Infantry
8. Pachikote	...	5000	including arches.

Besides this, Balabhadra's own standing army stood as follows:—

1. Under the lieutenantship of Gadadhar Bhanja	10000	cavalry
2. Under Bandhu Singh	9000	Infantry.
3. Under Ghanashyam Deva	8000	Art'llery.
4. Under Chandra sekhar	7000	Archers.
5. ,, Raghunath Mohapatra	6000	Infantry.
6. ,, Berhajal	5000	Archers.
7. ,, Bhagwan Pandit	4000	,,
8. .. Mohan Das	3000	.,

They marched on. On the 4th day the army arrived at Barkote which is situated on the bank of river Brahmani. On hearing this the younger brother of Raja of Bamra brought proposal of compromise but surrounded as Sudhala was by evil advisers he acted on the persuation of his uncle Yadumani and made preparation for a battle. A terrible battle ensued and in the long run Bamra had to acknowledge defeat. The soldiers of Balabhadra entered triumphantly in to the fort of Barakote and captured Yadumani who was at the root of all this blood-shed.

This is in brief a description of the Bamra expedition as depicted in this drama by the poet. The subject matter beginning from 30th verse of the second act to the end of the seventh act is solely devoted to this heroic achievement of Balabhadra. Winding up Priyambada said that in order to perpetuate the memory of this incident, Balabhaura Bhanja carried away the smaller images of Balabhahra, Subhadra and Jagannath from Barakote and installed them in a small temple.

Then tha poet dramatically gives a description of the wonderful accomplishments of Janardan Bhanja, the son and successor ef Balabhadra. Ha also has not failed to describe in his flowery dramatic style about the place with the duties therein and his court.

When a the objects worthy of note at the capital town were exhausted one by one, the poet in the same dramatic view glorifies the rivers. mountains and other sacred places ying on the route to Jajpur.

Class of this work—Although styled as drama the work does not exhibit all the qualities and requirements of that species of literary art. The story throughout is told in a dialogue form and the whole work contains only two male characters. Other technical requirements of a drama are all latent. It may more odvantagiously be brought under the category of champoo a species of poetical work interspersed whith prose passages. Even it differs from Champoo in its manner of narration. In Champoo the poets narrate the story but here our poet brings to the stage two characters for the same purpose.

———

ଗ୍ରନ୍ଥପରିଚୟଃ

ନବବଧାସୁ ଗଙ୍ଗାସୁ ଆଦ୍ୟତ୍ୱେନ ସ୍ମୃତାୟାଃ ପୁରାଣପ୍ରଖ୍ୟାତାୟାଃ ବୈତରଣ୍ୟା ଜନ୍ମଭୂମିଃ କେନ୍ଦୁଝରସ୍ୟ ପାବନତମା । ଜନପଦମିଦଂ ସ୍ମରଣା-ତୀତକାଳାଦପି ସୁପ୍ରଶସ୍ତ ଦେଶଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠତୟୋଦାସ୍ତେ । କାଳଭେଦାତ୍ କଳି-ଙ୍ଗୋତ୍କଳୋଡ୍ରାଦ-ନାମଭେଦମୁରରୀକୃତ୍ୟ ବିରାଜତଃ ସମୃଦ୍ଧସ୍ୟ ଦେଶ-ସ୍ୟୈକଦେଶତ୍ୱେନାସ୍ମାନଂ ସମର୍ପୟନ୍ତୀୟଂ ଭୂମିର୍ନାସୀବର୍ତ୍ତିସ୍ମ "ପୂର୍ବସ୍ମିନ୍ କାଲେ ନଦୀତଟଦେଶେ ଜନା ବସତିଂ ସ୍ଥାପୟନ୍ତିସ୍ମ" ଇତି ଐତିହ୍ୟ-କୋବିଦାଃ କଥୟନ୍ତି । ତସ୍ମାତ୍ ଗଙ୍ଗାତଃ ପ୍ରାଚୀନାୟା ବୈତରଣ୍ୟା-ସ୍ତଟଭୁବି ନୂନମାର୍ଯ୍ୟାଃ ସର୍ବାଦୌ ବାସଂ ଚକ୍ରୁରିତ୍ୟବଗମ୍ୟତେ । ଅପରଞ୍ଚ ବୈତରଣୀତଟଭୂମୌ ବହବଃ ପକ୍ୱେଷ୍ଟକସ୍ତୂପା ବିଶାଳା ଜଳାଶୟାଶ୍ଚ ପରିଲକ୍ଷ୍ୟନ୍ତେ । ପାର୍ଶ୍ୱନାଥମହାବୀରାଦୀନାଂ ମୂର୍ତ୍ତୟଶ୍ଚ ବହୁଷୁ ସ୍ଥାନେଷୁ ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ । ତେଷୁ ତେଷୁ ସ୍ଥଳେଷୁ ଶରାକ ଇତ୍ୟାଖ୍ୟାତାନାଂ ଶ୍ରାବକାପର-ପର୍ଯ୍ୟାୟାଣାମାର୍ହତାନାଂ ବସତିରାସୀତ୍ ଇତି ଲୋକବାର୍ତ୍ତାଽଦ୍ୟାପି ପ୍ରଚ-ଳତାଽସ୍ତି । କିଞ୍ଚ ସୌଗତାନାଂ କୀର୍ତ୍ତ୍ୟବଶେଷୋଽପି ତଟେଽସ୍ୟାଃ ପରି-ଲକ୍ଷ୍ୟନ୍ତେ । ଅଗୋନାସିକାୟାଃ ବଚେଜଃକ୍ଷେତ୍ରଂ ଯାବତ୍ ପ୍ରତିକ୍ରୋଶଂ ସ୍ଥିତାଃ ଶିଳାମୟ୍ୟଃ ଲିଙ୍ଗମୂର୍ତ୍ତୟଃ ଶୈବାନାଂ ପ୍ରଭବମତ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ସ୍ମାରୟନ୍ତି ହିତାଦ୍ରଞ୍ଜଗ୍ରାମେ (ପ୍ରାଚୀନଶିଳାଭଞ୍ଜପାଟ୍ୟାଂ) ପର୍ବତଗାତ୍ରାଙ୍କିତମନ୍ଦ-କ୍ଷେତ୍ରନିବନ୍ଧଂ ତଦଧୋଲିଖିତା ବ୍ରାହ୍ମୀଲିପୟଶ୍ଚ ଦେଶସ୍ୟାସ୍ୟ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନତାମୁଚ୍ଚୈର୍ଘୋଷୟନ୍ତି ।

ଭଞ୍ଜବଂଶୋଦ୍ଭବାଃ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟା ରାଜାନଃ ବହୁକାଳାଦାରଭ୍ୟ ଦେଶମିମଂ ଶାସତ ଆସତେ । ତେଷାଂ ବଂଶାନୁଚରିତବର୍ଣ୍ଣନାବସରେ କର୍ତ୍ତ୍ରା (ଲେଖକା) ରାଜର୍ଷିଣୋଭଞ୍ଜେନ ଦ୍ୱାରିକାନନ୍ଦେନ ସୁପ୍ରଣୀତଂ ଗୀତ-ମୁକ୍ତାବଲ୍ୟାଂ ଲିଖିତଂ:—

"ବଶିଷ୍ଠମୁନିପାଳିତାଃ ଶ୍ରୁତିମନ୍ତ୍ରକାନ୍ତର୍ଗତା
ନୃପତ୍ୱକୁଳମଣ୍ଡିତାଃ ଶ୍ରୁତିମୁଖେନ ସୀତା ଭୃତା

ଗଣେଶବରଦର୍ପିତାଃ ସକଲଧର୍ମକର୍ମାନ୍ୱିତା
ନୃପାଃ ସମଭବନ୍ କ୍ଷିତାବନୂଦନଂ ସୁଖାରବ୍ରତାଃ ।"

ଭଞ୍ଜୋପାଧିବିଷୟେଽପ୍ୟସ୍ମିନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥେ ଉକ୍ତଂ:—

ଭଞ୍ଜନାଚ୍ଛତ୍ରୁସୈନ୍ୟାନାଂ ତଥା ଡ଼ିମ୍ବସ୍ୟ ଭଞ୍ଜନାତ୍
ତେ ଭଞ୍ଜା ଇତି ବିଖ୍ୟାତାଃ କ୍ଷତ୍ରିୟାଃ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶଜାଃ ।

"ଭୟଧ୍ୱନୌ ଘୁକ୍କସେଽପି ଡ଼ିମ୍ବଃ ପ୍ଲୀହନି ବିପ୍ଲବେ" ଇତି ରଭସ ବଚନାତ୍ ଡ଼ିମ୍ବାନାଂ—ଶତ୍ରୂଣାଂ ବିପ୍ଲବାନାଂ ବା ଭଞ୍ଜନାତ୍ ବିନାଶାତ୍ ନିରାକରଣାଦ୍ ବା ତେଷାଂ ଭଞ୍ଜସଂଜ୍ଞା । ଏତଦନୁମାନଂ ନ ବିରୁଦ୍ଧଂ ଯତ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟାଃ କେଚନ କ୍ଷତ୍ରିୟା ଉତ୍କଳପ୍ରାନ୍ତସ୍ଥାୟିଃ ପାର୍ବତ୍ୟଭୂମେଃ ପ୍ରାଗଧିକାରିଣଃ ଅନାର୍ଯ୍ୟାନସଭ୍ୟାନ୍ ବଳାଦ୍ ବ୍ୟତାଡ଼ୟନ୍ । ବିଷୟେଽସ୍ମିନ୍ ଏତଦ୍ ଗ୍ରନ୍ଥପ୍ରବେଶକ-ଲେଖଲେଖକୈଃ ସୁଧୀବରୈର୍ବିନାୟକମିଶ୍ରମହୋଦୟୈଃ ପ୍ରକାଶିତାନି ସୁଚିନ୍ତିତାନି ତଥ୍ୟାନ୍ୟନୁସନ୍ଧେୟାନୀତି କୋଷମାସ୍ୟତେ ।

ହଣ୍ଟର୍ ଇତ୍ୟାଖ୍ୟେନାଙ୍ଗ୍ଲବିଦୁଷା ପ୍ରଣୀତେ ଉତ୍କଳେତିହାସପୁସ୍ତକେ ଗ୍ରନ୍ଥସ୍ୟାସ୍ୟ ନାମ ଦୃଶ୍ୟତେ ପରନ୍ତୁ ଗ୍ରନ୍ଥକାରସ୍ୟ ନାମ ନ ଦୃଶ୍ୟତେ । କେନ୍ଦୁଝରରାଜକୀୟପାଠାଗାରାଲ୍ଲବ୍ଧମିଦଂ ପୁସ୍ତକମଧୁନା କେନ୍ଦୁଝରଟୀକାୟତମହୋଦୟାନାମୁପନୟନମହସ୍ୟ ସ୍ମାରକତୟା ମୁଦ୍ରାପିତଂ । କେନ୍ଦୁଝରଗଡ଼ସ୍ଥ-ନୀରନରସିଂହପୁର ଶାସନବାସ୍ତବ୍ୟାତ୍ ବତ୍ସସଗୋତ୍ର ସମୁଦ୍ଭୂତାତ୍ ଦଦ୍ୟସିଂହନାମଧେୟାଦ୍ ବିଦୁଷଃ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଦେବ୍ୟାଂ ଜାତଃ କବିନୀଳକଣ୍ଠଃ ପୁସ୍ତକସ୍ୟାସ୍ୟ ପ୍ରଣେତା । ଅଷ୍ଟାଦଶକସମନ୍ୱିତେଽସ୍ମିନ୍ ନାଟକେ ବୈତରଣ୍ୟା ଉତ୍ପତ୍ତିପ୍ରକାରକଥନଂ, ପୁଳିନ୍ଦାନାଂ ନୃତ୍ୟାଖେଟନ ସାରଙ୍ଗ-ଜାବକାଦ-ବର୍ଣ୍ଣନଂ, ରାଜବଂଶାନୁକୀର୍ତ୍ତନଂ, ଦେବପ୍ରସାଦାଦୀନାଂ ବର୍ଣ୍ଣନଂ ତଥା ତତ୍ର ତତ୍ର ସ୍ଥିତାନାଂ ବିଗ୍ରହାଦୀନାଂ ସ୍ତବନଂ, ପ୍ରସିଦ୍ଧ-ନଗ-ନଗରୀ-ନଗାପଗାଦୀନାଂ ଯଥାସ୍ୱଂ ବର୍ଣ୍ଣନଂ କୁବେରେଶୋପାଦସ୍ତଂ

ଗମିତମହିମ୍ନୋସ୍ତଦନୁଚରୟୋଃ ପାପାପନୁତ୍ତ୍ୟୈ ତୀର୍ଥାଟନାଦ୍ୟାଦୃଷ୍ଟୟୋ-
ସ୍ତତ୍ପ୍ରସଙ୍ଗେନ ଶ୍ରୀବୈତରଣୀଜନ୍ମଭୂମିକାଂ ଗୋନାସିକାମାଗତୟୋ-
ର୍ମୁଖେନ କାରିତଂ କବିନା ।

ମହାରାଜେ ବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜଦେବେ ରାଜ୍ୟଂ କୁର୍ବତି ବାମଣ୍ଡାରାଜେନ
ସ୍ୱସ୍ୱସୃପରିଣୟୋତ୍ସବେ ବରତ୍ୱେନ ବୃତସ୍ତତୋ ବଳଭଦ୍ରାନୁଜୋ ବାମ-
ଦେବୋଽବମତୋଽଭୂତ୍ । ତସ୍ମାତ୍ତୟୋର୍ଯୁଦ୍ଧମଭୂତ୍ ତସ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନମତ୍ର
କୃତଂ । ପ୍ରତିପକ୍ଷତୟା ବର୍ଣ୍ଣିତସ୍ୟ ବାମଣ୍ଡାଧୀଶ୍ୱରସ୍ୟ ଶୌର୍ଯ୍ୟାଦୀନାଂ
ବର୍ଣ୍ଣନଂ କୃତମପି କେନ୍ଦୁଝରରାଜସଭାକବିନା ପ୍ରଧାନନାୟକାୟ-
ଶୌର୍ଯ୍ୟାଦିତୋ ଯନ୍ନ୍ୟୂନଂ କୃତଂ ତତ୍ ସାହିତ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନୋଚିତ-
ମିତ୍ୟବଶ୍ୟଂ ସର୍ବୈରଙ୍ଗୀକ୍ରିୟେତ ।

କବିବରସ୍ୟ ନୀଳକଣ୍ଠସ୍ୟ ରଚନାଶୈଳୀ ନିତରାଂ ହୃଦୟାହ୍ଲାଦ-
ନୀତ୍ୟତ୍ର ପାଠକାନାଂ ପ୍ରତୀତିରେବ ସାକ୍ଷିଣୀ । କବିନା ରସାନୁଗୁଣା ।
ରୀତିରନୁସୃତା । ଯୁଦ୍ଧାଦିବର୍ଣ୍ଣନେ ଦୀର୍ଘସମାସା ରୀତିରବଲମ୍ବିତାଽପି ଗମ୍ଭୀ-
ରୋଦାରପଦଘଟିତତୟା ନ ପାଠକାନାଂ କୁତ୍ରାପି ବୈରସ୍ୟମାବହତି ।
ଅସମାସା ସ୍ୱଳ୍ପସମାସା ବା ରୀତିର୍ବହୁଶଃ ପ୍ରଯୁକ୍ତା ଗ୍ରନ୍ଥସ୍ୟ ବହୁତ୍ୱଂ ପରିପୁଷ୍ଣାତି
ଯମକଶ୍ଳେଷାନୁପ୍ରାସଶୃଙ୍ଖଳାପ୍ରରଚନ ନିରୋଷ୍ଠ୍ୟବର୍ଣ୍ଣନାଦିଶବ୍ଦାଲଙ୍କାରା-
ସ୍ତଥୋପମାରୂପକୋତ୍ପ୍ରେକ୍ଷାଦ୍ୟର୍ଥାଲଙ୍କାରାଶ୍ଚ ସନୈପୁଣ୍ୟଂ ବିନ୍ୟସ୍ତାଃ
ସହୃଦୟାନାଂ ମନାଂସ୍ୟାକର୍ଷୟିଷ୍ୟନ୍ତୀତ୍ୟତ୍ର ନ ସନ୍ଦେହଲେଶାବସରଃ ।

ଅଶୁଦ୍ଧପ୍ରକାଶନବ୍ୟଗ୍ରତୟା ମମ ବହବୋ ମୁଦ୍ରାପ୍ରମାଦା ଅତ୍ର ସଂଜାତାଃ
ଗୁଣଗ୍ରାହିଣୋ ଧୀମନ୍ତଃ ପାଠକାସ୍ତଦର୍ଥଂ ଜନମିମଂ କ୍ଷମେରନ୍ନିତ୍ୟା-
ଶାସ୍ୟତେ କିଂ ବହୁନା । ଯୈର୍ମହାନୁଭବୈରସ୍ୟ ସମ୍ପାଦନେ ସାହାଯ୍ୟଂ
କୃତଂ ତେଷୁ ଗଭୀରା କୃତଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାପ୍ୟତେ । ଇତି ଶମ୍ ।

କୃପାର୍ଥିନା

ଶ୍ରୀ ବାନାମ୍ବରାର୍ଯ୍ୟ ଶର୍ମଣା

ଓଁ

ଭଞ୍ଜମହୋଦୟମ୍

ଶ୍ରୀଗଣେଶାୟ ନମଃ ।

ଅବିଘ୍ନମସ୍ତୁ

ବାହ୍ୟଂ ଭେତ୍ତ୍ରୀ ଗଜାନାଂ ସକପଟମଟତା କାସରାଣାଂ ଚ ନେତ୍ରୀ
କାମଦ୍ଧ୍ୱଙ୍କ୍ୱାମ-ନେତ୍ରୀ ପଦଯୁଗମନଘଂ ଶଂ କୃଶଂ ଫତନୋତୁ ।
ଉଦ୍ୟଦ୍ବିଦ୍ୟୋତହୃଦ୍ୟଂ ଦ୍ୟୁମଣିକରଭରୈଃ ଷ୍ଟାରମାରକ୍ତଧାସା ।
କାସାରେଭ୍ୟୋଽପି ଯତ୍କ୍ଲେଶର-ପରବିଲସତ୍ ପଦ୍ମମେବେତ୍ତ ବିଦ୍ମଃ ।୧।

"ଆଶୀର୍ନମସ୍କ୍ରିୟା ବସ୍ତୁନିର୍ଦ୍ଦେଶୋ ବାପି ତନ୍ମୁଖମ୍" ଇତି ଶିଷ୍ଟା-ଚାରପରଂପରାମନୁସରନ୍ ଗ୍ରନ୍ଥାଦୌ କବିଃ ସ୍ୱେଷ୍ଟଦେବତାଂ ମହିଷ-ମର୍ଦ୍ଦିନୀଂ ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗାଂ ସ୍ତୌତି—ବାହ୍ୟମିତି । ଗଜାନାଂ ହସ୍ତିନାଂ ଭେତ୍ତ୍ରୀ ବିଦାରକେଣାର୍ଥାତ୍ ବାହନୀଭୂତେନ ସିଂହେନ ବାହ୍ୟଂ ବହନଯୋଗ୍ୟଂ ତଥା ସକପଟଂ ଯଥା ସ୍ୟାତ୍ ତଥା ଅଟତା ସଞ୍ଚରତା ଭୂୟୋଭୂୟଃ ଯୁଗଭେଦେନ ହିରଣ୍ୟକଶିପ୍ୱାଦିରୂପଭେଦମାଶ୍ରିତ୍ୟ ଲୋକାନ୍ ସନ୍ତ୍ରାସୟତା କାସରାଣାଂ ଲୁଣ୍ଠିତାଅସରୈଃ ରାଜସାନ୍ତେଷାଂ ନେତ୍ରା ନାୟକେନ ଅଧିପତି-ନେତି ଯାବତ୍ ମହିଷାସୁରେଣ ଯଦ୍ୱା କାସରାଣାଂ ମହିଷାଣାଂ ନେତ୍ରା ସ୍ଥାନୀୟେନ ଅସାଧାରଣମହିଷରୂପଧାରିଣା ରକ୍ଷୋବିଶେଷେଣ ବାହ୍ୟଂ

ଅପିଚ—ସ୍ତୁତଂ ସ୍ମୃତଂ କରୁଣୟା ଶମ୍ଭୋରମ୍ଭୋଜଲୋଚନଂ
ଚମତ୍କାରମବଧାତାରଂ ବନ୍ଦେ ତଂ ଦେବବନ୍ଧନଂ ।୨।
ଅପିଚ—ଶବ୍ଦଶୂନ୍ୟେ ଗିରଂ ଦେବ ମାମକାନନକାପଥେ
ଭବ ନଃସର୍ତ୍ତି କାମା ଚେତ୍ ସାବଧାନା ପଦେ ପଦେ ।୩।

ବନ୍ଦନଯୋଗ୍ୟଂ କାମଦ୍ୱିଷଃ ଶିବସ୍ୟ ବାମନେତ୍ରାୟାଃ ଜାୟାୟାଃ ଶ୍ରୀଦୁର୍ଗାୟାଃ ଚଥାନ୍ଦନଂ ହବ୍ୟଂ ତଦ୍ଦତରଂ ଚ ଦେଦ୍ୟୁଗଂ ସନ୍ତତଂ ସର୍ବଦା ଶଂ ମଙ୍ଗଳଂ ତନୋତୁ ବିସ୍ତାରୟତୁ । ନଃ ଇତି ଶେଷଃ । ପାଦାଭ୍ୟାଂ ଦ୍ୱାଭ୍ୟାଂ ପଦ୍ମେନ ସହ ପାଦୟୁଗସ୍ୟ ତୁଲ୍ୟବିଶେଷଣୈଃ ସାଦୃଶ୍ୟଂ ପ୍ରକଟୟତି—ଉଦ୍ୟଦିତ୍ୟାଦି, ତତ୍ ପଦୟୁଗଂ ପଦ୍ମଂଏବ ଇତି ବିଦ୍ମଃ ଜାନୀମଃ । ଯତଃ ଦ୍ୟୁମଣିକରଭରୈଃ ଦିବ ସ୍ଥିତସ୍ୟ ମଣେଃ ଅପାର୍ଥିବ-ରତ୍ନସ୍ୟ କରଣାଂ କରଣାନାଂ ଭରୈରତିଶୟୈଃ କୃତ୍ୱା ଉଦ୍ୟନ୍ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ବିସର୍ପନ୍ ଯଃ ବିଦ୍ୟୋତଃ ପ୍ରଭାପୁଞ୍ଜଃ ତେନ ହୃଦ୍ୟଂ ମନୋହରଂ ପଦୟୁଗଂ, ପଦ୍ମପକ୍ଷେ—ଦ୍ୟୁମଣେଃ ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ କରଭରୈଃ କିରଣସମୂହୈଃ ଉଦ୍ୟନ୍ ଜାୟମାନଃ ଯଃ ବିଦ୍ୟୋତଃ ବିକସନଂ ତେନ ହୃଦ୍ୟଂ ରମଣୀୟଂ । ତଥା ଅଚ୍ଛଲୟା ସର୍ବତୋଭାବେନାଚ୍ଛଲିବର୍ଣ୍ଣୟା ଭାସା କିରଣେନ ବା ସ୍ଫାରଂ ଦେଦୀପ୍ୟମାନଂ, ଉଭୟତ୍ର ସମାନଂ । ଅପରଃ ଏବ ଅପାରଃ କୃପିତଃ ଅପାରଃ କାସାରଃ ମହାସାଗରଃ ତସ୍ମିନ୍ ଉଦ୍ଭାସତେ ବିଦ୍ୟୋତତେ ସ୍ୱମହିମ୍ନା ସନ୍ତିଷ୍ଠତେ ଇତି ଯାବତ୍ ଇତି, ତଥା କେଶରିଣି ସିଂହେ ପଲ୍ଲବଲସତ୍ ସର୍ବତୋଭାବେନ ଶୋଭମାନଂ, ପଦୟୁଗଂ;ଅନ୍ୟତ୍ର କାସାରେ ପୁଷ୍କରିଣ୍ୟାଂ ଉଦ୍ଭାସତେ ଶୋଭତେ ଇତି; ତଥା କେଶରାଣି ସନ୍ତି ଅସ୍ମିନ୍ ଇତି, ତଥା ପଲ୍ଲବଲସତ୍ ସର୍ବଥାଂଶୋଭମାନଂ ଭବତି ।

୩ ଶବ୍ଦ-ଶୂନ୍ୟେ—ସୁପ୍ତିଙ୍ଦପଦରହିତେ ଅନ୍ୟାସ ଧ୍ୱନିରହିତେ ନିର୍ଜ୍ଜନତ୍ୱାତ୍ ମାମକଂ ଅନନଂ ଏବ ଅନନକଂ ତଦେବ ଅପଥଂ ତସ୍ମିନ୍ । ନବା କର୍ମିତଃ ପନ୍ଥାଃ କାପଥଂ, ଅନନମେବ କାପଥଂ ତସ୍ମିନ୍ ।

ନନ୍ଦାରତା ଗୁଣବତାଂ ବଚନସ୍ଥାନତାନାଂ
ଯେ ସନ୍ତ ତେଷ୍ୱପି ମମାସ୍ତୁ ସଦାନୁରାଗଃ ।
ମୂର୍ଦ୍ଧା କରୋତୁ ମମ ତଚ୍ଚରଣପ୍ରଣାମଂ
ସ୍ୱଳ୍ପେଽପି ଯେ ପରଗୁଣେ କୃତପକ୍ଷପାତାଃ ।୪।

ମହାକ୍ଷିତଧରାଶ୍ରୟା ଲଘୁରସା ନବୀନୋଦ୍ଗତା
ପ୍ରସାଦରହିତା ପରଂ ବହୁଲଦୋଷଯୁକ୍ତାଽପି ମେ ।
ଇୟଂ କୃତତରଙ୍ଗିଣୀ ଗୁଣିସରସ୍ୱଦନ୍ତର୍ଗତା
ବିଶୁଦ୍ଧିମୁପଯାସ୍ୟତ କ୍ଷିତତଳେ ପ୍ରସିଦ୍ଧିଂ ତତଃ । ୫ ।

ଯକ୍ଷୌ ପ୍ରମତ୍ତୌ ମଧୁଯୌବନାଭ୍ୟାଂ
ପ୍ରିୟଂବଦାନଙ୍ଗକଳେବରାଖ୍ୟୌ ।
ରମ୍ଭାଦଦମ୍ଭାଚରଣପ୍ରବୃତ୍ତୌ
କୃତାପରାଧୌ ଧନଦଃ ଶଶାପ ।୬।

ଶାପପ୍ରକାରମାହ :—ମତ୍ସନ୍ନିଧେର୍ଗଚ୍ଛତମାଶୁ ପାପୌ
ବର୍ଷଂ ସ୍ଥିତୌ ଭାରତବର୍ଷମଧ୍ୟେ ।
ଅଶେଷତୀର୍ଥାଟନମୁକ୍ତପାପୌ
ତତୋଽଧିକାରଂ ସମୁପୈଷ୍ୟଥଃ ସ୍ୱଂ ।୭।

---

୫ ମହାକ୍ଷିତଧରାଶ୍ରୟା—କୃତିପକ୍ଷେ ପ୍ରସିଦ୍ଧନରପତିବଂଶ୍ୟୋ ଯସ୍ୟାଃ ତାନୁପଲକ୍ଷ୍ୟ ରଚିତା ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । ତରଙ୍ଗିଣୀ-ପକ୍ଷେ—ଉଚ୍ଚୈଃ ପର୍ବତଃ ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳଂ ଯସ୍ୟାଃ । ଲଘୁରସେତି କୃତିପକ୍ଷେ ଝଟିତି ସହୃଦୟହୃଦ୍ବେଦ୍ୟ-ଶାସ୍ୱାଦରସୋପେତା ଅନ୍ୟତ୍ର ସ୍ୱଳ୍ପଜଳା ନଦୀପକ୍ଷେ ନବୋଦ୍ଗତତ୍ୱେନ

(୧) ଅଥେଦୃଶସ୍ୱାମିଶାପପ୍ରଶମିତାଶେଷସ୍ୱମଦୌ ସ୍ୱଦୋଷସିନ୍ଧୁ-
ଶୋଷଣକଲଶଜନସଦୃଶଂ ପ୍ରଭୂତହର୍ଷଂ ଭାରତଂ ନାମ ବର୍ଷଂ
ତାବୁପେୟତୁଃ ।

ତତ୍ରାଶେଷପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥନଗନଦନଦୀନଗରସାର୍ଥବିଲୋକନ-
କୃତାର୍ଥୀକୃତଲୋଚନୌ ଶ୍ରୀବୈତରଣୀ-ତରଙ୍ଗିଣୀଜନ୍ମଭୂମିକାଂ
ଗୋନାସିକାଂ ନାମ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଲୀଂ ଲୋଚନଗୋଚରୀଚକ୍ରତୁଃ ।

ଅନଙ୍ଗକଲେବରଃ—ଭୋ ବୟସ୍ୟ ଜମ୍ବୁଦ୍ୱୀପଭୂଷଣଭୂତସ୍ୟ
ଭାରତବର୍ଷସ୍ୟ ମଧ୍ୟେ କୁତ୍ରାପି ତାଦୃଶଶ୍ଚିତ୍ତପ୍ରସାଦୋ ନାନୁଭୂତୋ
ଯାଦୃଶମିହାନୁଭବାମି ।

ପ୍ରିୟଂବଦଃ—ସଖେ ! ନୈତଚ୍ଚିତ୍ରଂ ଯତ୍ର ସକଲଦୁରିତହାରିଣୀ
ବୈତରଣୀରୂପିଣୀ ସୁରତରଙ୍ଗିଣୀ ବହତି ।

ଅନଙ୍ଗ—କଥମେଷା ସୁରନଦୀ, ଯା ତ୍ରିପଥଗେତି ଶ୍ରୂୟତେ !

ପ୍ରିୟଂ—ଅଥ କିମ୍ ।

ଅନଙ୍ଗ—କଥମତ୍ରୈୟମୁପନ୍ନା ?

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଶ୍ରୂୟତାମିତିହାସସ୍ତାବତ୍ । ପୁରା କିଲ ଯଷ୍ଟି-
କାମେନ, ବିଧିନା ଭୂଲୋକଗମନାୟ ପ୍ରାର୍ଥିତା ସୁରଧୁନୀ "କଦା
ତେ ଯାଗକାଳ" ଇତି ତମପୃଚ୍ଛତ୍ । ତଦା ବ୍ରହ୍ମଣୋକ୍ତଂ—
ବାଦ୍ୟଧ୍ୱନିଃ କର୍ଣ୍ଣାତିଥିସ୍ତେ ଯଦା ଭବିଷ୍ୟତୀତି । ତତଃ କତିପୟ-
ଦିବସେଷୁ ଗଚ୍ଛତ୍ସୁ—

ପ୍ରସାଦରହିତା ଅବଲା । ଲୁତପକ୍ଷେ-ନୂତନେନ କବିନା ରଚିତତୟା ପ୍ରସାଦ-
ଗୁଣଶୂନ୍ୟା ଓଜୋଭୂୟିଷ୍ଠା । ବହୁଲେତ୍ୟାଦି—ନଦୀପକ୍ଷେ ଧାତୁ-
ବୈଷମ୍ୟକରଜଲବତ୍ତ୍ୱାଦଦୋଷଯୁକ୍ତା ଅନ୍ୟତ୍ର ଚ୍ୟୁତସଂସ୍କୃତିବିଧେୟା
ବିମର୍ଶାଦିଦୋଷପ୍ରାୟା । ଗୁଣି ସତ୍ତ୍ୱଦନ୍ତର୍ଗତା ବହୁସ୍ତ୍ରମୁଦ୍ରାଗର୍ଭମିଳିତା ॥

(୧) କଲଶଜନ୍ମାଃ—ଅଗସ୍ତିଃ

(୧) ଶ୍ରୁତ୍ୱା ପୁଳନ୍ଦାହ୍ୱବଦ୍ୟନାଦଂ
ବରଞ୍ଜି ଯାଗୋସ୍ରୁ-ବଭ୍ରମେଣ
ଅନ୍ୱୋଦ୍ଭୁତା ବୈତରଣୀ ପ୍ରଖ୍ୟା (୨)
ସାକ୍ଷାଦହୋ ସ୍ୱର୍ଗତରଙ୍ଗିଣୀୟଂ ।୮।
ସୁସ୍ରଚ୍ଛିତା ସ୍ୱର୍ଗତରଙ୍ଗିଣୀୟଂ
ସ୍ଥାଣୋର୍ଜଟାଜୁଟବିହାରିଣୀୟଂ
ବସୁନ୍ଧରାୟାଃ ଶୁଭକାରିଣୀୟଂ
କକୁସ୍ଥବଂଶୋଦ୍ଭବତାରଣୀୟଂ ।୯।
(କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ) ନମୋଽସ୍ତୁତେ ବଞ୍ଜୁପଦପ୍ରସୂତେ
ନମଃ ପବିତ୍ରୀକୃତସର୍ବଭୂତେ
ଗୋନାସିକାବାସିନ ଦୈତ୍ୟପୂତେ
(୩) ନମୋଽସ୍ତୁତେ ଭର୍ତ୍ସିତ-ଯାମଦୂତେ
(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣମତି) । ୧୦ ।
ଅନଙ୍ଗକଳେବରଃ (କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)—ଦେବି ପତିତପାବନି !
ଯତ୍ସ୍ୟଃ-ସ୍ପର୍ଶମାତ୍ରେଣ ବହୁଜନ୍ମସୁ ସଞ୍ଚିତଂ
ଦୁରିତଂ କ୍ଷୀୟତେ ତାଂ ତ୍ୱାଂ ବନ୍ଦେ ବୈତରଣୀଂ ମୁହୁଃ ।୧୧।
ଇତି ପ୍ରଣମତି

---

(୧) ଅତ୍ର ପୁଳନ୍ଦ ପଦେନ 'କୁଅଙ୍ଗ, ଇତ୍ୟାଖ୍ୟାଃ ବନବାସିନୋଽନାର୍ଯ୍ୟାଃ ଅଭିହିତାଃ । ଏତଦ୍ୱିଷୟିଣୀ ଆଖ୍ୟାୟିକା ବିରଜାମାହାତ୍ମ୍ୟେ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟା । (୨) ନଦୀନଦୀଷୁ ଗଙ୍ଗାସୁ ବୈତରଣୀ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଇତି ସ୍ମୃତ୍ୟତେ ।

(୩) ଯମସ୍ୟଇମେ ଯାମାଃ, ତ ତେ ଦୂତାଃ, ତେ ଭର୍ତ୍ସିତା ଯସ୍ୟା ତତ୍ସମ୍ବୋଧନେ ।

(ପୁନରୁବାଚ) ହେ ସଖେ ! ଇୟଂ ପତିତପାବନୀ ପୂର୍ବଂ ସ୍ୱଗମନେନ
ସର୍ବସ୍ଥଲୀପବିତ୍ରୀକରଣାୟ ବ୍ରହ୍ମଣା ପ୍ରାର୍ଥିତା ଗତା ନ ବେତ୍ତି ।

ପ୍ରିୟଃ— ବୟସ୍ୟ ! ତଦୁଦନ୍ତଃ ଶ୍ରୂୟତାଂ ।
ଶୁଭାୟ ତାଂ ସର୍ବବସୁନ୍ଧରାୟାଃ
ଗୋନାସିକାପର୍ବତକନ୍ଦରାୟାଃ
ଜ୍ଞାତ୍ୱାଽବତୀର୍ଣ୍ଣାଂ କରୁଣୌଘପୂର୍ଣ୍ଣାଂ
ତୂର୍ଣ୍ଣଂ ବିଧିର୍ଦ୍ଦେବମିହାଜଗାମ । ୧୨ ।

ଇନ୍ଦ୍ରାଦ୍ୟୈଃ ସୁରସତ୍ତମୈଃ ପରିବୃତଃ ସିଦ୍ଧବ୍ରଜୈଃ ସେବିତୋ
ବ୍ରହ୍ମର୍ଷିପ୍ରବରୈଃ ସ୍ତୁତୋ ମୁନିବରୈରନ୍ୟୈର୍ୟୁତଃ ସର୍ବତଃ ।
ସାନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦସମୁଦ୍ରମଗ୍ନହୃଦୟୋ ହଂସାଧିରୂଢ଼ଃ ସ୍ୱୟଂ
ବ୍ରହ୍ମାଗତ୍ୟ କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟସ୍ତୁଷ୍ଟାବ ଦେବୀମିମାଂ । ୧୩ ।
ମୂର୍ତ୍ତିମଦ୍ଭିର୍ବେଦପୁରାଣସିଦ୍ଧୈଃ
ସ୍ତୁତ୍ୱା ସ୍ୱବାକ୍ୟୈର୍ଗୁରୁଭକ୍ତିବଦ୍ଧୈଃ ।
ଶ୍ଳୋକୈଶ୍ଚତୁର୍ଭିର୍ଭବବୈଶ୍ଚତୁର୍ଭିଃ
ପୁନଃ ସ୍ତୁତିଂ ହୃଷ୍ଟମନାଶ୍ଚକାର । ୧୪ ।

ଅନଙ୍ଗଃ— ଚତୁଃଶ୍ଳୋକୀ-ସୁଧାପାନେ ସାଦରଂ ମେ ଶ୍ରୁତିଦ୍ୱୟଂ
ଶ୍ରୁତଂ ଚେଦ୍ଭବତା ସମ୍ୟକ୍ ପଠ୍ୟତାଂ ପଠ୍ୟତାଂ ସଖେ ।୧୫।

ପ୍ରିୟଂ— ଆକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମବଦନାତ୍ ପଠତୋ ଧନଦସ୍ୟ ତତ୍
କୃପୟାଽଧୀତମସ୍ମାଭିଃ ତଦ୍ ଶ୍ରୂୟତାଂ ଶ୍ରୂୟତାଂ ସଖେ ।୧୬ ।

ଯଥା— ଧନ୍ୟାତ୍ୟୁନ୍ତମସ୍ୟାଂ ଭୁବ ଜହ୍ନୁକନ୍ୟେ
ଧନ୍ୟେତ ବାସେନ ତବାଦ୍ୟ ମନ୍ୟେ
ଏଣାଦ୍ୟବନ୍ୟା ଅପି ଦୀର୍ଘପୁଣ୍ୟାଃ
ପାପାପହେ ବୈତରଣି ପ୍ରସୀଦ । ୧୭ ।

ଯମୀଦ୍ରୁମା ଧନ୍ୟତମା ନତୋଽଶ୍ୟା—
ମମୁକ୍ତକୂଳା ଜଳାସିକ୍ତମୂଳାଃ ।
ମୀନା ଅପି ଦ୍ବନ୍ଦ୍ବଲପୂଚଲ୍ଲାଃ
ପାପାପହେ ବୈତରଣି ପ୍ରସୀଦ । ୧୮ ।

ଅଂହଃସମୁଦ୍ରେ କୃତଭଦ୍ରମୁଦ୍ରେ
ନମଜ୍ଜତାଂ ବୈ ତରଣିସ୍ତ୍ୱମେବ । (୧)
ତବାସ୍ତୁ ତଦ୍‌ବୈତରଣୀତି ସଂଜ୍ଞା
ପାପାପହେ ବୈତରଣି ପ୍ରସୀଦ । ୧୯ ।

ଅଗଚ୍ଛ ମାତଃ କରୁଣାଂ ବିଧତ୍ସ୍ୱ
ପ୍ରଯଚ୍ଛ ମେ ବାଞ୍ଛିତମଙ୍ଗଳୋଦ୍ୟେ !
ହସ୍ତଂ ମଦୀୟଂ କୁରୁ ତତ୍ ପବିତ୍ରଂ
ପାପାପହେ ବୈତରଣି ପ୍ରସୀଦ । ୨୦ ।୨୨।

ଅନଙ୍ଗ ଜନୈବଚଃ— ସଖେ ! ସକଳବେଦବେଦାନ୍ତବେଦ୍ୟା-
ନପେଧେରପି ଭଗବତଃ ପଦ୍ମଯୋନେଃ କୌତୂହଳକୃତାନି
ବାକ୍ୟାନି ଅଲୌକିକାନ୍ୟପି ଲୌକିକାନୀବ ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ । ପୁନଃ
ପଠ୍ୟତାଂ ।

ପ୍ରିୟ—ତଥାଽନୁଷ୍ଠେୟତ୍ ।
ଅନଙ୍ଗ —ତତଃ କିଂ ପ୍ରବୃତ୍ତଂ ?
ପ୍ରିୟଂ—ତତୋ ବ୍ରହ୍ମସ୍ତୁତପ୍ରୀତା ସୁପ୍ରସନ୍ନା ସନାତନୀ
ତେନ ସାର୍ଦ୍ଧଂ ଜଗାମାଶୁ ତସ୍ୟାଂ ସବନସ୍ଥଳୀଂ ।୨୩।

---

(୧) ତରଣିଃ—ନୌକା,

ତତଃ ସ ଭଗବାନ୍—ବ୍ରହ୍ମେଶ୍ୱରାଭିଧାମେକାଂ ଶିବମୂର୍ତ୍ତିଂ ଶିଳାମୟୀଂ
(୧) ସମଭ୍ୟର୍ଚ୍ଚ୍ୟ ତଟେଽନ୍ୱୈବ ତତ୍ପ୍ରୀତ୍ୟୈ ତଦ୍ଗୃହେ ଯଯୌ ।

ତତଃ—କ୍ରୋଶଂ କ୍ରୋଶଂ ସମେତ୍ୟ ସବନସ୍ଥାନପର୍ଯ୍ୟନ୍ତମସ୍ମାତ୍
ତତ୍ପ୍ରୀତ୍ୟର୍ଥଂ ବିଷମଗହନେ ଶୈବଲିଙ୍ଗାନି ବେଧାଃ
ଭକ୍ତିଶ୍ରଦ୍ଧାଭରକୃତମତିଃ ସଂପ୍ରତିଷ୍ଠାପ୍ୟ ତେଷାଂ
ପୂଜାଂ କୁର୍ବନ୍ ତଦନୁକଟକଭୂଦେଶତସ୍ତାଂ ଜନାୟୁ ।୨୫।

ଅନଙ୍ଗ—(ପୁରୋଽବଲୋକ୍ୟ) ସଖେ ! ଏତତ୍କୂଲଂକଷମୂଳପୃଥୁଲା-
ଭ୍ରଂଲହାଗ୍ରପ୍ରସ୍ରବଣଚମ୍ପକତରୁଜପଟାଚ୍ଛନ୍ନକାୟଂ ବୈତରଣୀ-
ସତତସେବାପରଂ ପୁରୋବର୍ତ୍ତିନମେତଂ ତରୁଂ କମପି ସୁରଂ
ମନ୍ୟେ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ପିତାମହାଭ୍ୟର୍ଚ୍ଚନ କାଲତୋଽୟଂ
ତଦାଜ୍ଞୟାଽଽସ୍ତେଽମରଚମ୍ପକଦ୍ରୁଃ ।
ବ୍ରହ୍ମେଶ୍ୱରୋଽଦ୍ୟାପି ହି ଯତ୍ପ୍ରସୂନୈଃ
ପ୍ରପୂଜ୍ୟତେ ବୈତରଣୀ ଚ ନିତ୍ୟଂ । ୨୬ ।
ତଦାଗଚ୍ଛ ବ୍ରହ୍ମେଶ୍ୱରଂ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟାବଃ ।

(ଇତି ପରସ୍ପରକଳିତପାଣିକଂ ଶ୍ରୀବ୍ରହ୍ମେଶ୍ୱରାନ୍ତିକଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—(କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)
ଗୋନାସାଭିଧଭୂଭୃତଃ ପରସରେ ଶ୍ରୀବୈତରଣ୍ୟାସ୍ତଟେ
ବ୍ରହ୍ମାରୋପିତଚମ୍ପକସ୍ୟ ନିକଟେ ପୁଣ୍ୟେ ଶିଳାସଂକଟେ
ନାନାବୃକ୍ଷଯୁତେ ସୁଚନ୍ଦନବନୀବାତୈଃ ସଦା ସେବିତେ
ତିଷ୍ଠନ୍ତଂ ଶିବରୂପିଣଂ ପରମିମଂ ବ୍ରହ୍ମେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଂ ଭଜେ । ୨୭ ।

---

(୧) ତସ୍ୟା ଜାହ୍ନବ୍ୟା ଯୁତଃ ଅନୁସୃତଃ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ, * ଏଷ ଚମ୍ପକତରୁରଧୁନାଽପି ତିଷ୍ଠତି ।

ଅନଙ୍ଗଃ—(ବଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)

ନିର୍ଦ୍ଦଗ୍ଧସ୍ତ୍ରିପୁରାସୁରସ୍ତୃଣମିବାନଙ୍ଗୀକୃତୋ ଦର୍ପକଃ
କ୍ଷାନାଶୋଽପି ବିନଷ୍ଟଖର୍ପମଦ୍ଧମା ପୀତଂ ବିଷଂ ଭୀଷଣଂ ।
ଦୀର୍ଘାୟୁଷ୍ଟ କୃତୋ ମୃକଣ୍ଡୁତନୟୋ ଯେନ ଭ୍ରୁବୋ ଲୀଳୟା
ଗୋନାସାଦ୍ରନଦାପିନଂ ଶିବମିମଂ ବ୍ରହ୍ମେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଂ ଭଜେ ।୨।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ପୁରତଃ ପଶ୍ୟ । ପ୍ରଚଣ୍ଡତାଣ୍ଡବାଡ଼ମ୍ବର-
ପ୍ରଚଳିତାଖଣ୍ଡଭୂମଣ୍ଡଳପ୍ରଭୂତାକାଣ୍ଡଭରନ୍ୟଞ୍ଚଦ୍ଭୁଜଗଫଣା-
କାଣ୍ଡବଂଶ୍ଥିତକୁଣ୍ଡଳକୁଲାଖଣ୍ଡଳସ୍ତୁତାଂ ଦଶଦୋର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡ-
ମଣ୍ଡିତାଂ ଚଣ୍ଡିକାଂ ।

(ତତଃ ସବୟସ୍ୟେ ବିନମ୍ରକନ୍ଧରଃ କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଃ କିଂଚିତ୍ପୁରତୋଗତ୍ୱା)

ଦେବି ! ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ—
ଚରାଚରାଶୁଭପ୍ରକୃଦସୁରାଭିମର୍ଦ୍ଦନ—
ଭ୍ରମାଭିରାମ ଏବ ହୃଚ୍ଛିରାଚ୍ଛରାପବର୍ଗଦେ ।
ଧରାଧରାଧିରାଜଜାପଦେ ବରାମରାହୃତ
ସ୍ଫୁରତ୍ପରାମ୍ବୁଜାବଳୀପରାଗରାଜରାଜିତେ ।୨୯।

---

୨୯ ରେ ହୃତ୍ମନଃ ଧରାଧରାଧିରାଜଜାୟାଃ ନଗେନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ହିମାଳୟସ୍ୟ କନ୍ୟାୟାଃ ପଦେ ଚରଣେ ଚରାତ୍ ଶରଣମଭିବ୍ୟାପ୍ୟ ଚର ସେବସ୍ୱ । କିଂ-ଭୂତେ ପଦେ ? ଚରାଣାଂ ଅଚରାଣାଂ ଅଶୁଭଂ ପ୍ରକର୍ଷେଣ କୁର୍ବନ୍ତି ଯେ ତଥା ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ଅସୁରାଃ ଦୈତ୍ୟା ତେଷାଂ ଅଭିମର୍ଦ୍ଦନେ ଯା ଭୂରି ସମ୍ଭ୍ରମଃ ତେନ ଅଭିରାମେ ମଞ୍ଜୁଳେ, ତଥା ଅପବର୍ଗଂ ମୋକ୍ଷଂ ଦଦ୍ ଇତି ତଥା ଭୂତେ ବରୈଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠୈଃ ବ୍ରହ୍ମାଦିଭିଃ ଅମରୈର୍ଦେବୈଃ ଆହୃତା ଅର୍ପିତା ଯା ସ୍ଫୁରଦ୍ଭିରମ୍ବୁଜାବଳୀ ସ୍ଫୁରନ୍ତି ଚିତାନ୍ୟମ୍ବୁଜାନି ତସ୍ୟ ପରାଗସ୍ୟ ରାଜେଃ ଶ୍ରେଣ୍ୟା ଅଭିବ୍ୟାପ୍ୟା ରଞ୍ଜିତେ ଭୂଷିତେ ।

ଅସୀମଭୀମଚଣ୍ଡତାଣ୍ଡବୋଲ୍ଲସଦ୍ରସାମୃତଂ
ନିପୀୟ ଦୃକ୍‌ଚକୋରୟୋର୍ଦ୍ୱୟେନ ନାଭତୃପ୍ତିଭାକ୍
ଲଲାଟ-ପଟ୍ଟକଲ୍ପିତସ୍ଫୁରଦ୍ୱରେତରେକ୍ଷଣା
ତଦୀକ୍ଷଣାନ୍ତପାତତଃ ପୁନାତୁ ସାଽତୁଲାଗସଂ ।୩୦।
ସଦାନତସ୍ୱବାସଦା ସଦାନନା ଲସଦ୍ରଦା
ଽଽପଦାମପୀହ ଭଙ୍ଗଦା ଗଦାସ୍ତଭକ୍ତହୃଦ୍‌ଗଦା ।
ସଦାଶିବପ୍ରିୟଂବଦାଽବଦାତଚିତ୍ତଶର୍ମଦା
ମଦାନ୍ଧଦୈତ୍ୟବୃନ୍ଦଦା ଦଦାତୁ ଶର୍ମ ସର୍ବଦା ।୩୧।

ଅସୀମେତ୍ୟାଦି—ଅସୀମଃ ସର୍ବବ୍ୟାପିତୟା ସୀମାରହିତଃ ଯଃ ଶିବଃ ତସ୍ୟ ଚଣ୍ଡଂ ଉଦ୍ଧତଂ ତାଣ୍ଡବଂ "ଯତ୍ର ବୀରରସାଦୀନାଂ ରସାନାଂ ଚ ନିଗ୍ରହଃ । ତାଣ୍ଡବଂ ତଦ୍ଧି ଗଦିତଂ ଇତି ଲକ୍ଷଣାତ୍ ବୀରସାଦିନିଗ୍ରହ-ଶାଲୀନଂ ନୃତ୍ୟଂ ତସ୍ମିନ୍ ଉଲ୍ଲସନ୍ ଯଃ ରସଃ ସ ଅମୃତଂ ଇବ ତତ୍ ଦୃକ୍‌ଚକୋରୟୋଃ ଦ୍ୱୟେନ ଚକୋରସଦୃଶନେତ୍ରଦ୍ୱିତୟେନ ନିପୀୟ ସାଦରଂ ପୀତ୍ୱାଽପି ଯା ତୃପ୍ତିଂ ନ ଭଜତି ଇତି, ତାଦୃକ୍ ସତୀ, ଲଲାଟପଟ୍ଟେ କଳ୍ପିତଂ ରଚିତଂ ସ୍ଫୁରତ୍ଂ ଦେଦୀପ୍ୟମାନଂ ଇତରଂ ପ୍ରୋକ୍ତନେତ୍ରଦ୍ୱୟାତ୍ ଅନ୍ୟତ୍ ତୃତୀୟଂ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ଈକ୍ଷଣଂ ଯସ୍ୟା ତାଦୃଶୀ ଅଭବତ୍ ସା ତସ୍ୟ ତୃତୀୟସ୍ୟ ଈକ୍ଷଣସ୍ୟ ଅନ୍ତସ୍ୟ କଟାକ୍ଷସ୍ୟ ଇତ୍ୟର୍ଥାତ୍ ପାତତଃ ପାତେନ ଅତୁଲଂ ଅତୁଲ୍ୟଂ ଆଗଃ ଅପରାଧୋ ଯସ୍ୟ ତଥାବିଧଂ ମାଂ ପାତୁ ।

ସଦାନତେତ୍ୟାଦି:—ସଦା ସର୍ବଦା ଆନତେଭ୍ୟଃ ସ୍ୱସ୍ୟ ଆତ୍ମନଃ ବାସଂ ସ୍ଥାନଂ ଦଦାତି ଇତି । ସତ୍ ସାଧୁ ଦୋଷରହିତଂ ଆନନଂ ମୁଖଂ ଯସ୍ୟାଃ, ଲସନ୍ତୀ ଦୀପ୍ୟମାନେ ରଦେ ଯସ୍ୟାଃ; ଅପି ଚ ଇହ ଭୂବି ଆପଦାଂ

ସମସ୍ତଶତ୍ରୁଗାହ୍ନନୀ ମୃଗାଧିରାଜବାହନୀ
ଚତୁର୍ବର୍ଗଦାୟିନୀ ସଦାମନନ୍ତମାୟିନୀ ।
ଲସଲ୍ଲଲାଟଯାମିନୀପ୍ରିୟା ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗାମିନୀ
ଜଗତ୍ତ୍ରୟୈକପାବନୀ ପୁନାତୁ ଖାମହାବନୀ ।୩୨।
ନମନ୍ନଳୀନ୍ଦ୍ରଦର୍ପଶତ୍ରୁରକ୍ତିରଃସରୋରୁହାଂ
ତ୍ରଜୋପଜୀବନେବ ସା ସମାଶ୍ରିତାଙ୍ଘ୍ରିସାରସା ।
ଶ୍ରିୟା ପଦେମ୍ବାଦବର୍ତ୍ତିଜନ୍ନ ନିୟାବଦୁଦ୍ୟତାପଭର୍
ନିୟାକ୍ତିହନ ଧୂର୍ଜଟେଃ ପ୍ରିୟା ପଦୋପଜୀବନାଂ ।୩୩।
ଯଦୀୟ-ନୀଳକୁନ୍ତଳ-କଣ୍ଠାଚ୍ଛଳାଙ୍କଳାକରଂ
ମନୋଜ୍ଞମାନନଂ ପ୍ରିୟଂ ନିଷେବତେଽନିଶଂ ନଶା
ଦୃଶା ଦୟାଦ୍ରଦୃଷାର୍ଦ୍ରୟା ପୁନାତି ଯା ଜଗତ୍ତ୍ରୟଂ
କିମାତ୍ମନଃ ପଦାଶ୍ରୟଂ ନାସା ପବିତ୍ରୟିଷ୍ୟତି । ୩୪ ।

ବପଦାଂ ଭଙ୍ଗଂ ଦଦାତି ଇତି ତାଦୃଶୀ, ଗଦୟା ଅସ୍ତ୍ରଃ କ୍ଷେପିତଃ ଭକ୍ତାନାଂ ହୃଦୟସ୍ୟ ଗତେଦା ରୋଗୋ-ଯୟା । ସଦାଶିବସ୍ୟ ଶମ୍ଭୋଃ ପ୍ରିୟଂବଦା ପ୍ରିୟା; ଅବଦାତଂ ସତ୍ତ୍ୱମୟତ୍ୱାତ୍ ନିର୍ମଳଂ ଚିତ୍ତଂ ଯେଷାଂ ତେଭ୍ୟଃ ଶର୍ମ ମଙ୍ଗଳଂ ଯାଦଦାତି ମଦାନ୍ଧାନାଂ ଗର୍ବାନ୍ଧିତଜନାନାଂ ଦୈତ୍ୟାନାଂ ଅସୁରାଣାଂ ବୃନ୍ଦଂ ସମୂହଂ ଦ୍ୟତି ଖଣ୍ଡୟତୀତି ଚତୁର୍ବର୍ଗଃ ମୋକ୍ଷାତ୍ମକଃ ଚତୁର୍ଥୋ ବର୍ଗଃ, ଅନନ୍ତା ମାୟା ଅସ୍ତି ଅସ୍ୟା ଇତି, ଲସତି ଲଲାଟେ ଯାମିନୀପ୍ରିୟଃ ଚନ୍ଦ୍ରଃ ଯସ୍ୟାଃ । ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ଶିବସ୍ୟ ଭବନୀ ପ୍ରିୟା ।

ନମନ୍ ଇତ୍ୟାଦି — ନମ୍ରାଭିଦଃ ଯଜମାନସ୍ୟ ଉଦ୍ୟନ୍ତି କାୟମାନାନ ଅଧାନ ଭନତ୍ତୀତି ତାଦୃଶୀ

ଶ୍ରୀୟେତ୍ୟାଦି — ଭବତ୍ପାଲକେଷୁ ଖଟିତାନ କୁଷ୍ମାନ ନିର୍ମଲକାଂ ଏତା ମମ ତାରକାଃ ନେତ୍ୟାଦି ଭ୍ରାନ୍ତ୍ୟା ଜନ୍ତୁ ପଶ୍ଚାତ୍ତାଳ୍ୟତ୍ ।

ଦୋଷାଦ୍ୟମାଲ କୁନ୍ତଳେ ଘନେ ପ୍ରସୂନସଂଚୟଂ
ବଲୋକ୍ୟ ଦାର-ତାର-ତାରକାଭ୍ରମାତ୍ ସମାପତନ୍
ଯଦାନନେନ୍ଦୁବିମ୍ବ ସଂଭ୍ରମସ୍ୟ ବାଲରଙ୍କୁଭି—
ବବନ୍ଧ ଏଣଶୃଙ୍ଗଂ କୃଚ ଲୋବନେହନଂ ଶୀଂ । ୩୫ ।
ସ ରାଜରାଜରାଜୟୋଃ ପୁରୋଃ ସୁରୌଘସେବ୍ୟୟୋ—
ନିରନ୍ତରଜନ୍ମସଦ୍ମାପି ତେଽପି ସର୍ବଜନ୍ମନ
ସ୍ୱନା ପିନାକନାୟିକା ପଦେ ଦାସଦାସତାଂ
ରୁଣଂ ନ ଗୃହ କୁହଚନ୍ଦ୍ର ଭର୍ତ୍ତୁମାମକଂ ମନଃ । ୩୬ ।
(ଇତି ପଠିତ୍ୱା ପ୍ରଣାମ)

ଅନଙ୍ଗ—(ଭକ୍ତିବନମ୍ରକନ୍ଧରଂ) ଦେବ ବିଜ୍ଞପ୍ତୟେ !
ମନାଗପି ଜନାର୍ଦ୍ଦନାଦ୍ରିଯୁତେ ଲେଶସ୍ୟ ନୋପାସନା
ପିନାକଭୃ ବନାୟକେଽପି ଚ ରତ୍ନର୍ନ ସେବାଦନା
ଅନାରତମନାଦରଃ ସୁଲଭରାମନାମାମୃତେ
ସନାଭିରପି ମେ ସନାତନ ନ ସ୍ୱାଦ୍ୟତେ ତୃଷ୍ଣିନା । ୩୭ ।
ଅପିଚ—ଉଦଞ୍ଚତି ମୁଦଂ ମତେର୍ଜତି ଲୀନତାଂ ସ୍ୱାନତା
ସ୍ୱଖର୍ବ ଲକ୍ଷନ୍ମଣୋ-ଦୁରନ୍ତଅର୍ବତଃ ସର୍ବତଃ
ପରଃ ପରଦେଚଷ୍ଟ ଯଚ୍ଚରଣିନୋ ହାତଂ ଲୋହ୍ୟତଂ
ସଦା ଭଜ ପଦାମ୍ବୁଜଂ ଶିଖରଜନ୍ମନସ୍ତନ୍ମନଃ । ୩୮ ।
ଅପିଚ :— କଳାକଳିଲସତ୍କଳାକଳିତଗୃଢ଼ବାଳସ୍ଥଳା
ଚଳାରମ୍ଭୁଜ୍ଜୁଳୋହଲାଞ୍ଛିତକଜାପ୍ରିଂରକ୍ତୋତ୍ପଳା—

ତତଃ କେଶସମୀପସ୍ଥିତେନ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରେଣ ସହ ପୃଷ୍ଟ୍ୱା ପଦ୍ମଜତୋ ବାଳ-
ଭୁପରଜ୍ଞ୍ୱା ବନ୍ଧଃ ଅଧୁନା କୁଚତାଂ ଯାଗତ ଭ୍ରୂବଃ ।
ନାରାଜ ଇତ୍ୟାଦି— ରାଜା ଚନ୍ଦ୍ରଃ ରାଜରାଜଃ କୁବେରଃ ତୟୋଃ
ପୂଜ୍ୟୟୋ ଲୋକୟୋଃ, ପଦ୍ମଜନ୍ମା ବ୍ରହ୍ମା ତସ୍ୟ ସଦ୍ମ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଃ ।

ରୁଗ୍ଣ ବଜ୍ରତଟିଅଳା ସ୍ୱଜନକଲ୍ପବଲ୍ଲୀ ବଳା —
ଦଦ୍ଦଂ ଜଗଦମଙ୍ଗଳାଦବତୁ କାପି ରୂଚ୍ଛିନ୍ନଷ୍ଟଳା । ୩୯ ।
(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣନାମ)
ତତ ଭଗବାନ୍ତିରୋଭୂତଃ

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ସର୍ବତୋ ଦୃଷ୍ଟି ହରଣି ଏତତ୍ପୁରସରସ୍ଥଳାନି, ଅତଃ
ପରିତଃ ବିଭ୍ରମ୍ୟ ନେତ୍ରେ କୃତାର୍ଥୀକରିଷ୍ୟାବଃ ।
(ଇତି କୌତୂହଳାକ୍ରାନ୍ତୌ ବନମଧ୍ୟଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ଅନଙ୍ଗ—(କିଂଚିଦଗ୍ରତୋ ରଭସେନ ଗତ୍ୱା ଗୁରୁତରଭୟକମ୍ପମାନ-
ଶରୀରଂ ନିବର୍ତ୍ତ୍ୟ)
ସଖେ ! ବିରମ ବିରମ । ଇତଃ ପଲାୟନଂ ପଥ୍ୟଂ ।
ଯତୋଽଗ୍ରେ ପାଟଚ୍ଚରଗୃହା ଲକ୍ଷ୍ୟନ୍ତେ ।
(ଇତି ଖ୍ରିତଗଦ୍ଗଦସ୍ୱରଂ ପଶ୍ଚାନ୍ନିଳିତଃ) ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବିହସ୍ୟ) ସଖେ ! ବାତୁଲୋଽସି । ସ୍ଥିରୋ ଭବ ।
ସ୍ୱଭୂପସୁକୃତୋଦ୍ରେକାଦେତଦ୍ୱିଷୟବାସିନାଂ
ପାଟଚ୍ଚରେତି ଶବ୍ଦୋଽପି ନ କର୍ଣ୍ଣମବଗାହତେ । ୪୦ ।
(ସାଙ୍ଗୁଳିନିର୍ଦ୍ଦେଶଂ)
ନିଷ୍କାମାଃ ଫଳମୂଳଜାତରୁଚୟଃ ଶୂନ୍ୟାରଣ୍ୟୋଽନ୍ୟୋଧନା
ଯେଽଲୁବ୍ଧାଃ କନକାଦିବୋଧରହିତା ମୁକ୍ତାଶ୍ଚ ମୋହେନ ଯେ
ଗୁଞ୍ଜାର୍ଥା ନମଦା ଜନାର୍ଦ୍ଦନପରା ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟହୀନାଶ୍ଚ ଯେ
ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ଶବରାଖ୍ୟସିଦ୍ଧବଚସାଂ ତେଷାମମୀ ପକ୍ୱଣାଃ ।୪୧
(ତତ୍ପକ୍ୱଣସନ୍ନିଧଂ ଗତ୍ୱା ସହାସଂ) ସଖେ !

ଏତାଃ ପଶ୍ୟ ସମାନପାଦତଳନାସ୍ଥୂଲ୍ୟାବନମ୍ରାନନା—
ସ୍ଥୂଲ୍ୟାବଲ୍ଗିତରୂପବେଶବୟସଃ ସ୍ଥୂଲ୍ୟଂ ଚ ସଂକ୍ରୀଡ଼ିତାଃ ।
ଯାତାୟାତବିଧାନରୂପନଟନଂ ବାଦ୍ୟଗୀତୋଦ୍ଧତେ—
ର୍ଯୁକ୍ତଃ ସ୍ୱୈରମଣୈସ୍ୱପାବ୍ରରହତାଃ କୁର୍ବନ୍ତି ବନ୍ୟାଙ୍ଗନାଃ ॥

(ଅନ୍ୟତ୍ର ଗତ୍ୱା) ସଖେ ଇତଃ ପଶ୍ୟ ।

ଭ୍ରମନ୍ତି ପର୍ଣ୍ଣବସନା ଗୁଞ୍ଜାପୁଞ୍ଜୈକମଣ୍ଡନାଃ
ଅନାବୃତସ୍ତନାଃ ପୀନା ବନାନ୍ତଃ ଶବରାଙ୍ଗନାଃ । ୪୩ ।

(ପୁନରନ୍ୟତୋ ଗତ୍ୱା ପୃଥୁଲଶିଳାସଙ୍କଟତଳାମ୍ବୁପତ୍ୟକାମଧିରୁହ୍ୟ)
ସଖେ ! ଇତୋଽପି ପଶ୍ୟ

ଖାଷଙ୍ଗାସକ୍ତପୃଷ୍ଠାଃ ଶିତପରଶୁଲସତ୍ସ୍କନ୍ଧମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶା—
ଗାଢୋଦ୍ୟତ୍କର୍ପଟୀକାଃ ପ୍ରକଟିତଜଠରାଃ କାଣ୍ଡକୋଦଣ୍ଡହସ୍ତାଃ
ଘୋରାଃ ପଶ୍ଚାନ୍ନିଲଭିଦ୍ରୁତତରଗତିଭିଃ ପୁକ୍କସାକୁକ୍କୁରୌଘୈଃ
ର୍ବ୍ୟଗ୍ରା ଗୂଢ଼ାନ୍ମୃଗାନ୍ଧାନତପନଗହନାନ୍ୟନ୍ତରାଽନ୍ୱେଷୟନ୍ତି । ୪।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ଏତଦ୍ଦର୍ଶନାତ୍ ସାଧ୍ୱସେନ ହୃତଂ ମେ ଧୈର୍ଯ୍ୟଂ,
ତତ୍ ପୁରଃସରୋ ଭବ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବିହସ୍ୟ) ସଖେ ! ଘୋରବେଶାଡ଼ମ୍ବରଭୟଙ୍କରେଭ୍ୟୋଽପି
ନାସ୍ତି ଭୀତିରେତେଭ୍ୟଃ, ଯତଃ

ଏତେ ଯଦ୍ୟପି ସର୍ବଜ୍ଞାବକବଳାଃ ପଞ୍ଚାଦ୍ୟରଙ୍ଗଜଳା—
ସ୍ତ୍ରୀଟିଙ୍ଗୈର୍ଦ୍ଦୈଷ୍ଟ୍ର-ସମାହତପ୍ରମଥିତପ୍ରୋନ୍ମତ୍ତଦନ୍ତାବଳାଃ ।
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳାଦିକକାଣ୍ଡମଣ୍ଡିତ ମହେଷ୍ୱାସୋଲ୍ଲସତ୍ପାଣୟୋ
ଭଗ୍ନାଙ୍ଗାସ୍ତଦପି ସ୍ୱଭକ୍ତିଭୟତୋ ନ ଘ୍ନନ୍ତି ପାନ୍ଥାନହୋ ।୫।

ଅନଙ୍ଗ—(କିଂଚିଦ୍ଦୂରତୋ ଗତ୍ୱା) ଇତୋଽପ୍ୟଟରେ ଶବରାଳୟା
ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ତତ୍ର ଗତ୍ୱା ତଦ୍ବୃତ୍ତଂ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟଂ ।

ପ୍ରିୟଂ—ଅସ୍ତି ମମାପି ତତ୍ର କୌତୂହଳମ୍ (ଇତ୍ୟୁଭୌ ତତ୍ର ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—(ସକ୍ରମସ୍ମରଣଂ) ଅହୋ ଧାଭଞ୍ଜାକଳିତବମେତତ୍ ସ୍ଥଳଂ ।
ପର୍ଶ୍ୱୈତନ୍ମ୍ଲେଚ୍ଛସଦ୍ମାଜିରଣରପତିତାନ୍ନିର୍ଗତାସ୍ରାନ୍ ସ୍ରୁବଗ୍ରାନ୍
ନାନାସତ୍ତ୍ୱାସ୍ଥିଖଣ୍ଡସ୍ଥିତପିଶିତଲବାନ୍ ମକ୍ଷିକାଲକ୍ଷଯୁକ୍ତାନ୍ ।
ଉଦ୍ଧୃତ୍ୟୋତ୍କଟୌଦ୍ଭୃକ୍ତାନପି ଚକଠକଦାଃ ସାରକୁକ୍ଷାରମେୟାଃ
କ୍ରୀଡାନୁଷ୍ଠାୟିଦନ୍ତୈର୍ମୁକୁଳିତନୟନା ଧୂତପୁଚ୍ଛା ଲିହନ୍ତି ।୬।

ଅନଙ୍ଗ—ଧିକ୍ କୁକ୍କୁରାନ୍ ।

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! କୁକ୍କୁରାଃ କୁକ୍କୁଟାଶ୍ଚୈବ ମ୍ଳେଚ୍ଛାଳୟବିଭୂଷଣଂ
ଏତେଷାମେବ ଦେବେନ ନିର୍ମିତା ନତ୍ୟସଂସ୍ଥିତି ।୭।
ଇତୋଽନ୍ୟତ୍ର ଯାସ୍ୟାବଃ । (ଇତି ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—(ପୁରୋଽବଲୋକ୍ୟ) ଅହୋ ଚରଣାୟୁଧାନାଂ ବାହୁଲ୍ୟଂ ।
ସଖେ ! ପଶ୍ୟ
କ୍ରୀଡାସ୍ଥଳଂ ସ୍ୱଚରଣୋଲ୍ଲିଖିତଂ ଜନନ୍ୟାଃ
ହୁଂପୂର୍ବିକାଦ୍ଭୁତଗତାଗତଧୂତପକ୍ଷାଃ
ଲକ୍ଷ୍ୟଂ ଶରା ଇବ ଜବା (୧) ଚୁଶରଂ ରୁବନ୍ତୋ
ଲୋଲା ମିଳନ୍ତି ଶିଶବଶ୍ଚରଣାୟୁଧାନାଂ ।୮।

ଅନଙ୍ଗଃ—ସଖେ ! ଏତଦ୍ଦର୍ଶନମପ୍ୟମଙ୍ଗଳଂ, ତଦିତୋ ଯାସ୍ୟାବଃ
(ଇତି ପୁରଶ୍ଚଙ୍କ୍ରମତୌ)
ତତଶ୍ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଭୂମିବେଷ୍ଟିତାଂ ଚୁଲୀମଧିରୁହ୍ୟ—

ପ୍ରିୟଃ—(ସସ୍ପୃହଂ) ସଖେ ! ପଶ୍ୟ —

---

(୧) ଜବୋ ବେଗିନି ବେଗେ ଚ ।

(୧) ଏତ ଗ୍ରାମଝଲ୍ଲୈଃ ପୁଲିନ୍ଦକଳତ୍ରୈଃ ସାନ୍ଦ୍ରୀକୃତୈଃ ପୁଷ୍ପିତୈଃ
ଶୋଭଢ୍ୟା ଗିରୟୋ ହରନ୍ତି ପଥିକଃ କାନ୍ତଂ ସୁମୈଃ ଗ୍ରାମଂ
ଏତେଷାଂ ପରତଃ ପୁଲିନ୍ଦବନିତା ସ୍ଫୁଟଦୋଷ୍ଣୁଃ କୋଟିଶଃ
ପ୍ରୋନ୍ମତ୍ତାଃ ପରପକ୍ଷକକ୍ଷଦହନେ ଦବାଗ୍ନିକଲ୍ପାଃ ସ୍ଥିତାଃ । ୪୯ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସଭୟଂ) ବଘ୍ରହଗଜଶାର୍ଦ୍ଦୂଳୈର୍ଦୁଷ୍ଟସର୍ପୈର୍ନିଷେବିତାଂ
କଥଂ ତରନ୍ତି ପଥିକା ଘୋରାରଣ୍ୟମିଦଂ ସଖେ ! । ୫୦ ।

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ଭକ୍ଷ୍ୟଭକ୍ଷକୟୋର୍ହିଂସା ସର୍ବସଂସାରସମ୍ଭୂତା
ସ୍ୱଶରମନ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳୈଃ ସହ କ୍ରୀଡନ୍ତି ମାନ୍ୟବାଃ । ୫୧ ।
ଅସ ରାଜଧର୍ମ ଏବ ହେତୁଃ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସବିସ୍ମୟଂ) ଅଖର୍ବ ପର୍ବତବ୍ରାତ ସର୍ବଶତ୍ରୁ ସୁଦୁର୍ଗମଃ
ବୟସ୍ୟ କସ୍ୟ ଭୂପସ୍ୟ ବିଷୟୋଽୟଂ ବଦସ୍ୱ ମାଂ । ୫୨ ।

ପ୍ରିୟ—(ସହର୍ଷଂ) ବୟସ୍ୟ ଶୃଣୁ—
ରମ୍ୟା ସାଗର କନ୍ୟକୈକବସତି ଦୁର୍ଗୈଃ ପରୈର୍ଦୁର୍ଲ୍ଲଙ୍ଘ୍ୟା
ଗଙ୍ଗତୁଙ୍ଗଭୁଜଙ୍ଗକୁଞ୍ଜରବରୈଃ କାନ୍ତାର ଜାର୍ଣ୍ଣୈର୍ବୃତା
ଏଷା ଭୂବଲୟପ୍ରସିଦ୍ଧଯଶସାଂ ଶ୍ରୀଭଞ୍ଜଭୂମୀଭୂଜାଂ
ନିଃଶତ୍ରୋଜନବସୁତା ବସୁମତୀ ରାଜନ୍ୱତୀ ରାଜତେ । ୫୩ ।

ଅନଙ୍ଗ—ବୟସ୍ୟ । କିଂନାମଧେୟେୟଂ ନଗରୀ ?

ପ୍ରିୟଂ—କାର୍ଯ୍ୟଂ ଶ୍ରୀରେବତୀକାନ୍ତଂ ସେବନ୍ତୁଂ ଦୈବତୈର୍ବୃତଃ
ଯାମସ୍ଥନ୍ତଭୂଭୂତସ୍ତ ସୈଷା କେନ୍ଦୁଝରୀ ସଖେ । ୫୪ ।

---

(୧) ଗ୍ରାମଝଲ୍ଲଃ—ଭିଲ୍ଲାଦି ଜାତିଭେଦାଃ

(୨) କୃଷ୍ଣଜନ୍ମୈର୍ଥଥ ବିଷ୍ଟଂଭଃ ,

ଅନଙ୍ଗ—(ସପ୍ରତ୍ୟଭିଜ୍ଞଂ) ସୈଷା କେନ୍ଦୁଝର୍ଗ ନାମ ? ଯତ୍ର କିଲ
        ଭ୍ରମରମାରକାମୌଷଧିର୍ବିଦ୍ୟତେ ?

ପ୍ରିୟଂ:—(ସହର୍ଷଂ) କେନ୍ଦୁଝର୍ଗତ ନଟଗ୍ରେ ନଟଗ୍ରେଭ୍ୟୋ ଗଙ୍ଗାସ୍ବସୀ
        ସଂସାରସିନ୍ଧୁସ୍ତରଣିର୍ଜାତା ବୈତରଣୀ ଯତଃ । ୫୫ ।

ତଦାଗଚ୍ଛ ସକଳଦୁରିତପର୍ବତ-ଦମ୍ଭୋଳକଲ୍ପମବନ୍ତ୍ୟଂ ସାନୁଜଂ
        ହଲଧରମବଲୋକୟିଷ୍ୟାବଃ ।

ଇତିପାଷାଣଶକଲନିରନ୍ତରଦୁର୍ଗମାର୍ଗାଭୂଧରଶିଖରଦେଧୋଽ
        ବତୀର୍ଣ୍ଣୌ ।

ଇତି ପ୍ରଥମୋଽଙ୍କଃ .

———○———

ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଙ୍କଃ

ପ୍ରିୟଂ—(ସାନନ୍ଦଂ) ବୟସ୍ୟ ! ପଶ୍ୟ

ନାନାଶିଳ୍ପବିଚିତ୍ରଯନ୍ତ୍ରଘଟନାଟୋପପ୍ରଭୂତଦ୍ୟୁତିଃ .
ପାଷାଣପ୍ରତିମାଽତିମାତ୍ରରୁଚିରଶ୍ଚିତ୍ରୈଃ ପରଂ ଭାସ୍ୱରଃ
ପ୍ରୋତ୍ତୁଙ୍ଗଃ ପ୍ରଳୟାଽବିନାଶିତବପୁର୍ନୀଳାମ୍ବୁଧାଧିଷ୍ଠିତଃ
ପ୍ରାସାଦଃ ସ୍ଫଟିକୋଜ୍ଜ୍ୱଳଃ ସୁବହୁଳୋ ଦୂରାଦପି ଦ୍ୟୋତତେ ॥
ଅପୌ ହି—
ଅପୂର୍ବୀୟ ଭୂମୀତଳମସ୍ୟ ରମ୍ୟୋ ଦର୍ଶନୋତ୍ସମୂହଃ ପରମାବଦାତଃ ।
ପିଣ୍ଡୀକୃତଃ କିଂସ୍ୱିଦଖଣ୍ଡ ଶକ୍ତିଃ
ପ୍ରାସାଦଦମ୍ଭାନ୍ନଭ ଅକର୍ମି ଷ୍ୟନ୍ । ୨ ।

କିଂବା, ଧରଣ୍ୟାଂ ସ୍ୱୀୟ-କୁଳାନୁରୂପଂ
        ମହାକ୍ରମଂ ଭଞ୍ଜକୁଳ-ପ୍ରଦୀପଂ
        ଲବ୍ଧ୍ୱା ପତିଂ ହର୍ଷଭରୈର୍ଭୃତାୟାଃ
        ଧ୍ରୁ କିଂ ସ୍ଥିତଃ ଶାଶ୍ୱତକୋଽଟ୍ଟହାସଃ । ୩ ।

ଏତସ୍ମିନ୍ ଭଗବାନ୍ ସ୍ୱୟଂ ବିଜୟତେ ଦେବଃ ସହଭ୍ରାତୃକୋ
ରେବତ୍ୟା ରମଣଃ ପ୍ରଭୂତମହିମା ଦୀନାନୁକମ୍ପାନ୍ୱିତଃ ।
ଯଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଗତକଲ୍ମଷେଣ ମନସା ସଂସାରବାରାଂନିଧିଂ
ଘୋରଂ ଗୋଷ୍ପଦବତ୍ତରନ୍ତି ମନୁଜା ମୋହୋର୍ମିଭିର୍ଦୁସ୍ତରଂ ।୪।

(ତଦାଗଚ୍ଛ ପ୍ରାସାଦାନ୍ତଃ ପ୍ରବିଶ୍ୟ ଦେବଂ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟାବଃ ।)

(ଇତି ତଥା କୁରୁତଃ)

ପ୍ରିୟଂ—(କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)ଦେବ ! ହଲାୟୁଧ ! ଦୁରିତାନ୍ମାଂ ସମୁଦ୍ଧର ।
(ସଭକ୍ତିଶ୍ରଦ୍ଧଂ) ।

ସଦାଦ୍ଭୁତଚରିଚରଃ ପଦାନତାନୁକମ୍ପାକରଃ
ପ୍ରଭୂତତରସଙ୍ଗରପ୍ରହୃତଦନ୍ତିବାହିଂଚରଃ
କ୍ଷମାବିପୁଳସାଗରସ୍ତନୁଜତନ୍ତ୍ରଯାମାକରଃ
ପଦାମ୍ବୁଜନତାମରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୫।
କଦମ୍ବଭବବାରୁଣୀସତତପାନପୀନାରୁଣୀ—
ଭବନ୍ନୟନଘୂର୍ଣ୍ଣନାଳସବିସାରିତାଲୋକନଃ ।
ବିପକ୍ଷରଜନୀଚରକ୍ଷୟ ଯଶୋବଲକ୍ଷଦ୍ୟୁତିଃ
ସ୍ୱଭାବଜବଲୋଦ୍ଧୁରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୬।
ଜ୍ୱଲଜ୍ଜ୍ୱଲନଜପ୍ରଭାଭ୍ରମଣଧୂମ୍ରପିଚ୍ଛିରଃ—
ସ୍ଫୁଟପ୍ରୁରଟକେତକୀଦ୍ୟୁତିକଦମ୍ବକୈରୁଲ୍ଲସନ୍
ସହସ୍ରଫଣମଣ୍ଡଳୋଚ୍ଛଳଦଭୁଚ୍ଛରନ୍ନୁଚ୍ଛବି—
ଚ୍ଛଟାଭ୍ରମକରୈଃ ସ ମେ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୭।
ଲସନ୍ମଣିଗଣଚ୍ଛବିଚ୍ଛୁରଣ-ଶକ୍ରଚାପାଧିକ—
ସ୍ଫୁରତ୍କନକପଟ୍ଟକାକଳିତଗୂରୁହାଲସ୍ଥଳଃ ।
ବିଶାଳତିଳକୀଭବନ୍ନିଟିଳମୂଲମୁକ୍ତାଫଳଃ
ସ ମେ ବଳବତାଂ ବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୮।

ପ୍ରଫୁଲ୍ଲମୁଖପାଣିପଙ୍କଜରଜୋବଲସ୍ତାଙ୍ଗକ—
ଭ୍ରମଦ୍ଭ୍ରମରମାଲିକାଭ୍ରମବଧାର୍ଯ୍ୟଭର୍ତ୍ସିତଃ ।
ଭ୍ରଜଦ୍ଵୟସ୍ଵବଲମ୍ବିଭଷ୍ଟରଣଚୁମ୍ବିହାସ୍ଵଚଯୈଃ
ସ ମେ ବଲବତାଂ ବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୯।
(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପ୍ରଣନାମ)

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)ଭଗବନ୍ ରେବତୀଜାନେ ! ତ୍ୱାଂ ବିନାଽନ୍ୟଂ ନ ଜାନେ ।
(ସୋଚ୍ଚୈଃ ସ୍ୱରଂ)

ଲସଦ୍ଭୁଜଗଲ କମ୍ବୁ-ନିର୍ଗଳିତବୃତ୍ତମୁକ୍ତାବଲୀ —
ମିବାଧିକରୁଚଂ ଦଧତ୍-ପ୍ରଚୁରତାରହାରାବଳୀଂ
ବିଶାଳଭୁଜକଳ୍ପଭୂରୁହଫଳାୟିତାକଲ୍ପକଃ
ସ ମେ ବଲବତାଂବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୧୦।
ସୁବର୍ଣ୍ଣଘଟନୋଜ୍ଜ୍ୱଳପ୍ରଲୟଚଣ୍ଡ-ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡରୁଙ୍
ମହାମକରକୁଣ୍ଡଳୋଦିତକଳାକଗଣ୍ଡସ୍ଥଳୌ ।
ବଧୂନୁଦରଦାଡିତାବଭୃମେତ୍ୟ ଯଂ ନାଥତଃ
ସ ମେ ବଲବତାଂ ବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୧୧।
କଟୀତଟସଦାଲସନ୍ନିବଦ୍ଧନୀଲଚେଲୋପରି
ସ୍ଫୁରତ୍କନକକିଙ୍କିଣୀଂ ରୁଚଭରାତ୍ତପୂର୍ଣ୍ଣାଂ ଦଧତ୍ ।
ନବୀନଜଳଦାବଳୀକଳିତ ଚଞ୍ଚଳାବଦ୍ଧତାଂ
ସ ମେ ବଲବତାଂବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୧୨।
ଅଖଣ୍ଡବସୁଧାତଳେ କୁଶଳବୀଜନିକ୍ଷେପଣେ
ପରଂ ବିନିହତାଦରଃ କଳିତମଙ୍ଗଳଂ ଲାଙ୍ଗଳଂ
ଧରାବଳୟକର୍ଷଣକ୍ଷମତମଂ ଦଧତ୍ସନ୍ତତଂ
ସ ମେ ବଲବତାଂବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଳାମ୍ବରଃ ।୧୩।

ଅନେନ ସମରାଙ୍ଗଣେ ଦନୁଜସର୍ଷପାଃ ପୀଡ଼ିତା
ନଚେତ୍କଥମୟଂ ଭବେତ୍ କ୍ଷିତିତଲେ ଜନଃ ସ୍ନେହଭାକ୍
ଇତୀବ ମୁଷଲଂ ଜଗତ୍କୁଶଲଦାୟି ବିଭ୍ରତ୍ସ୍ୱୟଂ
ସ ମେ ବଲବତାଂ ବରଃ ଶୁଭକରୋଽସ୍ତୁ ନୀଲାମ୍ବରଃ ।୧୯।
(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣନାମ)

ପ୍ରିୟଂ—(ଜଗନ୍ନାଥଂ ପ୍ରତି)ଦେବ ! ଗରୁଡ଼ଧ୍ୱଜ ମାମୁଦ୍ଧରୋଦ୍ଧର ।
(ସଭକ୍ତିଗଦ୍ଗଦଂ) ଗ୍ରାହଗ୍ରୀବାସ୍ଥଲୋଗ୍ରଗ୍ରହଣଗୁରୁବଲଗ୍ରାଧ୍ୱସଧ୍ୱସ୍ତଧୈର୍ଯ୍ୟ-
ସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟୋର୍ଜସ୍ୱିନ ଶୌର୍ଯ୍ୟପ୍ରଲୟଘନରବାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟବୃଦ୍ଧିଙ୍କିତସ୍ୟ
ନାଗସ୍ୟାର୍ତ୍ତସ୍ୟ ପାଦାମ୍ବୁଜଭଜନରତସ୍ୟାର୍ତ୍ତିବାର୍ତ୍ତାଂ ନିହର୍ତ୍ତା
ଯେନ ଧ୍ୱସ୍ତା ପୁରସ୍ତାତ୍ସ ଦଦତୁ କୁଶଲଂ ବୈନତେୟଧ୍ୱଜୋଽୟଂ
ସଂସାରଧ୍ୱାନ୍ତକାଲେ ନବବଧିବସରକ୍ଲୋଲକଲ୍ଲୋଲକାଲେ
ବାରଧ୍ୱାନୈଃ କରାଲେ ପ୍ରବଲଜଲନଧୌ ସଞ୍ଚରନ୍ନନ୍ତରନ୍ତେ ।
ହନ୍ତୋନ୍ମଜ୍ଜନ୍ନିମଜ୍ଜନ୍ ସ୍ୱଦଦେ କରୁଣୟା ରକ୍ଷିତୋ ଯେନ ସାକ୍ଷାତ୍
ମାର୍କଣ୍ଡେୟଃ ଶିଶୁତ୍ୱେ ସ ଦଦତୁ କୁଶଲଂ ବୈନତେୟଧ୍ୱଜୋଽୟଂ
ବ୍ୟାଲୈରଜ୍ଞାନଶୀଲୈର୍ନଧିକଟବଲୈଃ ସ୍ୱ-ପ୍ରସୂ-ସ୍ୱ ର୍ଣଲୋଲୈ—
ର୍ଯୁକ୍ତା ଗ୍ରାସାନୁରକ୍ତାଧିକତରଗମନେ ଗର୍ଭଭାବାଦଶକ୍ତା
ବ୍ୟାଧେନାଲୋକ୍ୟ ଜାଲଂ ପ୍ରବିତତମଭିତଃ ସଂସ୍ତୁବନ୍ତୀ ଭୟାର୍ତ୍ତା
ଯେନ ତ୍ରାତା କୁରଙ୍ଗୀ ସ ଦଦତୁ କୁଶଲଂ ବୈନତେୟଧ୍ୱଜୋଽୟଂ
ତ୍ୟକ୍ତା ବିଖ୍ୟାତରାଯୈର୍ଜନିତପରିଭବୈଃ ପାଣ୍ଡବୈର୍ବୀରବର୍ଯ୍ୟୈ—
ର୍ଦୁଃଖେ ଦୁର୍ବାର୍ଯ୍ୟଶୌର୍ଯ୍ୟୈରପିବତ ପରମୈଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟମତ୍ତୈରନାର୍ଯ୍ୟୈଃ
ନୀର୍ଯ୍ୟଦାଗୃହ୍ୟମଧ୍ୟେଽପି ଚ ସଦସି ତଥା ତର୍ଜ୍ଜିତା ଦ୍ରୌପଦୀ ଦ୍ରାକ୍
ଯେନ ତ୍ରାତା ନତାର୍ତ୍ତା ସ ଦଦତୁ କୁଶଲଂ ବୈନତେୟଧ୍ୱଜୋଽୟଂ
(ଇତି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣନାମ)

ଅନଙ୍ଗ ଭଟ୍ଟବାନ ପୀତାମ୍ବର ଦୂରତାହ୍ନାଂ ସମ୍ମୁଦ୍ଧର ।
(ସାଶ୍ରୁ ପ୍ରାନ୍ତଂ) କର୍ମୀ ଶ୍ରୋତାନ୍ଦ ହିତ୍ୱା ବଚଳତମ୍ନତସ୍ୟୁଃ ଶର୍ମୀଲୋଷ୍ମଦଧର୍ମିଂ
କୁର୍ବନ୍ତଃ ସର୍ବଭୈବୈରପି ପରମଖିଳୈର୍ନିହ୍ନିତଂ ପାପବନ୍ତଃ ।
ଯନ୍ନାମୋଚ୍ଚାରୟନ୍ତଃ ସକୃଦପି ସମୟେ ଯାନ୍ତି ତଦ୍ଧାମ ନିତ୍ୟଂ
ହୃଷ୍ୟନ୍ତଃ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତଃ ସ ଦିଶତୁ କୁଶଳଂ ବୈନତେୟଧ୍ୱଜୋଽୟଂ
ମାଧୁର୍ଯ୍ୟୌଦ୍ରେକଦୂରୀକୃତସକଳରସଂ ସର୍ବତଃ ସର୍ବଲଭ୍ୟଂ
ବନ୍ଦ୍ୟଂ ଦୈବ୍ୟାଃ ସୁଧାୟା ଅପି ପରମମୃତଂ ଯସ୍ୟ କୃଷ୍ଣେତି ନାମ,
ଅସ୍ୱାଦ୍ୟାସ୍ୱାଦ୍ୟ ଗୃଦ୍ୟାଲୟମମୃତଭୁଜୋ ନଶ୍ୱରାଣଶ୍ୱରାହ୍ନ
ମର୍ତ୍ତ୍ୟାଃ ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟମର୍ତ୍ତ୍ୟାନ୍ ସଦିଶତୁ କୁଶଳଂ ବୈନତେୟ-
ଧ୍ୱଜୋଽୟଂ ॥ ୨୦ ।

ଯଃ ପୂର୍ବୋତ୍ଥସ୍ୱଦୋଷୈର୍ବହୁକଳୁଷଜୁଷେଽସଭୂଜେ ଦୁଃଖଭୂଜେ
ସାକ୍ଷାତ୍ସାରୂପ୍ୟମୋକ୍ଷଂ ନୟନପଥଗତଃ ସ୍ୱାଗଯଚ୍ଛତ୍ତିରଷ୍ଟେ
ହୁର୍ଯ୍ୟାଣସ୍ୟାତ୍ତବେଲୋଚ୍ଛଳତକରୁଣୟା ଯସ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା ସୁଦାମ୍ନୋ
ଦାରିଦ୍ର୍ୟଂ ବଦ୍ଧ୍ରୁତଂ ଦ୍ରାକ୍ ସ ଦିଶତୁ କୁଶଳଂ ବୈନତେୟଧ୍ୱଜୋଽୟଂ

(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପ୍ରଣନାମ)

ପ୍ରିୟ—(ସୁଭଦ୍ରାମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ) ଭଗବତି ସୁଭଦ୍ରେ ! ମାଂ ପାପପାଶ ବାରିତ୍,
ସମୁଦ୍ଧର,
(ସୋଲ୍ଲାସଂ) ଲସଦ୍ରତ୍ନୈର୍ନୂତ୍ନୈରଧିକତର ଯତ୍ନେନ ଘଟିତୈଃ
ପରିଷ୍କାରୈଃ ସ୍ଫାରୈର୍ଧରଣିତଳସାରୈଃ ସୁରୁଚିରାଂ ।
କୃପାପୂର୍ଣ୍ଣା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଧିକରୁଚିରବର୍ଣ୍ଣା ଭଗବତୀ
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦିଶତୁ ।୨୨।
ପଦାମ୍ଭୋଜଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଂ ରୁଚିରରୁଚି ଯସ୍ୟାଃ ସୁମନସା
ସଭକ୍ତ୍ୟା ଧୀମନ୍ତଃ ଷଡରିଚୟନିର୍ବାହଗଦନଂ ।

ଅପାରଂ ସଂସାରାର୍ଣ୍ଣବମପି ତରନ୍ତ ପ୍ରତିଭୟଂ
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଶତୁ ।୨୩।
ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ ଧାତ୍ରୀ ଭୟଶମବିଧାତ୍ରୀ ସ୍ୱବିପଦାଂ
ସଦା ହନ୍ତ୍ରୀ ମିତ୍ରୀଭବଦମଲଗାତ୍ରୀଶବଦନା
ମହାଭଦ୍ରା ବକ୍ଷୋରସୁରବରବନ୍ଦ୍ୟାବରଣତା
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଶତୁ ।୨୪।
କୃପାଲେଶାଦ୍ଦୃସ୍ୟାଃ ପଦଯୁଗନମସ୍ୟାହିତମତେ
ର୍ଜଡସ୍ୟାପ୍ୟାସ୍ୟାମ୍ଭୋରୁହକୁହରମଧ୍ୟାତ୍ ପ୍ରସରନ୍ତି
ବିନୃତ୍ୟନ୍ତୀ ବାଣୀ ସରସଲଲିତା ଭାବକଲିତା
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଶତୁ । ୨୫ ।
(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପ୍ରଣାମଃ)

ଅନଙ୍ଗ—ଭଗବନ୍ତ ପତିତପାବନ ମାଂ ପବିତ୍ରୀକୁରୁ
[ସଭକ୍ତିଶ୍ରଦ୍ଧଂ]
ରସଂ ଯତ୍ପାଦାମ୍ଭୋରୁହଜନିତମାସ୍ୱାଦ୍ୟ ସୁମନୋ—
ମନୋଭୃଙ୍ଗାଭୃଙ୍ଗାଦରକଳିତସଙ୍ଗା ଅବିରତଂ ।
ପରାଧୀନାଃ ପୀନାଃ କ୍ୱଚଦପି ସମର୍ଥା ନ ଚଳିତୁଂ
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଶତୁ ।୨୬।
ଯଦାଦେଶାତ୍ସୃଷ୍ଟିଂ ସପଦି ପରମେଷ୍ଠୀ ବିତନୁତେ
ସ୍ଥିତିଂ କଂସାରାତିଃ କଲୟତି ବିନାଶଂ ପଶୁପତିଃ ।
ତପତ୍ୟୁଚ୍ଚୈର୍ନିର୍ଦହତି ଦହନୋ ବାତି ପବନଃ
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଶତୁ ।୨୭।
ବଲବ୍ରହ୍ମସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିର୍ଗୁଣରୁଚିରମୂର୍ତ୍ତିଃ କ୍ଷିତିତଳେ
ପରନ୍ତୀଡ଼କୀର୍ତ୍ତିର୍ହୃଦୟରସପୂର୍ତ୍ତିକ୍ଷମତମଃ
ସଦାସୌ ଯଦ୍ଧାସେ୍ୟ ଜଗଦୁପରିବର୍ତ୍ତି ସତତଂ
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଶତୁ ।୨୮।

ଅବିଶ୍ରାନ୍ତଂ ଶ୍ରାନ୍ତଂ ବପୁରପି ବହନ୍ତଂ ସୁମଲିନଂ
ଦଧଚ୍ଛୋକଂ ଲୋକଂ ମିଳିତପଳିତଂ ଦୈନ୍ୟକଳିତଂ
ଯୟା ଦୃଷ୍ଟଂ ହୃଷ୍ଟା ଭଜତି କମଳା ନିତ୍ୟମଚଳା
ସୁଭଦ୍ରା ସା ନିତ୍ୟଂ ମମ ସକଳଭଦ୍ରାଣି ଦଦତୁ ।୨୯।

(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରଣାମ)

ତତଃ ଉଭୌ ମୁହୁଃ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣେମତୁଃ ।

ପ୍ରିୟଂ— ବୟସ୍ୟ ସଖେ ପଶ୍ୟ ।

ଲାଙ୍ଗୁଲାକାରମୂଳକ୍ରମପୃଥୁବଳିତପ୍ରାନ୍ତବିସ୍ତାରଜାଗ୍ରତ୍
ଶ୍ରୀଶାଗ୍ରଦ୍ୱାରଚଞ୍ଚଚ୍ଛିତପଟକପଟାଲ୍ଲାଳୟଃ କୃଷ୍ଣକାୟଃ
କାଳିନ୍ଦୀକେଳିକାଲେ କଳିତଚରଭବଂ କଲ୍ପୟନ୍ କାଳକଳ୍ପଂ
ଦୃଷ୍ଟଃ କଂ ପ୍ରଷ୍ଟୁକାମସ୍ତରଣସରସିଜେ ସ୍ୱସ୍ୟଦାସ୍ୟାଧିକାରଂ ।୩୦।
ନିତ୍ୟସ୍ଥିତ୍ୟସ୍ତକର୍ମାଃ ଫେକଳିତସୁଧାଦାର୍ଢ୍ୟଦାଃ ଦାର୍ଢ୍ୟଦାଢାଃ
ସ୍ତମ୍ଭାକମ୍ଭାସୁରଦ୍ୱିଟ୍ ସୁରୁଚିରନଗରୀ ଶିଳ୍ପି-ସମ୍ଭାବନାର୍ହାଃ
ପ୍ରବ୍ୟକ୍ତାସକ୍ତଭକ୍ତାର୍ପଣକଳିତଚତୁର୍ବର୍ଗଦନ୍ତାବଳାଳୀ—
ନନ୍ଦୀ ହୃଦ୍ବ୍ୟୂହଲୀଳାଂ ବିଦଧତି ବପୁଲାସ୍ତୁଙ୍ଗତା-ଶୃଙ୍ଗବନ୍ତଃ ।୩୧।

ଇତଃ ପଶ୍ୟ

ପ୍ରାଂଶୁପ୍ରାସାଦସୀଦ୍ଧ୍ରୁରୁଭରକଲନେ କୌତୁକାଦେବ ଦକ୍ଷୌ
ଚଞ୍ଚଚ୍ଛଦ୍ମାଭକାୟୌ ଘନବଳକଳିତୌ ବୈନତେୟାଞ୍ଜନେୟୌ
ଫଲ୍ଲାନଂ ମୀନଲୀଳାୟିତମଖିଳଜଗଦ୍ବସ୍ୟ ଗର୍ବାମ୍ବୁରାଶେ —
ସ୍ତବ୍ଧ୍ୱଂ ଖେଗୌରବଂ କଂ ତୁଳୟିତୁମପଟୂ ଜଲ୍ପତୋ ବଦ୍ଧପାଣୀ ।୩୨।
ଦ୍ୱାରଂ ବିଦ୍ୟୋତୟନ୍ତୌ ହଲଧର ପୁରତୋ ଯକ୍ଷବାଟଦ୍ୱୟୀୟଂ
ଧତ୍ତେ ହୃଦ୍ୟାନବଦ୍ୟାଂ ଦ୍ୟୁତିମଧିକତମାଂ ବିଦ୍ୟତେ କିଂ ତପୋଽସ୍ୟାଃ
ଆଂଜ୍ଞାତଂ କାରଣଂ ବ୍ୟସନମଧୃତ ଯତ୍ ପ୍ରାକ୍ତପୋଯୋଗତସ୍ତତ୍
ସୈଷା ସ୍ୱବୃତ୍ତିଶ୍ଲାଘ୍ୟାଭରଣମନୁପମଂ ପଶ୍ୟ ଶଶ୍ୱଦ୍ଦଧାତି ।୩୩।

ଉଭୌ ବହିର୍ନିର୍ଗତ୍ୟ

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! କମପି ଭବନ୍ମୁଖସରୋଜନକରନ୍ଦପାନସତତୋଲ୍ଲୁପ୍ର
 ନୟନପୁଷ୍କଲହଂ କୃତାଞ୍ଜଳିମୁଦ୍ରୈଃସ୍ତମ୍ଭୋପରୀୟବସ୍ଥିତଂ
 ବୈନତେୟଂ ନମ ।

ଅନଙ୍ଗ—ଅଖଣ୍ଡଜଗଣ୍ଡଳାଣ୍ଡୈଃ ପିଚ୍ଛଣ୍ଡଂ ଯସ୍ୟ ମଣ୍ଡିତଂ
 ତଂ ନତ୍ୟଂ ବନ୍ଦତେ ପୃଷ୍ଠେ ନମସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ଗରୁତ୍ମତେ ।୪୯।

ପ୍ରିୟଂ—ଵନତାନନ୍ଦନଂ ବନ୍ଦେ ଵନତାଖିଳସିଦ୍ଧିଦଂ
 ଜନତାସ୍ୱା ଵପଦ୍ଧ୍ୱଂସେଽଜନତାୟା ଧୁରନ୍ଧରଂ ।୫୦।
 ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପ୍ରଣେମତୁଃ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ପ୍ରାଦକ୍ଷିଣ୍ୟଭ୍ରମଣେନ ସୂର୍ଯ୍ୟାଦଦେବତା ଦ୍ରଷ୍ଟ୍ୟାବଃ
 (ଇତି ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ପୁରଃ ପ୍ରବଷ୍ଟୌ)
 "ନମସ୍ତେ ସକଳକର୍ମସାକ୍ଷିଣେ" ଇତ୍ୟୁଭ୍ୟାୈ ପ୍ରଣେମତୁଃ ।

ପ୍ରିୟଃ—ସଖେ !
 ଅୟଂ କର୍ମଦ୍ରଷ୍ଟା ସକଳଜନକଷ୍ଟାପହରଣେ
 କ୍ଷମୋ ଧର୍ମଃ ସାକ୍ଷାନ୍ନିଖିଳଜଗତାଂ ଖ୍ୟାତମହିମା ।
 ଦୁରାଳାପଂ ପାପଂ ହୃଦୟପତିତାପଂ ଦହତୁ ନୌ
 ତମସ୍ତୋମଧ୍ୱଂସୀ ସକଳଶୁଭଶଂସୀ ଦିନକରଃ ।୫୧ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ତତ୍ପୁରତଃ ସ୍ଥିତଂ କଲ୍ପବଟଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ସାନନ୍ଦଂ)
 ସଖେ ! ଇମଂ ପଶ୍ୟ
 ଅସ୍ମାତାଽଽନନ୍ଦଯୁକ୍ତା ସୁରପତିନିଲୟାଦାଜ୍ଞୟା ସଂଭ୍ରମାଣେଃ
 ସ୍ୱଂରୂପଂ ନିହ୍ନୁବାନା ଜୟତି ବଟତରୁକ୍ଷ୍ଟଦ୍ମନା କାମଧେନୁଃ ।
 ବଶ୍ୟାସୋତ୍ପାଦନାର୍ଥଂ ସକଳତନୁମତାଂ ଭୂତଳାଦୃଷ୍ଟପୂର୍ବୈ-
 (୧) ର୍ଗୋକର୍ଣ୍ଣାକାରପର୍ଣ୍ଣୈରଵିରଳତରଳୈର୍ଲକ୍ଷିତାୟାସମନ୍ତାତ୍ ।

(୧) ବୃକ୍ଷୋଽୟଂ ଅଦ୍ୟାପି ବର୍ତ୍ତତେ ।

ତତସ୍ତମୁଭୌ ପ୍ରଣେମତୁଃ

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଏତନ୍ମୂଳନବାସିନୀଂ ମଙ୍ଗଳାଂ ପଶ୍ୟ

(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)

ନମ୍ରଖିତହରପାଦପଙ୍କଜା

ପଙ୍କଜାତହରଣେ ଧୃତବ୍ରତା

ଦ୍ରାଗିୟଂ ଦଶତୁ ସର୍ବମଙ୍ଗଳା

ମଙ୍ଗଳାନ କରୁଣାବଲୋକନୈଃ ।୩୮।

(ଇତ୍ଥୁଭୌ ତାଂ ପ୍ରଣମ୍ୟ କଞ୍ଚିଦ୍ଭୂରେ ଗତ୍ବା)

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ଇତଃ ସବ୍ୟପାର୍ଶ୍ୱ ସ୍ଥିତଂ ଗଜାନନଂ ଯାବଦ୍ଭଜାବଃ ।

(ଇତ ତତ୍ପୁରଃ ପ୍ରବଶ୍ୟ ଉଭୌ ପ୍ରଣେମତୁଃ)

ପ୍ରିୟଂ—(ନମ୍ରକନ୍ଧରଂ)

ପରାଭବମନ୍ତଜଂ ନ ସ୍ୱପଦଂ ବଦନ୍ତ ସ୍ଫୁଟଂ

ଝିୟାଂ ବଦ୍ଧତବନ୍ଧିୟାଂ ଶୁଭଦନ୍ତସନ୍ନୈର୍ନିଜାଂ ।

ନରାଃ ସପର୍ଦ୍ଧ ଯଦ୍ବଦୁସୁଲଭଂ ଲଭନ୍ତେ ସୁଖଂ

ଗଜାନନ ଭଜାମି ତେ ହୃଦ ସଦା ପଦାବ୍ଜଦ୍ୱୟଂ ।୩୯।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାନନ୍ଦସ୍ମିତଂ)

ଅଶେଷ ବିଦ୍ୟାସନ୍ଦୋହ-ଗର୍ଭବାସ-ପିଚଣ୍ଡିଳଂ

ବିଘ୍ନଭୂଧରଦମ୍ଭୋଳିଂ ଶମ୍ଭୋଃ ସୂନୁମହଂ ଭଜେ ।୪୦।

(ତତଃ ପ୍ରାଚ୍ୟଭିମୁଖଂ କଂଚଦ୍ଗତ୍ବା)

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଏଷା ଜଗଦ୍ଧାତ୍ରୀ ବିମଳା ନାମ

(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ) ଦେବ !

ବିଗତାନ ମଳାନ ଦେହିନାଂ

ତବ ପାଦସ୍ମରଣଂ ପ୍ରକୁର୍ବତା

କମଲେଶ ତତୋଽଭିଧାଂ ଶୁଭାଂ
ଦଧତୀଂ ତ୍ୱାଂ ପ୍ରଣମାମି ଚିନ୍ମୟୀଂ ।୧୪।

ଅନଙ୍ଗ—[ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ]

କମଲେ କମଲେନ ଚେତସା
ତବ ପାଦାବ୍ଜଯୁଗଂ ସ୍ମରନ୍ତି ଯେ
ଦ୍ଧବ ଦେବପଦର୍ଦ୍ଧିବାନ୍ନଶଂ
ଦଶତ ସ୍ୱାନ୍ତଭବାଂ ତଦର୍ଚ୍ଚନାଂ ।୪୨।

ଇତ୍ୟୁଭୌ ପ୍ରଣେମତୁଃ ।

ତତଃ କଂଶତ୍ର ପ୍ରାସାଦପ୍ରାଦକ୍ଷିଣ୍ୟେନାଗ୍ରତୋ ଗତ୍ୱା

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ! ଅଦ୍ୟ କୌତୁହଲଂ ପଶ୍ୟ । ସପତ୍ନ୍ୟୋର୍ଲକ୍ଷ୍ମୀସରସ୍ୱତ୍ୟୋଃ ସୌଜନ୍ୟାଦେକତ୍ରାବସ୍ଥାନଂ ନାତ୍ର କେବଳଂ, ଅପିତୁ ପାରମ୍ପର୍ଯ୍ୟେଣ ଏତଦ୍ଦେଶୀୟଭୂପାଳେଷ୍ୱପି । ତଦେତତ୍ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟାବଃ ।

(ଇତି ତତ୍ପୁରଃ ପ୍ରବଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—(କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)

କୃଷ୍ଣସ୍ୱବନ କୃପାକୃତଶତ୍ରେ,
ନତ୍ୟଦତ୍ତଶରଣାଗତବତ୍ତେ ।
ଅନ୍ନଦାନପରିପାଳିତବଶ୍ୱେ
ଦେବ ପାତ୍ୟସ୍ତୁ ତ୍ୱଶଂ ମୟି ନଃସ୍ୱେ ।୪୩।

ଅନଙ୍ଗ—(କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)

ଦେବ ଯତ୍ର ତବ ନେତ୍ରନିପାତଃ .
ସ ତ୍ରିପିଷ୍ଟପପତେଃ ସ୍ପୃହଣୀୟଃ ।
ଆଶ୍ରମା ଦ୍ରବିଣଭାଜମକସ୍ମାଂ
ନାଶୟନ୍ତି ତମିଦଂ ଭ୍ରକ ଦେ ବା ।୪୪।

[ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପ୍ରଣେମତୁଃ]

ପ୍ରିୟଂ—(ସରସ୍ୱତୀଂ ପ୍ରତି)

ହେ କଚ୍ଛପୀପୁସ୍ତକରମ୍ୟହସ୍ତେ,
ହିମାଂଶୁଖଣ୍ଡସ୍ଥିତମଞ୍ଜୁମସ୍ତେ
ସମସ୍ତବିଦ୍ୟାଜନକପ୍ରଶସ୍ତେ,
ଧ୍ୱସ୍ତାଶୁଭେ ବାଣି ସଦା ନମସ୍ତେ ।୯୫।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)

ଯଦପାଙ୍ଗଲବାଲୋକାଲ୍ଲୋକାଃ ଶୋକାବ୍ଧିପାରଗାଃ,
ବାବଦୂକା ମହାମୂକାସ୍ତାଂ ତ୍ୱାଂ ବନ୍ଦେ ସରସ୍ୱତୀଂ ।୯୬।

(ଇତ୍ୟୁଭୌ ପ୍ରଣମ୍ୟ କିଂଚିତ୍ପୂର୍ବାଭିମୁଖଂ ଗତ୍ୱା
ନୈକତରୁମୂଲେ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ) ।

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱରମିମଂ ପଶ୍ୟ ।

[ସାଞ୍ଜଳିବନ୍ଧଂ]

ଯଃ ପାତାଳତଲୋତ୍ଥିତଃ ପ୍ରଲୟତଃ ଶ୍ରୀଲିଙ୍ଗରୂପୀ ମହା—
ନାଦ୍ୟଂ ଶୃଙ୍ଗମପୀକ୍ଷିତୁଂ ହରିବିଧୀ ଯସ୍ୟେଶିତୁର୍ନେଶ୍ୱରୌ ।
ଶଶ୍ୱତ୍ପନ୍ନଗଭୂଷଣ ଛିନ୍ନିତତନୁଃ ପାତାଳବାସିପ୍ରିୟଃ,
ଶ୍ରୀସ୍ୱପ୍ନେଶ୍ୱରସଜ୍ଞକୋଽୟମବତାଦ୍ଦେବସ୍ତ୍ରିଶୂଳାୟୁଧଃ । ୯୭।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗପାତଂ)

ଯଜ୍ଜଟାଜୂଟସଂସର୍ଶାଦ୍ଗଙ୍ଗାମଙ୍ଗଳଦାୟିନୀ
ତ୍ରିଲୋକୀପାବନେ ଶକ୍ତା ବନ୍ଦେ ତଂ ଧୂର୍ଜଟିଂ ମୁହୁଃ ।୯୮

ଇତ୍ୟୁଭୌପ୍ରଣେମତୁଃ । ତତୌତତ୍ପୂରଃପ୍ରାସାଦମଣ୍ଡପମଧିରୁହ୍ୟ-

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣମତ୍ର ପଶ୍ୟ । (ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ) ଦେବ!
ଅଶେଷଜଗଦ୍ଗୁରୋ !

ମାରସ୍ୟ ପ୍ରବଳଦ୍ୱିଷାଂ କୃତଧରାଭାରସ୍ୟ ମାଳାମୃଦ—
ଷ୍ଟାରସ୍ୟ ପ୍ରକ୍ଷଧାଦତାହୃତଚିତରସ୍କାରସ୍ୟ ନତ୍ୟାମୃତେ ।
ସାରସ୍ୟ ନିର୍ଗୁଣାମୃନାଂ ନିଜଗଦାଧାରସ୍ୟ ଗୁଞ୍ଜାଲସ—
ଦ୍ଧାରସ୍ୟ ବ୍ରଜସୁନ୍ଦରୀଗଣମହାଜାରସ୍ୟ ତୁଭ୍ୟଂ ନମଃ ।୪୮।
ଅନଙ୍ଗ—(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ) ଭଗବନ୍ !
ପାଳାୟ ନିପୁରସ୍ୟ କଣ୍ଠବଳସନ୍ମାଳାୟ ପିଞ୍ଛଷ୍ଟୁର—
କାଳାୟ ସ୍ମରମତ୍ତଗୋପରମଣୀଜାଳାୟ ମାଳଛିଷେ ।
କାଳାୟ ଦ୍ୱିଷତାଂ ଚ ଗୈରକଲସଦ୍ଭାଲାୟ ଗୋପାଳକା—
ବାଳାୟ ସ୍ୱବୟସ୍ୟଖେଳନଦଧଲ୍ଲାୟ ତୁଭ୍ୟଂ ନମଃ ।୪୯।
ଇତ୍ୟୁଭୌ ପ୍ରଣେମତୁଃ ।
ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! କଥମତ୍ରାପି ରାମକୃଷ୍ଣସୁଭଦ୍ରାଣାଂ ପ୍ରତିମାଃ ?
ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ଇତରଦେଶୀୟା ଅପ୍ୟେତାଃ କେନଚିତ୍କାରଣେନ
ଇହ ସ୍ଥିତାଃ ।
ତତ୍କଥନାବସରେ ନାସ୍ତି । (ଇତି ତେନ ସହ ପ୍ରଣନାମ) ।
ତତସ୍ତନ୍ତପାଦବରୂହ୍ୟ କିଂଚିତ୍ପୂର୍ବାଭିମୁଖମଗ୍ରତୋ ଗତ୍ୱା ।
ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ବାଞ୍ଛେଶ୍ୱରସ୍ୟ ପ୍ରାସାଦୋଽୟଂ ।
[ଇତି ତେନ ସହ ପ୍ରାସାଦାନ୍ତଃ ପ୍ରବିଶ୍ୟ କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ]
ଦେବ ବୃଷଭଧ୍ୱଜ !
ତ୍ୱଂ ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତା ମନୁଜା ଗଦାର୍ତ୍ତାଃ
ସଦ୍ୟାହ୍ରମାଶ୍ରିତ୍ୟ ଭବନ୍ତି ବାର୍ତ୍ତାଃ ।୧।
ଅଶ୍ରାନ୍ତବଶ୍ରାଣିତବାଞ୍ଛିତଂ ତ୍ୱାଂ
ବାଞ୍ଛେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଂ ସତତଂ ଭଜାମି ।୨।

---

(୧) ବାର୍ତ୍ତାଃ—ଅରୋଗାଃ, ବାର୍ତ୍ତଂ ଫଲ୍ଗ୍ୱନ୍ୟରୋଗେ ଚ ଇତ୍ୟମରଃ ।

ଅନଙ୍ଗଃ—(ବଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ) ଭଗବନ୍ ଅପର୍ଣ୍ଣାଜାନେ !

ଯନ୍ନାମ ସକୃଦୁଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟ ଶିବେତ୍ୟକ୍ଷରଯୁଗ୍ମକଂ
ତରନ୍ତି ଦୁରିତାମ୍ଭୋଧିଂ ପାପାସ୍ତସ୍ମୈ ନମୋଽସ୍ତୁ ତେ ।୬୧॥

(ଇତ୍ୟୁଭୌ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗପାତଂ ପ୍ରଣମତଃ)

ତତସ୍ତସ୍ୟ ପୁରତଃ ପ୍ରାସାଦଭିତ୍ତ୍ୟବସ୍ଥିତାଂ ଶିବାମବଲୋକ୍ୟ

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ଜଗଜ୍ଜନନୀଂ କାମପ୍ୟେନାଂ ନମ ।

ସର୍ବଦାନବ-କୁଲେନ୍ଦ୍ର-ଗର୍ବଦା
ଗର୍ବଦା ନତଭୃତାଂ ଚ ସର୍ବଦା ।
ଶର୍ବତାପଭିଦୁଦ୍ରେକପର୍ବତା,
ପର୍ବତାଧିପସୁତା ପ୍ରିୟଂ କ୍ରିୟାତ୍ ।୬୨।

କାଂଚ:—ସା ଲାସ୍ୟବଶାଲାଦରତାଳାତୁରବାଳା,
(୨) କାଳାମ୍ବୁଦଜାଳାର୍ଥିତ-ଧା-ଲାଭ-ସୁବାଳା ।
ଧାଳାବଳିମାଳାନ୍ତକରାଳାଽଚଳବାଳା
(୩) କାଳାହୃତକାଳାଽବତୁ ବାଳାବ୍ଜକପାଳା ।୬୩।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଶ୍ରୁପୁଲକଂ ଅଞ୍ଜଳିଂ ବଦ୍ଧ୍ୱା)

ନୀଳନୀରଦନିକାଶା ନୀଳକଣ୍ଠନିତମ୍ବିନୀ
ନିସର୍ଗନିତ୍ୟନର୍ଦ୍ଧିତନ୍ନରସ୍ୟାଽଘଂ ନିହନ୍ତୁ ନଃ ।୬୪।

କାଂଚ— ନୀଳନୀରଧରମଞ୍ଜୁଳଗାତ୍ରୀ,
ଭକ୍ତସାର୍ଥପୁରୁଷାର୍ଥବିଧାତ୍ରୀ ।

---

(୨) ଯସ୍ୟାଃ ଶୋଭନକେଶବୃନ୍ଦଃ ନୀଳଜଳଧରୈର୍ଦୀପ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ଯାଚ୍ୟତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ । (୩) ବାଳାବ୍ଜଃ—ବାଳଚନ୍ଦ୍ରଃ କପାଳେ ଯସ୍ୟାଃ ସା ।

କାଳିକା ଦଖିଳପିଷ୍ଟପଧାରୀ,
ପାତକଂ ଦହତୁ ମଙ୍ଗଳଦାତ୍ରୀ । ୫୬।
ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ପୁନଃ ପୁନଃ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣେମତୁଃ ।
ତତସ୍ତତ୍ପ୍ରାସାଦାଦ୍ବହିର୍ନିର୍ଗତ୍ୟ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖଂ କଂଶତ୍ପୁରେ ଗତ୍ୱା
ପ୍ରିୟଂ:—ବୟସ୍ୟ! ରାମନାଥସ୍ୟ ପ୍ରାସାଦୋଽୟଂ ।
(ଅଗ୍ରତଃ ସ୍ଥିତ୍ୱା ସାଞ୍ଜଳିବନ୍ଧଂ)
ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣଃ କୁଶିକାତ୍ମଜଃ ସ୍ୱନୟନାତ୍ ସନ୍ତାଡ଼ିତା ତାଡ଼କା
ଯେନୋଚ୍ଚୈଃ କୁତୁକେନ ଖଣ୍ଡପରଶୋଃ କୋଦଣ୍ଡମାଖଣ୍ଡିତଂ ।
ବଦ୍ଧୋ ବାର୍ଦ୍ଧିରପୀଦ୍ଧଯୁଦ୍ଧମହମା ଧ୍ୱସ୍ତଃ ପୁଲସ୍ତ୍ୟାତ୍ମଜଃ
ତସ୍ମୈ ଶ୍ରୀରଘୁନନ୍ଦନାୟ ଜଗଦାନନ୍ଦାୟ ବନ୍ଦାମହେ ।୫୭।
ଅନଙ୍ଗ:—[ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ]
ନାମ-ପାମରସମୁଦ୍ଧୃତକୀର୍ତ୍ତେ,
କାମବାମତର-ମାନୁଷମୂର୍ତ୍ତେ !
ରାମ ! ତାମରସଲୋଚନ ବନ୍ଦେ
ଶ୍ୟାମଧାମ ତବ ଚେତସି ମନ୍ଦେ ।୫୮।
(ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରଣେମତୁଃ)
ଅନଙ୍ଗ:— (ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମବଲୋକ୍ୟ ସକୌତୁକଂ) ବୟସ୍ୟ ! ବପୁଲୋଚ-
ପାଷାଣସ୍ତମ୍ଭୋପରି ବିକଟମୁଖଭୟଙ୍କରୋ ବୃଦ୍ଧବ୍ୟାଘ୍ରଇବ
ସ୍ଥିତଃ କୋଽୟଂ ପଶ୍ୟ ।
ପ୍ରିୟଂ:—(ବିହସ୍ୟ) ସଖେ ! ଗୃହମଧ୍ୟମଧ୍ୟାସ୍ୟା ଯତ୍ନଲବ୍ଧଭୋଗାନ୍
ଭୁଞ୍ଜାନସ୍ୟ ଭବତଃ ଶିଶୁତ୍ୱଂ ନାଦ୍ୟାପି ବିଗଳିତଂ । ଯତ୍
ହନୂମତ୍ୟପି ବୃଦ୍ଧବ୍ୟାଘ୍ରଭ୍ରମଃ ।
ପଶ୍ୟ ଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟଃ ସର୍ବସତ୍ତ୍ୱୈରପି କପିବପୁଷା ଲଂଘିତୋ ଯେନ ସିନ୍ଧୁଃ
ଶଙ୍କାଦ୍ୟୈରପ୍ୟଧୃଷ୍ୟା ଦଶମୁଖସହିତା ଜର୍ଜ୍ଜିତା ଯେନ ଲଙ୍କା ।

ଙ୍କୂଵ ହୂଵଦପାତ୍ରା ବରବଜନଚବ୍ରା ହେଳୟା ଯେନ ଶୂରାଃ
ସାରଃ ଶ୍ରୀରାମଭକ୍ତୋ ଜୟତି ସ ବଲବାନଞ୍ଜନାନନ୍ଦନୋଽୟଂ । ୮।
ଇମମପି ନମ । (ଇତି ସବୟସ୍ୟଃ ପ୍ରଣନାମ)
ତତଃ ପୁନଃ ପୁନଃ ପ୍ରାସାଦଂ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣୀଚକ୍ରତୁଃ ।
ପ୍ରିୟଂ:—ବୟସ୍ୟ ! ଅତ ସ୍ୱର୍ଣପ୍ରାସାଦେ କ୍ଷଣମୁପବିଶାବଃ ।
[ଇତି ଉର୍ଦ୍ଧେ ତମଧ୍ୟାସାମାସତୁଃ]
ଇତି ଦ୍ୱିତୀୟୋଽଙ୍କଃ
ତୃତୀୟୋଽଙ୍କଃ
ଅନଙ୍ଗ:—(ପ୍ରାସାଦଂ କିଂବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ)
ସମଃ ସୁଘଟିତଃ ସ୍ଥୂଲୋ ବୟଞ୍ଜିମ୍ଭିତମସ୍ତକଃ
ପ୍ରାସାଦୋ ଦେବତାଭର୍ତ୍ତୁଃ କେନାୟଂ କାରିତଃ ସଖେ ।୧।
ପ୍ରିୟଂ—[ସ୍ମିତମଭିନୀୟ ସାନନ୍ଦଂ] ସଖେ ! ପୁରା ଦେବସଭାୟାଂ
ନିଖିଲଭୂପାଲମଣ୍ଡଳମୌଳିମୁକୁଟାଲଙ୍କାରଗଣନାବସରେ
ସାଶଂସଂ ଶଂସିତଂ କୁବେରସ୍ୟ ବଦନାତ୍ ତତ୍ପୃଷ୍ଠପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତିନା
ମୟା ଏତଦ୍ଦେଶଭୂପାଲଚରିତଂ ଯଥା ଶ୍ରୁତଂ ତଚ୍ଛୃଣୁ ।
ଅନଙ୍ଗ:—ଅବହିତୋଽସ୍ମି
ପ୍ରିୟଂ—ଆଦୌ ଶ୍ରୀକେନ୍ଦୁଝର୍ଯ୍ୟାମିହ ନୃପତିରଭୂତ୍ ଜ୍ୟୋତିର୍ଦ୍ଦତ୍ୟଭଞ୍ଜ
ସ୍ତସ୍ମୁ ହସ୍ମୁଦୟାଖ୍ୟୋଽଭବଦଥ ଚ ଗଦା ତସ୍ୟ ଗୁନନ୍ଦନାମା ।
ନିଧାଖ୍ୟସ୍ତସ୍ୟ ପୁତ୍ରୋଽଭବଦଥ ନୃପତୀରହ୍ନୀରାୟଣାଖ୍ୟ—
ସ୍ତସ୍ମାଚ୍ଛର୍ମେଶ୍ୱରାଖ୍ୟୋ ନରପତିରଭବତ୍ତସ୍ୟ ଶ୍ରୀନନ୍ଦନାମା (?)

(୧)ଗୋବିନ୍ଦଭଞ୍ଜଃ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦେ ଷୋଡ଼ଶଶତକାନ୍ତଭାଗେ ବଭୂବ ।
ସ୍ୱଭାବକବିନାଽନେନ ଉତ୍କଲଭାଷାନିବଦ୍ଧଂ କାବ୍ୟଚତୁଷ୍ଟୟଂ ବ୍ୟରଚି,
ପ୍ରକାଶିତାଶ୍ଚ ତେଷୁ ତ୍ରୟଃ । ବୀରଗୋବିନ୍ଦପୁରାଖ୍ୟେଽଗ୍ରହାରେ ରଘୁନାଥ-
ମୂର୍ତ୍ତିଂ ସ୍ଥାପିତ ବାନ୍ । କାଳକଣ୍ଟଂ ତନ୍ମନ୍ଦିରଂ ଅଧୁନାତନେନ ଶ୍ରୀମତା
ରାଜ୍ଞା ସଂସ୍କୃତଂ ।

ତସ୍ମାତ୍କାମେଶ୍ୱରାଖ୍ୟୋ ଯଦୁରଥ ଶିଖରଃ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଭଞ୍ଜଃ
ପୌତ୍ରସ୍ତ୍ରୈଲୋଚନଃ ପ୍ରାଙ୍ନରପତିରଭବତ୍ତସ୍ୟ ଗୋବିନ୍ଦଭଞ୍ଜଃ
ତସ୍ମାଦ୍ୱୀରେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଃ ଶିବ ଇତି ଚ ତତସ୍ତସ୍ୟ ପୁତ୍ରସ୍ତତୋଽଭୂତ୍
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣାଖ୍ୟଃ କ୍ଷିତିପତିରଖିଳକ୍ଷୌଣିରକ୍ଷୈକଦକ୍ଷଃ ।୩।

ଆସୀଦାସିନ୍ଧୁସର୍ପଦ୍ବିମଳତରଯଶଃପୁଞ୍ଜଭୂରଞ୍ଜକାନାଂ
ତେଜୋଦଗ୍ଧାହିତାନାଂ ଗୁଣଗଣବହୁସମାକୃଷ୍ଟସନ୍ମାନସାନାଂ ।
ବଂଶେ ଭଞ୍ଜାଭିଧାନାମିହ ଧରଣିଭୃତାଂ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୋଦ୍ଭବାନାଂ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣାଖ୍ୟଃ କ୍ଷିତିପତିରଖିଳକ୍ଷୌଣିରକ୍ଷୈକଦକ୍ଷଃ ।୪।

ଅଦଃ ସଦା ଭକ୍ତିବଶଂବଦତ୍ୱାନ୍ମହାନଧିଷ୍ଠାସ୍ୟତି କୈଟଭାରିଃ
ଇତୀବ ଯତ୍ନେନ କୃତଂ ବିଧାତ୍ରା ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳଂ ଯସ୍ୟ ମହାବିଶାଳଂ

ଅପିଚ—(୧)ଚଞ୍ଚଦ୍ବୁଦ୍ଧିବିହଙ୍ଗିକୋଦ୍ୟମଲସତ୍କାଗ୍ରଶ୍ରିତାଭ୍ୟାଂ ପରଂ
ବୋଢ଼ାଽୟଂ ବଳବତ୍ତରଃ କ୍ଷିତିଧୁରଃ କ୍ଷ୍ମାମଣ୍ଡଳାଖଣ୍ଡଳଃ
ଇତ୍ୟାଲୋଚ୍ୟ ବିଧିର୍ନିତାନ୍ତବିପୁଳଂ ପ୍ରୋତ୍ତୁଙ୍ଗମଂସଦ୍ୱୟଂ
ହାରସ୍ୟୋଦ୍ୱହନେ ସ୍ଥିତେଃ କ୍ଷମତମଂ ଯସ୍ୟ ଧ୍ରୁବଂ ନିର୍ମମୌ ।୫।

ଅପିଚ—ଯସ୍ୟାନୁବାହୁସ୍ୟ ନିଧାନମର୍କଂ
(୨)ପ୍ରାଂଶୁଂ ବିଧିଶ୍ଚେତସି ସମ୍ପ୍ରଧାର୍ଯ୍ୟ
ଧୀଶୌର୍ଯ୍ୟଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟସୁଖାର୍ଯ୍ୟଧୈର୍ଯ୍ୟୈଃ
(୩) ପ୍ରାଂଶୁଂ ଯମଙ୍ଗେନ ସମଂ ଚକାର ।୬।

ଅପିଚ—କ୍ଷୌଣୀମଣ୍ଡଳପୂରଣେ କ୍ଷମତମା ଏତଦ୍ଭୂତା କୀର୍ତ୍ତୟଃ
ସାକଲ୍ୟେନ ନବୋଦ୍ବୃତୌ ଚଟୁଭରା ଚୈତ୍ରସ୍ତତେଜସ୍ତତଃ

ପ୍ରାଂଶୁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟାଃ ଅଂଶବଃ ଯସ୍ୟ ତଂ ପ୍ରାଂଶୁଂ ଉନ୍ନତଂ, ପ୍ରାଂଶୁଂ ଦ୍ୱୟୋଃ ଭିନ୍ନାର୍ଥତ୍ୱେଽପି ଧ୍ୱନିସାମ୍ୟେନୈକୀକଂ ପ୍ରକଳ୍ପିତମିତି

ଚଞ୍ଚଦ୍—ବୁଦ୍ଧିଃ ଏବ ବିହଙ୍ଗିକା ଭାରଯଷ୍ଟିଃ ଚ ଉଦ୍ୟମ ଏବ ଲସନ୍ତୀ ଶୋଭମାନା କାଚାଣିକ୍ୟଂ ତାଭ୍ୟାଂ ଉଦ୍ଧୃତାଭ୍ୟାଂ ଉନ୍ନମ୍ୟ ଧୃତାଭ୍ୟାଂ କ୍ଷିତିଧୁରଃ ବାହକେଣ ।

ଇତ୍ୟାଲେଖ୍ୟ ମହାଭୁଜସ୍ୟ ବିଧିନା ଯସ୍ୟ ତଦୀୟୌ ଭୁଜୌ
ନୈପୁଣ୍ୟେନ ବିନିର୍ମିତୌ ହି ବିପୁଲୌ କୋଷୌ ଯଶସ୍ତେଜସୋଃ

ଅପର — ଯସ୍ୟକ୍ଷୌଣିଭୁଜାଂ ଯଶାଂସି ନିଖିଲକ୍ଷ୍ମାମଣ୍ଡଳପ୍ରୋଚ୍ଛଳତ୍ —
କୀର୍ତ୍ତିଃ କ୍ଷୀରନିଧେଃ ପିଶଙ୍ଗପତନାତ୍ କମ୍ବୁତ୍ୱମାପେଦିରେ
ଶତ୍ରୁଧ୍ୱାନ୍ତହରପ୍ରତାପତପନୋ ଯସ୍ୟାନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଗତେ
ନ ପ୍ରାପୁଃ ସ୍ଫୁରଣଂ ପରକ୍ଷିତିଭୁଜାଂ ତେଜଃପ୍ରଦୀପାଃ ପୁନଃ ।୯।
ଗୁରୁସମ୍ପଦ୍ୟୁତେନାପି ଗୁରୁଦେବାନୁବର୍ତ୍ତିନା
ଗୁରୁଭୂପେନ ତେନାୟଂ ପ୍ରାସାଦଃ କାରିତଃ ସଖେ ।୧୦।
ଅନଙ୍ଗ — (ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ଅହୋ ଈଦୃଗ୍ଗୁଣଯୁକ୍ତଃ ସ ଏବେତି ମନ୍ୟେ ।
ହ୍ରେୟୂଂ — ସଖେ ! କକୁତ୍ସ୍ଥକୁଳସମ୍ଭୂତା ଭୂପା ଇବ ମହୋଜ୍ଜ୍ୱଳାଃ
ତଦ୍ବଂଶଜା ମହୀପାଳା ଉତ୍ତରୋତ୍ତରସଦ୍ଗୁଣାଃ ।୧୧।
ତତ୍ ଶ୍ରୂୟତାଂ ତଦ୍ବଂଶାନୁକୀର୍ତ୍ତନଂ ।
ଗୁଣରତ୍ନାକରଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ଯଶସ୍ୱୀ କାଳଯୋଗତଃ
ତସ୍ୟାତ୍ମଜୋ ଜଗନ୍ନାଥୋ ଜଗତ୍ୟାନାଥତାଂ ଗତଃ ।୧୨।
ତତଃ ରଘୁନାଥାଖ୍ୟଃ ଶ୍ରୀମାନ୍ ଧନୁର୍ବିଦ୍ୟାଧୁରନ୍ଧରଃ
ତଦାତ୍ମଜୋ (ତସ୍ୟାନୁଜୋ) ମହାତେଜାସ୍ତଦନନ୍ତରଭୂଧରଃ ।
ଅଶ୍ରାନ୍ତାଗନ୍ତୁସାର୍ଥାର୍ଥିନ-ବନୟୁବର୍ଗୈର୍ଦାନସଞ୍ଜାତଶର୍ମା
ଧାନୁଷ୍କଃ ଶବ୍ଦବେଧୀତ୍ୟଖିଳଜନମତଃ ପାଣ୍ଡବପ୍ରାଜ୍ୟଧର୍ମା
ଧାରାସମ୍ପାତଚଞ୍ଚଚ୍ଛିତଶରନିକରଚ୍ଛିନ୍ନବିଦ୍ୱେଷିବର୍ମା
ଶ୍ରୀଗୋପୀନାଥବର୍ମା ନରପତିରଭବତ୍ତତ୍ସୁତଶ୍ଚିତ୍ରକର୍ମା ।୧୪।
ଅସ୍ମିନ୍ ଭୁବଂ ପାଳୟତି —
ନାସୀଜ୍ଜନଃ ସଜ୍ଜନଭାବହୀନଃ ମୁଖାମ୍ବୁଧୌ ନାକୃତମଜ୍ଜନୋ ବା
ନାନନ୍ଦବାନନ୍ଦିତମନ୍ଦିରେ ବା[୧୫] ବିଶ୍ରାଣନାଶ୍ରାନ୍ତକୃତଶ୍ରମୋ ବା ।୧୫।

---

୧୫ — ତସ୍ୟରାଜ୍ୟେ ସର୍ବେ ଜନାଃ ସଜ୍ଜନାଃ, ସୁଖିନଃ, ସମ୍ପଦାଢ୍ୟା ଦାନକର୍ମଣି ସତତଂ ନିରତା ଅସନ୍ ।

ତତଶ୍ଚ— ତସ୍ୟାତ୍ମଜଃ ଶ୍ରୀନରସିଂହନାମା
ବଭୂବ ସାକ୍ଷାନ୍ନରସିଂହଧାମା
ତଦନ୍ତରଂ ପ୍ରାଜ୍ୟନୃକାର୍ଯ୍ୟପୂଜ୍ୟଂ
ମହତ୍ତରଂ ରାଜ୍ୟମିଦଂ ଶଶାସ ॥ ୧୭ ।

ଯଶ୍ଚ ହୀରଃ ଶୂରଶିରଃସୁ ସର୍ବଜଗଜ୍ଜୀବାସାରଖେଳଦ୍ଗୁଣୋ
ନୀରକ୍ଷୀରବିଭେଦକୋ ନତପରଃ ଶ୍ରୀସୀରପାଦେଃ ପରଃ
ଧୀରବ୍ରାତସମର୍ଚ୍ଚନୈକଚତୁରଃ ସର୍ବଦ୍ୱିଷଦ୍ଦୁର୍ଜ୍ଜୟୋ
ବୀରଶ୍ରୀନରସିଂହଭଞ୍ଜନୃପତିଃ ଖ୍ୟାତଃ ପୃଥିବ୍ୟାମଭୂତ୍ ।୧୭।

ଅପି ଚ—ବଭ୍ରୁଦ୍ବର୍ମୀତଗାଢ଼ଂ କରବଳସଦସିର୍ବର୍ମିତାଶ୍ୱାଧିରୂଢ଼ଃ
ପ୍ରୌଢ଼ୌଜା ଏକଏବ ସ୍ୱନଧନମିଳିତାନ୍ ଚଣ୍ଡକାଣ୍ଡୀରକାଣ୍ଡାନ୍ (୧)
ସଂଖ୍ୟାତାନପ୍ୟସଂଖ୍ୟାନ୍ ହରପୁରପୁରତୋ ହେଳୟା ହନ୍ତ ହତ୍ୱା
ରାଜ୍ୟଂ ନିଷ୍କଣ୍ଟକଂ ଯୋ ବଳଦହଭୟଭୃତ୍ (୨) ପ୍ରାଜ୍ୟନିଷ୍କଂ
ଚକାର । ୧୮ ।

---

(୧) କାଣ୍ଡାନ୍—ବର୍ଗାନ (୨) ଅହଭୃତ୍ୟଂ—ସ୍ୱଦେଶଜନଭନ୍ୟଂ
୩ । ପ୍ରାଜ୍ୟନିଷ୍କଂ—ପ୍ରଚୁରଧନଂ
୪ । ମାତଙ୍ଗଗଣାନାଂ ହସ୍ତିସମୂହାନାଂ ଅନ୍ୟତ୍ର ଶବର ଜାତୀନାଂ ।

୧୮ । ନରସିଂହଭଞ୍ଜଃ ୧୭୨୭ ତମେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦେ ସିଂହାସନମାରୁହ୍ୟ ନବବର୍ଷାଣି ଯାବତ୍ ରାଜ୍ୟଂ ଶଶାସ । କେଷାଂଚିତ୍ ଜନାନାଂ ପ୍ରରୋଚନୟା ସମୁତ୍ତେଜିତାଃ ପାର୍ବତ୍ୟଦେଶବାସିନଃ ପୌରାଷ୍ଟ ତଂ ସ୍ୱାଧିକାରାତ୍ ପ୍ରବଞ୍ଚୟିତୁମିଚ୍ଛନ୍ତଃ ବିପ୍ଳବଂ ଚକ୍ରୁଃ । ଅସୌ ବୀରଃ ଏକାକୀ-ଯୁଧ୍ୟନ୍ ତାନ୍ ନିବାରୟାମାସ । ଯୁଦ୍ଧକାଳେ ହତାନାଂ ବିପକ୍ଷତୟା ସ୍ଥିତାନାଂ ପଞ୍ଚସଂଖ୍ୟକାନାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନାଂ ଅକାମକୃତବଧାପରାଧଂ ବ୍ୟପୋହୟିତୁ ମନେନ ପଞ୍ଚ ଶିବଲିଙ୍ଗାନି ସଂସ୍ଥାପିତାନି । ଅଧୁନା ପଞ୍ଚବକ୍ତ୍ରମନ୍ଦିରମିତି କଥ୍ୟତେ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ସଖେ ! ନଜଦ୍ୱେଷିଣଶ୍ଚାଣ୍ଡାଲକବହାନ୍ ଏବ
        ସଂହୃତବାନ୍ ଇତ୍ଥ ମହତ୍ତଚିହ୍ନଂ ।

ପ୍ରିୟଂବଦଃ—(ସାକୂତଂ)

ସ୍ୱାଭାବିକେନ ସତ୍ତ୍ୱେନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ୟ ମହୌଜସଃ
ନ ଶକ୍ୟଂ ନରସିଂହସ୍ୟ ମାତଙ୍ଗଗଣଦାରଣଂ । ୧୯ ।

ଅପି ଚ—   ବଗ୍ରେଽଭିଧେୟୋ ନହି ତତ୍ପ୍ରତାପୋ
ରେଖାଽପି ଦତ୍ତା ଶପଥେନ ଯସ୍ୟ
ମୃଦୋଃଷହେତୋଃ ସ୍ଫୁଟତାଂ ପ୍ରିୟାସୁ
ସର୍ବାନ୍ନଖଣ୍ଡଂ ସୁଦୃଢ଼ଂ କରୋତି ।୨୦।

ଅପି ଚ—ଯଚ୍ଛତ୍ରବାର୍ଗନବୋଜନାର୍ପଣବଶାତ୍ ବପ୍ରାଃ ପରଂ ଭୂଧରାଃ
ଗୁପ୍ତାନୈବ ତୁ ଯଦ୍ଭୟେନ ମିଳତାସ୍ତିନ୍ନଂ ନ ତେ ବାଡ଼ବାଃ ।
ଯସେୟାଦ୍ୟତ୍ପ୍ରବଳପ୍ରତାପହୁତଭୁଗ୍ଜ୍ୱାଳାପ୍ରତପ୍ତଃ ପରଂ
ସିନ୍ଧୌ ବାଡ଼ବପାବକଃ ପ୍ରତପନଂ ଗୂଢୋଽସ୍ତି ଯତ୍ ସାଧ୍ୱସାତ୍
ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱିହା ରବଲସତ୍ତେଜାଃ କାମପ୍ରଦଃ ସଦା
ଶୈବୋ ନୃସିଂହଭୂପାଳଃ ସାକ୍ଷାଚ୍ଛିବ ଇବାବଭୌ ।

---

୨୦ । ପାଷାଣେ ନୂତନମୃତ୍ପିଣ୍ଡଂ ଚୂର୍ଣ୍ଣୀମଧ୍ୟାସେ ପୟୃତ୍ୟଃ କେନ୍ଦୁଝର ସ୍ତ୍ରୀଜନ୍ୟଃ ଅଧୁନାପି ନରସିଂହଭଞ୍ଜଦେବସ୍ୟ ନାମ୍ନା ଶପଥଂ ଦଦତ୍ୟଃ ସର୍ବାଙ୍ଗୁଳୀ ନଖାଗ୍ରେଣ କୃତୟା ରେଖୟା ତାଂ ବେଷ୍ଟୟନ୍ତି ତେନ ଶୀଘ୍ରମେବାପି ଖଣ୍ଡିତ୍ୱ ଦୃଢ଼ା ଭବତୀତି ତାସାଂ ବିଶ୍ୱାସଃ ।

୨୨ । ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱିହେତି—ଶିବପକ୍ଷେ ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱାଃ ସର୍ପାଃ ହାରଃ ଯସ୍ୟ ସଃ ବଳସନ୍ତି ତେଜାଂସି ଯସ୍ୟ ସ ବଲସତ୍ତେଜାଃ, ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱିହାଚାସୌ ବଲସତ୍ତେଜାଶ୍ଚ ଇତି ସମାସଃ । ରାଜପକ୍ଷେ— ଦ୍ୱିଜଦ୍ୱିହଃ କର୍ଣ୍ଣେଜପାଃ (ଖଳା) ତାନ୍ ହନ୍ତୀତି, ସ ଚ ବଳୈଃ ତେଜାଂସୀବ ଲସନ୍ତି ତେଜାଂସି ଯସ୍ୟ ସଃ ଚ । ଶିବପକ୍ଷେ କାମଂ ପ୍ରକୃଷ୍ଟଂ ଯଥାତଥା ଦ୍ୟତି ଇତି ରାଜପକ୍ଷେ କାମାନ୍ ବାଞ୍ଛିତାନ୍ ପ୍ରଦଦାତୀତି ।

ତତଃ— କାମଦେବସମଃ କାନ୍ତ୍ୟା ତତ୍ସୁତଃ କ୍ଷିତିବିଶ୍ରୁତଃ
ଶ୍ରୀକାମେଶ୍ୱର ନାମାଭୂତ୍ ପିତୁରନ୍ତେ କ୍ଷିତୀଶ୍ୱରଃ ।
ଷଷ୍ଠ— ରତ୍ୟା ଯୁତଃ ସଦା ବିଭ୍ରତ୍ ସୁମନୋମାର୍ଗଣବ୍ରତଂ
କାମେଶ୍ୱରାଭିଧୋ ଭୂପଃ କାମଦେବ ଇବାବଭୌ ।
ଅପି ଚ—ବହୁସୁମନସଃ ପତ୍ରୀକୁର୍ବନ୍ ପିତାମହକୀର୍ତ୍ତିଦଃ
ପୁନରତନୁତାଂ ପ୍ରାପ୍ତୋ ଲୋକେ ମହେଶ୍ୱରଦୃଷ୍ଟିତଃ ।
ସପଦି ମୃଗୟାଂ ଯାତୋ ନିଘ୍ନନ୍ ଶରୈର୍ବହୁ ଶମ୍ବରାନ୍
ମଦନମଜୟନ୍ନାଲଂ କାନ୍ତ୍ୟା ପରଂ ସ ଚ କର୍ମଭିଃ । ୨୫ ।

---

୨୪ । ରତ୍ୟା, କାମପକ୍ଷେ ତନ୍ନାମ୍ନ୍ୟା ସ୍ୱଜାୟୟା ଅନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରୀତ୍ୟା ଅନୁରାଗେଣ ବା ଯୁତଃ ସୁମନୋ ମାର୍ଗଣବ୍ରତଂ—କାମପକ୍ଷେ ସୁମନସା-ପୁଷ୍ପେଣ ନିର୍ମିତାଃ ମାର୍ଗଣାଃ ବାଣାଃ ତଦ୍ଧାରଣରୂପଂ ବ୍ରତଂ ଅନ୍ୟତ୍ର ସୁମନସାଂ ପଣ୍ଡିତାନାଂ ମାର୍ଗଣଂ ଅନ୍ୱେଷଣଂ ତଦ୍ରୂପଂ ବ୍ରତଂ ।

୨୫ । ବହୁସୁମନସ ଇତ୍ୟାଦି—ବହୁସୁମନସଃ ଅରବିନ୍ଦାଦି ପଞ୍ଚପୁଷ୍ପାଣି ପତ୍ରୀକୁର୍ବନ୍ ଶରରୂପେଣ ବ୍ୟବହରନ୍ ଅନ୍ୟତ୍ର ବହୂନାଂ ବିଦୁଷାଂ ବିଷୟେ ଦାନପତ୍ରଂ ଉତ୍କୀର୍ଣ୍ଣୟନ୍ନିତ୍ୟର୍ଥଃ ପିତାମହସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଣଃ କୀର୍ତ୍ତିଂ ଜଗଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୟତ୍ୱରୂପାଂ ଦ୍ୟୁତିଂ ଖଣ୍ଡୟତୀତି ତାଦୃଶଃ ପୁରା କିଲ ପଦ୍ମଯୋନିଃ କାମବାଣପୀଡ଼ିତଃ ସ୍ୱକନ୍ୟାୟାମାସକ୍ତୋ ବଭୂବ ଇତି ପୌରାଣିକୀ ବାର୍ତ୍ତା । ଅନ୍ୟତ୍ର ପିତାମହାୟ କୀର୍ତ୍ତିଂ ଦଦାତି । ସ୍ୱଗୁଣମହିମ୍ନା ପିତୃପିତାମହାଦୀନାଂ ନାମାନି ପ୍ରଥୟତି, କାମସ୍ତୁ ମହେଶ୍ୱରସ୍ୟ ଶିବସ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା ଅତନୁତାଂ ଅଙ୍ଗହୀନତାଂ ପ୍ରାପ୍ତଃ, ଅନ୍ୟତ୍ର ଅସୌ ମହେଶ୍ୱରଃ ରାଜାଧିରାଜ ଇତି ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା ଜନେନ ଲୋକେ ଅତନୁତାଂ ମହତ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରାପ୍ତଃ କାମସ୍ତୁ ଶମ୍ବରନାମାନଂ ଏକଂ ଅସୁରଂ ହତବାନ୍ ପରମସୌ ଯଦା ମୃଗୟାଂ ଯାତି ତଦା ଅସଂଖ୍ୟାତାନ୍ ଶମ୍ବରାଭିଧପଶୁବିଶେଷାନ୍ ହନ୍ତି ।

ଅପି ଚ—ଅସ୍ମଭ୍ରାତୈର୍ଗୃହୀତଂ ଶ୍ରୁପୁଗଜଦଳନାତ୍ ସାର୍ଥକଂ ନାମଧେୟଂ
ଯତ୍ତଭ୍ଭଙ୍ଗାଦବତ୍ କଂ ବହନ୍ତି ନରପତୟୋଽର୍ଥମସ୍ତ୍ୱପୋଽସ୍ୟ
ଇତ୍ୟାଲୋଚ୍ୟ ପ୍ରକୋପାଦବ ବଶମନୟତ୍ ସିଂହସଂଜ୍ଞାଶ୍ରିତଂ
କ୍ଷୋଣୀଖ୍ୟାତଂ ଜୟନ୍ତୀନଗରପରିବୃଢ଼ଂ ଧସ୍ତରାଜ୍ୟଂ ବଳୈର୍ଯଃ

ଅନଙ୍ଗ—(ସନ୍ଦେହଂ) ସଖେ !

କାମୋ ଦେବସ୍ତମାଶୀଭବନମନୁଶନ୍ତଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟମାନସ୍ୟ ଲୋକେ
ନେଶୋ କେଶୁର୍ଜିତୋ ବା ଭବତି ତଦୁପମଷ୍ଟେତ୍ କଥଂ ସ୍ୟାଜ୍ଜିତଃ ସଃ,
ଯଦ୍ୟପ୍ୟୈଶ୍ୱର୍ଯଶାଳୀ ନୃପମୁକୁଟମଣିର୍ନୈବ ସାକ୍ଷାସ୍ତୁ କାମଃ
କସ୍ମାତ୍କାମେଶ୍ୱରାଖ୍ୟସ୍ତଦତରକମନେ କାମଶବ୍ଦୋଽପ୍ରସିଦ୍ଧଃ । ୨୭ ।

ଅପି ଚ—ଶବ୍ଦୋଶ୍ୱରବଦଶବ୍ଦାସ୍ତୁ ଶତ୍ରୁଶତ୍ରୁଂସନାର୍ଥକାଃ
ତଥା ଚେତ୍ ସ ନୃପଃ କାମୀ କଥଂ ସ୍ୟାତ୍ କାମପୂର୍ବକଃ । ୨୮ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ଅହୋ ଶବ୍ଦାର୍ଥାନୁସଂଧାନକୌଶଳ୍ୟଂ
ବୟସ୍ୟସ୍ୟ ।

କାମେଶ୍ୱରଶବ୍ଦସ୍ୟ ଗୂଢ଼ାର୍ଥସ୍ତଦୈବ କୁବେରମୁଖାନ୍ମୟା ଶ୍ରୁତୋଽପି
ବିସ୍ମୃତଃ । ଅଧୁନା ବୟସ୍ୟପ୍ରଶ୍ନସ୍ତତ୍ସ୍ମରଣେ ହେତୁର୍ବଭୂବ ?

କାମଃପଞ୍ଚସୁମନସଃ ପତ୍ରୀକରୋତି ଅସୌ ବହୁସୁମନସଃ, । ସ ପିତାମହସ୍ୟ
କୀର୍ତ୍ତିଂ ଦହତି ଅସୌ ବର୍ଦ୍ଧୟତି, ସ ଏକଂଶମ୍ଭୁର ମବଧୀତ୍ ଅସୌ ଅନେ-
କାନ୍ ଇତସ୍ୟ ଜେତୃତ୍ୱଂ

ଅଧୁନା ବହାରପ୍ରାନ୍ତୀୟ ସିଂହଭୂମମଣ୍ଡଳାନ୍ତର୍ଗତମିଦଂ ସ୍ଥାନଂ ଜୟନ୍ତୀ-
ଗଡ଼ାଖ୍ୟୟାଭିଧୀୟତେ, ପଦ୍ୟକମସ୍ମିନ୍ସ୍ୟ ସିଂହସଂଜ୍ଞାଧାରଣଂ ଜ୍ଞାଦ-
ସଂଜ୍ଞବତ୍ ନରର୍ଥକଂ ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟତ୍ୱ ଦ୍ୟୋତକଂ ଚ ।

କାମେଶ୍ୱର ପଦସ୍ୟ କ, ଅ, ମା, ଈଶ୍ୱରଃ ଇତି ପଦଚ୍ଛେଦଃ
କର୍ତ୍ତବ୍ୟଃ ତେନ କେ ଅମନ୍ତ ଅଃ ବିଷ୍ଣୁଃ ମା ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ଈଶ୍ୱରଃ ଶିବଃଷ
ଯସ୍ୟ ସଃ କାମେଶ୍ୱରଃ । ୨୭ ।

ତଚ୍ଚ ସୂଚିତଂ—

ଆମ୍ନାୟସ୍ୟ ଚତୁର୍ଭୁଜଶ୍ଚ କମଲା ଦେବୋ ମୃଡ଼ାଣୀପତି—
ସ୍ତାଦୃଗ୍‌ଭକ୍ତବଶଂବଦାଃ ସୁକମଳେ ସ୍ଥାସ୍ୟନ୍ତି ନିତ୍ୟଂ ଧ୍ରୁବ ।
ଇତ୍ୟାଲୋଚ୍ୟ ପିତା ରମା-ହରହରର୍ଗାଖ୍ୟଂ ସମାନାଦରେ
ଗୂଢ଼ାର୍ଥଂ ଚ ବହୁଃ ପରାର୍ଥକଳିତଂ କାମେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଂ ଦଦୌ ।୧୯।

ଅନଙ୍ଗ—ଗୂଢ଼ାର୍ଥଃ ଶ୍ରୁତଃ ପୁନଃ ବାହ୍ୟାର୍ଥଃ ସ୍ପଷ୍ଟଃ ।

ତ୍ରିଯୁଂ—ସ ତୁ ବାଳୈରପି ବୁଧ୍ୟତେ—

ଯଥା—ପୂରଣେ ବାଞ୍ଛିତୌଘସ୍ୟ ସାକ୍ଷାଦେବ ସଦାଶିବଃ
କାମେଶ୍ୱରାଭିଧସ୍ତସ୍ମାଦିତି ସର୍ବୈଃ ସ ବୁଧ୍ୟତେ । ୩୦ ।

ତସ୍ମିନ୍ନପରତେ—

ତତସ୍ତସ୍ୟ ମହାଭବ୍ୟଃ ପିତୃବ୍ୟଃ ସୁବ୍ୟବସ୍ଥମଃ
ଜଗନ୍ନାଥରନାମାସ୍ୟାଂ ଜଗତ୍ୟାମୀଶ୍ୱରୋଽଭବତ୍ ।
ଜଗତ୍‌ପୂଜ୍ୟତମଃ ପୂର୍ଣ୍ଣଃ ପୂର୍ବପୁରୁଷସଦ୍‌ଗୁଣୈଃ
କତ୍ୟହିନମିଦଂ ରାଜ୍ୟଂ ପାଳୟିତ୍ୱା ଦିବଂ ଯଯୌ । ୩୧ ।
ତସ୍ୟ ପୁତ୍ରୋଽଭବତ୍ପୂର୍ବଜ୍ୟା ଦଧତ୍‌ସାମ୍ରାଜ୍ୟଲକ୍ଷଣଂ
ବଳଭଦ୍ରାନ୍ତିଭକ୍ତତ୍ୱାଦ୍‌ବଳଭଦ୍ରାଭିଧାଂ ଯଯୌ ।୩୨।

ଯସ୍ତ ଶ୍ରୀଶିସ୍ୟାଳୟମାଗତା ନିଜପତିଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ସ୍ୱଭକ୍ତିସ୍ଥିତଂ
ଶ୍ରୀଶିସ୍ୟାନୁଚରାଳୟେ ସରଭସଂ ବାସଂ ଚକାରାନଶଂ
ଶ୍ରୀଯିଏସ୍ୟୋତ୍ତମଦେହମାଶ୍ରିତବତୀ ସ୍ୱାଧିକ୍ୟଲାଭୋତ୍ସୁକା
ଶ୍ରୀଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତିର୍ଭୂମାବଭୂଦଦ୍ଭୁତଃ ।୩୩।

ଜଗନ୍ନାଥଭଞ୍ଜଃ ଅଶ୍ୱଶାସ୍ତ୍ରଂ ନାମ ଅଶ୍ୱଲକ୍ଷଣଚିକିତ୍ସାଦିସଂବଳିତଂ ଗ୍ରନ୍ଥଂ ରଚିତବାନ୍ । ସ ଗ୍ରନ୍ଥଃ ସୋତ୍କଳାନୁବାଦଃ ମୁଦ୍ରିତଃ ।

ଲସଦ୍ଧରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରସେବକୋ ଲସଦ୍ଧରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରସେବକଃ ।
ଭବନ୍ନୃପଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରନାମକୋଽ ଭବନ୍ନୃପଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରନାମକଃ ।
ସଙ୍ଗୀତାଗମଶିଳ୍ପକୁଣ୍ଡରଚନାସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟତ୍ର୍ୟଗ୍ରଗୁଷ୍ଟ୍ୟଙ୍କଂ
ଜ୍ୟୋତିର୍ଗ୍ରନ୍ଥକୃତଶ୍ରମଂ ଚ କୃତିନଂ ମନ୍ୱାଦଶାସ୍ତ୍ରେଷ୍ୱପି ।
କାବ୍ୟବ୍ୟାକରଣାଦିଶାସ୍ତ୍ରକୁଶଳଂ ଯୋ ନାମ ନାରାୟଣଂ
ବ୍ରହ୍ମାଣଂ ସ୍ୱଗୁରୁଂ ବିଧାୟ ନିପୁଣଃ ସର୍ବେଷୁ ଶାସ୍ତ୍ରେଷ୍ୱଭୂତ୍ ।୩୫।
ଯଥା—ବାଣାଗ୍ନ୍ୟା କ୍ଷିତିନାରଦଃ କୃତମତଃ କାବ୍ୟେଷୁ କାବ୍ୟାଦିକେ
ତଙ୍ଗଦାଶ ବୃହସ୍ପତିଃ ସୁଗହନେ ଶିଳ୍ପାଗମେ ଶଙ୍କର୍
ଧର୍ମେ ଯଷ୍ଟ ଯୁଧିଷ୍ଠିରୋ ବିତରଣେ କର୍ଣ୍ଣୋସ୍ତି ଶୌଣ୍ଡୀର୍ଯ୍ୟକେ
ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟେ ଜଳଧିର୍ଦ୍ଧୃତୌ ରତିପତିଃ ସ୍ତ୍ରୈଣୈହ୍ନେନ୍ଦ୍ରଃ ସ୍ୱୟଂ ।

---

(୩୪) ଶ୍ରୀଶ୍ଚ ବଳଂ ଚ ଭଦ୍ରଂ ଚଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରାଣି ଧରେଃ ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ରାଣି ଧରିଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରାଣି ଲସନ୍ତି ଚ ତାନି ଧରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରାଣି ଲସଦ୍ଧରି ଶ୍ରୀ ବଳଭଦ୍ରାଣି ତାନି ସେବକାନି ଯସ୍ୟ ସଃ ସିଂହଗତେନୋ୍ଥବଳମଙ୍ଗଳାନି ଯଂ ସେବନ୍ତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ଧରେଃ ବିଷ୍ଣୁଃ ଶ୍ରୀଲକ୍ଷ୍ମୀଃ ବଳଭଦ୍ରଃ କୃଷ୍ଣାଗ୍ରଜଃ ତେଷାଂ ଅର୍ଚ୍ଚକଃ । ଅନ୍ୟତ୍—ଅନ୍ୟେଭବତାଂ (ଜାତେ) ସ୍ଥିତାନାଂ ନୃପାଣାଂ ଶ୍ରିୟଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀଂ ଶୋଭାଂ ଚ ବଳଂ ଚ ଭଦ୍ରଂ ଚ ନାମୟତି ଅଧଃକରୋତୀତି ତାଦୃଶଃ ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରନାମକଃ ନୃପଃ ଅଭବତ୍ ଅସୀତ୍ ।

(୩୫) ନାରାୟଣବ୍ରହ୍ମା ରାଜଗୁରୁରାସୀତ୍, ତେନ ପ୍ରଣୀତଂ ସଙ୍ଗୀତରତ୍ନଂ ନାମ ପୁସ୍ତକଂ ଅସ୍ତି ଅପରଞ୍ଚ ତେନ ରଚିତାଦେକସ୍ମାତ୍ ଶ୍ଳୋକାତ୍ କେନ୍ଦୁଝରସ୍ୟ 'କମୁଝରୀ' ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧିରାସୀଦିତି ଜ୍ଞାୟତେ । ବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜୋଚିତଃ, ଦଶାବତାରପ୍ରବନ୍ଧଃ, ବୃତ୍ତ ସନ୍ଧ୍ୟାସ୍ତ୍ରନାମ ପ୍ରବନ୍ଧଃ ଅଧୁନାପି ନ ମୁଦ୍ରିତଃ ଏତତ୍ପୁସ୍ତକଦ୍ୱୟଂ ନାନାବିଧତାଲାଦିସମନ୍ୱିତଂ ମନୋହରଂ ସ୍ୱର-ତେନ-ପାଠାଦି ସଂକେତ-ସନ୍ନ୍ୱିତଂ ବର୍ତ୍ତତେ । ଅମ୍ବିକା ବିଳାସାଖ୍ୟାଂ ଉତ୍କଳଭାଷାମୟଂ କାବ୍ୟଂ ପ୍ରତିପାଦଂ ଅକାରାଦିତୟା ରଚିତଂ କେନ୍ଦୁଝରଗ୍ରନ୍ଥମାଳାୟା ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁସ୍ତକରୂପେଣ ପ୍ରକାଶଂ ଗତଂ ।

ଅପି ଚ ଯଦ୍ଭକ୍ତୈର୍ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣାଧନଚୟୈର୍ବଗ୍ୟଧୈର୍ଯ୍ୟତୁଷ୍ଟିପ୍ରଦୈ—
ରଗ୍ନିଷ୍ଟୋମଧୃତାଦରୋ ଦଧଦଲଂ ହୃଷ୍ଟଃ ସ ନାରାୟଣଃ ।
ପୌରାଣୀଶ୍ରୁତିରଧ୍ୱରେଷୁ ବହତା ଯା ଭୂଭୃତାଂ ଯଜ୍ୱନାଂ
ସା ତସ୍ମିନ୍ନସ୍ତ୍ୱନାଧିଗାସୁହବଷାଂ କୁଲ୍ୟା ବମୂଲ୍ୟା ମଖେ ।୩୬।

ଯେନ—

ଯୁନଷ୍ଟୋତ୍କଳଦେଶୀୟ କ୍ଷିତପାଲମଣ୍ଡଳକରଗ୍ରହଣଲବ୍ଧାଧିକାରତା
ନର୍ଭିଦ୍ଗୀତାଭିତନଜଯଶୋଭିଣ୍ଡିମରାଜସମପଣ୍ଡିତପରାଭବପୂର୍ବ
ପର୍ବତୋତ୍କ୍ଷିତବସ୍ତୁନ୍ତମଣ୍ଡଳମଣ୍ଡନାୟିତପ୍ରତାପଚଣ୍ଡମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡସ୍ୟ
ବହୁଧାରଗଜବାଜରତ୍ନାକରସାନନ୍ଦାଲିଙ୍ଗନ ପରିଖାୟିତ
ବ୍ରାହ୍ମୀନଦୀସୁଦୁର୍ଲଙ୍ଘ୍ୟ ଖର୍ବୀକୃତାରିଗର୍ବପର୍ବତଦ୍ୱାଦଶପର୍ବତ
ସର୍ବଦୁର୍ଗମଦ୍ୱାଦଶକୁଟବାସିନଃ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବ-ନାମ
ଧେୟସ୍ୟ ପୁତଲଦେବଫଙ୍କକସ୍ତନୟୋ ଯଦୁମଣିନାମ୍ନା
ପିତୃବ୍ୟେନ ସାର୍ଦ୍ଧଂ କୃତସମ୍ବନ୍ଧୋଽପି ମଦାନ୍ଧଃସକଳବଳକଳି
ତୋଽପି ସମରାଙ୍ଗଣେ ଦରସ୍ତଃ

ଅପିଚ—ଭୂପଂ ସର୍ବଭୟପ୍ରଦଂ ଗତଭୟଂ ତଂ ବାମଡ଼ାଖ୍ୟକ୍ଷିତ—
ଖ୍ୟାତଦ୍ୱାଦଶକୂଟ-କୋଟରକୃତାବାସଂ ମହାବେଗିନଂ ।(୧)
ଘସ୍ତ୍ରପ୍ରବନରେନ୍ଦ୍ରଂ ହେମୁକୁଟାଲଂକାରରତ୍ନାୟିତୋଽ
ଯନ୍ନାଦ୍ଭୋ ଭୂଜଗୀଚକାର ସହସା ତନ୍ନୈବ ଶଜଂ ଭୁବ ।୩୮।

ଅନଙ୍ଗ—(ସବସ୍ମୟଂ) ସଖେ !
ବନ୍ଧୁନାପି ଜଗଦ୍ବନ୍ଧୋର୍ବଲଭଦ୍ରସ୍ୟ ଭୂପତେଃ
କଥଂପୁତଲଦେବେନ ଯୁଦ୍ଧମାସୀଦହୋ ବଦ ।୩୯।

---

(୬) ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜପ୍ରବନ୍ଧଃ-ରାଜାରମଃ (ସୁବେଦାର)
( ) ବାରକୋଟ ଇତି କଥ୍ୟତେଽଧୁନା ।

ପ୍ରିୟଂ—(ସସ୍ମିତଂ)

ତୟୋର୍ମଧ୍ୟେ ଧସ୍ଲୋକେଽଶ୍ରୁତାଦୃଷ୍ଟଚରଂ ସଖେ ଗମ୍ଭୀରଂ କାରଣା-
ନ୍ତରଂ ନ ତଦ୍ବଚନଗୋଚରଂ ।୪୦।

ତଥା ତନ୍ନୃପସୁତାଂ ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରସେବାଗତାସନ୍ନଭ୍ରାତୃସହଚରେଣ
ମୟା ଯଥେହ ସ୍ଥିତ୍ୱା ତଦା ଦୃଷ୍ଟଂ ।

ଶ୍ରୀରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତେଃ ଶ୍ରୀବାମଦେବାଭିଧଃ
ଶୂରବ୍ୟୂହଶିରଃକଷାଟସୁମଣିର୍ଭ୍ରାତା କନୀୟାନଭୂତ୍ ।
ତସ୍ୟୋଦ୍ୟନ୍ନିଜପାଣିପୀଡନମହେ ତେଜସ୍ୱିନୋ ମାନିନଃ
ଶୀଳେନାପି ବିଶାଳଗର୍ବଗୁରୁଣା ତେନାବହେଳଂ କୃତଂ ।୪୧।

ତତଃ—ସକ୍ରୋଧଂ ରୁଦ୍ରଦେବାତ୍ମଜଜନ ତନଜାବଜ୍ଞୟା ଦୀପ୍ୟମାନଂ
ଶସ୍ତ୍ରେ ସଂସ୍ଥାପ୍ୟ ଗୂଢଂ ସପଦି ବଳଯୁତଃ ସ୍ୱୀୟଦେଶଂ ବିବେଶ
ନୋଷ୍ଣୀଷଂ ଧାରୟେୟଂ ନିଜଶିରସି ପୁନସ୍ତଂ ନ ଜିତ୍ୱା କଦାଚିତ୍
ଜଳ୍ପନ୍ ସଂକଳ୍ପମଳ୍ପେତରମଥ ଶପଥଂ ଭ୍ରାତୃପାଦେ ଚକାର ।୪୨।

ତଦେତଦ୍ୟୁଦ୍ଧକାରଣଂ ନାମ ।

ଅନଙ୍ଗ—ତତଃ କିଂ ପ୍ରବୃତ୍ତଂ ।

ପ୍ରିୟଂ—ତତଃ ସ୍ୱାନୁଜାବଜ୍ଞାବଜ୍ଞପ୍ତ୍ୟା ଭଞ୍ଜଭୂପତେର୍ହୃଦୟସାଗରାନ୍ତରଂ
ରୋଷବାଡବ-ବୈଶ୍ୱାନରେଣାଧିଷ୍ଠିତଂ । ତତଃ ସ ନୃପତିଃ
ସକଳବିଷୟାଧିକୃତଂ ସିନ୍ଧୁସାମନ୍ତରାୟ-ନାମଧେୟଂ ବ୍ୟବ-
ହର୍ତ୍ତାରମାଦିଦେଶ ।

ଯଥା—ଆନୀୟତାଂ ସେବକଭୂପସଂଘଃ,
ଶୀଘ୍ରଂ ଚ ସଜ୍ଜୀକ୍ରିୟତାଂ ବଳୌଘଃ ।
ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରାତ୍ମଜକଣ୍ଠରକ୍ତଂ
ପାତୁଂ ମମାକାଂକ୍ଷତି ଚନ୍ଦ୍ରହାସଃ ।୪୩।

---

୧) ଏକ୍ଷନ ନତରଂ ବଳାସପ୍ରିୟଂ, ଅନ୍ୟନ ବୃହସ୍ପର୍ଶଂ ।

ତତଃ ଯଥାର୍ଥନାମାଽଖିଳବୁଦ୍ଧିସିନ୍ଧୁଃ
ସିନ୍ଧୂର୍ନୃପାଜ୍ଞାସ୍ଥିତନମ୍ରମୌଳିଃ ।
ଜ୍ୱଳନ୍ ପ୍ରକୋପାଦ୍‌ବଳସଂଗ୍ରହାର୍ଥଂ
ଶ୍ମଶ୍ରୂ ସ୍ପୃଶନ୍ ସ୍ୱୀୟସଭାଂ ବିବେଶ ।୪୩।

ତତଃ ପ୍ରଥମତଃ । ଆଗମାର୍ଥଂ ସ ଭୂପାନାଂ ସ୍ୱଭୂପବଶବର୍ତ୍ତିନାଂ
ପତ୍ରିକାଂ ପ୍ରେଷୟାମାସ ରାଜଶାସନଚିହ୍ନିତାଂ ।୪୪।

ତତଃ ସ୍ୱଦେଶୀୟସକଳସୈନ୍ୟପାଲାନାହୂୟ ସମାଦିଶତ୍—
"ଭୋ ବୀରାଃ ସୈନ୍ୟପାଳା ରଣଭୁବି କୁଶଳାଃ ପ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳତ୍କୀର୍ତ୍ତିଜାଳା
ଆଜ୍ଞାଂ ଶ୍ରୀଭୂମିଭର୍ତ୍ତୁଃ ଶୃଣୁତ ଗୁରୁରୁଷୋ ମଂକ୍ଷୁ ସଜ୍ଜା ଭବଧ୍ୱଂ ।
ଯେ ନାୟାସ୍ୟନ୍ତି ବେଗାନ୍ମମ ବଶମୁଗତାଃ ସୈନ୍ୟପାଳାଃ ସସୈନ୍ୟାଃ
[୧] ପାଷଣ୍ଡାନ୍ ଦଣ୍ଡୟେୟସ୍ତାନତିକଟୁବଚନୈର୍ହନ୍ତ ମାମାଦିଶତ୍ସ୍ତ୍ରଃ ।୪୫।
ଅତଃ ଶୀଘ୍ରଂ ସଜ୍ଜୀଭୂୟ ସସୈନ୍ୟାନାଂ ଭବତାଂ ପଥ୍ୟମତ୍ରାଗମନଂ"
ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା "ଶ୍ରୀମହାରାଜସ୍ୟାଜ୍ଞା ମସ୍ତକଧୃତେତି ପ୍ରଣମ୍ୟ ସ୍ୱସ୍ୱସୈନ୍ୟ-
ସଂକଳନାୟ, ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରଦ୍ଧୋଦ୍ଧୁରାଃ କୃତଭୁଜାସ୍ଫୋଟନାଃ ସୈନ୍ୟପାଳାଃ
ପ୍ରଚେଲୁଃ ।

ତେଷୁ ଗତେଷୁ

ଆଜ୍ଞାପତ୍ରଂ ପୁରୋ ଦତ୍ତ୍ୱା ଭୂପାଳାଗମନାୟ ସଃ ।
ବିସୃଜ୍ୟ ଚ ବଳାଧ୍ୟକ୍ଷାନ୍ ଗୃହାନ୍ତଃ ପ୍ରାବିଶତ୍ତଦା ।୪୬।

ଇତି ତୃତୀୟୋଽଙ୍କଃ

———*———

(୧) ପାଷଣ୍ଡାଃ ସର୍ବଲିଙ୍ଗିନଃ ଇତ୍ୟମରଃ; ପାଖଣ୍ଡ ଇତି ରୂପାନ୍ତରମପି
ତଥାହି — ପାଲନାଚ୍ଚ ତ୍ରୟୀଧର୍ମଃ ପା'ଶବ୍ଦେନ ନିଗଦ୍ୟତେ
ତଂ ଖଣ୍ଡୟନ୍ତି ତେ ଯସ୍ମାତ୍ ପାଖଣ୍ଡାସ୍ତେନ ହେତୁନା । ଇତି ।

ଚତୁର୍ଥୋଽଙ୍କଃ

ଅନଙ୍ଗ—ତତଃ କିଂ ପ୍ରବୃତ୍ତଂ ।
ପ୍ରିୟଂ—ତତଃ କଣ୍ଟପଦ୍ରବସେଷୁ ଗଚ୍ଛସୁ ।

ଯେ ତଚ୍ଛାସନବର୍ତ୍ତିନୋ ନୃପବରା ଯୁଦ୍ଧୈକବଦ୍ଧାଦରା—
ସ୍ତେ ସର୍ବେ ପ୍ରବଳୈର୍ଯୁତା ନୃପବଳୈରତ୍ରାଗତାଃ ସତ୍ୱରାଃ ।
ସିନ୍ଧୁସ୍ତାନ୍ମିଳିତାନ୍ ବିଲୋକ୍ୟ କଳିତାଂ ସର୍ବୈର୍ବଳୈଃ ପ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳାନ୍
ଧାରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତେଃ ଶୀଘ୍ରଂ ଜଗାମାନ୍ତିକଂ ।୧।

ତତସ୍ତେନ ବଦ୍ଧାଞ୍ଜଳିନୋକ୍ତଂ—

ଯଥା—ତ୍ୱଦାଜ୍ଞୟା ମହାରାଜ ଯୁଷ୍ମଚ୍ଛାସନବର୍ତ୍ତିନଃ
ଭୂପାଳାଃ ମିଳିତାଃ ସର୍ବେ କଳିତା ବହୁସୈନିକୈଃ ।୨।

ତତସ୍ତଦ୍‌ବଚନଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ସାନନ୍ଦେନ ନୃପତିନୋକ୍ତଂ—ହନ୍ତ ସର୍ବେ ସମାଗତା ଏବ ।

କେ କେ ସମାଗତା ଭୂପା ମଦାଜ୍ଞାପରିପାଳକାଃ
କୀଦୃଗ୍‌ବଳୈଶ୍ଚ କଳିତାଃ ସିନ୍ଧୋ ତଦ୍ୱଦ ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।୩।

ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ତନ୍ନୃପତିମଣ୍ଡଳଦର୍ଶନୋତ୍ସୁକେନାନ୍ତରଙ୍ଗଜନଯୁକ୍ତେନ ରାଜ୍ଞା ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତ୍ରା ସାକଂ ପ୍ରାସାଦଶିଖରମଧ୍ୟାସିତଂ ।

ତତଃ—ସ ପୃଷ୍ଟୋ ଭୂମିପତିନା ମତିମାନ୍ ଧରଣୀଧରାନ୍
ବ୍ୟାଖ୍ୟାତୁମ୍ପ୍ରଚକ୍ରାମ ଶନୈରଧିକପରାକ୍ରମାନ୍ ।୪।

ଯଥା—ରାଜନ୍ ବିଲୋକୟ—ଅୟମତ୍ର ସୁକିନ୍ଦାଖ୍ୟନଗରୀଭୂପତି-
ର୍ବିରାଜତି ।

ଯଃ, ଧରଣିମୟୂରଭଙ୍ଗୈର୍ମୟୈଃ କମ୍ପୟନ୍ ଧୀରମୁଖୈଃ
କରଧୃତକରବାଳୈଃ କଣ୍ଠସଂସକ୍ତମାଳୈଃ ।
ସ୍ୱଜବପବନନନ୍ଦାକାରଭବ୍ୟାଶ୍ୱବୃନ୍ଦୈଃ
ଚଳିଲସତି ସୁକିନ୍ଦାଭୂପତିର୍ଦୂରତୋଽପି । ୫ ।

ଅପି ଚ— ସମରପରମଚଣ୍ଡଃ କୁଣ୍ଡଳାସକ୍ତଗଣ୍ଡଃ
କରକଳିତକୃପାଣଃ କାଶ୍ୟପୀପଞ୍ଚବାଣଃ ।
ଅଭ୍ରିତବଳନଦ୍ଧନ୍ତା ମତ୍ତଦନ୍ତାବଳସ୍ଥଃ
ପରିଲସତି ସୁକନ୍ଦା-ଭୂପତିର୍ଦୂରତୋଽପି ।୬।
ଏତତ୍ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥିତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଘଣ୍ଟପାଲଂ ନୃପଂ ପଶ୍ୟ ।୭।
ଯଃ—ଚଞ୍ଚଳୈଃ ପଞ୍ଚସହସ୍ରଶୂରୈଃ ଯୁତୋ ଦଧତ୍ କାଞ୍ଚନମୁଷ୍ଟିରଷ୍ଟିଂ
ଅୟଂ ନରେନ୍ଦ୍ରଃ ଖଲୁ ଘଣ୍ଟରେନ୍ଦ୍ରଃ, କରସ୍ଥିତୋ ଯସ୍ୟ
ମହୀମହେନ୍ଦ୍ରଃ ।୮।

ଇମମାମ୍ରକୂଟପାଳକଂ ମଙ୍ଗରାଜଂ ପଶ୍ୟ ।
ଯଃ, ଧ୍ରୁବମୟମତିମଲ୍ଲଃ ପଞ୍ଚଶ ଖଡ୍ଗଭଲ୍ଲି—
ସ୍ତନୁବନଦ୍ଧିତବର୍ମା ଚଣ୍ଡସଂଗ୍ରାମକର୍ମା ।
ଦ୍ୱିଦଶଶତତୁରଙ୍ଗୈଃ ସାଶ୍ୱବାରୈଃ ସୁତୁଙ୍ଗୈଃ
ପରିକଳିତସମାଜୋ ରାଜତେ ମଙ୍ଗରାଜଃ ।୯।
ଇତୋଽପି ଢେଙ୍କାଖ୍ୟଦେଶଭୂପମବଲୋକୟ ।
ଯଃ ସଦାସମରପୂଜିତୋ ଦଶଶତାଶ୍ୱରନ୍ୱୈର୍ଯୁତୋ;
ରଥ୍ୟାଧିକହସ୍ତିସ୍ଥିତୋ ବଲୟ୍ୟୋବୃତୋ ବର୍ଷ୍ମତଃ ।
ଦ୍ୱିଧୀର୍ଣ୍ଣିରିପୁସଚୟଂ ଲସଦସିଦ୍ୱୟଂକଂପୟନ୍
ଜୟଂ ତବ ଭୟଂ ରିପୋ ରମ୍ୟମହସଶସ୍ୟଂ ଧାସ୍ୟତି ।୧୦।
ଇତୋଽପ୍ୟେତଦଭ୍ୟର୍ଣ୍ଣିତୂର୍ଣ୍ଣମିଳିତମପରଭୂପାଳଂ ନିଭାଳୟ ।
ଅୟଂ ସାଶ୍ୱାରୋହୈର୍ଦଶଶତପରିତାଶ୍ୱୈଃ ପରିବୃତୋ
ଦଧତ୍ଖଳ୍ଗଂ କଲ୍ୟଂ ରିପୁରୁଧିରଦର୍ଦ୍ଦୀର୍ଘେଷ୍ଟିବଂ ।
ପୁରସ୍ତେ ସୈନ୍ୟାନାଂ ବଳସନ୍ତି ନଟନ୍ନୀଳତୁରଗେ
ତନୁଜ୍ୟୋଦ୍ୟଦ୍ଭାନୋ ଦଶପୁରମହାପାଳକନୁଜଃ ।୧୧।

ଏତନ୍ନିକଟମଟନ୍ତଂ ନଟଭଙ୍ଗରସ୍ୟମମୁଂ ପଶ୍ୟ

ଉରଶ୍ଛଦୋଲ୍ଲସତ୍ତନୁ ର୍ବିଭାତ୍ୟୟଂ ଦଧଦ୍ଧନୁଃ
ସହସ୍ରମାଲବାଜିଭିଃ ସିତାଶ୍ୱଗଃ କୃତାଜିଭିଃ ।
ପ୍ରଫୁଲ୍ଲଗଣ୍ଡମଣ୍ଡଳସ୍ଫୁରତ୍ସ୍ଫୁରନ୍ନ-କୁଣ୍ଡଳଃ
ପ୍ରତାପଭୃତ୍ପ୍ରଭାକରଃ ସ କଣ୍ଟକଜ୍ଝରାଶ୍ୱରଃ । ୧୨ ।

ଏତତ୍ପାର୍ଶ୍ୱଗତମପରଭୂଧରମବଲୋକୟ ।

ଚଞ୍ଚତ୍ପୃଷ୍ଠସହସ୍ରମାଳଭୂରଟୈଃ ପଂକ୍ତୀକୃତୈର୍ଦ୍ଦୁର୍ଦ୍ଧରୈ
ରଶ୍ୱାରୋହବଳାପକୃଷ୍ଟକବଟୈରପ୍ୟଗ୍ରଯଂଟୋତ୍ସୁକୈଃ
ଯୁକ୍ତଃ କୁନ୍ତକରଃ ସ୍ଫୁରତ୍କରବରସ୍କନ୍ଧେ ହ୍ରଦାଙ୍କାକରଃ
ଶ୍ରୀମାନେଷ ବରାଜତେ କ୍ଷିତିପତେ ପାଲାଖ୍ୟଭୂପାଳକଃ ।୧୩।

ଏତେ କନକକଙ୍କଣକେୟୂରକୁଣ୍ଡଳାଦ୍ୟାକଳ୍ପକଳିତକାୟା ଅଷ୍ଟୌ
ଭୂପାଳା ମହେଶ୍ୱରମଷ୍ଟଲୋକପାଳା ଇବ ଭବନ୍ତଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁ-
ମୁପାଗତାଃ । ଇତି ।

ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତ୍ରା ତ ସଂଖ୍ୟାତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତଦ୍ରାଜମଣ୍ଡଳଂ
ଦ୍ରୁତଂ ସ ନୃପପାଥୋଧିରଭିବେଲୋତ୍ସୁକୋଽଭବତ୍ ।୧୪।

ତତଃ ସର୍ବତଃ ସେନାକଲକଲଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତ୍ରୋକ୍ତଂ ।

ରାଜନ୍ ଯୁଷ୍ମଦ୍ବଳମିଦଂ ବିଲୋକୟ ।
ପୂରୟତେୟଂ ଧରାଂ ରାଜନ୍ ଯୁଷ୍ମଦ୍ଦେଶାନ୍ତବାସିନଃ
ନର୍ଦ୍ଦୋଷେଣ ବଲୌଘସ୍ୟ ସାଗରସ୍ୟେବ ଗର୍ଜ୍ଜିତଃ ।୧୫।

ଅପି ଚ—ଏତାନ୍ ପଶ୍ୟ ସମାଗତାନ୍ ନରପତେ ସ୍ୱୈଃ ସ୍ୱୈର୍ବଲୈ-
ରାବୃତାନ୍
ଯୁଷ୍ମତ୍ସୈନ୍ୟପୟୋନିଧେର୍ବିଲସତୋ ଦ୍ୱୀପାୟିତାନ୍ ଭୂଭୃତଃ
କିଂ ଚ ଶ୍ରୀରଘୁବଂଶମସ୍ତକମଣେର୍ଲଙ୍କାପ୍ରୟାଣୋତ୍ସବେ
ଜାତୈଃ କୀଶଗଣୈରିବ କ୍ଷିତିଧରା ଏତେ ପୁଲନ୍ଦୈର୍ବୃତାଃ ।୧୬।

ସଇନ୍ନିମାଂସ୍ତସ୍ତସୈନ୍ୟପୁରୋଗତାନ୍ କଳିତଧୀରବେଶାନ୍
ଶ୍ରୀଗଦାଧରଭଞ୍ଜପ୍ରଭୃତୀନଷ୍ଟସେନାପତୀନୁତ୍ତୁଙ୍ଗତୁରଙ୍ଗସମାରୂଢ଼ାନଷ୍ଟ
ଦଗ୍‌ଦନ୍ତସନ୍ନିଭାନ୍ ନିଭାଳୟ ।

ତତ୍ରୈମଂ ପୁରତଃ ପଶ୍ୟ—

ପ୍ରଖର-ତରତୁରଙ୍ଗୈର୍ଦନ୍ତବଦ୍ୱେଷିଭଙ୍ଗୈ—
ର୍ଜିତଜଲଧିତରଙ୍ଗୈଃ ସାନ୍ଦ୍ରରଙ୍ଗୀକୃତାଙ୍ଗୈଃ ।
ଶତଶତପରିସଂଖ୍ୟୈର୍ଭ୍ରାନ୍ତ ତୁଙ୍ଗାଶ୍ୱପୃଷ୍ଠେ
କଳିତସମରବେଶଃ ଶ୍ରୀଗଦାଭଞ୍ଜ ଏଷଃ । ୧୭ ।

ତତ୍ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥିତମିମଂ ପଶ୍ୟ—

ନବତିଶତକସଂଖ୍ୟୈର୍ବାଜି ତାଜସ୍ରସଂଖ୍ୟୈଃ
ପ୍ରମଦକଳିତହାସୈଃ ପ୍ରୋଲ୍ଲସଚ୍ଚନ୍ଦ୍ରହାସୈଃ ।
ପରିବୃତନିଜପାର୍ଶ୍ୱଃ ଖଡ୍ଗଭୃଦ୍‌ଦୃପ୍ତଦଶ୍ୱଃ
ଝରବଲଗଜସିଂହଃ ଶୋଭତେ ବନ୍ଧୁସିଂହଃ । ୧୮ ।

ଛତୋଽପ୍ୟପରଂ ପଶ୍ୟ ।

ଧୃତାନନ୍ଦୈଃ ସ୍କନ୍ଧାକଳିତନଳକୈରେଷ ବଳଭିଃ
ସମାକୀର୍ଣ୍ଣାଭ୍ୟର୍ଣ୍ଣଃ ଖଖଖବସୁସଂଖ୍ୟାପରିମିତୈଃ ।
ରଣପ୍ରୋଦ୍ୟଦ୍‌ବଦ୍ଧିଷ୍ଣୁଦରଦକରବାଳାଞ୍ଚିତକରୋ
ଘନଶ୍ୟାମୋ ଦେବସ୍ଫୁରଗବରପୃଷ୍ଠେ ଵିଲସତି । ୧୯ ।

ଛତସ୍ତ—

ସ୍ଫୁରଦ୍‌ଭର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଟୈଃ ନିତତରଣରୋଭିନ୍ନକରଣୀ—
ରଣାଶାନ୍ତାଶାନ୍ତୈଃ ଖଖଖମୁନିସଂଖ୍ୟାପରିମିତୈଃ
ଧୃତାସିଃ ସଂଗ୍ରାମପ୍ରକଟଜବଭାବଃ ସ ରଵଣ—
ଵଣଖୁରୈର୍ଵୀରସ୍ଫୁରଗବରଗଣ୍ଡନ୍ଦ୍ରଶିଖରଃ । (୧) ।୨୦।

୨୦ । ସଂଗ୍ରାମପ୍ରକଟଜବଭାବଃ—ଯେନ ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରଦର୍ଶିତା ବେଗବତ୍ତା

(୧) ଶିଖର ଇତି ସଞ୍ଜ୍ଞା ନ ତୁ ଶେଖରଃ ।

ଇତଶ୍ଚ—କରପ୍ରୋଦ୍ଧ୍ୟଚ୍ଚାପୈର୍ବିଗତପରଜାପୈଶ୍ଚ ବଳଭୃଃ
ପଦାତୈର୍ନିର୍ଯାତୈଃ ଖଖଖରସସଂଖ୍ୟୈଃ ପରିବୃତଃ ।
ତନୁଜେନ ଭ୍ରାଜନ୍ ସମରଋପୁବର୍ଧାସଜନକୋ
ମହାପାତ୍ରଃ ସୋଽୟଂ ଲସତି ରଘୁନାଥୋଽତ୍ର ତୁରଗେ ।୧୧।
ଇତଶ୍ଚ—ପ୍ରଚଣ୍ଡୈଃ କାଣ୍ଡୀରୈର୍ବଳଭୃଦୟୁତାଦର୍ଦ୍ଧନ କଳତୈଃ
ପରୀତଃ ଶ୍ୱେତାଶ୍ୱୋପରି-ପରିଲସନ୍ ବର୍ମିତତନୁଃ ।
ସକାଣ୍ଡଂ କୋଦଣ୍ଡଂ ଦଧଦଧିକତେଜୋବଲସିତଂ
ବୃହତ୍ତାଲଃ ସୋଽୟଂ ସ୍ୱବଳପୁରତୋ ଯାତି ନୃପତେ ।୧୨।
ଇତଶ୍ଚ—ଧନୁର୍ଦ୍ଧରୈଃ ଶଙ୍କରଶଙ୍କଦୁର୍ଦ୍ଧରୈ—
ର୍ଗତଶ୍ରମୈର୍ବେଦସହସ୍ରସଂଖ୍ୟକୈଃ ।
ବୃତଃ ସିତାଶ୍ୱସ୍ଥିତ ଏଷ ରାଜତେ
କୃପାଣପାଣିର୍ଭଗବାନ୍ ସ ପଣ୍ଡିତଃ ।୧୩।
ଇତଶ୍ଚ—ଧନୁର୍ଦ୍ଧରୈ ର୍ନେତ୍ରସହସ୍ରସଂଖ୍ୟୈ—
ସ୍ତଦର୍ଦ୍ଧସଂଖ୍ୟୈରସିପାଣିମୁଖ୍ୟୈଃ ।
ସମାବୃତଃ ଖଡ୍ଗଧରସ୍ତୁରଙ୍ଗେ
ବିରାଜତେ ମୋହନଦାସ ଏଷଃ । ୧୪ ।

ତତଃ ସ ଭୂପାଳଃ ସକଳବଳବଲୋକନଜାତକୌତୂହଳତରଙ୍ଗି-ତହୃଦୟୋ [ଽ]ମୌହୂର୍ତ୍ତିକମାହୂୟ ଶୁଭମୁହୂର୍ତ୍ତେ ନର୍ତ୍ତିତବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦେଶ୍ୟାନ୍ତଃପୁରଂ ପ୍ରବିବେଶ ।

ଇତି ଚତୁର୍ଥୋଽଙ୍କଃ

———○———

ପଞ୍ଚମୋଽଙ୍କଃ

ଅନଙ୍ଗ କଳେବରଃ—(ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ଅହୋ ନୃପସ୍ୟ ମଣ୍ଡଳେଶ୍ୱରତ୍ୱଂ
ଯସ୍ୟାନେକଭୂପାଳାଃ ସେବକୀଭବନ୍ତି ।
ତଦା ରଙ୍କା କମାଙ୍କସ୍ତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତଦ୍‌ବଳମଣ୍ଡଳଂ
ଯୁଦ୍ଧାରମ୍ଭଂ ପୁନଃ ଶ୍ରୋତୁଂ ଜାୟତେ ମେ କୁତୂହଳଂ ।୧।

ହ୍ରସ୍ୱଂ— ତତୋ ନୃପତିଶାସନାତ୍ ଦୌବାରିକୈର୍ଯଥୋଚିତଂ କୃତ-
ପ୍ରବେଶାସ୍ତେ ଭୂପା ଉପାୟନାନି ପୁରୋ ନିଧାୟ ଦିକ୍‌ପାଳା
ମହେଶ୍ୱରସ୍ୟେବ ତସ୍ୟ ପାଦୌ ପ୍ରଣେମୁଃ । ତତସ୍ତେ
ନୃପତିନା ସ୍ୱାଗତପ୍ରଶ୍ନାନୁଗ୍ରହସଂଭାବିତା ବସୃଷ୍ଟାଶ୍ଚ ସାନନ୍ଦାଃ
ସ୍ୱସ୍ୱଶିବିରାଣ୍ୟୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ତତ୍ପ୍ରାସାଦାନ୍ନିର୍ୟୟୁଃ । ତେଷୁ
ନିର୍ଗତେଷୁ ଦୌବାରିକଃ ଶୀଘ୍ରଗତିଃ ପ୍ରବିଶ୍ୟ ବଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି-
ର୍ନମ୍ରଶିରା ଜଗାଦ— ରାଜନ୍ ବଳାଧ୍ୟକ୍ଷବରାଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟାସ୍ତ୍ୱଦ୍ଦର୍ଶ-
ନୋତ୍କା ଦିଲସପୃଷ୍କାଃ ।

ତତୋ ନୃପାଜ୍ଞୟା କଳିତବୀରବେଶା ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରଦ୍ଧା-
ବଦ୍ଧାଦରା ଗଦାଧରଭଞ୍ଜପ୍ରଭୃତୟୋଽଷ୍ଟବଳାଧ୍ୟକ୍ଷା ହନୂ-
ମଦାଦୟଃ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ରମିବ ନିଜକୁଳକୁମୁଦଚନ୍ଦ୍ରଂ ତଂ ପ୍ରଣମ୍ୟ
ଯଥୋଚିତାସନାନ୍ୟଧ୍ୟାସାମାସୁଃ ।

ତତସ୍ତତ୍‌କ୍ଷଣମେବ ଧୃତମଙ୍ଗଳାକଳ୍ପା ଦିକ୍‌ପାଳକଳ୍ପା
ଭଗବନ୍ନାବାତୃପ୍ରଭୃତୟୋଽଷ୍ଟୌ ଜ୍ଞାତିଭ୍ରାତରଃ ଶ୍ରୀବାମଦେବ-
ଭଞ୍ଜସଙ୍କର୍ଷଣାନୁଜଂ ଯୁଦ୍ଧମହାନଳଧୂମଧ୍ୱଜବୀଜଭୂତଂ ପୁର-
ସ୍କୃତ୍ୟ ସଂସଦ ପ୍ରବିଷ୍ଟାଃ ।

ହିତଃ ପ୍ରବିଶ୍ୟ ଭୂପତିଂ ନତ୍ୱା ଭ୍ରାତରୋଽନ୍ୟେ ହିତୈଷିଣଃ
ଯଥୋଚିତଂ ଯଥାସ୍ଥାନମୁପବିଷ୍ଟା ନୃପାଜ୍ଞୟା ।୨।

ତେଷୁ ଉପବବିଷ୍ଟେଷୁ

ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୁ ମହୀପାଳା ଯେ ଚ ପୂର୍ବମୁପାଗତାଃ
ଇତଭୂମିପତିଭ୍ୟୋ ଦ୍ୱାଃପାଳମୁପାଦିଶତ୍ ।୩।
ତତୋ ନୃପତିଶାସନାତ୍ ଝଟିତି ପାଦଗୃହ୍ୟ ନୃପାଃ
ପ୍ରବିଶ୍ୟ ସଦସୀଶ୍ୱରଂ ତମୁପନମ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ୱେ ସ୍ଥିତାଃ ।
ତତଃ ସକଲବାନ୍ଧବାନ୍ ନୃପତିମଣ୍ଡଳଂ ଗୃହଗତଂ
ନିରୀକ୍ଷ୍ୟ ସ କୃତସ୍ମିତୋ ନୃପତିରଗ୍ରମୂଚେ ବଚଃ ।୪।

ଯଥା— ଶସ୍ତ୍ରାଘାତାନ୍ଧତାରଦ୍ୱିପନରତୁରଗଦନ୍ଦ୍ୱ୍ୟାକ୍ରାନ୍ତରୌଦ୍ରେ
ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରାଜ୍ଞାପରୁଦ୍ରୈଃ କ୍ଷତଜମୟଜଳୈର୍ମଜ୍ଜୁପାଣାଭିଷେକଃ ।
ନୂନଂ କ୍ଳେକଶସ୍ପୃଷ୍ଟାସ୍ତଦବନିପତୟୋ ଭ୍ରାତରୋ ବନ୍ଧୁବର୍ଗାଃ
ଯେ ଗୃହେ ସୈନ୍ୟପାଳା ନିଜନିଜପୃତନାଃ ପାଳୟନ୍ତଃ ପ୍ରୟାନ୍ତୁ ।୫।

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ୟ କ୍ଷିତୀଶାଦିକମଥ ନୃପତିର୍ମଙ୍ଗଳାରୋପଣଂ ଦ୍ରାକ୍
ସ୍ୱୀକୃତ୍ୟ ସ୍ୱସ୍ତିବାଚଂ ଗଣକଗଣମତେ ସନ୍ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ଜୟାଖ୍ୟେ
ଧୃତ୍ୱା ମାଙ୍ଗଲ୍ୟବେଶଂ ହୃଦି ନିଜବିଜୟଂ ଯାଚମାନଃ ସ୍ୱଦେବଂ
ନତ୍ୱା ଶମ୍ଭୁଂ ଜୟାଖ୍ୟଂ ସ୍ଫୁରଦମଲକୁଥଂ ନାଗମଧ୍ୟାରୁରୋହ ।୬।

ତତଃ ମହୀସୁରାନ୍ ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ୱସଂସ୍ଥାନ୍
ପ୍ରଣମ୍ୟ ବାମସ୍ଥିତଭଦ୍ରକୁମ୍ଭାନ୍
ବିଲୋକ୍ୟ ଶୃଣ୍ୱନ୍ ଜୟଶଙ୍ଖନାଦଂ
ଧରାଧିପୋ ହୃଷ୍ଟମନାଃ ପ୍ରତସ୍ଥେ ।୭।

ତତଃ ନଦତ୍ସୁ ଭେରୀଜୟଶଙ୍ଖବୀଣା
ମୃଦଙ୍ଗନିଃସାଣ-ଗଣେଷୁ ତତ୍ର
ଅଥୋତ୍ଥିତୋ ଭୂପତିଶାସନେନ
(୧) ଜୟଧ୍ୱଜଃ ସିଦ୍ଧମଠେ ନିଖାତଃ ।୮।

---

(୧) ସିଦ୍ଧମଠଃ, ପର୍ବତପ୍ରାନ୍ତବର୍ତ୍ତି-ଦେବାୟତନବିଶେଷଃ

ତତଃ ସକଳଶତ୍ରୁବନ୍ଧୁ-ମନ୍ତ୍ରି-ମିତ୍ରନୃପତିମଣ୍ଡଳପରିବୃତେ ରଣୋ-
ତ୍ସୁକେ ଭୂପାଳଶିରୋମଣୌ ଗୋପୁରାନ୍ନିଃସୃତେ—

ସର୍ବାନନ୍ଦମୟେଽଭିଷେଣନମହେ ତସ୍ମିନ୍ ମହେନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁତେ-
ର୍ବୀରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତେଃ ପ୍ରୋଦ୍ଭୂତତେଜସ୍ତତେଃ ।
ଭେରୀ ବେଣୁମୃଦଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦଳଲସନ୍ନିଃସାଣଢକ୍କାସ୍ୱନୈ-
ର୍ମାଙ୍ଗଲ୍ୟସ୍ତୁତିଗୀତିଭିର୍ଜୟରବୈଃ ସଂପୂରିତେୟଂ ଦ୍ୟୁଷା ।୯।

ଅପି ଚ—ତାରୈଃ ଶିଞ୍ଜୋପଶିଞ୍ଜପ୍ରଳୟଜଳଧରଧ୍ୱାନଧିକ୍କାରକାରି—
ଧ୍ୱାନୈର୍ଦ୍ଦନ୍ତାବଳାଶ୍ୱବ୍ରଜବଳକଲିତୈର୍ଯୋଧସଂଘୋଟନାଦୈଃ
ଅନ୍ୟୋଽନ୍ୟେନ ପ୍ରବୃଦ୍ଧୈଃ ଶୁଷିରଘନତତାନଦ୍ଧସଂନଦ୍ଧଶବ୍ଦୈ-
ର୍ଯୁଦ୍ଧପ୍ରସ୍ଥାନକାଲେ ନୃପନମୁଶବ୍ଦୋ ଭୂରଭୂତ୍ କମ୍ପିତେୟଂ । ୦।

ତତଃ ପୂର୍ବପରିଷ୍କାରନବୋଦ୍ଧର୍ମିତଂ ସକଳରାଜବୃନ୍ଦଭାରଂ ରାଜମାର୍ଗଂ
ନୃପତିରଳଂକୁର୍ବତି—

ଦୂର୍ବାଦ୍ୟୈସ୍ତ୍ରଜକୋଦ୍ୟଦ୍ବହୁଳକଳକଳୈଃ ସର୍ବକାଷ୍ଠାନ୍ତଧାର୍ଯ୍ୟୈ-
ର୍ଦୃପ୍ତୈର୍ଧୈର୍ଯ୍ୟୈଶ୍ଚୌର୍ଯ୍ୟୈଃସକଳତନୁମତାଂ ଧ୍ୱସ୍ତଶୌର୍ଯ୍ୟୈଃ ପରେଷାଂ
ବାଧ୍ୟୈର୍ବୀରୈ କାର୍ଯ୍ୟଭାଜାଂ ନଜବଳନବହ୍ନିର୍ଯ୍ୟତାଂ ହସ୍ତସଂଖ୍ୟା--
ଗ୍ରହୁର୍ଯ୍ୟୈର୍ବାକ୍ୟବୋଧୋଽଭବଦବଦତେର୍ଯ୍ୟୁଦ୍ଧନିର୍ଯାଣକାଲେ ।୧୧।

ତତସ୍ତା ବଲସକାଣ୍ଡକୋଦଣ୍ଡଖଡ୍ଗଫଲକାଦିଭିଃ ସଜ୍ଜୀଭୂତୈସ୍ତୁରଗାରୂ-
ଢୈରନ୍ତରଙ୍ଗୈର୍ମାନାବାଦଭିରଷ୍ଟଭିର୍ଗଦାଧରଭଞ୍ଜପ୍ରଭୃତିଭିରଷ୍ଟବଳା-
ଧ୍ୟକ୍ଷୈର୍ଭୂପତିପ୍ରଭୃତିଭିରଷ୍ଟଭୂପାଳୈରନ୍ୟୈର୍ବାଳଭିଶ୍ଚ ସମନ୍ତତଃ ପରି-
ବୃତଃ ସ ଭୂପାଳଃ ସକଳମରୁଦ୍‌ପ୍ରବରବେଷ୍ଟିତୋ ବଳାରାତିରିବ ଭୁବଂ
ଭୂଷୟନ୍ ସିଦ୍ଧମଠେ ପ୍ରଥମାବସଥମକରୋତ୍ ।

ତତଃ ସୈନିକା ଯଥାସ୍ଥାନଂ ସେନାନିବେଶଂ ଚକ୍ରୁଃ ।

ଇତି ପଞ୍ଚମୋଽଙ୍କଃ ।

—— o ——

ଷଟ୍ଟାଙ୍କଃ

ଅନଙ୍ଗକଲେବରଃ—ସଖେ !

ତତଃ କମକଟେନ୍ଦ୍ରରାଜା ସର୍ବସୈନ୍ୟସମାବୃତଃ
ଯୁଦ୍ଧଶ୍ରଦ୍ଧାଜ୍ଜ୍ୱରଃ କୋପାଦ୍ଧିଃ ସିଦ୍ଧମଠଂ ଗତଃ ।୧।

ଅପିଚ—କେ ବା ସେନାଧିପା ଅସ୍ମାନ୍ ସର୍ବସେନାଧିପଶ୍ଚକଃ
ଦ୍ୱିତୀୟାଃ ପାର୍ଶ୍ୱଗାଃ କେ ବା କଥ୍ୟନ୍ତାଃ କୁତ୍ର କେ ଦଶ ।୨।

ପ୍ରିୟମ୍ବଦଃ—ତଦା ନୃପାଲେ ପତ୍ରପଙ୍କ୍ତିକାଲେ
ସର୍ବୈର୍ବଲୈଃ ସିଦ୍ଧମଠଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟେ
ତଦର୍କଶଂସୀନ୍ୟବିତର୍କିତାନି
ତତ୍ରନିମିତ୍ତାନି ହଠାଦ୍ବଭୂବୁଃ ।୩।

ଯଥା—ମନ୍ଦଂ ମନ୍ଦମମନ୍ଦଗନ୍ଧକଲିତଃ ପଶ୍ଚାଦ୍ବବୌ ମାରୁତଃ
ପାର୍ଶ୍ୱେ ଦକ୍ଷିଣକଃ କୁରଙ୍ଗନବକା ଜଗ୍ମୁଶ୍ଚ ନର୍ଦ୍ଦାବହାଃ ।
ଚକ୍ଷୁର୍ଦ୍ଦକ୍ଷିଣମସ୍ଫୁରଦ୍ବଧିବଶାତ୍ ପୁଷ୍ପାଣି ପେତୁଃ ଧ୍ରୁବୋ
ଷାରଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତେସ୍ତସ୍ମିନ୍ ଭ୍ରମ୍ୟାଶୋଧ୍ୱଜେ ।୪।

ତତଃ ତାନି କ୍ଷିପ୍ରଶୁଭପ୍ରଦାନି ମୁଦନ୍ତୋ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ସ ବଜ୍ରାଗ୍ରଣୀଃ
ସାନନ୍ଦଂ ନିଜପାର୍ଶ୍ୱସଂସ୍ଥମନୁଜଂ ପ୍ରୋବାଚ ବାଚଂ ନୃପଃ ।
ନୂନଂ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟସି ବାମଦେବ ସମରେ ରୌଦ୍ରେ ଭବଦ୍ଦ୍ରୋହିଣଂ
ଯୁଦ୍ଧଂ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱତମାହତଂ କମଥବା ପ୍ରାଡ଼ୀଦେବଂ ହତଂ ।୫।

ତତଃ ନୃପ ନିକୂଃ ସିନ୍ଦୂରକ୍ଷ୍ୟକ୍ତେ ରାଜ୍ଞା ନୃତ୍ୟସ୍ତେନ ତତ୍କ୍ଷଣଂ
ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତୁଂ ଧୁରଂ ଧର୍ତ୍ତୁଂ ବର୍ମିତଃ ସମୁପସ୍ଥିତଃ ।୬।

ତସ୍ମିନ୍ନୁପସ୍ଥିତେ—

ନୃପାଣାଂ ବାନ୍ଧବାନାଂ ଚ ମନ୍ତ୍ରିଣାଂ ସ୍ୱ-ଜନସ୍ୟ ଚ
ପ୍ରଷ୍ଟାନାଂ ସୈନ୍ୟପାଳାନାଂ ଯଥାଭାଗଂ ଦଦୌ ।୭।

ଯଥା—ଅକ୍ଷୌହିଣୀଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ୱରକ୍ଷୀ
ସେନାପତିର୍ଯାତୁ ଗଦାଧରୋଽୟଂ ॥
ବଲାରଙ୍ଗି ହଃ ସ ଚ ଦଣ୍ଡସେନ—
ସ୍ତତ୍ସୈନ୍ୟପାଲୌ ତଦୁପାନ୍ତସଂସ୍ଥୌ ।୧୯।
ଅପି ଚ—ଅନୀକନୀତେଶ୍ଚିମପାର୍ଶ୍ୱସଂସ୍ଥଃ
ସେନାପତିର୍ଗଚ୍ଛତୁ ବନ୍ଧୁସିଂହଃ ॥
ତସ୍ୟୈବ ସୈନ୍ୟପାଲଃ ପରସୈନ୍ୟହନ୍ତା
ଯୁଦ୍ଧାରଙ୍ଗି ହଃ ସହ ତେନ ଯାତୁ ।୨୦।
ପୁନଶ୍ଚ—ଦେବୋ ଘନଶ୍ୟାମ ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧଃ
ପ୍ରଯାତୁ ସେନୋତ୍ତରପାର୍ଶ୍ୱସଂସ୍ଥଃ
ତତ୍ସୈନ୍ୟପାଲଶ୍ଚ ବଲଂ ଚମୁଷ୍ୟନ୍ *
ସଂଗ୍ରାମସିଂହସ୍ତଦୁପାନ୍ତଗୋଽସ୍ତୁ ।୨୧।
ପୁନଶ୍ଚ—ସେନାପତିଂ ଧର୍ମ୍ମିସମୂହମୁକ୍ତଂ
ପୂର୍ବେ ବୃହତ୍କାଲମିମଂ ନିଯୁଙ୍କ୍ଷ୍ୱ
ତତ୍ସୈନ୍ୟପାଲସ୍ତଦୁପାନ୍ତସଂସ୍ଥଃ
ସେନାନଂକ୍ଷାଂ ସତତଂ କରୋତୁ ।୨୨।

ପୁନଶ୍ଚ—
ସେନାୟା ବହ୍ନିକୋଣଂ କଲୟତୁ ଶିଖରଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରନାମା ପ୍ରବୀର—
ସ୍ତସ୍ୟାନସ୍ତଂ ସମୀପେ ବ୍ରଜତୁ ସ ବଲବାଂଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରସାମନ୍ତରାୟଃ ।
ରକ୍ଷନ୍ ବଖ୍ୟାତଖ୍ୟାତିଃ କରଣଗଣମତୋ ନୈର୍ଋତଂ ନାମକୋଣ
ତଂପଙ୍କ୍ତ୍ୟାଖ୍ୟେନ ଯୁକ୍ତୋ ବ୍ରଜତୁ ଭଗବତା ମୋହନୋ ଦାସ-
ସଂଜ୍ଞଃ ।୨୩।

ପୁନଶ୍ଚ—ରଘୁନାଥୋ ମହାପାତ୍ରଃ କୋଣଂ ବାୟୋରଧିଷ୍ଠିତଃ
ଅଗ୍ରଜନ୍ମା ପ୍ରୟାତ୍ୱତ୍ରେ ଜାମଦଗ୍ନ୍ୟସମୋ ଯୁଧି ।

କିଂ ଚ—ଭଗବାନ୍ ପଣ୍ଡିତଃ ସୋଽୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣୋଽପି ରଣଶାସ୍ତ୍ରକଃ
ଐଶାନ୍ୟଂ କୋଣମାଶ୍ରିତ୍ୟ ପ୍ରୟାତୁ ବଳପାଳକଃ ।୨୪।
କିଂଚ—ମାନ୍ଧାତୃଯୁକ୍ତୋ ହରଚନ୍ଦନଶ୍ଚ
ପଦାତିବର୍ଯ୍ୟଶ୍ଚ ନରେନ୍ଦ୍ରଯୁକ୍ତଃ
ଅନନ୍ତଭଂଜୋ ବନମାଳଭଂଜଃ
ସ କାମପାଳଃ ସ ଚ ପଦ୍ମନାଭଃ ।୨୫।
ଏତେ ମମ ଜ୍ଞାତିସମୂହବର୍ଯାଃ
ପ୍ରଖ୍ୟାତଶୌର୍ଯା ରଣକର୍ମଧୁର୍ଯାଃ
ଶୌରଂ ବଳୌଘସ୍ୟ ପୁରଃସରଂ ତଂ
ଦ୍ରାଗ୍‌ବାମଦେବଂ ପରିତୋ ବ୍ରଜନ୍ତୁ ।୨୬।
କିଂଚ—ଅମୀ ନୃପାଳାଶ୍ଚ ବଳସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠଂ
ସ୍ୱସୈନ୍ୟଯୁକ୍ତାଃ ପରିପାଳୟନ୍ତୁ
ଅହଂ ବ୍ରଜେୟଂ ବଳମଧ୍ୟସଂସ୍ଥଃ
ପଶ୍ୟନ୍ ସମନ୍ତାତ୍ତୁ ଧ୍ୱଜିନୀଂ ବ୍ରଜନ୍ତୀଂ ।୨୭।
ଅନ୍ୟେ ଚ ଯେ ମନ୍ତ୍ରିବରାଃ ପ୍ରଶସ୍ତା
ମତ୍ପାର୍ଶ୍ୱତଃ ସନ୍ନିହିତା ବ୍ରଜନ୍ତୁ ।
ମମାନ୍ତରଙ୍ଗେଣ ବଳେନ ସାର୍ଦ୍ଧଂ
ତ୍ୱମେବ ତିଷ୍ଠାହ ମମୋପକଣ୍ଠେ ।୨୮।
ଏତେ ମତ୍କାର୍ଯବିଧୌ ନୃପବରଯିତ୍ରିମୁଖା ଯୁଦ୍ଧଦୁର୍ବାରବୀର୍ଯାଃ
ସଜ୍ଜା ନିସ୍ତ୍ରିଂଶହସ୍ତା ଜବଜିତପବନୋତ୍ତୁଙ୍ଗବାହାଧିରୂଢ଼ାଃ ।
ଜ୍ଞାନାର୍ଥଂ ସ୍ୱସ୍ୱସେନାପତିକଳିତଚଳଦ୍‌ସର୍ବସୈନ୍ୟପ୍ରବୃତ୍ତେଃ
କୃତ୍ୱା ରଙ୍ଗଭ୍ରମିଂ ତେଽଖିଳବଳମଭିତଃ ସାବଧାନାଃ ପ୍ରୟାନ୍ତୁ ।୨୯।
ପୁନଶ୍ଚ—ଭୌରିକଃ କୃଷ୍ଣପାଣ୍ଡୋ ମେ ସ ଭଗୀରଥସଂଜ୍ଞକଃ
ନୈଷ୍କିକୋ ବହୁବତ୍ନାନ ହସ୍ତିଷ୍ୱାରୋପ୍ୟ ଗଚ୍ଛତାଂ ।୩୦।

ଅନ୍ୟେ ଯେ କାର୍ଯକର୍ତ୍ତାରଃ ପଞ୍ଚନାୟକସଂଜ୍ଞକାଃ
ବଶ୍ରାଣୟନ୍ତୁ ସୈନ୍ୟେଭ୍ୟୋ ଯଥାଭାଗଂ ଧନାନ୍ନ ତେ ।୩୧।
କିଂଚ—ପରଚର୍ଯାଂ ପ୍ରକୁର୍ବନ୍ତୁ ପରଚର୍ଯାବିଦୋ ଜନାଃ
ସେନାଙ୍ଗସ୍ୟ ଯଥା ନ ସ୍ୟାଦୂଦ୍ବେଗଃ କସ୍ୟଚିତ୍ପୁନଃ ।ଇତ୍ୟ।୩୨
ତତୋ ନୃପଶାସନାଦ୍ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତୃ ଯଥାସ୍ଥାନଂ ସ୍ଥାପିତଂ
କଳକଳକଳଂ ତଦ୍ବଳମଣ୍ଡଳଂ ବରୁଣଦଙ୍ମୁଖଂ ପ୍ରଚଚାଲ ।
ତସ୍ମିନ୍ନବସରେ
ଚଚାଲ ସୈନ୍ୟଂ ସଧରାଧରା ଧରା
ନ କର୍ଭରଂ ତଦ୍ଭରପୀଡ଼ୟା ପରଂ ।
ରିପୋଷ୍ଟ ତସ୍ମିନ୍ ପ୍ରବଲେ ବଲେ ବଲେ
କୃତାନକେତୂଛଳତେ ମହୀପତେଃ ।୩୩।
ଅପିଚ—
ଏତତ୍କ୍ଷୋଣୀଧରାଣାଂ ତଟନିକଟଚରା ବୈଜୟନ୍ତ୍ୟା ଜୟନ୍ତ୍ୟଃ
ହୋଧାଦାଧୋରଣାନାମଗଣିତଶୃଣୟଃ ଶ୍ରେଣୟଃ କୁଞ୍ଜରାଣାଂ
ଦୃଷ୍ଟ୍ୱୋଚ୍ଚୈର୍ଗଣ୍ଡଶୈଳାନ୍ ସପଦି ପରିଣତା ବନ୍ୟମାତଙ୍ଗବୁଦ୍ଧ୍ୟା
ବଦ୍ଧୋଦ୍ଧୋଦ୍ରେକବଦ୍ଧାବଣଧୃତମତୟୋ ବ୍ୟର୍ଥଯତ୍ନା ବଭୂବୁଃ ।୩୪
ଅପି ଚ—ବହୁକ୍ରୀଡ଼ାରତାନାଂ ପ୍ରତିପଦମଥିତ୍ୱାଃ ସଂଚରନ୍ତ୍ୟଃ କୁଞ୍ଜରାଣା
ମାକ୍ରାନ୍ତା ଖାରମୁଖ୍ୟୈସ୍ତୁରଗବରଖୁରକ୍ଷୁଣ୍ଣପାଷାଣଦେହାଃ ।
ଏତେ ପ୍ରୋଦ୍ଧାମସେନାନନଦକୃତମହାକନ୍ଦରାବକ୍ତ୍ରନିର୍ଯଦ୍
ଗମ୍ଭୀରଧ୍ୱାନଦମ୍ଭାଦିବ ଧରଣିଭୃତୋ ନାଦମାର୍ତ୍ତଂ ବଦନ୍ତେ ।୩୫
ଅପି ଚ—ଏତଦ୍ଭୂଧରମୂଲକାନନକୃତାବାସାଃ କୁରଙ୍ଗାଦୟଃ
ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଘୋରତରଂ ଚମୂକଳକଳଂ ପ୍ରାପୁର୍ଭିୟୈତ ଗୁହାଃ ।
ତାସ୍ୱେବୋତ୍ପ୍ରତିଜାନସ୍ୱନଂ ପ୍ରତିଭୟଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ବହିର୍ନିର୍ଗତା
ଘ୍ରାତାଃ ସୈନ୍ୟପଦୈର୍ମୃତା ବଦଳତା ଭଗ୍ନାଷ୍ଟ ଧୂଳୀକୃତାଃ ।୩୬

ଅପି ଚ-ଅଟବୀ ଶ୍ରୀବୈତରଣ୍ୟାସ୍ତଟନିକଟେ ଚରସ୍ତ୍ରକ୍ଲଟଲୀପେଷୁ ମଲ୍ଲାନ୍
ସେନାନାଥଃ ସ ଦୁଷ୍ଟଦ୍ୱିଷଂଦୁରଗବଶୀକାରସୌପର୍ଣ୍ଣମନ୍ତ୍ରଃ ।
ସିଦ୍ଧିଂ ଦା(ଯା)ତଃ ପକ୍ଷାମିଦମଟଲଦକ୍ଷହମୁଖୋଚାରଘୋର-
ସ୍ଫୁଦ୍‌ଗର୍ଭସ୍ଥାଯୂକାଶୀବଷନବହ୍ନସମାକର୍ଷଣାଦ୍‌ଯଶ୍ଚକାର ।୩୭।

ଅପି ଚ—ଅଶ୍ରିଷ୍ଟୈତଦ୍‌ଧରାଭୃଚ୍ଛିଖରରପୂଦ୍ଭରାଭୂଧରାଗ୍ରାଣିଚଞ୍ଚ—
ନ୍ଦୁଲ୍ଲୋଠୀଭୂୟ ରଙ୍ଗତ୍ତୁରଗଖୁରପୁଟୋଦ୍ଧୃତଧୂଳିଜାଳକାୟଃ ।
ଚଣ୍ଡାଂଶୋର୍ନିବାରନ୍ ପ୍ରଖରତରକରାନ୍ ବାରୟନ୍ ଦତ୍ତତାପାନ୍
ଗ୍ଲୁୟାଦ୍ଧାନାଦ୍‌ଧ୍ୱଜିନ୍ୟାଃ ସପଦ ଗତଭୟଂ ତାପମୁଚ୍ଛୈର୍ଜହାର ।୩୮।

କିଂଚ—ଦଳାଗ୍ରଧାବଦ୍‌ଧରପାଦସଙ୍ଗମାଦ୍
ବହାୟ ଭୂମୀତଳମାଶୁ ପାଂଶବଃ
ସମୁତ୍‌ଥିତା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମଥୋ କୟତ୍‌କ୍ଷଣୈ—
ସ୍ତତୋ ଗତା ବଷ୍ଟୁପଦେ ବଲୀନତାଂ * ।୩୯।

ଅପି ଚ—ଏତଦ୍‌ଭୂଧରବାସିଜେକଜନବହାଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଧ୍ୱଜିନ୍ୟା ଧ୍ୱନିଂ
ଚକ୍ରୁର୍ଦୀର୍ଘଭୟେନ କାକୁକଳିତଂ କେକାରବଂ ଯାଦୃଶଂ
ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ବାଜିଖୁରୋଦ୍ଗତରଜୋଜାଲଂ ନଭୋମଣ୍ଡଳେ
ନୃତ୍ୟନ୍ତୋ ଜଳଦଭ୍ରମାଦଭତରାଂ ହର୍ଷୋସ୍ରୁକା ଦଧ୍ୱନୁଃ ।୪୦

ଅପି ଚ—ହୃଙ୍ଗତ୍ତୁରଙ୍ଗପୁଙ୍ଗବଖୁରୋଦ୍ଭୂତାନ୍ତରୀକ୍ଷୋଲ୍ଲସଦ୍
ବାତ୍ୟାବର୍ତ୍ତିନମଣ୍ଡଳୀକୃତରଜୋଜାଳାବୃତଚ୍ଛଦ୍ମନା
କାନ୍ତଂ ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଂଜନୃପତିଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ସ୍ୱସେନାବୃତଂ
ମାହାତ୍ମ୍ୟାଜବନନିତଂ ବସୁ..ତା ଶ୍ରୀ... ହତପତ୍ନୀ ଦଧୌ । ୧

---

* ହରିପାଦସଙ୍ଗିନାଂ ବସ୍ତୁ ପଦ... ଉଚିତା ଇତି ଭାବଃ ।

୪୬ । ଅଶ୍ୱାନାଂ ଖୁରାଘାତେନ ଉଦ୍ଧୃତାନାଂ ଧୂଳୀନାଂ ବ୍ୟୁହଃ
ସୈନ୍ୟପାଦାଘାତେନ ବାଧିତାନ୍ତଃ ଭୂମେଃ ସବାହ୍ୟ... ଭୂଷ୍ୱାହଃ କ୍ଷିତ-
ଭୂତ୍‌ପ୍ରେକ୍ଷତେ ।

ଅପି ଚ— ପୁନଃ ପୁନର୍ଭୂମିତଳାତ୍ ସମୁତ୍ଥିତୋ
ହୟକ୍ଷୁରୋତ୍କୃନ୍ତନଧୂଳିସଞ୍ଚୟଃ ।
ପ୍ରଭୂତସୈନ୍ୟୌଘପଦବ୍ୟଥାକୃତ—
ସ୍ତଦା କ୍ଷିତେରୁଚ୍ଛ୍ୱସିତଭ୍ରମଂ ଦଧୌ ।୪୨

କିଂଚ · ବଳାଗ୍ରରଙ୍ଗତ୍ତୁରଗକ୍ଷୁରାବଳୀ
ସମୁଚ୍ଚରଦ୍ଧୂଳିକଦମ୍ବଦମ୍ଭତଃ ।
ପ୍ରିୟପ୍ରୟାଣେ ବରଦାଗ୍ନିସମ୍ଭବୋ
ଧ୍ରୁବଂ କ୍ଷିତେର୍ଧୂମଚୟଃ ସମୁତ୍ଥିତଃ ।୪୩।

କିଂଚ— ପ୍ରିୟେ ପ୍ରୟାତେ ପରଭୂମିକାମୁକେ
ତଥୈବ ନିଶ୍ୱାସତତଂ ଧରାସୃଜତ୍ ।
ଯଥା ତୁରଙ୍ଗକ୍ଷୁରଧୂଳିକୈତବା—
ଦସ୍ୟା ନଭୋମଣ୍ଡଳମାଶୁ ପୂରିତଂ ।୪୪।

ତଦା ଯଥାନିର୍ଦ୍ଦେଶପ୍ରଚଳିତସକଳ ବଳଜଳନିଧିମଧ୍ୟକଳିତା-ଚଳସ୍ପର୍ଦ୍ଧିମାନବପୁରୋନ୍ନତମତ୍ତଦନ୍ତାବଳପୃଷ୍ଠମଣ୍ଡନାୟିତେ ଭୂପତୌ ସବଳେ ପ୍ରଚଳିତ—

ତସ୍ମିନ୍ ସର୍ବବସୁନ୍ଧରାଧିପବଧୌ ଯୁଦ୍ଧୈକବଦ୍ଧାଦରେ
ସନ୍ନଦ୍ଧଧ୍ୱଜିନୀସମେତମହସା ସଂପୂରିତାଶାନ୍ତରେ
ଯାନାଂ କୁର୍ବତି ଶାତ୍ରବପ୍ରିୟତମା ଗେହା ମହାତ୍ରାସତଃ
ସ୍ତ୍ରୈହେବାମ୍ବୁପତେଃ ଦ୍ୱିଭବମଭୂତ୍ କର୍ଣ୍ଣାକୁଳା ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍ ॥

ଏବଂ ସକଳସୈନ୍ୟସନ୍ଦୃତଃ ସ ନୃପତିଃ ସହେନଗ୍ରୋ-ପକ୍ଷାସ୍ଥିତପୁରାପରିସରସ୍ଥଳୀଂ (ବ୍ରାହ୍ମଣୀନଦୀତୀରସ୍ଥଳୀଂ) ଚତୁର୍ଭି-ର୍ଦ୍ଦିବସୈରଧ୍ୟାସାମାସ ।

ଇତି ଷଷ୍ଠୋଽଙ୍କଃ

ସପ୍ତମୋଽଙ୍କଃ

ଅନଙ୍ଗକଳେବର :—ସଖେ !

ସବଳଂ ମିଳିତଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ତଂ ଭୂପାଳକଳାକରଂ
ପ୍ରତାପରୁଦ୍ରଦେବସ୍ୟ କିଂ ଚକାର ସୁତସ୍ତତଃ । ୧ ।

ପ୍ରିୟଂ—ତତସ୍ତସ୍ମିନ୍ ଶ୍ରୟପୁଷ୍ପତଟମଧିଷ୍ଠିତେ—
କନକାଙ୍ଗଦନାମ୍ନାଽହଂ ବୟସ୍ୟେନ ଯୁତସ୍ତଦା
ପ୍ରତାପଦେବଚରିତଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ତନ୍ନଗରଂ ଗତଃ ।୨।

ତତ୍ର ଯଦ୍ଦୃଷ୍ଟଂ ତଚ୍ଛୃଣୁ ।

ପ୍ରତାପଦେବସ୍ୟ ସୁତୋ ମହାତ୍ମା
ସ୍ୱଦ୍ୱାସ୍ୟ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ମିଳିତଂ ସ୍ୱବନ୍ଧୁଂ ।
ଦୁର୍ବୋଧଗତ୍ୟନ୍ତନିମଗ୍ନଚିତ୍ତଂ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠଂ କନିଷ୍ଠଃ ସୁତଳାଖ୍ୟମାହ । ୩ ।

ଯଥା—ଅସ୍ମତ୍ ପୂର୍ବଜନୁଃସୁସଂଚିତତପଃପୁଞ୍ଜେନ ଯୋ ବନ୍ଧୁତାଂ
ଯାତଃ ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତିଃ ଖ୍ୟାତୋ ଧରାମଣ୍ଡଳେ
ସୋଽୟଂ ତ୍ୱତ୍କୃତଗୌରବବ୍ୟୟହବିଃପ୍ରାଗ୍ଭାରସେକଜ୍ୱଲତ୍—
କ୍ରୋଧାଗ୍ନିଃ ସମୁପାଗତଃ ସହ ବଲୈର୍ଯୁଦ୍ଧାୟ ବଦ୍ଧାଦରଃ ।୪।
ତତଃ ଶ୍ରୁତମପ୍ୟର୍ଥଂ ଗର୍ବାଦଶ୍ରୁତପ୍ରାୟମନାଦୃତ୍ୟ ଦ୍ୟୂତାସକ୍ତଂ
ତଂ ପୁନରପ୍ୟାହ ।

ଯଥା—ଜାନୀଷେ ସମୁପସ୍ଥିତାଂ ନ ବିପଦଂ ଯୁଷ୍ମତ୍କୁଳଧ୍ୱଂସିନୀଂ
ମଗ୍ନଃ ସନ୍ତତମେବ ନୀଚଚରିତେ ଦ୍ୟୂତେ ମହାନନ୍ଦତେ
ସୋଽୟଂ ଲକ୍ଷବିପକ୍ଷକକ୍ଷଦହନ ପ୍ରଜ୍ୱାଳ-କାଳାନଳଃ
ଶ୍ରୀମାଞ୍ଛ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତିଃ ସଂଗ୍ରାମଭୂମିଂ ଗତଃ । ୫ ।

ତତଃ, ଇତ୍ଥଂ ଘୋରତରଂ ସହୋଦରବଚଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ସ ଭୂମୀଶ୍ୱରଃ
କିଂଶନ୍ନୀଳିତଲୋଚନଃ କ୍ଷଣମଭୂନ୍ନିଷ୍କମ୍ପବିଦ୍ରୂପମଃ
ସଂହୃଷ୍ଟଂସ୍ଥିତମନ୍ତ୍ରିବର୍ଗବଦନାନ୍ୟାଲୋକ୍ୟ ଦର୍ଶ୍ୟ ତବତ୍
ସ୍ୱାନ୍ତର୍ଭ୍ରବକାଶଗୋପନମସୌ ହାସଚ୍ଛଲେନାକରୋତ୍ । ୭

ତତଃ ସ ତତ୍କ୍ଷଣଂ କରତଲସନାଥୀକୃତଂ କରବାଳଂ କଂପୟନ୍
ଭ୍ରୂଭ୍ରମନ୍ତ୍ରିପରିବୃତୋ ମନ୍ତ୍ରାଗାରଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟଃ । ତତ୍ର କିୟତ୍କ୍ଷଣଂ ସ୍ଥିତ୍ୱା
କୁଞ୍ଚିତାକାରଃ ପୁନରପି ସର୍ବଂ ସଭାଜନଂ କୁର୍ବନ୍ନୁଚ୍ଚୈରବୋଚତ୍ ।
ଯଥା—ଭବଦ୍ଭିଃ କିମୁକ୍ତଂ ? ସାମ୍ନା ସୋଽନୁନେତବ୍ୟ ଇତି ? ଅହୋ !
ସୁମନ୍ତ୍ରିତଂ ମନ୍ତ୍ରିମୁଖ୍ୟୈଃ ! (ସୋଚ୍ଚୈର୍ହାସଂ) ଶୋଽୟମହଂ ଭୋଃ ।
ଯସ୍ୟେମେ ତରୁଣା ନୟୁଦ୍ଧନିପୁଣାସ୍ତେଜସ୍ୱିନୋ ଭ୍ରାତର—
ଶ୍ଚେତୋବାତଲୟା ହ୍ୟୟା ମମ ରିପୋଃ ସୈନ୍ୟଂ ଚ ଦୈନ୍ୟପ୍ରଦଂ
ଯସ୍ୟାସ୍ମିଂଜଗତୀତଲେ ନ ହି ସମୋ ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରତାପେଽପି ବା
ତସ୍ୟାପ୍ୟଦ୍ୟ ପଦେ ଦ୍ୱିଷୋ ବତ ନମେତ୍ ପ୍ରାତାପରୁଦ୍ରେଃ ଶିରଃ ।୮।

ଅନଙ୍ଗ—(ବିହସ୍ୟ)-ସଖେ ! ଉଭୟପକ୍ଷାଶ୍ରିତପ୍ରାଧାନ୍ୟଂ ନୃପେଣ
ବାକ୍ୟମୁକ୍ତଂ

ପ୍ରିୟ—ଦୈବାଦେବଂ ବଚନାନି ନିଃସରନ୍ତି ।

ଅନଙ୍ଗ—ତତଃ ?

ପ୍ରିୟ—ତତ୍ତଦ୍‌ବଚନଂ ଶ୍ରୁତ୍ୱା ସର୍ବେ ମନ୍ତ୍ରିଣୋ ନତାନନାସ୍ତସ୍ଥୁଃ ।

ତତସ୍ତସ୍ମିନ୍ନବସରେ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ରୋଣ-ବିଶ୍ୱରଙ୍ଗଚକନାମଧେୟୌ
ନୃପସ୍ୟ ପ୍ରିୟମନ୍ତ୍ରିଣୌ ସଂସଦି ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ । ତଦନୁପଦଂ ଚ ଯୁଦ୍ଧାଜଗଜ-
ପଣ୍ଡିତ-ଗନ୍ଧବାନନାମ୍ରଘୋଷାକ୍ଷବିଗ୍ରହ-ଜଗତ ପ୍ରାଣାଶନନାମଧେୟାଃ
କ୍ଷଣ୍ଣବିଣୋ ଯଦୁମଣିନାମଧେୟନ ପରିବୃତବ୍ୟସହାୟାଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟାଃ ।
ତତଃ, ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ମନ୍ତ୍ରିବର୍ଗୈରଣୈକ କୁଶଲାନ୍ନାମାନୁରୂପାଂସ୍ତଦା
ସ୍ୱାନ୍ତସ୍ତୋଷକରଦ୍ୱିଧାହିତବରୈ ର୍ବ୍ୟାଖ୍ୟାନବଜ୍ଞାନ ନୃପଃ

ସାନନ୍ଦଂ ବନ୍ଧମାନକଳ୍ପିତନନ୍ଦାଭଂଶ୍ଚାସନାଧ୍ୱଷ୍ଟିତାନ୍
କଂଶତ୍ କମ୍ପିତମସ୍ତକଃ ସ୍ମିତମୁଖଃ ଶ୍ଳାଘ୍ୟଂ ଶ୍ରୁଣ୍ୱନ୍ନାଦଶତ୍ । ୮
ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ନୃଦେବାଜ୍ୟଂ ସ୍ୱଳ୍ପଯବମିବ ଭବଦ୍ୱାକ୍ୟଂ ମନ୍ତ୍ରି-
ଲ୍ପଯବମୁତ୍ପାଦୟନ୍ତି,
ପ୍ରିୟଂ—(ସାନନ୍ଦଂ) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟତସ୍ତେ ତାଦୃଶା ଏବ ।
ଅନଙ୍ଗ—ତଦାଦେଶଂ ବଦ ।
ପ୍ରିୟଂ—ଉଚ୍ୟତେ,

ଯଥା—ଭବନ୍ତଃ ସର୍ବକାର୍ଯ୍ୟେଷୁ ପ୍ରଧାନାନ୍ ହିତୈଷିଣଃ
ମନ୍ତ୍ରୟନ୍ତୁ ଯଥା ଭୂୟାତ୍ କ୍ଷୟୋମମ—
(ଇତ୍ୟର୍ଦ୍ଧୋକ୍ତେ ସବମର୍ଷଂ) ଜୟୋ ମମରିପୋଃକ୍ଷୟଃ
ତତଃ ଐକମତ୍ୟଂ ପୁରସ୍କୃତ୍ୟ ତତସ୍ତେ ମନ୍ତ୍ରିସତ୍ତମାଃ
ମନ୍ତ୍ରୟାମାସୁରଦେଶାତ୍ କ୍ଷିତିପାଳସ୍ୟ ସନ୍ନିଧୌ । ୧୦ ।
ତତଶ୍ଚ, ଋଜୁମାର୍ଗଂ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ଭ୍ରମନ୍ତ୍ୟୋଽନୃଜୁବର୍ତ୍ମନା
ବଭୂବୁର୍ମନ୍ତ୍ରିଧୀ-ନଦ୍ୟୋ ଯୁଦ୍ଧସାଗରସଂଗତା । ୧୧ ।
ତତୋ ମନ୍ତ୍ରିଣାମୈକମତ୍ୟାଚ୍ଚତୁର୍ଥୋପାୟଂ ନିର୍ଣ୍ଣୀୟ ଯୁଦ୍ଧପରିକରଃ
ଶୀଘ୍ରମାରଭ୍ୟତାଂ ଇତି ରାଜ୍ଞା ଉକ୍ତେ —

ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଭୂପମୁଖାନ୍ନିଦେଶମୁତରଣାରମ୍ଭଂ ଚଳନ୍ତସ୍ତକାଃ
ସାନନ୍ଦାଃ କରବାଳକମ୍ପନଧୃତାଟୋପା ଭୁଜାସ୍ଫୋଟନୈଃ,
ହର୍ଷୋଦ୍ଭୂତସୁଦୀର୍ଘହାସକବଟୈସ୍ତେ ଶ୍ୱେତମସ୍ୟନ୍ତଃ ସଦଃ
ସେନାସଂକଳନାୟ ସୈନିକଗଣାନାଦେଷ୍ଟୁମିଚ୍ଛା ଯଯୁଃ ୧୨
ତତଃ, ତୁରଙ୍ଗତୁରଙ୍ଗତୁରଙ୍ଗପୁଙ୍ଗବଗଣୈରଙ୍ଗତ କୃପାଣିବ୍ରଜୈଃ
ପ୍ରୋନ୍ମତ୍ତୋଚ୍ଚମତଙ୍ଗଜୈଶ୍ଚ ସହିତା ଅନ୍ୟୈଶ୍ଚ ସେନାଧିପାଃ
ସଜ୍ଜୀଭୂୟ ନୃପାଜ୍ଞୟା ଧ୍ୱନିଭରୈଃ ସଂନାଦୟନ୍ତୋ ମହୀ-
ମୀୟୁଃ କାଳବଳାହକା ଇବ ତଳାଦ୍ଭୂମନ୍ତ୍ରାସ୍ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍

ତତଃ ସକଳବଳେଷୁ କଳକୋଳାହଳାକୁଳେଷୁ
ପ୍ରଳୟଜଳଧିକଳ୍ପେଷୁ ମିଳିତେଷୁ
ଦୁର୍ଗକର୍ମବିଧାନେଷୁ ସ ବିଧାୟ ମହାବଳାନ୍
ସ୍ୱପୁରୀପରିରକ୍ଷାର୍ଥଂ ସେନାଧ୍ୟକ୍ଷାନଥାଦିଶତ୍ । ୧୪ ।

ଯଥା—ଦ୍ୱାରେ ବାଣସହସ୍ରସଂଖ୍ୟକହସ୍ତ୍ୟାସ୍ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ପୂର୍ବେ ତତଃ
ପଶ୍ଚାତ୍ ଖାମ୍ବରଖାଗ୍ନିସଂଖ୍ୟକଧନୁର୍ବାଣଷ୍ଟୁରତ୍ପାଣୟଃ ।
ଯାମ୍ୟଂ ଖାମ୍ବରଖାବ୍ଧିମାନକଳିତା ରକ୍ଷନ୍ତୁ ନୈସ୍ତ୍ରିଂଶିକା—
ସ୍ତାବନ୍ତୋ ନଳକାକରାଃ ପଦଚରା ଯାନ୍ତୂତ୍ତରଂ ସତ୍ୱରଂ ।୧୫।

ଇତ୍ଥଂ ବଳାଧ୍ୟକ୍ଷାନ୍ ଦ୍ୱାରେଷୁ ନିଯୋଜୟତା ତେନ କ୍ୱ ମୌହୂର୍ତ୍ତିକ ଇତ୍ୟୁକ୍ତେ ନାସାଗ୍ରକଳିତତିଳକଃ ପଦତଳଲୁଠଜ୍ଜୀର୍ଣ୍ଣବସନୋ ଦଦ୍ରୁବେଷ୍ଟିତମକ୍ଷିକାନିଚୟୋ ଯଷ୍ଟିକରୋ ବୃଦ୍ଧସାମ୍ବସ୍ୱରଃ କ୍ଷତଜାର୍ଦ୍ରଚରଣଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟଃ ।

ତଦା ତଚ୍ଚରଣବିଲୋକନା ନୃପତିନୋକ୍ତଂ—ମୌହୂର୍ତ୍ତିକ ତ୍ୱତ୍ପାଦଂ ରୁଧିରାର୍ଦ୍ରଂ କଥଂ ?

ତତସ୍ତେନୋକ୍ତଂ—ମହାରାଜ ! ତ୍ୱତ୍ପ୍ରସ୍ଥାନମଙ୍ଗଳଦାୟିକୁମ୍ଭ-ସଲିଳପିପାସୁନା ମକରଣତାଡ଼ିତେନ ସ୍ଥୂଲୋତୁନା ଦଷ୍ଟପଦୋଽସ୍ମି ସଂବୃତ୍ତଃ ।

ତଚ୍ଛ୍ରୁତ୍ୱା ବୃଦ୍ଧିଦ୍ରୋଣାଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରିଣୋକ୍ତଂ!—ତତ୍ରତପ୍ତତୈଳଂ ନିଧେହି ଇତି ।

ତତୋ ବର୍ବରବଂଚକନାମଧେୟମନ୍ତ୍ରିଣୋକ୍ତଂ—ନହି ନହି ରକ୍ତବେଦନାହରଣେ ମୟା ଔଷଧଦ୍ୱୟଂ ଜ୍ଞାତଂ ଚୂଲତୈଳଂ ବା ଲବଣମୃତ୍ତିକା ବା ଇତି ।

ଅନଙ୍ଗ—[ବିହସ୍ୟ] ବୟସ୍ୟ ! ତଦା ରାଜହ୍ରଦପ୍ରସ୍ଥାନେ ମଙ୍ଗଳସ୍ତବୋ ମନ୍ତ୍ରିଗଣକୈଃ ପଠିତଃ । ତତସ୍ତତଃ ?

ହିୟୂଂ-ତତଃ ଶୁଭବେଳାଂ ନିର୍ଣ୍ଣୀୟ ଦୈବଜ୍ଞେନୋକ୍ତଂ
ଯଥା—ସୌରେରଦ୍ୟ ଦିନଂ ତିଥିଶ୍ଚ ନବମୀ ଚାନ୍ଦା ପୁନସ୍ତାରକା
ଭଦ୍ରାଶଂଷ୍ଟମସଂସ୍ଥିତୋ ମୃଗଧରୋ ଯୋଗୋ ମୁନିସ୍ତୁସ୍ଥିତଃ
ରାଜନ୍ ସପ୍ତମସଂସ୍ଥିତଂ ଚ କରଣଂ ନେଦୃଗ୍ଦିନଂ ଲଭ୍ୟତେ
ପୂର୍ବାଶାଗମନେ ପ୍ରୟାତଘଟିକାଯୁଗ୍ମଂ ନ ଯାବଦ୍‌ବ୍ରଜ ।୧୬।
ଅନଙ୍ଗ -(ବିହସ୍ୟ) ସଖେ ! ନେଦୃଗ୍ଦିନଂ ଲଭ୍ୟତେ ଇତି ଯଦୁକ୍ତଂ
ତତ୍ ସତ୍ୟଂ ତଦ୍ଭାଗ୍ୟବଲାଲ୍ଲବ୍ଧଂ ଇତି ମନ୍ୟେ । ତତସ୍ତତଃ ?
ପ୍ରିୟୂଂ—ତତଃ—

ଇତ୍ୟାକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ମୁଦା ଯୁତଃ ସ ସହସା ପର୍ଯ୍ୟାବୃତଃ ସେନୟା
ବଦ୍ଧ୍ରଜଦ୍ଧ୍ୱଜମାଲୟା ଘନତତାନଢୋକ୍କଲଦ୍ଧ୍ୱାନୟା
ହିଂହାରବତୁରଙ୍ଗକୁଂଜରରବପ୍ରୋଦ୍ଭୂତଭୂକଂପୟା
ସଂଗ୍ରାମାଙ୍ଗଣମାତ୍ମବର୍ଗସହିତଃ ପ୍ରାତାପଦେବର୍ଯ୍ୟୌ ।୧୭।

ତସ୍ମିଂଶ୍ଚ ପ୍ରସ୍ଥାନାବସରେ—

ବାମା ତସ୍ୟ ଦୃଗସ୍ଫୁରତ୍ ସ୍ଖଲୁରଗୋ ଗଚ୍ଛନ୍ ପଥି ପ୍ରାସ୍ଖଲତ୍
ଫେତ୍କାରଂ ବତ ଫେରବାଶ୍ଚ ବିଦଧୁସ୍ତଦ୍ଦକ୍ଷିଣେ ସଂସ୍ଥିତାଃ ।
ବିଶ୍ୱସ୍ତାଃ ପଥି ଶୂନ୍ୟକୁମ୍ଭକଲଶା ଦୈବେନ ତେନେକ୍ଷିତା
ବାତଃ ସମ୍ମୁଖତୋଽପି ଧୂଳିମିଲିତୋ ବାତସ୍ମ ଚଣ୍ଡଧ୍ୱନିଃ ।୧୮।
ତଦ୍ୱର୍ତ୍ମାପଥବୃକ୍ଷକୋଟରଗତୋ ଦଧ୍ୱାନ କାକାହ୍ୱତୋଽ
କାଲେ ଘୋରତରଂ ନନାଦ କୁଲଦୋ ଦ୍ରୋଣୋ ଧ୍ୱଜାଗ୍ରେଽବସତ୍
ସର୍ପାନ୍ ଜାଙ୍ଗଳିକା ବଧାୟ ପୁରତଶ୍ଚକ୍ରୁସ୍ତଦଭ୍ୟର୍ଥନାଂ
କଂ ନୋ ବା ସମରପ୍ରୟାଣସମୟେ ପ୍ରାତାପଦେବେରଭୂତ୍ ।୧୯।

ତତଃ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱାପି ଦୁଃଶକୁନଜାତମକାତଖେଦଃ
ସ୍ୱେଦସ୍ଫୁରତ୍ସ୍ୱତନୁରୂଦ୍‌ଗତବର୍ଣ୍ଣଭେଦଃ ।

(୧) ସ୍ୱାକଂ ସ ସାଗରସମସ୍ୱନସୈନ୍ୟସଙ୍ଘୈଃ
ସା.ଚ୍-ସ୍ୱସାର୍ଥସହିତଃ ସମରଂ ସସର୍ପ ।୬୦।

ତତସ୍ତସ୍ୟ ସେନା ସ୍ୱସ୍ୱସୈନକୈର୍ଯଥାଭାଗକଳ୍ପିତା ସ୍ୱପୁଷ୍ପରେ-ସରସ୍ଥଳୀମାମୃଷ୍ଟିକ୍ଷେରଧିକଭଣୀଚକାର ।

ତତଃ— ପ୍ରଳୟଜଳଧରୋଦ୍ୟଦ୍ଘୋରନିର୍ଘୋଷତୁଲ୍ୟଂ
ବଳକଳକଳନାଦଂ ଦୀର୍ଘମାକର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ତସ୍ୟ
ଚପଳମସହମାନା ଧ୍ୱସ୍ତସର୍ବାଭିମାନାଃ
ପରବଳନରସିଂହାଃ ସିଂହନାଦଂ ବତେନୁଃ ।୬୧।

ତତୋ ଯୁଦ୍ଧାରମ୍ଭଃ । ଯଥା—

ଶଦୈର୍ବାଟ୍ଟୈକମିଶ୍ରୈ ରବଲବରହତୈର୍ମୂଲବଦ୍ଧ୍ୱଜପଦୈଃ
କର୍ଣ୍ଣାକ୍ରାନ୍ତାକୃଷ୍ଟସୃଷ୍ଟୈରକଳିତଗତିଭିଃ ସ୍ୱସ୍ୱଲକ୍ଷ୍ୟପ୍ରବିଷ୍ଟୈଃ ।
ବାଣୈଃ ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତଶାଣୈଃ ଶିତତରଫଳକୈର୍ଜିହ୍ମବକ୍ତ୍ରୀଭୂତକଣ୍ଠୈ-
ର୍ଲବ୍ଧାକଳ୍ପା ଅନଳ୍ପା ନରକରତୁରଗାଃ ଶଲ୍ୟକଳ୍ପା ବଭୂବୁଃ ।୬୨।

ଅପି ଚ—

ନତ୍ୟପ୍ରୋଦ୍ୟତ୍ସୁପକ୍ଷୈଶ୍ଚରକ୍ଷୁଧିଶୁଷିରତୋନିର୍ଗତୈର୍ଘୋରରୂପୈ-
(୨) ସ୍ତୃତଲକ୍ଷାସ୍ୱପକ୍ଷାସ୍ତୁପବନକବଳୈସ୍ତୈରିବ ବକ୍ତ୍ରୈର୍ବିକଣ୍ଠୈଃ ।
ଖାତଷ୍ଟୈଃ ସଂଖ୍ୟାକ୍ରାନ୍ତଲକ୍ଷୈର୍ମୁଖଧୃତଗରଳୈର୍ଦୀର୍ଘଭୂଦନ୍ତଦ୍ରଷ୍ଟଂ
ରୋପୈଃ ସଞ୍ଜାତକୋପୈରିବ ଭୁଜଗଚୟୈର୍ଯସ୍ୟ ପାତାଳକଳ୍ପଂ ।୬୩।

---

(୧) ଅସ୍ମିନ୍ ଶ୍ଳୋକାର୍ଦ୍ଧେ ପ୍ରତିପଦଂ ଆଦୌ ସକାରଃ ।

(୨) ଲକ୍ଷ୍ୟାସ୍ୱପକ୍ଷାଣାଂ ଅଗଣିତଶତ୍ରୁଣାଂ ଅସବଃ ପ୍ରାଣା ଏବ ପବନଃ ତସ୍ୟ କବଳଃ ଗ୍ରାସଃ ଅସ୍ତି ଏଷାଂ ତୈଃ । ବାଣୈଃ—ଶରୈଃ । ପତ୍ରୀ-ରୋପ ଇଷୁର୍ଦ୍ୱୟୋରିତ୍ୟମରଃ ।

ଅପି ଚ — ସମାନସଂଖ୍ୟାନଜବନ୍ଧୁତାଂ ଗତୈଃ
ଚିରଂ ସମର୍ଥୈର୍ଯୁଧି ଯନ୍ତ୍ରପକ୍ଷିଭିଃ
ସମର୍ପିତୈରସ୍ତ୍ରଫଲୈଃ କ୍ଷୁଧାର୍ଦ୍ଦିତାଃ
ପ୍ରମୋଦମାପୁଃ ସହସୈବ ପକ୍ଷିଣଃ ।୨୪।

ଅପି ଚ — ବପ୍ରାନ୍ତନାଳିକା-ବ୍ୟୁଷ୍ଟଗୁଳିକାପ୍ରୋଦ୍ଭିନ୍ନମର୍ମସ୍ଥଳୈଃ
ଚେଷ୍ଟାଭାବଭରସ୍ଥକୁଂଜରଚୟୈଃ ଦୂର୍ନିକୃତାନ୍ତଂ ଫଳୈଃ ।
ଯତ୍ର ନ୍ୟୂନ୍ନଥକୈଃ ପଦାତନିବହୈର୍ଦଷ୍ଟୈଃ ଶରାଶୀବିଷୈ
ର୍ବୀରୈଃ ଖଡ୍ଗଶରାସବାଜିତକରୈଃ ସା ଦୁର୍ଗମା ଭୂରଭୂତ୍ ।୨୫।

ଅପି ଚ — କଲ୍ପାନ୍ତାନଲଜଲ୍ପଜ୍ୱଲନଧୂମସଦୃକ୍ଷେ ଯସ୍ୟ ଦନ୍ତାବଲାନାଂ
ନର୍ଦ୍ଦ୍ରାବୈଃ ସିଂହନାଦୈର୍ବହୁଳକଳକଳୈଃ ସାର୍ଦ୍ଧମୁଦ୍ୟନ୍ ବଧିର
ଦୁର୍ବାରୌଦ୍ଗାଢ଼ନାଦଂ ତ୍ରପୃଥୁତ୍ରନାଳିକାବୀର୍ଯନିର୍ଘୋଷ ଉଚ୍ଚୈ-
ର୍ଗର୍ଜତ୍ପର୍ଜନ୍ୟରାଜଧ୍ୱନିଭରଜଳିତସ୍ଫୂର୍ଜଥୂର୍ଜସ୍ୱଳତ୍ୱଂ ।୨୬।

କିଂ ଚ — ତାଦୃଗ୍ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣତୀରା ବହୁଳ ତରବଲଦ୍ଗ୍ରାହଦୁର୍ଗ୍ରାହ୍ୟମୀନା
ଶଶ୍ୱଦ୍ଧ୍ୱତପ୍ରବାହା ଶପୁପୂରପରଖା ଦୁସ୍ତରା ସା ଗଭୀରା
ଭୁଙ୍ଗଭୁଙ୍ଗତ୍ତରଙ୍ଗପ୍ରଖରତରଖୁରୋଦ୍ଧୂତଧୂଳୀନିକାୟୈଃ
ପୂର୍ଣ୍ଣା ତୂର୍ଣ୍ଣଂ ନଚାପ୍ତା ଅଭବଦରିବଲୈର୍ଭୂମିବର୍ତ୍ତୀ ସୁପର୍ଣ୍ଣା ।୨୭।

ତଦା ସୁଦୁସ୍ତରାୟାଂ ପରିଖାୟାଂ (୨) ମୁକ୍ତଦୁରୁପସର୍ଗାୟାଂ
ସସାରସା ଦୁର୍ଗବଗାହବାହିନୀ ସୁଖାଦ୍ରଜୋଭିଃ ପରିଖାପ୍ରପୂରଣେ
ସୁସଂହିତା ବାଦେକାଳବର୍ଦ୍ଧିତା ନଦୀବ ଭିନ୍ନେ ଗୁରୁସେତୁବନ୍ଧନେ ।

(୨୪) "ଯନ୍ତ୍ରଣୀ ଶରପକ୍ଷିଣୀ" ଇତ୍ୟମରୋକ୍ତପକ୍ଷୀ ନାମସାମ୍ୟାତ୍ ମିନତ୍ୱଂ ପରିକଳ୍ପ୍ୟ ଶରୈଃ ସ୍ୱହସ୍ତତଃ ନ୍ୟଧିଶିତୈଃ ବନ୍ଧୂଭୂତାନ୍ ପକ୍ଷିଣଃ ସମତୋଷୟନ୍ ଇତ୍ୟୁକ୍ତଂ ।

(୨) ଦୁର୍ ଇତି ଉପସର୍ଗେଣ ରହିତଂ ସୁଦୁସ୍ତରା ଇତି ପଦଂ ତେନ ସୁତରାଂ ଇତି ଅର୍ଥଂ ।

ତତଶ୍ଚ ଅନ୍ତବେଳୋଚ୍ଛଳତଯୋର୍ଗର୍ଜତୋର୍ଦୂରପାରଯୋଃ
ବଭୂବ ସେନୟୋସ୍ତତ୍ର ସଂଭେଦଃ ସିନ୍ଧବୋ (?) ରିବ ।୨୯।
ତତସ୍ତସ୍ମିନ୍ ଭୂମୂଳେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତମାନେ—
ରଣାଙ୍ଗଣବ୍ୟାପିନଭଞ୍ଜଭୂପତେ—
ର୍ବଳେ ଲସତ୍ତେଜସି ସର୍ବତୋମୁଖେ ।
ଦ୍ରୁତଂ ପତଦ୍ଭିଃ ପରସୈନ୍ୟସୈନ୍ଧବୈଃ
ସ୍ୱ-ସୈନ୍ଧବତ୍ୱଂ ଖଳୁ ସାର୍ଥକୀକୃତଂ ।୩୦।
ଅପିଚ—ମୁଷ୍ଟାମୁଷ୍ଟିଭୁଜାଭୁଜି ପ୍ରଦ୍ରୁତଭଟୈର୍ନିସ୍ତ୍ରିଂଶଶସ୍ତ୍ରୀଶରୈ-
ର୍ଭଲ୍ଲୈଃ କୁନ୍ତପରଶ୍ୱଧପ୍ରଭୃତିଭିଃ ସଂଜାତମର୍ମବ୍ୟଥାଃ ।
ଅର୍ଦ୍ଧଚ୍ଛିନ୍ନଭୁଜା ବଭିନ୍ନଶିରସଶ୍ଛିନ୍ନୈକପାଦାଃ ପରେ
ସ୍ୱଳ୍ପଚ୍ଛିନ୍ନବିଲମ୍ବିମସ୍ତକଭୁଜାଃ କେଚିନ୍ନିପେତୁର୍ଭୁବି ।୩୧।

(୩୦) ସୈନ୍ଧବୈରଶ୍ୱୈଃ ସ୍ୱସୈନ୍ଧବତ୍ୱଂ ଲବଣତ୍ୱଂ ସର୍ବତୋ-ମୁଖେଽଗ୍ନୌ ପତିତଂ ସୈନ୍ଧବଂ ଯଥା ଦ୍ରୁତଂ ଦ୍ରୁତଂ ଉତ୍ପତତି ତେ ତଥା ଦୂରଂ ଯଯୌ ଇତି ଭାବଃ ।

(୩୧) ଶ୍ଳୋକେଽସ୍ମିନ୍ ଇନ୍ଦ୍ରେଣ ସହ ସାମ୍ୟଂ ପ୍ରଦର୍ଶୟତି, ଯେନେତି କଷ୍ଟୌ ଜୟଶାଳିନ, ଇନ୍ଦ୍ରେ ଚ, ସପକ୍ଷାଃ ସହାୟବନ୍ତଃ ପକ୍ଷ-ଯୁକ୍ତାଶ୍ଚ, ଅବନଭୃତଃ ରାଜାନଃ, ପର୍ବତାଶ୍ଚ; ପ୍ରବଳପରବଳଚ୍ଛେଦଂ, ବଳବତାଂ ଶତ୍ରୂଣାଂ ବଳସ୍ୟ ବନାଶଂ, ଅନ୍ୟତ୍ର, ପ୍ରକୃଷ୍ଟେନ ବଳପରଃ ବଳଶାଳୀ ଯଃ ବଳଃ ତଦାଖ୍ୟ ଦୈତ୍ୟଃ ତସ୍ୟ ଛେଦଃ ଛେଦନଂ ପୁରା କିଲ ଉଡ୍ଡୟମାନାଃ ପର୍ବତାଃ ଇତସ୍ତତୋ ନପତ୍ୟ ଜଗତ୍ ବ୍ୟାକୁଳୀ-ଚକ୍ରୁଃ, ତେନ କୁପିତଃ ଇନ୍ଦ୍ରଃ ବଜ୍ରେଣ ତେଷାଂ ପକ୍ଷାନ୍ ଚଚ୍ଛେଦ, ତଭୟାତ୍ ପଞ୍ଚବକ୍ତ୍ରୋ ବହବଃ ପର୍ବତାଃ ସମୁଦ୍ରମାଶିଶ୍ରିୟୁରିତି ପୌରା-ଣିକୀ ବାର୍ତ୍ତା ।

ତଦବସରେ ସ ଭୂପାଳଃ ସ୍ତମ୍ଭେରମପୃଷ୍ଠଗତୋ ଯୁଧ୍ୟନ୍ ମସ୍ଥା
ଯାଦୃଶୋ ଲକ୍ଷିତସ୍ତଥା ବକ୍ତୁଂ ନଶକ୍ୟତେ ।
ଯତଃ—ଯେନୋତ୍କୃତ୍ତରଙ୍ଗଦ୍‌ଦ୍ୱିରଦହୟଚୟପ୍ରୋଚ୍ଛଲ କ୍ଷୋଣିତାର୍ଦ୍ରୌ
ଯନ୍ନାଗଃ ଶତ୍ରୁମାଥୀ ସପଦି କଲିତବାନ୍ ବଭ୍ରମଂ ମନ୍ଦରାଦ୍ରେଃ
କୃତ୍ସ୍ନେ ଯସ୍ମିଂଶ୍ଚ ଯୁଦ୍ଧେ ପ୍ରବଲପରବଲଚ୍ଛେଦମୂର୍ଦ୍ଧାଙ୍କ ଜଣ୍ଡୋ
ନିର୍ମଗ୍ନାଃ କେ ସପକ୍ଷା ଧ୍ରୁବମବନିଭୃତୋ ଖ୍ୟାତଖ୍ୟକୋନ ତସ୍ୟ ।୩୬।
ତତଃ ପ୍ରତାପଦେବାତ୍ମଜଃ ସଂହାରୋଦ୍ୟତୋ ରୁଦ୍ର ଇବ କ୍ରୁଧା
ଜ୍ୱଲନ୍ କ୍ଷୟାବଶିଷ୍ଟଂ ବଳୈକଦେଶଂ ବନବାର୍ଯ୍ୟ ମହାଖର୍ଯୈରୁଚା-
ଶୃତ ନଜର୍ଜ୍ଜିକଶୌର୍ଯୈବୁଦ୍ଧିଦ୍ରୋଣାଦଭିରଷ୍ଟଭିର୍ଯଦୁମଣିନାମଧେୟେ
ନାମ୍ନିପିତୃବ୍ୟେନ ଶ୍ଚମ୍ନାନଂ ଦଶମଂ କୃତ୍ୱା ମାଂଧାତାଦଭିରଷ୍ଟଭିସ୍ତୁ
ବନ୍ଧୁଭିର୍ବାମଦେବାଭିଧସହୋଦରେଣ ଚ ସହିତଂ ସପତ୍ନଂ ନପୃଦ୍ଧାୟ
ସମାହ୍ୱୟତ୍ (ତ) ।
ଯଥା—ହେ ହେ ଦୁର୍ବଳମାରଣାହ୍ୱତମତେ ଭୂପାଧମୈସ୍ତୈରଲଂ
ସାର୍ଥଂ ତେ ଯଦି ନାମ ଦର୍ଶୟ ବଳଂ ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ପୁନଃ ମମ୍ପୂରଃ ।
ସୋଽହଂ ମନ୍ତ୍ରି-ପିତୃବ୍ୟ-ସୋଦର ଯୁତସ୍ତିଷ୍ଠାମି ଖ୍ୟାଗ୍ରଣୀ—
ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ତେ ରଣକର୍ମିଠସ୍ୟ ଚେତଂ ଧାର୍ଯାଦରଃ ସଂଗରେ ।୩୭।
ବାମଦେବମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ସଖଡ୍ଗକଂପ’—
(୧) ଷଣ୍ଢଶ୍ୱସ୍ରା ଭବତା ସ୍ୱସେଡ କରୁଣାହାନ୍ତେନ ମଚ୍ଚେତସା
ଖଡ୍ଗୋଽୟଂ ବନବାଶତୋ ଭବଦସୃକ୍‌ପାନୈକବଦ୍ଧସ୍ପୃହଃ ।
ତନ୍ମୁକ୍ତୋ ବ୍ରଜ ଦର୍ଶିତଂ ଚ ଭବତା ଶୌର୍ଯଂ ସ୍ୱବୀର୍ଯଂ ରଣେ
ଜ୍ୟେଷ୍ଠସ୍ୟାସ୍ୟ ତବାସୃଜା ମମ ପୁନଃ କୌକ୍ଷେୟକଃ ଶାମ୍ୟତ୍ୱା
ଇତ୍ୟୁଂ ସମରାଙ୍ଗଣବାବଦୂକଂ ତଂ ନିଜବଶ୍ୟେଭମୂର୍ଦ୍ଧିକଂ କୁର୍ବନ୍
ସ ଭଞ୍ଜଭୂପାଳଚୂଡ଼ାମଣିରବୋଚତ୍ ।

(୧) ଷଣ୍ଢସ୍ତ୍ରା-ବଧବା ବଣ୍ଢସ୍ରା ବଧବେ ସମେ ଇତ୍ୟମରଃ ।

ଯଥା—ରେ ରେ ମୂଢ଼ ବିକତ୍ଥନାଦପି ମୁଧା ବାଚସ୍ତ୍ୱୟୋଦୀରିତା
ବାଙ୍ମାତ୍ରେଣ ପରାକ୍ରମୋ ବଲବତାଂ ନ ଜ୍ଞାୟତେ ସଂଗରେ ।
ତତ୍ ପଶ୍ୟନ୍ତୁ ବଲାବଲଂ ରଣଗତାଃ ଶୃଣ୍ୱନ୍ତ୍ୱଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ସ୍ଥିତାଃ
ଟଙ୍କଂ ବାଽଥ ଧନୁର୍ଗୃହାଣ ସହସା ତେଜଃ ସ୍ୱକଂ ଦର୍ଶୟ ।୩୫।
ଶ୍ରୀବାମଦେବୋଽପି ସସ୍ମିତମବୋଚତ୍ ।

ଯଥା—ଯେ କେଚନ୍ମମ ସୈନିକାସ୍ତୁ ସୁହୃଦୋ ରାଜାନ ଏତେ ପୁନ-
ର୍ଜ୍ଞାତିଭ୍ରାତୃସୁତସ୍ତୁ ଭୂପତିରସୌ ତିଷ୍ଠନ୍ତୁ ସର୍ବେ ସୁଖଂ
ଏକୋଽହଂ ସବଲଂ ପିତୃବ୍ୟସହିତଂ ସର୍ବାତ୍ମବର୍ଗୈର୍ୟୁତଂ
ନେତୁଂ ତ୍ୱାଂ ଯମସାଦନଂ କ୍ଷମତମଃ କୋଦଣ୍ଡମାତ୍ରାଶ୍ରୟଃ ।୩୬

(ସହାସଂ ପୁନରପ୍ୟାହ) କମୁକ୍ତଂ ଭବତା—

"ଜ୍ୟେଷ୍ଠସ୍ୟାସ୍ୟ ତବାତ୍ମଜା ମମ ପୁନଃ କୌକ୍ଷେୟକଃ ଶାମ୍ୟତୁ ଇତି । ତଥୈବଭବିତବ୍ୟଂ ।

ତତଃ ପରସ୍ପରଂ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧସ୍ପୃହାଲବୋ ବୀରବରା ଏକୈକଶଃ ସାମ୍ମୁଖ୍ୟମାପୁଃ ।

ତଦା, ନୃପାଳୟୋର୍ୟଦୁମଣିବାମଦେବୟୋ—

ବଭୂବ ଯତ୍ ସମିତି ନିଯୁଦ୍ଧମିଦ୍ଧୟୋଃ
ମହୀତଳେ ଦିବି ଚ ରସାତଳେଽଥବା
କ୍ୱଚିନ୍ନ ତତ୍ ଶ୍ରବଣପଥଂ ଗତଂ ମମ ।୩୭।

ତତଃ, ମାଂଧାତୃବୁଦ୍ଧିଦ୍ରୋଣୟୋର୍ହରିଚନ୍ଦନବଗ୍ଗୁରବଂଚକୟୋଃ ପଦାତିରାୟସୁଦ୍ଧାଜୟୋଃ ପଦ୍ମନାଭଭଂଜଗଜପଣ୍ଡିତୟୋଃ ନରେନ୍ଦ୍ର ଗନ୍ଧର୍ବାନନୟୋରନନ୍ତଭଂଜାମୃଘୋଷୟୋଃ କାମପାଳଭଂଜ-ଜଗତ୍-ପ୍ରାଣାଶନୟୋଶ୍ଚାଲୌକିକଂ ଦ୍ୱଂଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧମାସୀତ୍ ।

ତତ୍ର ଦ୍ୱଂଦ୍ୱଯୁଦ୍ଧେ ସମୁତ୍ପନ୍ନେ ପରସ୍ପରଜୟୈଷିଣାଂ
ସର୍ବଲୋକାଦ୍ଭୁତଭୟଦଂ ନିଧନଂ ଭୂମିକଂପନଂ । ୩୮ ।

ତତଃ ମାଂଧାନାଦଭିରୁଦ୍ଭଟ୍ଟସ୍ତ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ରୋଣାଦୟୋ ହତାଃ
ପେତୁରୁତ୍ପୁଧିରମିକ୍ତାଙ୍ଗାଃ ସମଂ ସ୍ୱନୃପତେଜସା । ୩୯ ।
ତତସ୍ତାନାମୃସହାୟାନ୍ ପତିତାନ୍ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ସୂତ୍ରଲୋ ନର୍ବିଣ୍ଣୋ
ଯଦୁମଣିମପୃଚ୍ଛତ୍—ଅନେଦାନୀଂ କ ଉପାୟଃ । ଇତି ।
ଯଦୁମଣିନୋକ୍ତଂ—ପଳାୟନଂ ବିନା ନାନ୍ୟତ୍ ପଥ୍ୟଂ ।
ତତସ୍ତଦେବ କର୍ତ୍ତାର୍ଥଂ ସମ୍ପିତ୍ତୃବେ୍ୟ ରାଜନ ତଥାକୁର୍ବନ୍ତି—
ରଣାଙ୍ଗଭଙ୍ଗେ ସୂତ୍ରଲାଖ୍ୟଭୂପତୌ

ହତୌଜସି ପ୍ରାପ୍ତଭୟେ ପଳାୟିତେ ।
ବଳଂ ତତୋ ବଦ୍ରୁତମସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠତୋ

ଗଜା ଯଥା ଯୂଥପତୌ ପ୍ରସର୍ପିତେ । ୪୦ ।
ତତୋଽବଶିଷ୍ଟବଳେ ପଳାୟିତେ—
ଭଂଜକ୍ଷୋଣିପତେର୍ଭଟାଃ କଳକଳାଧ୍ୱାନୈର୍ଭୁଜାସ୍ଫୋଟନୈ—
ର୍ଧାବନ୍ତଃ ପରତଃ ସ୍ୱପାଦପତନୈଃ ସଂନାଦୟନ୍ତୋ ମହୀଂ ।
ଦୁର୍ଗଂ ଦ୍ୱାଦଶକୂଟନାମକପୁରଂ ଘାରବ୍ରଜୈ ରକ୍ଷିତାଂ
ଲଙ୍କା ବାନରପୁଙ୍ଗବା ଇବ ଜବାଦାକ୍ରମ୍ୟ ତସ୍ଥୁର୍ବନାତ୍ । ୪୧ ।
ତତଃ ସ୍ୱନଗରଂ ପରବଳାକ୍ରାନ୍ତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ପ୍ରାକାରମୂଳ
ସ୍ଥିତେନ ସୂତ୍ରଲେନ ଭଂଜନୃପମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ଉଚ୍ଚୈରୁକ୍ତଂ ।
ପଳାୟନଚ୍ଛଳାନ୍ମୂଢ଼ ! ସଂଗ୍ରାମାଦ୍ଧାବତା ବଳାତ୍
ମଦ୍ଧାରଣାସମର୍ଥସ୍ୟ ଘାର୍ଥଂ ତବ ପରୀକ୍ଷିତଂ । ୪୨ ।
ଇତି ନିର୍ବାରଂ ଜଳ୍ପନ୍ ନଗରଂ ହିତ୍ୱାଽନ୍ତର୍ବନଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟଃ ।
ଅନଙ୍ଗ—(ବିହସ୍ୟ) ଅହୋ ଘାରତ୍ୱଂ ତତସ୍ତତଃ ?
ପ୍ରିୟଂ— ତତଃ,
ହତ୍ୱା ତତ୍ପୁରପାଳକାନପି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିକ୍ସ୍ଥିତାନ୍ ସୈନିକାନ୍
ମାଂଧାତୃପ୍ରମୁଖା ବିଲଂଘ୍ୟ ବିବିଶୁଃ ପ୍ରାଚୀରମୁଚ୍ଚୈଃ ପୁରଂ

ଜଗ୍ଧ୍ୱା ସ୍ତବ ଭଟାନ୍ ସ୍ୱପାଦପତିତାନ୍ କାଂଶ୍ଚିତ୍ ପୁନସ୍ତତ୍ୟଜୁ—
ବଦ୍ଧ୍ୱା ରଜ୍ଜୁଭିରୁଦ୍ଧତଂ ଯଦୁମଣିଂ ରାଜ୍ଞେ ସଜୀବଂ ଦଦୁଃ ।୪୭।

ତତଃ, ବନ୍ଧଂ ଶତ୍ରୁମବାପ୍ୟ ସିଦ୍ଧିମତୁଲାଂ ଯୁଦ୍ଧେ ସ ଲବ୍ଧ୍ୱା ତତଃ
ଶ୍ରଦ୍ଧାଳୁଃ ପ୍ରତିମାସ୍ତୁ ତତ୍ପୁରଗତାସ୍ତିସ୍ରୋ ବଳାଦ୍ୟାଃ ପୁନଃ
ଭେରୀମର୍ଦ୍ଦଳତାଳକାହଳତୁରୀନିଃସାଣ ଢ଼କ୍କାରବୈଃ
ପ୍ରାକ୍-ପ୍ରସ୍ଥାନଚତୁର୍ଗୁଣୈଃ ପୁରମଗାତ୍ କ୍ଷୋଣୀତଳଂ ନାଦୟନ୍ ।।

ଅପିଚ—ବୀରଃ ଛତ୍ରିପୁଂମଣ୍ଡଲୋଜ୍ଜ୍ୱଳଗୁଣଃ ସ୍ୱସ୍ମାଚ ସେନାଧିକୋ
ଦେଶସ୍ଥୋ ବହୁଦେଶତୋ ବଳେନ କଳିତଃ ସର୍ବାସ୍ତ୍ରବର୍ଗୈର୍ଯୁତଃ ।
ଯୁଧ୍ୟନ୍ ଯେନ ପଲାୟିତୋ ରଣମୁଖାତ୍ ପ୍ରାତାପଦେବୈର୍ଯ୍ୟାତ୍
ତସ୍ୟ ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ରଭଞ୍ଜନୃପତେଃ ଶୌର୍ଯ୍ୟଂ ନ ବାଗ୍ଗୋଚରଂ ।।

ତା ଇମାଃ ପ୍ରତିମାଃ ଯାଃ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପ୍ରାସାଦେଽବସ୍ଥିତାଃ ।

ଇତି ସପ୍ତମୋଽଙ୍କଃ

—)ଃ*ଃ(—

ଅଷ୍ଟମୋଽଙ୍କଃ

ଅନଙ୍ଗ— ଅହୋ ନୃପସ୍ୟ ଯୁଦ୍ଧମହିମା ।

ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ— [ସସ୍ମିତଂ] ବୟସ୍ୟସ୍ୟ ଚରଣଶରଣାଗତଦ୍ୱେଷଣସ୍ୟ ଅବନୀତ-
ବନମ୍ରକରଣଚଣମ୍ମାର୍ଗଣସ୍ୟ ପ୍ରକ୍ଷୀଣକରଣମାର୍ଗଣଭରଣ-
ନିପୁଣସ୍ୟ ତସ୍ୟ ନୈବ ବର୍ଣ୍ଣନୀୟଂ ରଣାଙ୍ଗଣବିଜୃମ୍ଭଣଂ ।

ଯତଃ, ଟଙ୍କାବର୍ଜ୍ଜିତବାହିନୀ କ୍ଷିତିତଳାନଂ କାରଭୂତା କଳା-
ଦଙ୍କାରୁଢ଼ହଠତ୍ରିୟୋଽନବରତଂ ରଙ୍କାଳିଭିର୍ବର୍ଜ୍ଜିତା ।
ଢେଙ୍କାନାଳକଜେତୃକୁନା ବଗଳତାଡଙ୍କା ତଦାଖ୍ୟାଂକିତା
ଢେଙ୍କା ନାମ ପୁରୀ ଚ ଯେନ ବଳବଦ୍ଭିର୍ଲଙ୍କାସମା ନିର୍ମ୍ମିତା ।୧।

ଅପିଚ— ବଙ୍ଗୋତ୍କଳ ତୁରଗାଙ୍କୁଂଜରଚରଦ୍ଧାଟୁଷ୍ଟଘୋରାନ୍ତରେ
ହେଷୋନ୍ମୁକ୍ତହିହିନାଦକଳିତେ ପତ୍ତିବ୍ରଜୈଃ ସଙ୍କୁଳେ ।

ଏତେନୋଦ୍ଭଟଃ ପରଦୁର୍ନଖଣ୍ଡିତରୁଚର୍ଦାବାଗ୍ନିବତ୍ କାନନେ
ଯଃ କ୍ରୀଡ଼ନ୍ ସମରେ ଜଡ଼ସ୍ୟ କୃତବାନ୍ ବ୍ରୀଡ଼ାଂ ଲୟେପୂ-
ଡ଼ାପତେଃ । ୨ ।

ଅନଙ୍ଗ— ସଖେ ! ଲୟେପୂଡାଖ୍ୟଦେଶଃ କ୍ୱତ୍ୟଃ ।

ଯଦ୍ଦେଶେଽସ୍ତି ମହାଗିରିସ୍ତ ବୃନ୍ଦତଃ ଶୈଲସ୍ତ୍ରିକୋଣାକୃତ—
ସ୍ତ୍ରିକୋଣାପରକୋଣୟୋସ୍ତୁ ବୃନ୍ଦତଂ ମଧ୍ୟଂ ନବକୋଣକଂ ।
ଯଦ୍ଦେଶସ୍ଥିତମର୍କଟାଖ୍ୟତଟିନୀ ସମ୍ଭୂତହୀରପ୍ରିତୋ
ଯସ୍ମିନ୍ନସ୍ତି ସଦୈବ ହୀରକଖନୀତ୍ୟେବଂ ପ୍ରଶସ୍ତିଃ ସ୍ଥିତା । ୩ ।

ତଦା ଲୟେପୂଡ଼ାଦେଶପାଲଂ ପାଲସଂଜ୍ଞକଂ ଭୂପାଳଂ ସମର-ପରାଜିତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତଦ୍ଯୁଦ୍ଧାଲୋକନଦତ୍ତଲୋଚନୈର୍ଲୋକକଦମ୍ବକୈଃ ପଠିତଂ ପଦ୍ୟଦ୍ୱୟଂ ସର୍ବୈରଦ୍ୟାପି ଗୀୟତେ ।

ଇତୋଽନ୍ୟତୋ ଧାତ୍ୟୁତୋ ରଣାଙ୍ଗଣା—
ନ୍ନ ପାଲଭୂପାଲ ପଲାୟସେ କଥଂ ।
ଯତସ୍ତ୍ୱଦାଖ୍ୟାଶ୍ରବଣାତ୍ତୃଣାଶୟା
ମିଳନ୍ତି ଗାବୋ ବଳଭଦ୍ରଭୂପତେ । ୪ ।

ନ ପାଲନାତ୍ତ୍ୱଂ ଖଲୁ ପାଲନାମକଃ
ପଲାଲତୁଲ୍ୟୋଽସି ପଲାୟନଂ କୁରୁ
ନ ଚେଦ୍ଧ୍ରୁବଂ ଧକ୍ଷ୍ୟତି କକ୍ଷବଦ୍ଦବଃ
ସମନ୍ତତଃ ସଂଖ୍ୟକତୋ ବିପକ୍ଷହା । ଇତି । ୫ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ସଖେ ! ତାବପି ପଦ୍ୟୌ ।
ଭ୍ରିଗୁ—(ସସ୍ମିତଂ) ସଖେ !

---

୩ — ମହାଗିରିଃ ମାଲ୍ୟଗିରି । ୪—୫ । ଶୁଷ୍କତୃଣଂ ଉତ୍କଳଭାଷାୟାଂ ପାଲ ଇତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ।

ପାଳଃ ସ୍ୱଳ୍ପତମଃ ପ୍ରଖରଗଣନେ କୋ ବା ଲଘୂଡ଼ାପତ୍ତା
ସ୍ତ୍ରଭ୍ରଙ୍ଗେ ବଳଭଦ୍ରଭଂଜନୃପତେଃ କା ବା ପ୍ରଶସ୍ତିଃ ଶ୍ରୁତା ।
ଯଃଦ୍ଧତୋଃ କ୍ଷିତିମଣ୍ଡଳେ ଜୟଯଶୋଽଲଂକାରସ୍ୱସ୍ତତେନୋ
ଢେଙ୍କାନାଳନୃପାଳକସ୍ୟ ହୃଦୟଂ ଶଙ୍କାକଳଂକାଂକିତଂ । ୬ ।

ଅପିଚ—କ୍ଷୌଣୀମାହମତୋଽସୁରବସତେର୍ଯସ୍ୟାଙ୍ଘ୍ରି ରତ୍ନାକରାକ୍—
କ୍ରାନ୍ତ ଭୂତଭୟାଗତକ୍ଷିତିଧରାକ୍ରାନ୍ତପ୍ରଦାଦୁଦ୍ଧୃତଃ ।
ଶୁଭ୍ରାଂଶୁର୍ବିପୁଳଃ ସମସ୍ତଜଗଦାନନ୍ଦୀ ଯଶଃସଂଚୟ—
ସ୍ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟେକ ପଦଂ ବିଲୋଚନଶିରସ୍ୟେତୈଷ୍ଟିକାରୋଚିତଂ ।୭

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ସୋଽପି ଜାତଃ ?

ପ୍ରିୟଂ—ଅଥ କିମ୍

ଅନଙ୍ଗ—ତଦ୍ବର୍ଣ୍ଣନେନାୟଂ ମହାନନ୍ତ ତନ୍ମହତ୍ତ୍ୱମପି ଜ୍ଞାୟତେ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ସୋଽପି ବିଲୋଚନାଂଶଭୂତସ୍ତିଲୋଚନଭ୍ରମରବର—
ରାୟନାମଧେୟସ୍ତତ୍ପ୍ରତାପଲକ୍ଷ୍ମୀବାପ୍ତିର୍ଲୌକାଃ ।

ଯତଃ—ଖାନେ ନାଗପୁରଲକ୍ଷ୍ୟୋ ନୃପକଗଦାନାଧିକାରୋଦ୍ୟତୋ
ବକ୍ଷ୍ୟାତୋ ରଘୁଭୂଭୃତୋଽପ୍ୟବରଜୋ ଷଷ୍ଠୀସହସ୍ରାଗ୍ରଗଃ ।
ଯେନାଷ୍ଟାଦଶପସ୍ତମଣ୍ଡମତୟା ସ୍ତମ୍ଭୀକୃତୋ ଯୁଧ୍ୟତା
ସୋଽପ୍ୟାସୀଦ୍ ବଳଭଦ୍ରଭଂଜଧରଣୀପାଳେନ ଯୁଦ୍ଧେ ଜିତଃ ।୮।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ତତ୍ପରାକ୍ରମଶ୍ରବଣେନ ସାକ୍ଷାଦ୍‌ବଳଭଦ୍ରାଂଶଭୂତଂ
ତଂ କଳୟାମି । ତତସ୍ତତଃ ?

ପ୍ରିୟଂ—ଯେନ ଶ୍ରୀକରଭୂପତିର୍ଯୁଧି ଜିତୋ ଖାରଃ ସୁକନ୍ଦେଶ୍ୱରେ—
ଣସ୍ମୈ ଦତ୍ତବଳାଭୟାୟ ସହସା ଦେଶୈକଦେଶଂ ଦଦୌ ।
ଅଦ୍ୟାପି ଦ୍ରବିଣୈର୍ଯୁତଂ ସ୍ୱବଷେୟାସନ୍ନଂ ଚ ନଷ୍ଟକଣ୍ଟକଂ
ରମ୍ୟଂ ରାଜ୍ୟପୁରାଭିଧଂ ଜନପଦଂ ଭୁଂଜନ୍ତି ଯତ୍ସୂନବଃ । ୯ ।

ଏବଂ ବହୁତରଯୁଦ୍ଧ ବବୃଦ୍ଧମଦ୍ଧମାର୍ତ୍ତବଲଂଘନସାହସିକ କବି-
ସାର୍ଥଭରଭାମକ୍ଷନଦ୍ରବକୋଦ୍ଧାସପବନତରଳତରତରଙ୍ଗସଗଣ
ଦୋଳାୟିତ ଝଖିଳବନ୍ଧବଚନମ୍ଳବସ୍ୟ ପ୍ରବଳସଦ୍ରାଜମଣ୍ଡଳତେଜଃପଟଳ
ପରିଭବଭଗ୍ନବୁକ ଦୁର୍ବ୍ଧ କୁମୁଦବନାବକାଶପ୍ରଶମନକୁଶଳାସ୍ତ୍ରକଳ-
କୁଳକମଳପ୍ରକାଶନଶୀଳସୁହୃଦ୍ଗଣପ୍ରମଦସନ୍ଦୋହଦାନଦକ୍ଷପ୍ରତାପ-
ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡସ୍ୟ ତସ୍ୟ ଗୁଣାର୍ଣ୍ଣବଂ ବଚନପ୍ଲବେନୋତ୍ତରୀତୁଂ ଶ୍ରେୟାନ୍
କୋ ବା ବିପଶ୍ଚିତ ।

ଅନଙ୍ଗ—ବୟସ୍ୟ ! ତଦନନ୍ତରଂ କେନ ବା ତତ୍କୁଳମଳଙ୍କୃତଂ

ପ୍ରିୟ—(ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ !

ତସ୍ୟାସୀତ୍ତନୁଜୋ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଇତି ଖ୍ୟାତିଂ ଜଗତ୍ୟାଂ ଗତୋ
ଯଃ ସାକ୍ଷାଦବନୌ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଇବୋଦ୍ୟୁକ୍ତଃ ପ୍ରଜାପାଳନେ ।
ଭୂପାଳସ୍ତୁ ହଣୀଯ୍ୟୂନମଳଗୁଣୈର୍ଲୋକୋତ୍ତରୈରନ୍ୱିତଃ
ସର୍ବେଭ୍ୟୋଽପ୍ୟଧିକୋ ଜନୈର୍ନିଗଦିତୋ ଦାନେଚ ଧର୍ମେଚ ଯଃ ॥

ଯସ୍ମିନ୍ନିଦାନୀଂ ଧର୍ମେଣ ରାଜ୍ୟଂ ପାଳୟତି—
କ୍ଷୀରୋଦବୈଶଦ୍ୟଯୁଗାନ୍ତ ବହ୍ନି—
ଜ୍ୱାଳୈକପାଠଚରଭାବଭାଜୋଃ
ଯସ୍ୟାଧୁନାସ୍ତେ ପରମେବ କୀର୍ତ୍ତି—
ପ୍ରତାପୟୋଃ ଶୌର୍ଯ୍ୟମନାପିବୃତ୍ତି ।୧୧।

---

(୧୧) ତସ୍ୟ କୀର୍ତ୍ତିପ୍ରତାପୌ ଯଥାକ୍ରମଂ କ୍ଷୀରସାଗରସ୍ୟ ଧାବଲ୍ୟଂ ପ୍ରଳୟାନଳସ୍ୟ ତେଜଶ୍ଚ ଅପହରନ୍ତୌ ଅଶିକ୍ଷିତା ମାଚରତଃ ଇତି ଭାବଃ ।

ଅପି ଚ—ଯନ୍ତ୍ରପାଳଚୈତନ୍ମଗଞ୍ଜନାନାଂ
• ଖ୍ୟାତ୍ୟଂ ବଚଃସାଗରହାରଚାନ୍ଦ୍ରି
ଦାରିଦ୍ର୍ୟଗୋଷ୍ଠୀଗଣନାନ୍ତରେ ଯେ
ଜଲ୍ପନ୍ତି ପୂର୍ବଂ ଯୁଗପତ୍‌କୁବେରଂ ।୧୨।
ଅପି ଚ—ଅଶ୍ରାନ୍ତୋଦ୍ଭୂତଦାନଶ୍ରବଣ ସମୁଦିତାନନ୍ଦ ଧାବଦ୍‌ଦ୍ୱିଜାନାଂ
ବାଞ୍ଛାସଙ୍ଗୃହ୍ୟପୂର୍ତ୍ତୈର୍ଧରଣିଧରଜୟାତ୍ ସ୍ୱେନ ଭୂୟୋ ମହିମ୍ନା।
ଶଶ୍ୱଚ୍ଛ୍ରୀସନ୍ନିଧାନାଦ୍‌ବିପୁଳବଳଭୃତେ ମୌକ୍ତିକାନାମଜଚ୍ଛା-
ଲବ୍ଧାନାଂ ଚ ସ୍ଥିତେର୍ଯୋ ଜୟତି ସମଧି କୋ ଯଦ୍‌ଗଜୌ-
ଘଶ୍ଚ ଭୂମୌ । ୧୩ ।

---

(୧୨) କଦାଚିତ୍ ଦରିଦ୍ରସ୍ୟ ଗଣନା ଭବତି ଚେତ୍ ତର୍ହି ପ୍ରଥମମେବ କୁବେରସ୍ୟ ନାମ ଉଚ୍ଚାର୍ଯ୍ୟତେ ଇତ୍ୟର୍ଥଃ ।

(୧୩) ଗଜୌଘପକ୍ଷେ—

ଅଶ୍ରାନ୍ତଂ ଅବିରତଂ ଯଥା ସ୍ୟାତ୍ ତଥା ଉଦ୍ଭୂତସ୍ୟ ଜାତସ୍ୟ ଦାନାନାଂ ମଦଜଳଧାରାଣାଂ ଶ୍ରବଣଂ (ଶ୍ଳେଷବଶାତ୍ ଦନ୍ତ୍ୟାଦ୍ୟତ୍ୱଂ) କ୍ଷରଣଂ ତେନ ସମୁଦିତାନନ୍ଦାଃ ଜାତାନନ୍ଦାଃ ଚ ଧାବନ୍ତଶ୍ଚ ଦ୍ୱିଜାନାଂ ଭ୍ରମରାଣାଂ ବାଞ୍ଛା-ସଙ୍ଗ୍ରହସ୍ୟ ମଦଜଳପାନରୂପସ୍ୟ ଅଭିଳାଷସନ୍ଦୋହସ୍ୟ ପୂର୍ତ୍ତିଃ ପୂରଣାତ୍ ତଥା ସ୍ୱେନ ସ୍ୱକୀୟେନ ଭୂୟୋମହିମ୍ନା ଅତ୍ୟୁତ୍ପ୍ରୌ-ଢତ୍ୱେନ ଧରଣିଧରାଣାଂ ପର୍ବତାନାଂ ଜୟାତ୍ ; ଶଶ୍ୱତ୍ ସର୍ବଦା ଶ୍ରିୟାଃ ଲକ୍ଷ୍ମ୍ୟାଃ ସାନ୍ନିଧ୍ୟାତ୍ ସାମୀପ୍ୟାତ୍ (ଗଜାନାଂ ଲକ୍ଷ୍ମ୍ୟାଃ ବାହନତ୍ୱଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧଂ) ତଥା ବିପୁଳବଳଭୃତଃ ପ୍ରଚୁରବଳଧାରଣଂ ତସ୍ୟାଃ, ତଥା ଅଜଚ୍ଛା-ଲବ୍ଧାନାଂ ସହଜାର୍ଜିତାନାମିତ୍ୟର୍ଥଃ ମୁକ୍ତାନାଂ ସ୍ଥିତେଃ ଅବସ୍ଥାନାତ୍,

ରାଜପକ୍ଷେ—ସର୍ବଦା ଦାନଂ ଦଦାତୀତି ଶ୍ରୁତ୍ୱା ଜାତାନନ୍ଦତୟା ଧାବତାଂ ବ୍ରାହ୍ମଣାନାମଭିଳାଷପୂରଣାତ୍ ହେତୋଃ, ତଥା କଳେନ ଔଦାର୍ଯ୍ୟେଣୋପରଧରଣିଧରାଣାଂ (ରାଜ୍ଞଂ) ଜୟେନ ହେତୁନା,

ଅପିଚ— ଯେନାନ୍ୟାଶ୍ଚ ଭୁଖଣ୍ଡୟଃ ପ୍ରଶମିତା ଧର୍ମେଣ ଭୂମଣ୍ଡଳଂ
ସ୍ୱୀୟଂ ପାଳୟତା ସଦା ନୟବତା ନହ୍ୟେତଦାଦ୍ୟୈ ପୁନଃ ।
ଶଶ୍ୱଦାନଜଳଚ୍ଛଳାନ୍ନିଜକରେ ପୂର୍ବା ତୟୋଃ ସଞ୍ଚିତା
ଗ୍ରନ୍ଥୀ ସ୍ୱୀୟପୂର୍ବାନବାପିଜନତା ନୈବସ୍ଥିତା ଯତ୍ୟଶଃ ।୧୪।

ଅପିଚ-- ସଙ୍ଗୀତାଦିସମସ୍ତପାଠପଥିକସ୍ତତ୍ତଦ୍‌ଗୁଣାନାଂ ଗ୍ରହେ
ଶକ୍ତୋ ଗର୍ବିତପୂର୍ବପକ୍ଷକଳନାଦକ୍ଷଃ ସୁଧୀଃ ପ୍ରୀତଭାକ୍
ସଙ୍କାରଃ ପରମୋ ଯତଃ କୃତଗଣୈଶ୍ଚ କିଂ ନ ଯଲ୍ଲଭ୍ୟତେ
ଯସ୍ମାତ୍ ସନ୍ତତମାପ୍ନୁବନ୍ତ୍ୟପି ନଷ୍ଟା ବନ୍ଦ୍ୟୁଭଟ୍ଟା ଘୋଟକାନ୍ ।୧୫।

କିଂଚ—ଦକ୍ଷୋଽପି ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତୁର୍ ଋିତଧୁରଂ ଵନ୍ୟସ୍ୟ ଭକ୍ତ୍ୟୈକସ୍ୟା
ରେବତ୍ୟା ରମଣେ ସମର୍ପ୍ୟ ଵପୁଲାଂ ସ୍ୱାଂ ରାଜନୀତିଂ ଚ ଯଃ ।
ସେବାୟାଂ ନିଜଦୈବତସ୍ୟ ନିରତଃ ସଜ୍ଜାତପୂଜାଦରଃ
ସଦ୍ଭିଃ ପ୍ରାପୟ୍ୟତ ଗ୍ରହେଶମୁଦୟାଦସ୍ତାଚଳଂ କର୍ମଭିଃ ।

କିଂଚ— ସାମ୍ରାଜ୍ୟାଧିକଭାଗ୍ୟଭାଗପି ନ ତଦ୍ଭୋଗେଷୁ ଦୀର୍ଘାଦରଃ
ସାକ୍ଷାତ୍ ପାର୍ଥଇବ ଦ୍ରୁଭୂତମହିମା ଧର୍ମୈକବଦ୍ଧସ୍ପୃହଃ ।
ବେଦାନ୍ ଯଶ୍ଚତୁରଃ ଶୃଣୋତି କୁଶଳାନ୍ ସମ୍ମାଦୟନ୍ ବୈଦିକାନ୍
ଗୋଷ୍ଠୀ ଯସ୍ୟ ସୁବିଷ୍ଟିତୈଃ କବିବରୈଃ ସପଣ୍ଡିତୈର୍ମଣ୍ଡିତା ।୧୬।

ତଦାଗତ୍ୟ ରାଜପ୍ରଭାପ୍ରଭାକରଂ ତଂ ନିଜସଭାସଭାଜତଂ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟାବଃ ।
(ଇତ୍ୟୁଭାବୁତ୍ତିଷ୍ଠତଃ)

ପାଠଇତ୍ୟତ୍ରୈକୋନାର୍ଥିତ୍ୱଂ* ଅନ୍ତର୍ବୃଷ୍ଟ୍ୟନାବୃଷ୍ଟି ରହିତା ଅପରେ ମୂଷିକା
ଦୟଃ ଅନ୍ତର୍ବୃଷ୍ଟ୍ୟନାବୃଷ୍ଟୀ । ଦିଗ୍‌ପାଳପ୍ରବନ୍ଧାଖ୍ୟଃ ସର୍ବରାଗତାଳପରି
ଚ୍ୟାତ୍ମକଃ ସଙ୍ଗୀତଗ୍ରନ୍ଥୋଽନେନ ବ୍ୟରଚି ।

(୧୬) ଅଖିଳ ଦିବା ଶୁଭକର୍ମ କରେଁତାତ ଭାବଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଙ୍କସ୍ୟା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂପତେରାଦେଶେନ ।

ତତୋ ବହୁଳକର୍ଷିତ କଳକାଧରକାନ୍ତାରଵଳକରକୋଳାହଳୈ ର୍ଘଣ୍ଟାପଥେ ପ୍ରୋଚ୍ଛଳତେ—

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! କମେତତ୍ ?

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ରାଜଦର୍ଶନାର୍ଥଂ ସତ୍ୱରଂ ବ୍ରଜତା ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତୃଣା ଅନୁଚରୈର୍ବର୍ତ୍ମ ସଂକୁଳଂ କ୍ରିୟତେ ଇତି ପ୍ରତୀୟତେ ।

(ପୁରୋଽବଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ! ଜନ୍ମଭୂମ୍ୟୋକ୍ତଂ ତଥୈବ ତତ୍ ।

ପଶ୍ୟ ଧନାଭିଧାନୋ ବ୍ୟବହାରକର୍ତ୍ତା
ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟନିର୍ଭର୍ତ୍ସିତସିନ୍ଧୁରେଷଃ ।
ବନ୍ୟସ୍ୟ ଭୂଭୃଦ୍ରମୁଦଗ୍ରମସ୍ମିନ୍
ଧତ୍ସ୍ୱପନ୍ତର୍ଧର୍ମିରତଃ ସଦାସ୍ତେ ।୧।

ଅପିଚ ସ୍ୱଜାଙ୍ଗସ୍ୟା ଜୀବନଦାନଦକ୍ଷୋ
ଯଃ ସ୍ତୋକକାନାମପି ହର୍ଷଦାତା
ଯସ୍ୟୋଦୟସ୍ତାପହରେ ଜଗତ୍ୟାଃ
ସୋଽୟଂ ଘନାଖ୍ୟୋ ଘନ ଏବ ସାକ୍ଷାତ୍ ।୧୯।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! କୋଽୟଂ ପ୍ରାତରୁଦିତୋଷ୍ଣକିରଣସଂପର୍କାଧିକାରୁଣନଳିନଵଗସହୋଦରୋଷ୍ଠ ଷଲସନ୍ଧତକୋ ଵୀଣାଦଧନ୍ତ ସ୍ଫୁରତ୍-ପାଣିଭିଃ ସ୍ୱସମୈସ୍ତ୍ରିଭିରନ୍ୱିତୋ ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତୃପୁରୋଗତଃ ସ୍ମିତମୁଖୋ ନମତି ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବିହସ୍ୟ) ଏଷ ଖଲୁ ସକଳସଂଗୀତରତ୍ନରତ୍ନାକରକଳ୍ପଃ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରନାମା କଶ୍ଚିଦ୍ୱୈଦେଶିକୋଽତିଦୂରଗତୋ ନୃପାମୂଧିମୁଲ୍ଲାସୟିତୁଂ ତତ୍ସବିଧଂ ଗଚ୍ଛତି । ତଦାଗଚ୍ଛ, ତତ୍ସବିଧୋ ଯାସ୍ୟାବଃ ।

ଇତ୍ୟଷ୍ଟମୋଽଙ୍କଃ ।

---

(୧୯) ରାଜା ପ୍ରଭୌ ନୃପେ ଚନ୍ଦ୍ରେ ଯକ୍ଷେ କ୍ଷତ୍ରିୟଶକ୍ରୟୋଃ ଇତ୍ୟମରଃ ।

ନବମୋଽଙ୍କଃ

ତତଃ କଶ୍ଚନ୍ତ ପଦାନ ଗତ୍ୱା

ଅନଙ୍ଗ—[ପୃଷ୍ଠେ ବ୍ରଜନ୍ତୀଃ ପନବସନାଃ ଶବରାଙ୍ଗନା ବ୍ୟଲୋକ୍ୟସହାସଂ]
ସଖେ ! କଥମେତା ଏବଂବିଧାଃ ?
ପ୍ରିୟଂ—[ସସ୍ମିତଂ] ସଖେ !
ଶଶ୍ୱଦ୍ଦାନଜଳାଦ୍ରପାଣିକମଳସ୍ୟୈକସ୍ୟ ସଂପ୍ରେକ୍ଷଣାଦ୍
ଯସ୍ୟୈତଦ୍ ବିଷୟୋଦ୍ଭବଂ ବହୁତରଂ ବାସଃ ସମାପ୍ତିଂ ଗତଂ
ତସ୍ମାଦବ ସୁଦୁର୍ଲ୍ଲଭଂ ଭବତ ତଦ୍ବ ଭୀଘସଘଂ ତତୋ
ବନ୍ୟାନାଂ ତରୁଣୀଗଣୈରବିରତଂ ପତ୍ରଂ ସ୍ୱବସ୍ତ୍ରୀକୃତଂ

ଅନଙ୍ଗ—(ବିହସ୍ୟ) ଦସ୍ୟୁସ୍ୟ ମନ୍ମୁଖମୁଦ୍ରାକରଂ ଦତ୍ତମବପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତରଂ ।
ପ୍ରିୟ—ସଖେ ତ ଦୃଶମସ୍ୟ ଦାନଶୌଣ୍ଡିଭ୍ୟଂ । ତତ୍ ଆଗଚ୍ଛ ।
(ଇତି ପ୍ରଙ୍ଗାଚ୍ୟଭିମୁଖଂ କତିଚତ୍ପଦାନ ଗତ୍ୱା)

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେଽବ କଶ୍ଚିଦ୍ଦେବୋ ବର୍ତ୍ତତେ । ଯତଃ ପ୍ରୋଚ୍ଛଳତ୍-ସାଗରଗମ୍ଭୀରଃ ସ୍ୱରୋ ଯାହାମିଳିତଲୋକକଦଂବକସ୍ୟ ଶ୍ରୂୟତେ ।
ପ୍ରିୟ—(ସସ୍ମିତଂ ସଖେ ପଶ୍ୟାନବଦ୍ୟପଦ୍ୟେୟସ୍ୟଂ ନିଷିଦ୍ଧା; ତଦାଗଚ୍ଛ ଅଶ୍ରାନ୍ତବଣ୍ଣାଣନ ବିଡ଼ମ୍ବିତବୈରୋଚନ-ଗୋଚରୀକରଣାନନ୍ତରଂ ଏନାଂ ନୈବପାର୍ଶ୍ୱୀକରିଷ୍ୟାବଃ ।
(ନତୋ ନୃପପ୍ରାସାଦପ୍ରାକାରପୃଥୁତରଦ୍ୱାରପ୍ରଦେଶଂ ପ୍ରବଶ୍ୟ)

ପ୍ରାଚୀନକ୍ଷିତପାଲକାରତମପି ପ୍ରାଚୀରମତ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳଂ
ପ୍ରାଚୀକାନ୍ତପୁଷ୍ପମହାବୃନ୍ତରବାବାଚୀପତେର୍ଦୁର୍ଗମଂ
ମୃତ୍ସ୍ନାନିର୍ମିତମପ୍ୟଲଂ ବହତ ଯା ମୂର୍ଚ୍ଛାମଶାଣଂ ସଦା
କୁଷ୍ମାଣ୍ଡଦ୍ବରଣସ୍ୟ ଭୂପତିତତେରୁଚ୍ଛାସ୍ୟ-ତୁଚ୍ଛାତ୍ମନଃ ।୨।

ଅପି ଚ—ଅତଶ୍ଚାରୁଣଗୈରିକସ୍ୟ କପଟାତ୍ ପ୍ରାକାର ଏଷ ସ୍ଫୁଟଂ
ଭୂପଦ୍ୱେଷଣରକ୍ତପାନବଶତୋ ରକ୍ତଶ୍ଚ ପୀନୋନ୍ନତଃ ।

ପଶ୍ୟୈତଚ୍ଛିଖରୈଷ୍ଟୁନତ୍ୟନଦ୍ଧତାଃ ତୁଙ୍ଗୋଽର୍ଦ୍ଧ ଖିତଦ୍ରବ.ଃ
ପୀନାଃ ପ୍ରୋଲ୍ଲସଦଙ୍ଗୁସାରେନଳକାଃ ସଂରକ୍ଷିତାଃ ରକ୍ଷତା ।୪।

ଅନଙ୍ଗ—(ପୁରୋଽବଲୋକ୍ୟ) ସଖେ ! ଅୟେ୍ୟାଽରବ-ଧ୍ୱନ୍ତର ତତୁର-
ବଶାଳ ପୃଥୁଲୋନ୍ନତତ୍ତ୍ୱାଟୋପପ୍ରକଟିତ କବାଟମଧ୍ୟଲକ୍ଷିତଖାବା-
କ୍ଷବ୍ଦବରୈଲ୍କୈକନଷ୍କ ମଣ-ବଦ୍ଧତବଲମ୍ବନମିଳିତଜନକଦ-
ମ୍ବକଂ ବାଲୁକାଙ୍କୁଦ୍ରକଳିତପ୍ରବେଶନ୍ୟସ୍ତ ଦୃଢ଼ସେତୁବନ୍ଧନ-
ବାରତଟ୍ରଣାଳୀ-କୀଲକଳୀକାଂ ତୁଳୟତ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ପଶ୍ୟ କବାଟଫେଟନକ୍ଷଣ ଏବ ଯାନା-
ଭଙ୍ଗେ ରଙ୍ଗସ୍ଥଳଦ୍ୱିବ ବହୁଳକହ୍ଲସକଟମପି (୧) କୂଟଂ
ପ୍ରଷ୍ଟୁଟଂ ତଦାଗଛ । (ଇତି ପ୍ରଥମାଜରଂ ପ୍ରବଷ୍ଟୌ)

ଅନଙ୍ଗ—(ସବସ୍ମୟଂ) ଅହୋ ! କୃପାଣଫଲକମାର୍ଚଣାଦକଳିତ-
ପାଣିଭର୍ଦ୍ଧାରରକ୍ଷିଭିଃ ବହ୍ନଦୁର୍ଗକହ୍ୱରମେତ ଇହ୍ୱରଂ
ଯାବ ଯାବ । (ଇତି ତଦପରଂଦ୍ୱାରଂବିଲଂଘ୍ୟ ଜଗ୍ମତୁଃ)

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ଇଦମପ୍ୟପରଂ ବସ୍ତୁତତରମଜରଂ ପଶ୍ୟ ।
ଇଦଂ ହି କୂପୈର୍ଗ୍ରହୈଃ ଷ୍ଟୁରଦ୍ରୂପୈଃ କାସାରୈଃ ସାରସାରସୈଃ,
ଦତ୍ତ-ଚୈହରଥକୀଡ଼ୈ ର୍ବକୀଡ଼ୈ ର୍ଘ୍ରତ ଚହ୍ୱରଂ । ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସବସ୍ମୟଂ) ସଖେ ! ଏତଦଜରମପି ନଗରମିବ ରାଜତେ,
ପ୍ରିୟଂ—(ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ଦୃଷ୍ଟିଂ ଗବଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ! ପଶ୍ୟ ।
ରମ୍ୟୈର୍ହର୍ମ୍ୟଚୟୈର୍ବୃତୋଽୟମଭିତଃ ପାଦୋପମୈରୁନ୍ନତଃ,
ପ୍ରାସାଦଃ ସ୍ୱପୁରଷ୍ଟୁରଦ୍‌କ୍ଷିତଧରଶ୍ରେଣୀଭିବଦ୍ଧାଦରଃ ।
ଆଲେଖ୍ୟାର୍ପିତପଞ୍ଚବକ୍ତ୍ରହରଣସ୍ତମ୍ଭେ ରମାଦ୍ୟୁଜ୍ଜ୍ୱଳଃ
ସ୍ୱାଙ୍ଗଂସ୍ଥାରସୁଧାଚ୍ଛଳାଦତହସୈଃ ଶ୍ୱେତୀକୃତାଶାନ୍ତରଃ ।୫।

---

(୧) ହସ୍ତିନଖାଖ୍ୟଃ ମୃତ୍ତିକାସ୍ତୂପଃ । ଯାବ ଯାବ ଇତି ବ୍ଲେଚ୍ଛି ରୂପଂ ।

ଏ ତଦୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଭଗବଦ୍ୱିଗ୍ରହବାହ୍ୟ ଲକ୍ଷିତନୃପ ପାର୍ଷଦସାବଧାନସ୍ଥିତେ
ନୃପତ୍ତମପ୍ୟେତଦଧିଷ୍ଠିତଂ ତର୍କୟାମି ।

ଅନଙ୍ଗ—(କିଂଚିତ୍ପୁରେ ଗତ୍ୱା ସକୌତୁକଂ ନିରୀକ୍ଷ୍ୟ) ବୟସ୍ୟ !
ଅତ୍ୟୁତାରଂ ପ୍ରାସାଦଶିଖରଂ ନଭସ୍ତଲଂ ଚନ୍ଦ୍ରେଣେବ,
ନୃପତିଚନ୍ଦ୍ରେଣ ନୂନମଧିଷ୍ଠିତଂ ପଶ୍ୟ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବିଲୋକ୍ୟ)ବୟସ୍ୟ ସ ଏବୈଷଃ ।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ଏତଦ୍ଭୂଧରନ୍ୟସ୍ତ ଲୋଚନୋଽୟଂ କମପି ଚିନ୍ତୟ-
ନ୍ନିବ ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବିହସ୍ୟ) ସଚ୍ଚିନ୍ତୟତି ତଚ୍ଛୃଣୁ ।
ହର୍ଷାଶ୍ରୁକ୍ଲିନ୍ନମଥ ସାଭିକୃତଧନବ୍ୟୂହୋଽପି ତଦ୍ୱସ୍ତୁ ଦେ-
ର୍ଦାନାତୃପ୍ତମନା ମନାଗପି ନ ଯଃ ସ୍ୱଲ୍ପାଂ ରତିଂ ବିନ୍ଦତି ।
ତେନୋଚ୍ଚୈର୍ଗିରିମନ୍ତ୍ରକସ୍ଥିତମିମଂ ପ୍ରାସାଦହର୍ମ୍ମ୍ୟଃ ସଦା
ପଶ୍ୟତ୍ୟସ୍ୟ ସୁମେରୁତା ଯଦି ଭବେଦ୍ଭୂମିର୍ମମ ସ୍ୟାଦିତି ।୭।

ଅନଙ୍ଗ—(ପୁନର୍ବିଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦଂ) ଏଷ ଅସନାଦୁତ୍ଥାୟ
ପାର୍ଷଦପରିବୃତୋଽବତରତି । ଅପି ନାମାନେନ ସହ ସଙ୍ଗ-
ତଚ୍ଛା ଭବିଷ୍ୟତି,

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଏଷା ପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀ ଯତ୍ର ସତ୍ୱରଂ ବ୍ରଜତି ତନ୍ମନ୍ୟେ
ସଦଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟ ଏବେତି । ତଦାଗଚ୍ଛ । (ଇତି ତୃତୀୟଦ୍ୱାର-
ସବିଧଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ପଶ୍ୟ । ଅଲକାପ୍ରାକାରବତ୍ ସୁବର୍ଣ୍ଣଦ୍ୟୋତିତଂ
ଗଚ୍ଛଶ୍ମିଷ୍ଟକପ୍ରାଚୀରଂ । ଇଦଂ ଚ ଲୋହମୟପଟ୍ଟୁତ୍ରିରଘଟିତ-
ବିକଟକବାଟବିଦ୍ୟୋତିତଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂସ୍ପୃତବାରଣକ୍ଲପୁଣେ-
ର୍ବାଣ ଦଣ୍ଡାଣିଭିର୍ଯବନବର୍ଯବୀଣୈ ରକ୍ଷିତଂ । ତଦଦୃଶ୍ୟସିଦ୍ଧ୍ୟା
ଏତଦତିକ୍ରମାବଃ (ଇତି ତଥା ଚକ୍ରତୁଃ)

ଅନଙ୍ଗ—(ପ୍ରାସାଦଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଶ୍ୟ) ନାନାବିଚିତ୍ରୋଜ୍ଜ୍ୱଳଜାଲଜାଲବିଶାଲ-
ଶୋଭିରମଣୀୟ (୨) ଈଦୃଗଃ ପ୍ରାସାଦୋ ନ କୁତ୍ରାପ୍ୟ-
ବଲୋକିତଃ ।

ପ୍ରିୟଂ—ନ କେବଲଂ ଖଲୁ ପ୍ରାସାଦଃ । କ୍ଷିତିପାଳୋଽପୀତି ଭଣ ।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ନୃପଦର୍ଶନଗ୍ରହିଳତାଗୃହୀତସ୍ୟ ସ୍ୱଶରସ୍ୟ ବଶୋ-
ଽସ୍ମି । ତତ୍ ସତ୍ୱରମାଗଚ୍ଛ । (ଇତି ସଦଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—(ଉପାଂଶୁବଚନଂ) ସଖେ ! ପଶ୍ୟ । ସୋଽୟଂ ନିଖିଲମହୀ-
ମଣ୍ଡଳମଣ୍ଡନାୟିତାଭୂପାଳକୁଳାଖଣ୍ଡଳଃ ସକଳଭ୍ରାତୃମନ୍ତ୍ରି ମିତ୍ର
କବିପଣ୍ଡିତମଣ୍ଡଳୀମଣ୍ଡିତଂ ମଧ୍ୟେସଭମଧ୍ୟାସ୍ତେ ।

ଶ୍ଳୋଂ—(୧)ରାଜ୍ଞୀ ଯା ପରିଶୋଭିତା ପରବଳଚ୍ଛେତ୍ରା ସଦା ଜିଷ୍ଣୁନା
ଯାଽନନ୍ତାମରସେବିତା ନବସୁଧା ଯସ୍ୟା ଦିହର୍ଦ୍ଧ୍ୟନ୍ତ୍ୟନ୍ତଂ ।
ଯା ନିତ୍ୟଂ କବିସେବିତା ଗୁରୁଯୁତା ଯା ପୂର୍ଣ୍ଣ-ଚଂଦ୍ରାଶ୍ରିତା
ଗୀର୍ବାଣେଶସଭେବ ଭାତି ନିତରାଂ ଜାନାର୍ଦ୍ଦନୀୟଂ ସଭା ।୭।

---

(୨) ଜାଲଜାଲଂ—ଗବାକ୍ଷସମୂହଃ

ଅନନ୍ତୈଃ (ଅସଂଖ୍ୟେୟଃ) ଅମରୈଃ ସେବିତ୍ୟ ଭବତି ତଥା ନୂତନୟା
ସୁଧୟା (ଅମୃତେନ) ଅସ୍ୟାଃ ଗରିମା ପରିଲକ୍ଷ୍ୟତେ କବିନା(ଶୁକ୍ରେଣ),
ଗୁରୁଣା (ବୃହସ୍ପତିନା·) ଚ ତଥା ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରେଣ (ତଦାଖ୍ୟଦେବ
ବିଶେଷେଣ ଅଲଙ୍କୃତା ଭବତି ଇୟଂ ସଭା ତୁ ଶତ୍ରୁବଳବିନାଶକେନ,
ଜୟନଶୀଳେନ, ରାଜ୍ଞା ଜନାର୍ଦ୍ଦନେନ ତଥା ଅନନ୍ତାମରୈଃ
(ଭୂଦେବୈଃ ବ୍ରାହ୍ମଣୈଃ) ଚ ସେବ୍ୟତେ । କବୟଃ ଗୁରବଶ୍ଚ (ରାଜ୍ଞ
ଇତି ଶେଷଃ) ଇମାଂ ସେବନ୍ତେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରାଖ୍ୟଃ ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟଃ ଚ ଅତ୍ର
ବର୍ତ୍ତତେ ।

ଅପି ଚ—ଯା ସଙ୍ଗୀତମନୋରମା ପ୍ରବଲସନ୍ନୃତ୍ୟାନଶୋଭୈର୍ମହା
ଶଶ୍ୱଚ୍ଚାରୁବିପଞ୍ଚିକାଦି-କଳିତାରମ୍ଭାତିସମ୍ଭାବିତା
ସଚ୍ଛୃଙ୍ଗାରତିଲୋତ୍ତମାଭିନୟତୋ ହୃଦ୍ୟା ଚ ବିଦ୍ୟାଧରୈ
ର୍ଗୀର୍ବାଣେଶ-ସଭେବ ଭାତି ନିତରାଂ ଜାନାର୍ଦ୍ଦନୀୟଂ ସଭା ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାକୂତଂ) ସଖେ ! ଘନସେବିତସ୍ୟ ସହସ୍ରଲୋଚନା-
ନାମାଶ୍ରୟସ୍ୟାସ୍ୟାପି ମହେନ୍ଦ୍ରୋପମାନଂ (ତାଂ) କଳୟାମି ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବିହସ୍ୟ ସାକୂତଂ) ।

ବୟସ୍ୟ ! ସାକ୍ଷାଦ୍ଗୋତ୍ରରିପୌ ସଗୋତ୍ରଜନକରାନନ୍ଦପ୍ରଦସ୍ୟାନିଶଂ
ନର୍ମିନ୍ୟୋଃ ଶତମନ୍ୟୁକେ ବିଲଧୃତପ୍ରୀତେର୍ବଲଦ୍ୱେଷିଣି ।
ଅଶ୍ରାନ୍ତଂ ଘନସେବିତସ୍ୟ ଚ ପରଂ ବର୍ଷୋନ୍ମିଳଦ୍ଭିର୍ଜନୈ—
ର୍ଯୁକ୍ତେଃପଥ୍ୟସ୍ୟ ଜନାର୍ଦ୍ଦନକ୍ଷିତିପତେଃ ସାମ୍ୟଂ ମହେନ୍ଦ୍ରେ କୁତଃ

ଅପି ଚ—ନିତ୍ୟଂ ସତ୍କବିଭିଃ ସ୍ତୁତସ୍ୟ କବିନୈକେନ ସ୍ଫୁଟଂ ସଙ୍ଗତେ
ବିଦ୍ୱଦ୍ଭିର୍ଗୁରୁଭିର୍ଯୁତସ୍ୟ ଗୁରୁଣା ଚୈକେନ ଯୁକ୍ତଂ ପରଂ ।

---

୯ । ଶ୍ଳୋକେଽସ୍ମିନ୍ ଶ୍ଳେଷାଶ୍ରୟେଣ ବ୍ୟତିରେକଂ ଦର୍ଶୟତି ଇନ୍ଦ୍ରଃ—ଗୋତ୍ରାଣାଂ ପର୍ବତାନାଂ ରିପୁଃ ରାଜା ତୁ ସଗୋତ୍ରାଣାଂ ସମାନବଂଶୀୟାନାଂ ଆନନ୍ଦପ୍ରଦଃ । ଇନ୍ଦ୍ରଃ ଶତମନ୍ୟୁଃ (ଶତକ୍ରତୁଃ) ରାଜା ତୁ ନିର୍ମନ୍ୟୁଃ କ୍ରୋଧରହିତଃ । ଇନ୍ଦ୍ରଃ ବର୍ଷାସୁ ଜାୟମାନୈଃ ମେଘୈଃ ସେବିତଃ ଭବତି, ରାଜା ତୁ ଘନ ଇତି ନାମ୍ନା ଖ୍ୟାତେନ ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତ୍ରା ସଦାଽସେବିତୋ ଭବତି ଅତଃ ଜନାର୍ଦ୍ଦନସ୍ୟ ମହେନ୍ଦ୍ରେ ସାମ୍ୟଂ ନାସ୍ତି ।

୧୦ । ଇନ୍ଦ୍ରଃ ଏକେନ କବିନା ଶୁକ୍ରେଣ ସ୍ତୁତୋ ଭବତି । ରାଜା ତୁ ବହୁଭିଃ କବିଭିଃ; ଇନ୍ଦ୍ରଃ ଏକେନ ଗୁରୁଣା ବୃହସ୍ପତିନା ଯୁକ୍ତଃ ରାଜା ତୁ ଅସଂଖ୍ୟୈଃ ବିଦ୍ୱଦ୍ଭିଃ ଗୁରୁଭିଃ ଯୁକ୍ତଃ, ଇନ୍ଦ୍ରଃ ଗୌତମମୁନେଃ ଶାପାତ୍ ସହସ୍ରେଣ ଅକ୍ଷିଭିର୍ଯୁକ୍ତଃ ରାଜା ସର୍ବେଷାଂ ଜନାନାମକ୍ଷ୍ଣୋରିବ ଏବ ନିଧିବସ୍ପଦଂ ।

ସର୍ବାପେକ୍ଷ୍ୟକନଧୌ କୃତୈର୍ମୂର୍ନିରୁଷା ତାଦୃକ୍ସହସ୍ରାକ୍ଷିଭିଃ—
ଯୁକ୍ତୋଽପ୍ୟସ୍ୟ ଜନାର୍ଦ୍ଦନକ୍ଷିତପତେଃ ସାମ୍ୟଂ ମହେନ୍ଦ୍ରେ କୁତଃ

ଅନଙ୍ଗ— ବୟସ୍ୟ ! ଜନାର୍ଦ୍ଦନେତି ନାମଧେୟଂ କୁତଃ ସାମ୍ୟାଦ୍ବା ଭୂଷଣ୍ୟାର୍ଥଂ ବା ?

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ସାକ୍ଷାଦୟଂ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଏବ ।

ପଠତଃ—ଅଶ୍ରାନ୍ତଂ ବନତାତ୍ମଜପ୍ରଣୟଭୃଦ୍ଧଃ ସତ୍ୟଭାମାଯୁତଃ
ଶତ୍ରୁଧ୍ୱଂସିସୁଦର୍ଶନୋ ବଳଧୃତପ୍ରୀତିଃ ସୁଭଦ୍ରାନ୍ୱିତଃ ।
ଯଃ ସର୍ବାଘବନାଶନବ୍ରତଧରୋ ଯୋଽଭୂଦ୍ଧରାଧୀଶ୍ୱର—
ସ୍ତେନାନେନ ଜନାର୍ଦ୍ଦନେତି ରୁଚିରଂ ସ୍ୱଂନାମ ସାର୍ଥୀକୃତଂ॥

ଅପି ଚ--ଯୋ ଗୋପାଳବରୋଽହିତାପଦପଦଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୋ ଯଶୋଦାତ୍ମଜୋ
ବନ୍ଦ୍ୟୋଽନ୍ୟୈରଭିରୁଗ୍ରସ୍ୟବଦ୍ଧମହିମା ଦୀର୍ଘାଘନାଶକ୍ଷମଃ ।
କଂସଂ ତ ପ୍ରକରଂ ପରଂ ନ ହତବାନ୍ନୁକ୍ତୈଷ୍ଟୟୋ ଦାନବାନ୍
ତେନାନେନ ଜନାର୍ଦ୍ଦନେତି ରୁଚିରଂ ସ୍ୱଂନାମ ସାର୍ଥୀକୃତଂ॥

---

(୧୧) ବନ୍ଧୁଃ (ଜନାର୍ଦ୍ଦନଃ) ବନାତାତ୍ମଜେ ଗରୁଡ଼େ ପ୍ରଣୟଭୃତ୍ ସ୍ନେହବାନ୍ ରାଜା ତୁ ବନତେ ନମ୍ରେ ଆତ୍ମଜେ ପୁତ୍ରେ ପ୍ରଣୟବାନ୍, ବନ୍ଧୁଃ ସତ୍ୟଭାମାନାମ୍ନ୍ୟା ସ୍ତ୍ରିୟା ଯୁତଃ, ରାଜା ତୁ ସତ୍ୟେନ ଭାମେନ (କ୍ରୋଧେନ) ଚ ଯୁତଃ, ବନ୍ଧୁଃ ଶତ୍ରୁଧ୍ୱଂସନଶୀଳେନ ସୁଦର୍ଶନଂ ନାମାୟୁଧେନ ଯୁକ୍ତଃ; ବଳେ ବଳରାମେ ସ୍ୱାଗ୍ରଜେ ବନ୍ଧୁଃ ପ୍ରୀତିଂ ଧାରୟତି, ରାଜା ତୁ ବଳଭଦ୍ରେ ସ୍ୱେଷ୍ଟଦେବେ ପ୍ରୀତିଂ ଧାରୟତି, ସୁଭଦ୍ରୟା ସ୍ୱସ୍ରା ଅନ୍ୱିତଃ ବନ୍ଧୁଃ, ରାଜା ତୁ ଶୋଭନେନ ମଙ୍ଗଳେନ ଅନ୍ୱିତଃ, ଅନ୍ୟତ୍ ସୁଗମଂ ।

(୧୨) ବନ୍ଧୁପକ୍ଷେ ଶ୍ରେଷ୍ଠଗୋପାଳକଃ, ରାଜପକ୍ଷେ ଗୋଃ ପୃଥିବ୍ୟାଃ ପାଳଃ, ବନ୍ଧୁପକ୍ଷେ ଅହେଃ କାଳୟସ୍ୟ ତାପଦଂ ସନ୍ତାପକରଂ ପଦଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଂ ଯସ୍ୟ, ରାଜପକ୍ଷେ ଅହିତଂ ଅକଷ୍ଟଂ ତସ୍ୟ ଅପଦଂ ଅସ୍ଥାନଂ ପଦଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଂ ଯସ୍ୟ, ବନ୍ଧୁପକ୍ଷେ ତାପକରଂ ଉତ୍ପୀଡ଼କଂ ପରଂ ଶତ୍ରୁଂ ନ ହତବାନ୍ ?

ଅପି ଚ—ଉଚ୍ଚୈରାନକଦୁନ୍ଦୁଭେଳନ୍ଦପୁରଂ ଯସ୍ୟ ସ୍ୱରୈଃ ପୂରିତଂ
ଯୋ ନୀଳାମ୍ବରଜାତନମ୍ରଲରୁଚିଃ ପୀତାମ୍ବରେ ପ୍ରୀତିଭାକ୍ ।
ନିତ୍ୟ.ନନ୍ଦିତରାଧିକସ୍ତତଲସଦ୍‌ଘୋଷପ୍ରଭୂତାଦର—
ସ୍ତେନାନେନ ଜନାର୍ଦ୍ଦନେନ ରୁଚିରଂ ସ୍ୱଂ ନାମ ସାର୍ଥୀକୃତଂ॥
ଅପି ଚ— ଭକ୍ତ୍ୟାନନ୍ଦଯୁତଃ ପ୍ରିୟା ଚ ଲଳିତା ବାଗ୍ଯସ୍ୟ ତୁଷ୍ଟିପ୍ରଦା
ପାର୍ଥାନାଂ ପରିପାଳନେ ପଟୁତରଃ କଣ୍ଠୀଦିଭଙ୍ଗପ୍ରଦଃ ।
ଶଶ୍ୱତ୍ପୂଣ୍ୟଜନୌଘବର୍ଦ୍ଧନରତୋ ଯଃ ସର୍ବଗୋପୀଜନୈଃ
ସ୍ତୁତ୍ୟସ୍ତେନ ଜନାର୍ଦ୍ଦନେନ ରୁଚିରଂ ସ୍ୱଂ ନାମ ସାର୍ଥୀକୃତଂ॥

ଅପି ତୁ ହତବାନ୍ ଇତି କାକୁଃ, ଉଚ୍ଚୈଃ ମହତଃ ଦାନବାନ୍ ନ ହତ-ବାନ୍ ? ଅପି ତୁ ହତବାନେବ ଇ କୂଃ । ରାଜପକ୍ଷେ—ସନ୍ତାପକରଂ ଦୁଃଖ-ଦାୟକଂ କଂ ପରଂ ନ ହତବାନ୍ ସର୍ବାନ୍ ଶତ୍ରୂନ ହତବାନ୍, ଉଚ୍ଚୈଃ ଦାନବାନ୍ ଶ୍ରେଷ୍ଠଦାତା ।

(୧୩) ବସ୍ତୁ ପକ୍ଷେ—ଆନକଦୁନ୍ଦୁଭେଃ ବସୁଦେବସ୍ୟ ନିଜପୁରଂ ଗୃହଂ ଯସ୍ୟ ଭଗବତଃ କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରୈଃ ମୁଖରବୈଃ ପୂରିତଂ । ରାଜ-ପକ୍ଷେ—ଯସ୍ୟ ରାଜ୍ଞଃ ପୂରଂ ନଗରଂ ଆନକସ୍ୟ ଦୁନ୍ଦୁଭେଃ ସ୍ୱରୈଃ ପୂରିତଂ ବସ୍ତୁ ପକ୍ଷେ ନୀଳାମ୍ବରେ ବଳରାମେ ଗ୍ରଜତ୍ୱାତ୍ ବଶୁଦ୍ଧପ୍ରୀତିମାନ୍ । ପୀତଂ ଯତ୍ ଅମ୍ବରଂ ବସ୍ତ୍ରଂ ତସ୍ମିନ୍ ପ୍ରୀତିଭାକ୍ । ରାଜପକ୍ଷେ ସ୍ୱେଷ୍ଟଦେବତାୟାଂ ବଳଭଦ୍ରେ ତଥା ପୀତାମ୍ବରେ କୃଷ୍ଣେ ପ୍ରୀତିମାନ୍ । ବସ୍ତୁ ପକ୍ଷେ ନିତ୍ୟଂ ଆନନ୍ଦିତାରାଧିକା ଯେନ, ରାଜପକ୍ଷେ ଅତିଶୟେନ ଆନନ୍ଦୀ ଆନନ୍ଦିତାରଃ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦିତରେଷୁ ଅଧିକଃ । ବସ୍ତୁ ପକ୍ଷେ—ତତଃ ବସ୍ତୁତଃ ଲସନ୍ ଘୋଷଃ ଆଭୀରପଲ୍ଲୀ ତତ୍ର ପ୍ରଭୂତାଦରଃ । ରାଜପକ୍ଷେ—ତତାନାଂ ବୀଣାଦିବାଦ୍ୟାନାଂ ଲସନ୍ତଃ ଘୋଷା ଧ୍ୱନୟଃ ତେଷୁ ଆଦରବାନ୍ ।

(୧୪) ପାର୍ଥାନାଂ ଯୁଧିଷ୍ଠିରାଦୀନାଂ,ଅନ୍ୟତ୍ର ଅପାର୍ଥାନାଂ ଦରିଦ୍ରାଣାଂ । ଏକତ୍ର ଯୁଦ୍ଧେନ, ଅନ୍ୟତ୍ର ଦାନେନ । ଏକତ୍ର ସର୍ବଗୋପସ୍ତ୍ରୀଭିଃ ଅନ୍ୟତ୍ର ସର୍ବେଷାଂ ରକ୍ଷକତ୍ୱାଦିତ୍ୟା ଜନୈଃ ସ୍ତୁତ୍ୟଃ ।

କଂଚ—ସମସ୍ତଦେବେଷୁ ଗତେଷୁ ଲୀନତାଂ
କଲୌ ଯୁଗେ ମ୍ଳେଚ୍ଛମହତ୍ତ୍ୱଦାୟିନି ।
ଅଧାମୁଧିଂ ଲଙ୍ଘୟିତୁଂ ଜନଂ କ୍ଷିତୌ
କ୍ଷମଃ ପରଃ କୋଽସ୍ତି ଜନାର୍ଦ୍ଦନଂ ବିନା ।୧୫।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ପରମଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟକଳିତତ୍ୱାଦମୁଂ ରତ୍ନାକରଂ ତର୍କୟାମି ।

ପ୍ରିୟଂ—ସତ୍ୟଂ
ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟକଳିତାନ୍ତରେ ଜଳସଦାବର୍ତ୍ତୈଶ୍ୱରତ୍ନାଳୟଃ
ଶଶ୍ୱଦ୍ବାଡ଼ବଗୋପନୈକନପୁଣୋ ଦୈତ୍ୟାରିନିତ୍ୟାଶ୍ରୟଃ ।
ଦୁର୍ଲଂଘ୍ୟଃ କମଳାଳୟାନବସତଷ୍ଟନ୍ଦ୍ରୋଡବୃଦ୍ଧ୍ୟୁତଃ ।
ଭୂମାବେଷ ଜନାର୍ଦ୍ଦନକ୍ଷିତପତଃ ପାଥୋଧିବଦ୍ରାଜତେ ।୧୬।

ଅନଙ୍ଗ— ବୟସ୍ୟ ! ଲକ୍ଷ୍ମୀଚରଣଲାକ୍ଷାଲକ୍ଷିତସରୋଜସୁଷମାଶୋଷ-କାସନାଧିଷ୍ଠିତମମନ୍ଦାରମପେୟତଂ ନିଜକୁସୁମରଜଃପୂରିତାଳବାଳଂ ସୁରମନ୍ଦାରଂ ତର୍କୟାମି ।

ପ୍ରିୟଂ—ସୁଲକ୍ଷଣୀକଲ୍ପୋଽୟମେବ ।

ଯତଃ— ଅନ୍ୟୂନଃ ସ ପ୍ରବାଳୈରନବରତମଖିଦେବତାମୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଧାର୍ଯ୍ୟ-ଭ୍ରାଜ୍ୟାମୋଦାଶ୍ରିତାନ୍ତର୍ବିକସିତସୁମନଃସ୍ତୋମସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣମାନଃ ।
ଅଶ୍ରାନ୍ତାଗନ୍ତୁନନ୍ତାମର ଗଣ ପରମପ୍ରାର୍ଥିତାର୍ଥୈକଦାତା
ପତ୍ରୌଘୈରେଷ କଳ୍ପଦ୍ରୁମଇବ ଧରଣୀରାଜତେ ରାଜବନ୍ଦ୍ୟଃ ।୧୭।

ଅନଙ୍ଗ—ବୟସ୍ୟ ! ଏତତ୍କୀର୍ତ୍ତିବିନିର୍ଜ୍ଜିତ ସୁଧାକରକିରଣ ପରିଚର-ଣାଦବାଧିକୋଜ୍ଜ୍ୱଳଂ ସୁଧାବଦାତମେତତ୍ସଭାମଣ୍ଡପଂ କଳୟାମି

ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ଏବମେତତ୍ ସୁଧାକରାଧିକୋଜ୍ଜ୍ୱଳଯଶା ଏଷଃ ।

ଯତଃ, ତରତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଜାଗ୍ରଦ୍ବିବଲଗୁଣିଗଣାହଂକୃତଧ୍ୱଂସଦୈତ-ଦ୍ଦୋଃକୀର୍ତ୍ତ୍ୟା ଭର୍ତ୍ସିତଂ ତଂ ପିତରମତିତରାଂ କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁଂ ନିଶମ୍ୟ

ହା ଧିଙ୍‌ମାମସ୍ତୁ ମାନାଦତ ହରଣମିଷାତ୍ତୀକ୍ଷ୍ଣଶସ୍ତ୍ୟାନ୍ତଗାଡ଼ଂ
ଶୁଦ୍ଧ୍ୟଂଶୁଃ କ୍ଷୋଟିତୋଽପ ସ୍ଫୁରତ ବୟୁତ ଯଦ୍ବ୍ରକ୍ରମେତତ୍ ସୁଧାଂଶୋଃ
ଅପି ଚ—ଦର୍ପଧ୍ୱଂସାଯ୍ୱ ଦୈତ୍ୟଦ୍ୟଶସି ସିତରୁଗ୍ୟଂ ସଙ୍କଟୋ ଜୃମ୍ଭମାଣେ
ସାର୍ଥଂ କୈଳସଶୈଳଃ କଲୟୃତ ସହସା ସ୍ୱସ୍ୟ ଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣବନ୍ତଂ
ଅଶ୍ରାନ୍ତଂ କ୍ଷୀରସିନ୍ଧୁର୍ନବଦ୍ଧତ ଭୟତଃ କଂପମାନଃ ସ୍ଥିରତ୍ୱଂ
(୧) ଚୀନକର୍ପ୍ୟାକେନ ମାଙ୍ଗ ଗରଳମଚ୍ଚରତଂ ପୀତବାନ୍ ଶୀତଭାନୁଃ ।

ଅନଙ୍ଗ—ବୟସ୍ୟ ! କୀର୍ତ୍ତିପ୍ରଭବଯଶସଂ ଏତଂ କ୍ଷୀରାବ୍ଧିକନ୍ୟକା
ଭୟାଦାଶ୍ରୟଣୀତ ମନ୍ୟେ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ବହୁଦ୍ୟ ସାକୂତଂ) ସଖେ ! ତଦାପରମପି ହେତ୍ୱନ୍ତରମସ୍ତି[?]
ଯଥା-ଦାନୋଚ୍ଛ୍ରିତଦ୍ୟଶୋଭର୍ଜଗନ୍ତ ଧବଳତେ ବୀକ୍ଷ୍ୟ ସା ପଦ୍ମପଦ୍ମା
ଦେଦ୍ମା ଶୁକ୍ଳାନ ଦେଦ୍ମାନ୍ୟପି କୁମୁଦଧିୟା ବାସଭୂତାନ ହନ୍ତା ।
ଉଦ୍ଦୀପ୍ତୈତତ୍ପ୍ରତାପଜ୍ୱଳଦନଳବଳଜ୍ୱାଳଜାଲାଭତାମ୍ରଂ
ଘସ୍ରଭ୍ରାନ୍ତ୍ୟା ଚ ଚନ୍ଦ୍ରଂ ଜତଦଧୁକମଲେ ନିତ୍ୟମସ୍ୟାସ୍ତି ବକ୍ତ୍ରେ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ନୃପପୁରୋଽବଲୋକ୍ୟ ସକୌତୁକଂ) ବୟସ୍ୟ !
ଗୁରୁବାଲନଚନ୍ଦ୍ରାୟିତମେତକୋଞ୍ଛ୍ଅଭ୍ରରୁଚରବସ୍ତ୍ରରଣଭଲ
କଳତଜଳଧୌତ ସୁଘଟିତପିଣ୍ଡମଣ୍ଡିତଂ କମେତତ୍ !

ପ୍ରିୟଂ—(ସସ୍ମିତଂ) ସଖେ !
ବଜ୍ରହ୍ମବଲତାୟ୍ତାପିତତରପ୍ରଣାଳାରୁଣା-
ଯନସ୍ଥିତପରଷ୍ଫୁରତ୍ସ୍ୱମୁଖଧୂମପାବଚ୍ଛଲାତ୍ ।
ଜନାର୍ଦ୍ଦନକସ୍ମୁଜୋଜ୍ଜ୍ୱଳତପିଚ୍ଛପୀଡ଼ାଭରା
ଦଧୋଗତମୁଖଃ ସ୍ଫୁଟଂ ବମତ କାଳୟୃଃ ଶୋଣିତଂ ।୨୧।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଂ) ଅହୋ ବୟସ୍ୟସ୍ୟାତ୍ଭମାନଘଟନାପଟୁତ୍ୱଂ ।

---

(୧) କଦଳୀ କଦଳୀ ଚୀନଷ୍ଟମୂରୁପ୍ରିୟକାବପି । ଇତ୍ୟମରଃ ।

ପ୍ରିୟ°—ସଖେ ! ପଶ୍ୟ

ଚତୁର୍ମୁଖୋଽକ୍ଷୀଣଦଶଃ ସଦା ପଦ୍ମାସନସ୍ଥିତଃ
ସଦାଲେକକରଃ ସାକ୍ଷାଦ୍ଭୂପୋ ବ୍ରହ୍ମେବ ରାଜତେ ।୨୨।

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ଅହମହମିକାଗର୍ବିତାଽହଂପୂର୍ବିକାବ୍ଧାସରେଷୁ ଚଞ୍ଚଳିତପଟପ୍ରକଟିତାଟୋପବତ୍ସୁ ବନ୍ଧୁରତରଭୂସ୍ଥଳେଷୁ ବଦ୍ୟମାନେଷୁ କଥମେଷ ନୃପତିଃ ସ୍ୱପୁରଃସ୍ଥଦୁକୂଳପୃଥୁଲୋପଲସ୍ତମ୍ଭାନ୍ତରିତେତେନୈତେନୈବ କୃତସନ୍ତୋଷଣଃ ତସ୍ଥିକୋଽୟଂ ।

ପ୍ରିୟ°—(ବିହସ୍ୟ) ଏଷ ଖଲୁ ନ୍ୟୂବାଗୀଶାନାମଧ୍ୟକ୍ଷଃ ପଣ୍ଡିତଗୋଷ୍ଠୀବରିଷ୍ଠଃ ।

ପ୍ରି° ତ—ନାନାରସପାଠ ପଠି (ଟି?)ଷ୍ଟସରସ୍ୱତାନନ୍ଦୀ ସକଳଶେ ଭବନଃଶେଷଶୋଷିତାଶେଷଶେମୁଷୀସରସ୍ୱତୀରସମୁଦାୟ୍ୟବଳସତ୍ପ୍ରତିଷ୍ଠପସଭାଳଂକରେଷୁ,ଅତିତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧିବୈଭବତରଣିବିଲଂଘିତକାଣାଦବାଦନ୍ଦୁଗଂଦୁସ୍ତରପାରାବାରେଷୁ ସଂସାର ସାରେଷୁ ପଞ୍ଚାଶୁଗମଦାଶୁଚେସନ୍ତପସଙ୍ଗବଙ୍ଗକ୍ତୁଙ୍କାର ତରଙ୍ଗିଣୀଧୃତରଙ୍ଗତରଙ୍ଗନୈକବାରକୃତମଜ୍ଜନେଷୁ ସମର୍ଚ୍ଚିତଧର୍ମନେଷୁ ଚେହଳ ନ୍ଲବବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱୀଲୁତସାହିତ୍ୟସାଗରମହାଭକ୍ଷ୍ୟମହାଶ୍ରୀବମନ୍ଥନ-ମନ୍ଦାରାୟିତମତିପ୍ରାଜ୍ଞୈଷୁ ହୃଦ୍ୟତରପଦ୍ୟଗଦ୍ୟାନବଦ୍ୟବୈଶଦ୍ୟବଦ୍ୟୋତିତାର୍ଥକୃତ--ସୁରତରଙ୍ଗିଣୀତରଙ୍ଗସଙ୍ଗବଚନରଚନାଡମ୍ବରବିଡମ୍ବିତବାଗୀଶେଷୁ ସକଳଗୁଣନିଧୀନାମେତେଷାଂ କଥଂ ବା ଦେବ ତଣ ସ୍ନେହ ସମ୍ଭାବନା ନ ସ୍ୟାତ୍ ।

ଅନଙ୍ଗ—ତଦ୍ୟୁକ୍ତଂ ।

ପ୍ରିୟଂ--ଏତେ ଚ ତଦନ୍ତକସଷ୍ଟିତାପ୍ରକାଲଂ କାଗଦପ୍ୟୋଃକ୍ରେ ବାସିନଞ୍ଚ ତଣାସ୍ୟା ବହୁତରଗ୍ରଜନ୍ତୁସହତା ବଦ୍ୟୋତନ୍ତେ ।

ଅଥ ଚ ହଳଧରଭଂଜ ଗମଭଂଜ ପ୍ରଭୃତୟୋ ଭୂପାଲ-ଭ୍ରାତୃବର୍ଗାଃ କରବାଳକଲିତକରାବରାଜନ୍ତେ । ଅଥ ଚ ବ୍ୟବହର୍ତ୍ତ୍ରି-ରାଜବଷ୍ୟି-ଦେବାନ-ସଦର-ପ୍ରଭୃତୟଃ ଷିଡ଼ପାଲବଚନାମୃତପାନଲୋଲୁପଶ୍ରୁତୟୋ ବସନ୍ତି । ଅଥ ଚ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରାଦୟଃ ସଂଗୀତକଳାକୁଶଳା ବୀଣାଦିଯନ୍ତ୍ରପ୍ରବୀଣତାଂ ବ୍ୟଞ୍ଜୟନ୍ତି । ଏତେ ଚ ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମତ୍ୟା ବୈଦେଶିକା ନଟକାଃ କଟକାଦଶାହ୍ଣିତା ନର୍ତ୍ତକୈରଙ୍ଗସଙ୍ଗମଙ୍ଗୀକର୍ତ୍ତୁଂ ଭୃଙ୍ଗାଦଗ୍ରା ବସନ୍ତି । ଅନ୍ୟୈର୍ବୈଦେଶିକୈଃ ସ୍ୱଦେଶୀୟୈଃ ଚ ସଦଃଇଦଂ ପରିପୂରିତଂ ।

ଅନଙ୍ଗ--(ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ସୁଧର୍ମାସମୈଷା ସଭା ।

ପ୍ରିୟଂ—ଏବମେତତ୍ ।

(ତତଃ କଳଧୌତବେତ୍ରକଳିତପାଣିକଂ ପ୍ରତୀହାରଦ୍ୱୟଂ ମଧ୍ୟେସଭଂ ପ୍ରବିଶ୍ୟ)

ଭୋ ଭୋ ବୈଦେଶିକାଃ ସ୍ୱସ୍ଥାନ ନ ବ୍ରଜତ । ଅଦ୍ୟନା ରଜନ୍ୟାଃ ଷଡ଼୍ଦଣ୍ଡା ବ୍ୟତୀତାଃ ଏତାବତ୍କାଲମାନଂ ବୈଦେଶିକାନାମେତତ୍ସଦସ୍ୟସ୍ଥିତ୍ୟଧିକାରଃ ଇତି, ତତଃ ସର୍ବେ ବୈଦେଶିକା ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତାଃ ॥

ଅନଙ୍ଗ—ବୟସ୍ୟ ଆବାମପି ଯାସ୍ୟାବଃ (ଇତି ସମ୍ମାର୍ଜନାଦି ବର୍ତ୍ତିନୀ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ଏତତ୍‌ଦ୍ୱାରପର୍ଯ୍ୟନ୍ତଂ ବୈଦେଶିକାନାଂ ସ୍ୱଦେଶିକାନାମପି ଆଗମନାଧିକାରଃ । ଅତଃପରମନ୍ତଃପୁରଂ । ତଦ୍ବରମ୍, ଯଥାଗତଂ ଯାସ୍ୟାବଃ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ପୁରତୋଽବଲୋକ୍ୟ) ବୟସ୍ୟ ! ସମ୍ମୁଖମଣ୍ଡପାଦିବାପି ମଣ୍ଡପାନ୍ତରଂ ।

ପ୍ରିୟ୍ୱଂ—ଅୟ ଖଳୁ ବାଙ୍କୁଳିକା ସ୍ମୃତୌ ଚଣ୍ଡିକାରାଧ୍ୟତେ । ଏଷ ତସ୍ୟାଃ ମଣ୍ଡପଃ ।

ଲ୍କଂଚ—ସ୍ଥଇଣ୍ଡିକାମଣ୍ଡପତଃ ପୁରସ୍ତାତ୍
ଶ୍ରୀଦଣ୍ଡଦେଷ୍ଟତ ବହୃତ ଚଣ୍ଡୀ ।
ଯଦ୍ୱୃଷ୍ଟିରମ୍ମାର୍ଜ୍ଜିକଭୂମିପାଳୌ
ବନା ପରେଷାମିହ ଦୁର୍ଲଭୈବ । ୨୩ ।

ସା ଚ ଏତଦ୍ଦେଶୀୟୁରାଜ୍ଞାଂ କୌଲିକୀ ଦେବନା ଅବାଙ୍ମନସଗୋଚରମହିମେତ୍ତ ପ୍ରସିଦ୍ଧିଃ । ଇତୋଽପି ପଶ୍ୟାପରଂ । ଏଷ ଖଳୁ ନଦାପେ ନୃପତ୍ତିନାଽଲଂକୃିୟତେ ଇତ୍ ଏକ୍ଷ (ଇତି ଯବନରକ୍ଷିତଦ୍ୱାରଂ ନିର୍ଦ୍ଦିଶତି)

ପ୍ରିୟଂ—(ପ୍ରାଚୀମୁଖଂ ପୁରୋଽବଲୋକ୍ୟ) ସଖେ ! ଏତଉତ୍ତାଗୋ-ଉରତାରହସ୍ୱର-ପ୍ରାକାରାନ୍ତରତପ୍ରାସାଦସାଦରାବସ୍ଥିତଂ ମଦନ-ମୋହନମବଲୋକ୍ୟ ଈଶାନଦିଗ୍‌ଦ୍ୱାର ଯାସ୍ୟାବଃ । ଇତ୍ୟୁ-ଦୀଚୀପଦ୍ୟସ୍ଥା ମଦନମୋହନପ୍ରାସାଦଚତ୍ୱରଂ ସତ୍ୱରଂ ପ୍ରବିଶ୍ଯତୌ)

ଅନଙ୍ଗ—(ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମବଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦଂ) ଅହୋ ଏତତ୍‌ପ୍ରାକାରଦ୍ୱୟ-ମଧ୍ୟକଳିତୟନ୍ଦନପୁଣନହିତାଦଶାଲଶାଲଶାଖାଶ୍ରୟୀଭଶସ୍ୟୁ ଶୋଭିତ ମାଧବୀଲତା ପ୍ରତାନ କରନ୍ତରବିକମଣବାର୍ଯ୍ୟମାଣାରୁ-ଣକିରଣମେତଦଙ୍ଗଣଂ ।

ପ୍ରିୟଂ—ଯୁକ୍ତମେତତ୍ ।

କଳତା ହନ୍ତ ପୁଷ୍ପେଷୁ ଶିଳୀମୁଖଚୟୈଃ ପରଂ
ମେଧାବନ୍ଧ୍ୟାଂ ମାଧବୀୟଂ ଭଜତେ ମାଧବଂ ଧବଂ । ୨୪ ।

ଅନଙ୍ଗ—ରମ୍ୟପ୍ରବାଳଭୂଷାଢ୍ୟା ସତ୍ପ୍ରଶ୍ରଗଙ୍କ'ପିତା
ଇୟଂ ଭୂଷୟତି ସ୍ଥିତ୍ୟା ମାଧବୀ ମାଧବାଙ୍ଗନଂ । ୧୫ ।

ଉଦ୍ଧୌ—(ପ୍ରାସାଦଦ୍ୱାରମାସାଦ୍ୟ) ଭଗବନ୍ ମଦନମୋହନ ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ।

(ଇତି ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗଂ ପ୍ରଣେମତୁଃ)

ପ୍ରିଅ—(ସଭକ୍ତିଦ୍ରେକଂ ନସ୍ପିଷ୍ୟ ଆନନ୍ଦଗଦ୍ଗଦସ୍ୱରଂ) ଭଗବନ୍
ତ୍ୱଦ୍ଦର୍ଶନ ପ୍ରଣମିତାଶେଷକଳ୍ମଷୋଽସ୍ମି ।
କିଂ ଚ ବହାଭି ନ ମହାଧନେ ଜନକହାରକାଦୌ ସ୍ପୃହାଂ
ବଲାର୍ଦ୍ଧନ ନ କାମୟେ ତଦଲକାଂ ନକାମାଧିକାଂ ।
ତ୍ୱୟା ମୟି ତଥା ଦୟା କରୁଣୟା ନିଧେୟା ପୁରା
ସ୍ମରାମି ମୁହୁରାଦରାନ୍ମଦନମୋହନ ତ୍ୱାଂ ଯଥା । ୧୬ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସପ୍ରେମ ଅଂ) ଭଗବନ୍ କରୁଣାନିଧାନ ।
ଭୟାଦଶମୟା ଯୟା'ନ ନିରୟାଳୟା ସେବୟାଃ
ଶ୍ରିୟାଂତ ହିଷୟାଃ ସୟାଂପି ଲସିତା ହୃୟାଦଂକ୍ଷୟାଃ ।
ତୟା ମମତୟା ଦୟାନିହତୟା ତ୍ୱୟାଂ ଯଥା
ମନଃ ମମ ମଦଂ ଜହ୍ୟାନ୍ମଦନମୋହନ ପ୍ରାର୍ଥୟେ । ୧୭ ।

ଉଦ୍ଧୌ ମୁହୁଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ତତ୍ପ୍ରାସାଦାଙ୍ଗନାଦ୍‌ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଇତୋଽପି ସୁଧାଦ୍ୱଶଦ ପ୍ରାସାଦମଧ୍ୟାଧିଷ୍ଠିତଂ ବଣ୍ଟେଶ୍ୱରଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ଯାବଦ୍ ଯାବଃ । [ଇତି ତଦନ୍ତିକଂ ପ୍ରବଶ୍ୟୌ]

ପ୍ରିୟଂ—[ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ] ଭଗବନ୍ ବୃଷଭଧ୍ୱଜ !
ବନ୍ଦେ ସୁରଘଣା ଯସ୍ୟ ଚରଣାବ୍ଜପରାୟଣାଃ
ବଣ୍ଟେଶ୍ୱରାଭିଧଂ ତଂ ତ୍ୱାଂ ଶିଳ୍ପୟାମି ଦୟାନିଧେ । ୧୮ ।

ଅନଙ୍ଗ—[ବିନମ୍ରକନ୍ଧରଂ] ଭଗବନ୍ ମୃଡ଼ାମାପତେ ।

ବନ୍ଦେ କୁନ୍ଦେନ୍ଦୁସଂଦୋହନନ୍ଦାକରକଳେବରଂ
ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱରାଖ୍ୟମନଘଂ ତଂ ଦେବଂ ଦେବବନ୍ଦିତଂ । ୭୯ ।

[ଉଭୌ ପ୍ରଣମ୍ୟ ତତୋ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ]

ତତଃ କାନନପ୍ରଦାନ ଗତ୍ୱା

ପ୍ରିୟଂ°—ସଖେ ପଶ୍ୟାୟମପି ପ୍ରାସାଦୋ ରଘୁନାଥାଧିଷ୍ଠିତଃ । ତତ୍ରୈ
ଅବକ୍ତ । (ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ତତ୍ପୁରଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ°—ଭଗବନ୍ ସୀତାପତେ ନମସ୍ତେ । (କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)

ନବସନ୍ନୀଳପାଥୋଦପୁଞ୍ଜମଞ୍ଜୁଳବିଗ୍ରହଂ
ନାଥଂ ତ୍ରିଜଗତାଂ ବନ୍ଦେ ରଘୁନାଥଂ ସହାନୁଜଂ । ୮୦ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ସବିନୟଂ) ସୀତାବଦନ-ଶୀତାଂଶୁଚକୋରାୟିତଲୋଚନଂ
ରଘୁନାଥମହଂ ବନ୍ଦେ ନବେନ୍ଦୀବରସୁନ୍ଦରଂ । ୮୧ ।

(ଉଭୌ ପୁନଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ)

ପ୍ରିୟ—ପୁରତୋ[ଽବଲୋକ୍ୟ] ବୟସ୍ୟ ଇତଃ ପଶ୍ୟ
ସମୀଭିଃ ଶତବର୍ଗଦାପବକୁଳୈଃ ଶେଫାଳିକାଚୂତକୈ —
ଜାତୀ କର୍ଣ୍ଣିକମାଧବୀନବକୈଃ ପୁନ୍ନାଗକଂକେଳିଭିଃ ।
ମଲ୍ଲୀଚମ୍ପକନାଗଦମନକୈର୍ମନ୍ଦାରକୁନ୍ଦ ଦଣ୍ଡୈଃ ।
ନିଃସୀତପ୍ରାଜ୍ୟମଧୁପ୍ରଲୁବ୍ଧମଧୁପୈରୁଦ୍ୟାନମୁଦ୍ଦ୍ୟୋତତେ । ୮୨ ।

ଅପି ଚ — ନୂଟକ୍ଷିପ୍ତନୁକବୀଜପୂର-ମଧୂକୈର୍ବିମ୍ବାତକୈଃ ଷୀରିକା-
ପିଚୁମର୍ଦ୍ଦୋଡ଼ୁମ୍ବରନାରିକେଳଲବଲୀତାଳୈଶ୍ଚ ଧାତ୍ରୀଦ୍ରୁମୈଃ
ଚୂତୈଃ ଶ୍ରୀଫଳନାଗରଙ୍ଗପନସୈର୍ଜମ୍ବୀରରମ୍ଭାଦିଭି-
ର୍ବସ୍ୱଭିଃ ପରିତଃ ଫଳୈରଭିନବୈରୁଦ୍ୟାନମୁଦ୍ଦ୍ୟୋତତେ । ୮୩ ।

ତତଃ କତିଚିତ୍ପଦାନି ଗତ୍ୱା—

ଅନଙ୍ଗ-ସଖେ ପ୍ରାଞ୍ଚୋ ଖଣ୍ଡି ଦୂର୍ଚିତରଙ୍ଗବାଟୀନିବିଦ୍ୟା ସଦ୍ୟ ସୀଷାଙ୍ଗୀ ହ୍ୱାଃ

ପ୍ରିୟଂ—(ବିହସ୍ୟ) ଇଦମାଭ୍ୟନ୍ତରଂଦ୍ୱାରଂ ସର୍ବଶତ୍ରୁ ସୁଦୁସ୍ତରଂ
ଅଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତାରଣୀଂ ଦେବୀଂ ସା କଥଂ ନୟନାତଥିଃ ।
ତଦାଗଚ୍ଛ ନୂତନଘଟିତଂ ତାରଣୀପ୍ରାସାଦଂ (ଇତି ତତ୍ର ପ୍ରବଷ୍ଟୌ)
ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ! ସେୟଂ ତାରଣୀ ଦେବୀ । (କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)
ଭଗବତି ! ବନ୍ଦେ ତ୍ୱା ତାରଣୀଂ ଦେବୀଂ ସର୍ବପାପୌଘଦ୍ୱାରଣୀଂ
ସର୍ବାପଦ୍‌ବାରଣୀଂ ନିତ୍ୟଂ ସର୍ବମଙ୍ଗଳକାରିଣୀଂ ।୩୨।
ଅନଙ୍ଗ—[କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ] ଭଗବତି ନମସ୍ତେ ନମସ୍ତେ ।
ଅପାରବିପଦମ୍ବୁଧୌ ନିପତିତସ୍ୟ ବନ୍ଦେ ବନ୍ଧୌ
ନରେନ୍ଦ୍ରମ ସମ୍ଭୃତୌ ତରଣିତାଂ ବ୍ରଜେଶ୍ୱାରଣି ।
ଦୟୌ ଚ କରୁଣାନିଧୌ ନିଟିଳଦେଶଜସ୍ୱେଦ୍‌ବିଧୌ
ବିବସ୍ତ୍ରି ବିନାଯୂକ୍ତେ୍ୟୁତନଦୈର୍ଗତିଃ କଃ ପରଃ ।୩୫।
(ଜଗତ୍ୱୌମ୍ନୁହସ୍ତାଂ ପ୍ରଣମ୍ୟ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ ।)
ପ୍ରିୟଂ— (ପୁରତୋଽବଲୋକ୍ୟ) ସଖେ ! ସେୟମୀଶାନଦିଗ୍‌ଦ୍ୱାରସ୍ଥଳୀ
ପଶ୍ୟ—
ଦୋର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡପ୍ରଚଣ୍ଡରତ୍ନକାଣ୍ଡକୋଦଣ୍ଡଭୃତଚଣ୍ଡତାଃ
ମନ୍ତ୍ରଯନ୍ତି ସ୍ଥଳଂ ଦ୍ୱାରି କାଣ୍ଡୀଗ ରଣପଣ୍ଡିତାଃ ।୩୬।
ତଦାଗଚ୍ଛ ଏତଦ୍ଦ୍ୱାରସ୍ୟ ବହିସ୍ତଡ଼ାଗତଟମଧିଷ୍ଠିତଂ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଂ
ତ୍ର୍ୟକ୍ଷଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଯାସ୍ୟାବଃ । [ଇତି ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ] ।
ପ୍ରିୟଂ—[ସସଖଃସ୍ତତ୍ପ୍ରାସ ଦମଧିଷ୍ଠାୟ ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ]ଭଗବନ୍ ଭବାନୀ-
ପତେ ନମସ୍ତେ । [ସାନନ୍ଦାସ୍ରଂ]
କୃତଂ ନ ସୁକୃତଂ ମୟା ନ ତ ହୃତଂ ଧନୈରର୍ଜ୍ଜିତଂ
ଗତଂ ବତ ଜନୁସ୍ତତଂ ସ୍ୱ-ଦୁରିତଂ ନ ଦୂରୀକୃତଂ
ଭୟଂ କ୍ରମିତ ରେ ମନସ୍ତମିମମାଶୁ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱରଂ
କ୍ଷୋଦହରମୀଶ୍ୱରଂ ସ୍ମର ନିଷାଦମୁକ୍ତିପ୍ରଦଂ ।୩୭।

ଅପି ଚ – ପାପବାରଣ-ପଞ୍ଚାସ୍ୟ ବୃଷଗର୍ଜିତ କାମଦ
ରକ୍ଷୋହରବ ମାଂସଙ୍ଗ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ପଦାଗତଂ । ୩୮।
ଅନଙ୍ଗ—(ସାଞ୍ଜଳିସ୍ମିତଂ)
ପାପବାରଣ-ପଞ୍ଚାସ୍ୟ ବୃଷଗର୍ଜିତ କାମଦ
ରକ୍ଷୋହରବ ମାଂସଙ୍ଗ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ପଦାଗତଂ ।୩୯।
ପ୍ରିୟଂ—(ସସ୍ମିତଂ) ସଖେ ! ଅନ୍ୟବାକ୍ୟ-ସ୍ତୁତିର୍ମେ ଭୂଦ୍ଧ କଂ ?
ଯତୋଽସ୍ମତ୍‌କୃତବାକ୍ୟେନ ଦେବଂ ସ୍ତୌଷି ।
ଅନଙ୍ଗ—(ସାହଂକାରସ୍ମିତଂ) ବୟସ୍ୟ ଭବାଦ୍‌ବାକ୍ୟମପି ଭିନ୍ନାର୍ଥ-
କଳିତଂ ପ୍ରକଳ୍ପ୍ୟ ପଠିତଂ ।
ପ୍ରିୟଂ—ଏବଂ ଚେତ୍ ନାସ୍ତି ଦୋଷଃ ।
ଅନଙ୍ଗ—(ସଭକ୍ତିହର୍ଷସ୍ମିତଂ) ଭଗବନ୍ ଲଲାଟାକ୍ଷ ରକ୍ଷ ।
(ସ୍ୱରଚନଂ) ଅମର-ମସ୍ତକରତ୍ନଲସତ୍‌ପଦ !
ସୁରସପତ୍ନ-ସମସ୍ତବରପ୍ରଦ !
ଅବ ଗଳସ୍ଥଲସଦ୍ଗରଳପ୍ରଭ !
ପ୍ରବଳଭକ୍ତଦରକ୍ଷୟସହର । । ୪୦।
ପ୍ରିୟଂ—(ପୁନରପି ସାଞ୍ଜଳିବଦ୍ଧଂ)
(ସ୍ୱରଚନଂ) ସ୍ୱଜନରକ୍ଷଣଦକ୍ଷପଦଦ୍ୱୟ—
ପ୍ରଣତଶର୍ମଦଭସ୍ମ ଲସତ୍‌ପ୍ରଭ !
ଜୟ ଜଗଦ୍‌ଭୟମର୍ଦ୍ଦନ ଦର୍ପକ—
ଜ୍ୱଳନ ସର୍ପବିରଞ୍ଚିଜମଣ୍ଡନ । ୪୧ ।
ଅପିଚ—ମମାମିତଂ ଦୁଷ୍କୃତମୀଶମୁକ୍ତଂ
ମୃଢ଼ସ୍ୟ ମେ ନୈବ୍ୟପି ତେ ଜନେଽସ୍ତୁ ।
ତୁଭ୍ୟଂ ନମୋ ମୌଳିଲସତ୍‌ସୁଧାଂଶୋ
ହର କ୍ଲମଂ ମର୍ଦ୍ଦିତପାପସଙ୍ଘେ ! ୪୨ ।

ଅନଙ୍ଗ—ଅହୋ ସଖ୍ୟୁର୍ମୟି କୌତୁକାତ୍ କଟାକ୍ଷକ୍ଷେପଃ ।
(ସସ୍ମିତଂ) ଭଗବନ୍ !

ତତାଃ ଭଗବନ୍ତୈ ର୍ନିଜଦୋଷବୁଦ୍ଧ୍ୟା
ଭୂତୂର୍ତ୍ତିତେ ଚୈଶ୍ୱର ଖେଦଜାଲୈଃ ।
ଜନୁର୍ଭ୍ୟତୋଽତୌଲ୍ୟଭୟସ୍ମ ପତନ୍ତଃ
ପ୍ରପୂଜ୍ୟ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ସାଧବସ୍ତ୍ୱାଂ । ୮୩ ।

କଂଚ—ଯସ୍ୟୋଦ୍ୟଦ୍ଧ୍ୱରଳଂ ଜଗତ୍କ୍ଷୟକରଂ କଣ୍ଠେ ତନୋତି ଶ୍ରିୟଂ
କୈଲାସାଦ୍ରିନକେତନସ୍ଥିନୟନଃ ଶ୍ରେୟାଂସି ସୋଽୟଂ କ୍ରିୟାତ୍ ।
ଶୈତ୍ୟଂ ଯାତି ହଠାଜ୍ଜଟାତଟନଟଦ୍ଗଙ୍ଗାତରଙ୍ଗଚ୍ଛଟା
ସଙ୍ଗାଙ୍ଗୀକରଣାତ୍ କଳାକରକଳା ଦଗ୍ଧା ଯଦକ୍ଷ୍ୟର୍ଚ୍ଚିଷା ।୮୪।

ପ୍ରିୟଂ—(ସସ୍ମିତଂ ସଖେ ! ନରେଷ୍ୱୋକ୍ଷରଘଟିତବାକ୍ୟାତ୍ ସୁକରତ୍ୱଂ-
ମନ୍ୟେୟାଽପି କଂ ? (ମୁକ୍ତେଶ୍ୱରମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ)
ଗଙ୍ଗା-କଲ୍ଲୋଳଜାଲୋଚ୍ଛଳିତଜଳକଣାସିକ୍ତଗର୍ବୀଣରେଖା-
ଧୌତାଙ୍ଗାଜସ୍ରନମ୍ରଦ୍ୟୁନଚୟଲସଚ୍ଛୀର୍ଷଶୀର୍ଷସ୍ରଜାଂ ଯଃ
ହାସାଭାସାର୍ଦ୍ଧିତାନାଂ ନଜଚରଣସରୋଜାଶ୍ରୟାଣାଂଗଣାନାଂ
ସ୍ତୋତ୍ରୈର୍ହର୍ଷଂ ଚ ହାସ୍ୟଂ କଲୟତି ସହସା ସ୍ତାଦସୌ
ଶ୍ରେୟସେ ବଃ ।

ଅନଙ୍ଗ—(ବିହସ୍ୟ) ସଖେ ! ଜିତେ ଽସ୍ମି ।
ପ୍ରିୟଂ—ତଦାଗଚ୍ଛ ହଳଧର-ପ୍ରାସାଦେଽଦ୍ୟ ରତ୍ରିଂ ନୀତ୍ୱା ଶ୍ୱୋ
ବିରଜଃକ୍ଷେତ୍ରମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ଯାସ୍ୟାବଃ । (ଇତି ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ)

ଇତି ନବମୋଽଙ୍କଃ

———○———

ଦଶମୋଽଙ୍କଃ

ପ୍ରିୟଂ—(ପ୍ରାଚୀମବଲୋକ୍ୟ) ରବିଃ ତ୍ରଭୋତକଲ୍ପେବ । ପଶ୍ୟ

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ରାଗିଣମମ୍ବରୋପିତକରଂ ପୌରନ୍ଦରୀୟଂ ହରିତ୍
ଚୁମ୍ବନ୍ତଂ ହୃଦୁଝ୍ଝଂ ତ୍ୱୟା‌ଂଽତମିମଂ ରୋଷେଣ ଶୋଣା ଧ୍ରୁବଂ ॥
କଂପୈତେ ପ୍ରେଣାଗତଂ ସମୁଦୟେ ହସ୍ତଂ ସ୍ୱଶତୋଽସ୍ତମେ ।
ଗୋପାୟନ୍ତ ଦଶାଗୃହେଷୁ ଦୟ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀଷ୍ୱେଷୁ ଭୂମିଧରାଃ ।

ତଦାଲ୍ଲେ (ଇତି ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ)

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଏତନ୍ନଗର୍ଯ୍ୟାଂ ସଙ୍କଟୋ ନୟନବିଷୟାଂ ବାଧାୟୈ ପଦ୍ୟାବ୍‌ଃ ।

ଅନଙ୍ଗ—ମମାପ୍ୟସ୍ତି ତତ୍ କୌତୂହଲଂ । (ଇତ୍ୟୁଭୌ ତଥାଚରତଃ)

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ବିବିଧ-ବର୍ଣ୍ଣବିତାନ୍ୱିନବ୍ୟୂହବିଭୂଷିତ-ବିତତ ବିଶାଳବେଶ୍ମାଗାରାଟ୍ଟାଳିକାଭିର୍ଯୁତଂ ପୁରୀ ଅପରନଗର୍ଯ୍ୟାଂ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତିଂ ମନସୋ ନ ପ୍ରଯୁଙ୍କ୍ତେ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ପଶ୍ୟ

ଧରାସୁରା ହର୍ଷଭରାଭିପୂର୍ଣ୍ଣାଃ
ସ୍ୱଧର୍ମକର୍ମାକୁଶଲାଦ୍ୱବର୍ଣ୍ଣାଃ
କରାବପୀଡ଼ାଂ କ୍ଷିତିପାନ୍ନୟନ୍ତ
ଧନାନ ବଦ୍ୟ ଭ୍ୟସନୈର୍ନୟନ୍ତ । ୨ ॥

ଅଧୁନାହ— ପୂର୍ଣ୍ଣନ୍ ଗଙ୍ଗା ଚକ୍ରାଳତାୟାଂ
ସର୍ଗେ ଦ୍ୱିଜନ୍ମାତଭ୍ରଙ୍ଗଭବୌ ।
ଉତ୍ତମତା ମୂର୍ତ୍ତିତୟା ଚ ଯୁକ୍ତା
ଧୂମ୍ରୋଦ୍ରତ୍ତେଷୁ ବ୍ୟକ୍ତଭାବ ଏବ । ୩ ॥

ଙ୍ଗ ଚ — ଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣଭାବଃ କଳଧୌତ ଏବ
ରମ୍ୟଂ ପରଂ ତଷ୍ଟତ ମୁଗ୍ଧଭାବଃ ।

---

(୧) ପଞ୍ଚବିଂଶସଂଖ୍ୟକୌଃ

ଫାଲାଟିକତ୍ୱଂ ପ୍ରଭୁଭାଲଦର୍ଶି
ଜନେ ଚ ଶନ୍ଦେହପ୍ତି କଲଙ୍କଚେତ୍ତୈ । ୪ ।

ଅପି ଚ — ଅତୁଲ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୈରପି ତୁଲ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୈ
ର୍ଧନାଶ୍ରିତୈରପ୍ୟଧନାଶ୍ରିତୈଶ୍ଚ ।
ନରୈଃ ପ୍ରଶସ୍ୟଂ ପରଭୂତ ନତ୍ୟଂ
ବଲାନ୍ୱିତୈରପ୍ୟବଲାନ୍ୱିତୈଶ୍ଚ । ୬ ।

ଅପି ଚ—ସଂସାରପ୍ରଥିତୈର୍ମିଥ୍ୟୀହ କଥିତୈଃ ସ୍ତୋତ୍ରୈ ର୍ନୃପୈଃ କାରଣୈଃ
ଗ୍ରାମୈର୍ବ୍ରାହ୍ମଣସାତ୍କୃତୈର୍ଗତକରୈର୍ବାଣାଗ୍ନିସଂଖ୍ୟାନ୍ୱିତୈଃ
ପ୍ରାସାଦୈର୍ବହୁଭଦ୍ରଭାଗନକରୈ ସ୍ସ୍ୱାମସଙ୍ଘୈରୟଂ
କୂପୈଃ ପତନସଂଚଯୈଶ୍ଚ ନଗଶ୍ଚ ବହ୍ୟୋତତେ ସର୍ବତଃ ।

ତଦାଗଚ୍ଛ ଗିରିଦୁର୍ଗନସର୍ଗଦୁର୍ଗମାଂ ପଞ୍ଚବିଂଶତକ୍ରୋଶୀଂ ବାଲଙ୍ଘ୍ୟ
ଅଷ୍ଟାଦୁର୍ଗାଭିଧେୟତନ୍ନୃପ ପାଳିତନଗରବସ୍ଥିତଂ କୁଶଳେଶ୍ୱରନାମଧେୟଂ
ତ୍ର୍ୟମ୍ବକମବଲୋକ୍ୟ ତନ୍ନିକଟସ୍ଥିତ ଶ୍ରୀବୈତରଣୀଜଲାପ୍ଲବନେନ
ଦୂରୀକୃତଖେଦୌ ଯାସ୍ୟାବଃ । (ଇତି ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ)

ତତ ଉଭୌ ବହୁପତନାଦ୍ୟବଲୋକନଜାତକୌତୂହଲୌ
ଜୟପୁରଂ ଗତୌ ।

ପ୍ରିୟଂ— ସଖେ ପଶ୍ୟ —
ଇୟଂ ନଦୀ କୈବ ବଗ୍ରେହଭିଧେୟା
ବହତି (୧) କାଲଞ୍ଜରନାମଧେୟା ।
ଇମାଂ ଜନା ବାଦ୍ୟକାଳଦୁର୍ଗାଂ
ତଷ୍ଟାଭୂମୀଶାଃ ପ୍ରବଦନ୍ତ୍ୟ ଦୁର୍ଗାଂ । ୭ ।

କିଂ ଚ—ପ୍ରାଗୁଷ୍ଟାଗମଣିବ୍ରାତଣ୍ଡକରଣାଜ୍ୱାଲା ପ୍ରତପ୍ତୋପଲ—
ପ୍ରୋଦ୍ଭୂତାଧିକତାପ କୃଚ୍ଛ୍ରଭରଭୂଦ୍ଭୋଗା ମହାଯୋଗିନଃ

(୧) "କାଶିଯୋଡ଼ା" ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧା,

ନଷ୍ଟ ମ୍ୟାନ୍ତକବର୍ତ୍ତିଭୂଧରଦର୍ଶିଗର୍ଭାନ୍ନପଯ୍ୟୋଦାଗମେ
ଗୃହ୍ଣା ଅବ ଗିଲନ୍ତ ହନ୍ତ ମନୁଜାନ୍ ନୂସଃ ସୁଦୂସବ୍ କଲ ।୭।
ତତସ୍ତାଂ ତନ୍ନିକଟାବସ୍ଥିତପଥେ ସାକଂ ବଲ୍ଂଘ୍ୟ କୟୁଙ୍କରଂ ଗତ୍ୱା
ପ୍ରିୟଂ—(ପୁରତୋଽବଲୋକ୍ୟ) ବୟସ୍ୟ ! ଅୟଂ ନାମ (୨)
ଦ୍ୱାଦଶବଦାଭୂଧରଃ ସୁଙ୍ଗାସ୍ତପାଷାଣଖଣ୍ଡଦୁର୍ଗମ ମାର୍ଗଃ ପର୍ବତ
ଅସ୍ୟଂ ହ ଶିଳାଚୟୋବୃଭାବତ ମାର୍ଗ ଦୁର୍ଗମୋ

ବିରାଜତେ ଦ୍ୱାଦଶବନ୍ଦଭୂଧରଃ
ବଶାଲଶାଲୈର୍ବହୁଭିଃ ସମୁକ୍ସ୍ରିତୈ—
ଭୁଜୈରିବାହୂତସୁଦୁର୍ଗସଂଚୟଃ । ୮ ।

ଉପତ୍ୟକାଂ ପ୍ରବଶ୍ୟ

(ସାନନ୍ଦଂ) ବୟସ୍ୟ ଇତଃ ପଶ୍ୟ ।

ଅଧିତ୍ୟକାଂ ନୀଲଶିଳାବିଭାଗାଂ
ନନାଦତାଂ କୁଞ୍ଜରବୃଂହିତେନ ॥
ଉପତ୍ୟକାସ୍ଥା ନବମେଘବୃଦ୍ଧ୍ୟା
ସମୀକ୍ଷ୍ୟ ନୃତ୍ୟନ୍ତ ରସାନ୍ମୟୂରାଃ । ୯ ।

ତତଃ କୟୁଙ୍କରଂ ଗତ୍ୱା
ସଖେ ଇତଃ ପଶ୍ୟ

ନତାଃ କ୍ୱଚିତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ପ୍ରୋନ୍ନତାଗ୍ରାଃ
ସମାଃ କ୍ୱଚିତ୍ କ୍ୱଚିଦନେକରୂପାଃ
ସିତାଃ କ୍ୱଚିତ୍ କ୍ୱଚିଦନ୍ୟବର୍ଣ୍ଣା
ବିଭାନ୍ତ୍ୟନ୍ ଦୃଗା ଧରଣୀବିଭାଗାଃ । ୧୦ ।

---

(୨) ବାରକାଙ୍କ ଲଡ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପର୍ବତଃ ।

ତତଃ କିୟଦ୍ଦୂରଂ ଗତ୍ୱା
ପ୍ରିୟଂ—ବୟସ୍ୟ ଇତଃ ପଶ୍ୟ ।

ଗଜୈଃ କାନନତ୍ କାନନଦ୍ୱୀପିବର୍ଗୈ
ମୃଗୈଃ କାନନତ୍ କାନନଚ୍ଛନ୍ନବର୍ଗୈପୈଃ ।
ଲୁଲାପୈର୍ବରାହାଦଭିର୍ନୀଳକଣ୍ଠୈଃ
ଶିଳାବନ୍ତି ପଶ୍ୟ ସ୍ଥଳାନ୍ୟାଶ୍ରିତାନ । ୧୧ ।

ତତସ୍ତଦ୍ଭୂଧରମତିକ୍ରମ୍ୟ
ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ପୁରତଃ ପଶ୍ୟ
ଶିଳାଶଟୈର୍ଦତ୍ତଭୟା ମହାରୟା
ତରଙ୍ଗିଣୀକୁକ୍କୁରକଣ୍ଠିନାଦ୍ୱୟା
ଦୁରନ୍ତଶ ଧୈର୍ଯହରାତ୍ତଦୁସ୍ତରା
ଚରାଚରୋଦ୍ଘୁଷ୍ଟରବା ବିରାଜତେ । ୧୨ ।

ତତସ୍ତାଂ ବିଲଂଘ୍ୟ ସ୍ଥଳୀପ୍ରାୟଂ ଭୂଭାଗଂ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ ।
(ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମବଲୋକ୍ୟ ସବିସ୍ମୟଂ) ସଖେ ! ଏତଦ୍ଭୂଧରଶିଖରାବସ୍ଥିତଃ ପ୍ରାସାଦୋ ଦୃଶ୍ୟତେ । ଅପି ନାମାତ୍ର କୋଽପି ଦେବୋବସ୍ତାବର୍ତ୍ତି ।

ପ୍ରିୟ—(ସାନନ୍ଦଂ) ବୟସ୍ୟ !

ନୂନଂ ଯାଷ୍ୟ ବରାହଘଣ୍ଟକପୁରୀଂ ପ୍ରୋତ୍ତୁଙ୍ଗଶୈଳାଦ୍ଭୁତଃ
ତଂ ଦୁର୍ବର୍ଣ୍ଣମୟଂ ବିବିଚ୍ୟ ମନସା କୈଳାସଭୂମୀଧରଂ
ସିଦ୍ଧାଧ୍ୟାସିତକନ୍ଦରଂ ସୁଶିଖରଂ ବଟେଶନତ୍ୟାର୍ଚ୍ଚିତଂ
ସୋଽଧ୍ୟାସ୍ତେଽଦ୍ରିମିମଂ ସୁଖାଦବିରତଂ ଶ୍ରୀନୀଳକଣ୍ଠେଶ୍ୱରଃ ।୧୩

ତମିମଂ ନମ । (ଇତି ଉଭୌ ପ୍ରଣମ୍ୟ ତତଃ କିୟଦ୍ଦୂରାବସ୍ଥିତଂ ତାରଖ୍ୟଂ ପତ୍ତନମତୀତ୍ୟ ଶ୍ରୀତାରିଣୀନାମଧେୟାଂ ଭଗବତୀଂ ନେତ୍ରପାନୀରିନ୍ଦତୁଃ ।

ପ୍ରିୟ—ସଖେ ପଶ୍ୟ—

ଭକ୍ତାନାଂ ସ୍ୱପଦାବ୍ଜସନ୍ତଭୂତାଂ ସଂସାରବାରାଂନିଧେଃ
ପାପାନାଂ ନିଜରୂପଦର୍ଶନକୃତାଂ ପାପାମ୍ବୁଧେସ୍ତାରଣାତ୍ ।
ପାନ୍ଥାନାମନୁବାସରଂ ଭୟକୃତାଂ କାନ୍ତାରସନ୍ତାରଣା—
ଦେଷା ତଷ୍ଟତ ତାରଣୀତି ଦଧତୀ ସଂଜ୍ଞାଂ ଗିରୀନ୍ଦ୍ରାତ୍ମଜା ।୧୪।

ଅପି ଚ—ସର୍ବାପଦ୍ଭବନବାରଣୀ ନିଜଟତାଂ ପାପୌଘସଂହାରଣୀ
ପ୍ରୋନ୍ମତ୍ତାସୁରଦାରଣୀ ଧରଣିଭୃତ୍କାନ୍ତାରସଂଚାରଣୀ ।
ଶଶ୍ୱନ୍ମଙ୍ଗଲକାରଣୀ ଗୁରୁବିପନ୍ମଜ୍ଜଜ୍ଜନୋଦ୍ଧାରଣୀ
ଭୀତାନାଂ ଭୟହାରଣୀ ବିଜୟତେଽରଣ୍ୟେ ସଦା ତାରଣୀ ।୧୫।

କିଂ ଚ—ଯତ୍ପୂଜାକରଣାଦବାପ୍ୟ ସହସା ସିଦ୍ଧିଂ ମହାଶାବରୀଂ
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳୈର୍ବିଚରନ୍ତି ଗୃହ ଦସ୍ୟୁସଂଜ୍ଞାଃ କିରାତବ୍ରଜାଃ
ଅଧ୍ୱାନଂ ସୁଖମଧ୍ୱନୀନନିବହା ଯନ୍ନାମସଂକୀର୍ତ୍ତନାଦ୍
ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଗହନେ ଶୁଭାୟ ଭବତାଦେଷା ସଦା ତାରଣୀ ।୧୬।

କିଂ ଚ—ଉଦ୍ଧ୍ୟତ୍ତୀକ୍ଷ୍ଣବିଷାଣଶଙ୍କାସରଗଣୈଃ ପ୍ରୋନ୍ମତ୍ତଦନ୍ତାବଳୈଃ
ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳାଚ୍ଛ-ବରାହଯୋଗିନିବହୈରଣ୍ୟାଶ୍ରିତେ ହିଂସ୍ରକୈଃ ।
ଅଧ୍ୱନ୍ୟା ଗତସାଧ୍ୱସା ଅନୁଦିନଂ ଚୈତତ୍ପ୍ରଭାବାତ୍ ସଦା
ଖେମ ହନ୍ତ ସୁଖଂ ସ୍ୱପନ୍ତି ଗହନେ ମୂଳେଷୁ ଭୂମିରୁହାଂ ।୧୭।

ଅନଙ୍ଗ—ଅହୋ ଈଦୃକ୍ପ୍ରଭାବେୟଂ ତାରଣୀ । ତଦେତନ୍ନତଟସ୍ଥଂ
କଲ୍ୟାଣମୁତ୍ପାଦୟିଷ୍ୟତି (ଇତ୍ୟୁଭୌ, ମୁହୁଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ତତ୍-
ସ୍ଥଳଂ ଗତେତରପାଦାନ୍ନୀ ନତୁଂ) ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ କାୟୂର୍ଦ୍ଧ୍ୱଂ ଟେତ୍ୱା

ଅନଙ୍ଗ—ସଖେ ! ଇୟମରଣ୍ୟାନ୍ୟପି ଗୋନାସିକାଂ ଶତ୍ରୁବିଷୟୀ-
କରୋତି ।

ପ୍ରିୟ—(ବିହସ୍ୟ) ତତୋଽପ୍ୟଧିକତମେୟଂ ।

ଯତଃ —ପ୍ରାବୃଷି ନିର୍ଭର ନଃସରଦଗିରସଞ୍ଚାରିର୍ଘୋଷବନ୍ନିର୍ଝର
ବୃଂହୋଲ ବଚପାଡ ଭିନ୍ନବଗଳପ୍ରାଷାଣଦୁର୍ଗାନ୍ତରା ।
ଦନ୍ତଘ୍ନ ଦଗଣ୍ଡଶୈଳନବହା ଧୀଷା ଯଥେଷ୍ଟଯାପହା
କେଷାଂ ବା ଜନୟୂତ୍ୟସୌ ଦରମରଣ୍ୟାମା ପରଂ ନାନ୍ତରଂ

ଅପି ଚ—ଶାଳାଶ୍ୱତ୍ଥକପିତ୍ଥଚୂତପନସନ୍ୟଗ୍ରୋଧଭଲ୍ଲାତକୈଃ
କୋଳାଖ୍ୟୈର୍ଧବନାଗରଙ୍ଗବକୁଳାଶୋକାଶନଶ୍ରୀଫଳୈଃ ।
ନମ୍ବୋଦୁମ୍ବରମାପତାଳଖଦରଭୃକ୍ସର-ଭୂର୍ଜାର୍ଜୁନୈ
ର୍ଜମ୍ବୂଶାଲ୍ମଳିପାଟଲୀକରଜକୈଃ ଶେଫାଳିକାମ୍ରାତକୈଃ ।୧୯।
ଖର୍ଜୂରାମଲକୀପଳାଶତଳକୈର୍ଜମ୍ବୀରସପ୍ତଚ୍ଛଦୈ
ସ୍ତିଞ୍ଚାଦାଡ଼ିମଚଂପକୈ ର୍ମୁନିମହାରୁଣ୍ଡାଧଖାଣ୍ଡଦୁକୈଃ ।
ଗମ୍ଭାରୀଲବଲୀପିୟାଳସରଳୈର୍ୟୁକ୍ତା ମଧୂକଦ୍ରୁମୈଃ
କେଷାଂ ବାଜନୟୂତ୍ୟସୌ ଦରମରଣ୍ୟାମା ପରଂ ନାନ୍ତରଂ

କିଂଚ—ଶୂରାଃ ଶାବରମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ରନପୁଣା ଦୂରାଦପାସ୍ତାହତାଃ
କ୍ରୂରଗ୍ଗୁରବବର୍ଦ୍ଧିତାଃ ଗିରନଦୀପୂରାନ୍ତପାଥଃପିବାଃ ।
ବଙ୍କା ଦୁର୍ଗମସର୍ବପର୍ବତଭୂବାମଙ୍କାଃ ସମସ୍ତାପଦାଂ
ସାନନ୍ଦା ନବସନ୍ତ ଶୃଙ୍ଗ ଦହ୍ୟସଙ୍ଘାଃ କରାତବ୍ରଜାଃ । ୨୧ ।

ତତ ଉଭୌ ବହୁଗିରନଦୀଦର୍ଶନୋତ୍କଲୋଚନୌ କସ୍ମିନ୍ଦୂରଂ ଗତ୍ୱା

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ପଶ୍ୟ; ଉପଲଖଣ୍ଡଚତାନ୍ତରଦୁର୍ଗମା
ଚପଳବାରିମହଉରଚଣ୍ଡିମା

ମୂଷଲନାମନଦୀହ ବରାଜତେ
କୁଶଳଦା ଯଦୟଂ ବତ ଲଙ୍ଘ୍ୟତେ ।୨୨।

ଅପି ଚ--ଦୁର୍ଜ୍ଞାତାନ ଗତାଗତାନ ଚରଣୈଃ ସ୍ୱଲ୍ପାପି ନୋଭାବ୍ୟତେ
ଯତ୍ରୋଭୂତଗର୍ଜନଧ୍ୱନଭରୈ ଯା ସର୍ବଭୀତପ୍ରଦା ।

ଯା ଚମ୍ପଇପ୍ରଳୋଦକୌଘକଳତା ଦୁର୍ଗୋଚୟ ମନ୍ଦଭ୍ର
ବର୍ଷବର୍ତ୍ତୀ ମୁଷଳାଭଧା ଗିରନଣ୍ଡ ଯା ଦେୟୀଶ୍ୱବଦେୟାତତୋ।
ସେୟଂ ଇତ୍ତ ।

ତତୋ ରବକରଣଦୁର୍ଗୋଚୟାନ୍ତରଂ ବହୁତର କାନନଂ ତୟା
ସହ ସମତୀତ୍ୟ ଶ୍ରୀରଘୁନାଥ ପ୍ରାସାଦସ୍ଥଳୀଂ ନବାସାଧିକରଣୀଚକ୍ରତୁଃ ।

ପ୍ରିୟଂ—(ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ! ପଶ୍ୟ ।

ଧାନୁର୍ଷ୍କୈଃ ପରପକ୍ଷକକ୍ଷଦହନେ ଦକ୍ଷୈଃ ସଦାଽଧିଷ୍ଠିତାଂ
ପୂର୍ଣ୍ଣାଂ ତୁଙ୍ଗକୁରଙ୍ଗକୁଞ୍ଜରବରୈରନ୍ୟୈରଯୋଧ୍ୟାଂପୁରୀଂ ।
ରମ୍ୟାଂ ବୈତରଣୀଂ ବିଲୋକ୍ୟ ସରଯୂକଲ୍ପାମନଳ୍ପୋଦକା
ମତ୍ର ଶ୍ରୀ ରଘୁନନ୍ଦନୋ ବିଜୟତେ ନିତ୍ୟଂ ସଦାସନ୍ନୁତଃ ।୨୪।

ତଦାଗଚ୍ଛ, ତଂ ଦ୍ରକ୍ଷ୍ୟାବଃ (ଇତ୍ତ ତତ୍ପ୍ରାସାଦାନ୍ତଃ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ)

ପ୍ରିୟଂ—(ସାଞ୍ଜଳିବନ୍ଧଂ) ଭଗବନ୍ ଦଶକଣ୍ଠବାରଣକେଶରୀବ !
ଦୋର୍ଦ୍ଦଣ୍ଡୋଦ୍ୟତକୁଣ୍ଡଳୀକୃତଲସତ୍ କୋଦଣ୍ଡକାଣ୍ଡୋଝିଳ—
ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡୋଭୟଦଂ ପ୍ରଚଣ୍ଡପିଶିତାହାରୌଘସଂହାରଣଂ ।
ଅର୍ଣ୍ଣଃପୂର୍ଣ୍ଣଘନୋରୁମାର୍ତ୍ତବିଲସଦ୍‌ବର୍ଣ୍ଣପ୍ରକାଶୀକୃତଂ
ବନ୍ଦେ ତ୍ୱାଂ ରଘୁନନ୍ଦନଂ ମୁନିହୃଦାମାନନ୍ଦକନ୍ଦାତ୍ମକଂ ।୨୫।

ଅନଙ୍ଗ—(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ)ରହଃକୁଞ୍ଜସ୍ଥିତଂ ନୀଳମହଃପୁଞ୍ଜମହୋଜ୍ଜ୍ୱଳଂ
ସହୋଦରଯୁତଂ ବନ୍ଦେ ମହୋଦରନୃପାନ୍ତକଂ ।୨୬।

ତତ ଉଭୌ ତଂ ମୁହୁଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଇତୋ ଯାମ୍ୟଦଙ୍କୁଶଂ କୁଶଳେଶ୍ୱରାନ୍ତକଂ ଯାସ୍ୟାବଃ।

(ଇତ୍ତ ଶୀଘ୍ରତରଂ ଜଗ୍ମତୁଃ)

ପ୍ରିୟ—(ଆରାତ୍ ପ୍ରାସାଦଂନିବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ସାନନ୍ଦଂ)ବୟସ୍ୟ ! ଇମଂ ପ୍ରାସାଦଂ
ପଶ୍ୟ ।

ଅତ୍ରାସ୍ତି ଘନକରୁଣାବରୁଣାଳୟାତ୍ମା
ସର୍ବାର୍ତ୍ତିନାଶକୁଶଳଃ କୁଶଳେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଃ
ଯଂ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଭକ୍ତକଳିତା ଭୁବି ବାଞ୍ଛିତାନି
କୁର୍ବନ୍ତି ହନ୍ତ ନିଜପାଣିତଳେସ୍ଥିତାନି ।୨୭।

[ତତଃ ତତ୍‌ପ୍ରାସାଦାନ୍ତର୍ଭକ୍ତ୍ୟା ନତକଂଧରୌ ପ୍ରବିଷ୍ଟୌ ।].

ପ୍ରିୟଂ—(ସାଞ୍ଜଳିବନ୍ଧଂ) ଇମମତିଭକ୍ତିଯୁତୌ ନମ ।
ଯତଃ, ନିର୍ଲକ୍ଷ୍ୟଧୀନଜନରକ୍ଷଣପକ୍ଷପାତୀ
ନ୍ୟକ୍ଷଃ କ୍ଷମୀ କ୍ଷିତିତଳେ କୁଶଳେଶ୍ୱରାଖ୍ୟଃ ।
ଅକ୍ଷୀଣପାଦନତପାତକଲକ୍ଷକକ୍ଷ—
ଦାହାଶୁଶୁକ୍ଷଣିବିଚକ୍ଷଣବୀକ୍ଷଣୋଽୟଂ ।୨୮।

[ସାନନ୍ଦଗଦ୍ଗଦଂ] ହିଂସ୍ରବ୍ରଜୋଽପି ଯଦୁପାନ୍ତନିକୁଞ୍ଜବାସୀ
ସତ୍ତ୍ୱାନି କାନ୍ୟପି ହିନସ୍ତି ନ ଯତ୍ପ୍ରଭାବାତ୍
ବ୍ୟାଘ୍ରାଃ ସଦୈବ ନିଜନାମ ବହନ୍ତି ସାର୍ଥଂ
ତସ୍ମୈ ନମୋ ଭଗବତେ କୁଶଳେଶ୍ୱରାୟ ।୨୯।

ଅପି ଚ—ପୂର୍ବାର୍ଜିତାଘନିବହୋତ୍ଥିତ ରୋଧଯୋଗ—
ମୋକ୍ଷାମୃଜନ୍ମପରିବର୍ଜିତଜୀବିତାଶାଃ
କଲ୍ୟାଣଦକ୍ଷମଭିବୀକ୍ଷ୍ୟ ଭବନ୍ତି କଲ୍ୟା
ସ୍ତସ୍ମୈ ନମୋ ଭଗବତେ କୁଶଳେଶ୍ୱରାୟ ।୩୦।

(ଇତି ସ୍ତୁତ୍ୱା ପ୍ରଣାମ)

ଅନଙ୍ଗ—[ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ] ଭଗବନ୍ କରୁଣାନିଧେ ! ପ୍ରସୀଦ ।
ଯଦ୍ବ୍ୟଷ୍ଟିରେତି ଜଗତାମୁପସର୍ଗ-ବର୍ଗ—
ଦୌର୍ଗତ୍ୟ ଦୁର୍ଘଟିତନିସର୍ଗମହାର୍ଗଳତ୍ୱଂ ।

ଭୂୟାତ୍ କଥଂ ଶୁଭଫଳପ୍ରଦକଳ୍ପଶାଖୀ
ତସ୍ୟୈବ ତେଽଦ୍ୟ ମହିମା ନ ହି ମାଦୃଶାନାଂ ।୩୧।
[ଇତି ମୁହୁଃ ପ୍ରଣମା ମ]

(ତତ ଉଭୌ ତଦୁପାନ୍ତନକୁଞ୍ଜଦର୍ଶନଜାତକୌତୂହଳୌ ବହିର୍ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତୌ)

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ! ଇତୋଽବଦୂରସ୍ଥିତାଂ ଖଣ୍ଡେଶ୍ୱରାଭିଧାନେନ
ସଦାଶିବେନାଧିଷ୍ଠିତତଟୀଂ ଶ୍ରୀବୈତରଣୀମତସ୍ତ୍ୱଂ ପଶ୍ୟସି

ଅନଙ୍ଗ—(ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ! ସା କୋନାମିକାସଭୂତା ?

ପ୍ରିୟଂ—ସୈବେୟଂ ସା ବ୍ରହ୍ମଣା ପୁରା ସମସ୍ଥଳୀଂ ନୀତା ।

ଅନଙ୍ଗ—ତଦ୍ଦ୍ରୁତଂ ଯାସ୍ୟାବଃ । (ଇତି କୈଶ୍ଚିତ୍ପଦୈସ୍ତତୀରମଧିଷ୍ଠିତଂ)

ପ୍ରିୟଂ—(ସ୍ଥିରଷ୍ଟଂ ଶିବମବଲୋକ୍ୟ) ସଖେ ! ଏଷ ଖଳୁ ସୁରସିଦ୍ଧ-
ଭୂତ-ବେତାଳ-ସେବିତଚରଣଃ ପ୍ରଣତପ୍ରଣତଶରଣୋ
ଽଖିଳଜନୋଦ୍ଧରଣାୟ ବୈତରଣୀତରଙ୍ଗିଣୀତୀରପରିସର-
ପ୍ରଭୂତମଞ୍ଜୁଳନକୁଞ୍ଜସ୍ଥଳୀମଳଂକରୋତି ।

(ସାଞ୍ଜଳିପୁଟଂ) ଅମଳାନ୍ତଃଣ୍ୟଜନଜନ୍ମ କମଳାସନପୂଜିତ
ବୈତରଣ୍ୟାସ୍ତଟାବାସ ଖଣ୍ଡେଶ୍ୱର ନମୋଽସ୍ତୁ ତେ ।୩୨।

ଅନଙ୍ଗ—ଅରଣ୍ୟେଽତ୍ର କୃତାବାସେ ଶରଣେ ଶରଣାର୍ଥିନାଂ
ବରେଣ୍ୟେ ସୁରସଙ୍ଘାନାଂ ହରେ ନ୍ୟସ୍ତଂ ମନୋଽସ୍ତୁ ମେ ।୩୩।

ଉଭୌ ତଂ ମୁହୁଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ବୈତରଣୀତୀରତ୍ କଂଚିଦନ୍ତର-
ମବତେରତୁଃ ।

ପ୍ରିୟଂ—ସଖେ ସେୟଂ ବୈତରଣୀ ନାମ ।

(ସାନନ୍ଦଂ) ସ୍ୱାଦୁସ୍ୱଚ୍ଛନିତାନ୍ତଶୀତଳଜଳା କଲ୍ଲୋଳମାଳାକୁଳା
ଦତ୍ତାଶେଷଫଳା ଶିଳାତଳବଳାତ୍ କଲ୍ଲୋଳମାଳାଚଳା ।
ସ୍ୱର୍ଗାପ୍ତେଃ ସରଣିର୍ଭବାବ୍ଧିତରଣିଃ ପାପୌଘସଂହାରିଣୀ
ସେୟଂ ବୈତରଣୀନଦୀ ବିଜୟତେ ସର୍ବାପଗାନାଂ ମଣିଃ ।୩୪।

ପୂତାଂ ପ୍ରଣମ ସଂଭୂତାଂ ଭୂତାନାଂ ପାପନୁତ୍ତୟେ
ଏତାଂ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଲୋପେତାଂ ସକଲାମରବନ୍ଦିତାଂ ।୩୫।
ତତ ଉଭୌ ସାନନ୍ଦଂ ତସ୍ୟାଃ ବନ୍ଦିତ୍ୱା ପରସ୍ତୀରଂ ଜଗ୍ମତୁଃ ।
(ତତ୍ତଲେ ସାନନ୍ଦଂ ମଜ୍ଜନ୍ତୀ ଜନାନବଲୋକ୍ୟ) ସଖେ ପଶ୍ୟ ।
ସ୍ନାତ୍ୱୈତତ୍ସଲିଲେ ସୁନିର୍ମଳରୁଚଃ କନ୍ଦର୍ପଦର୍ପାପହାଃ
କୈବେଶ୍ୟମପି ସଂପଦଂ ନ ମନସା ବାଞ୍ଛନ୍ତ୍ୟମୀ ମାନବାଃ ।
ସ୍ୱାରାଜ୍ୟାଧିକଭାଗ୍ୟଭୋଗକୁଶଳାଃ ପ୍ରାଜ୍ଞୈୟରନନ୍ୟୈର୍ଗୁଣୈଃ
ପୂଜ୍ୟାଃ ସନ୍ତତମୀଡି-ଧୃତରହ୍ୱେତାସ୍ତ୍ରୀଗଣୈର୍ବା ମାନବାଃ ।୩୬।
ଅପି ଚ—ଚଞ୍ଚତ୍କାଞ୍ଚନକେତକୀଦଳବପୂଃ ସ୍ଫାରସ୍ଫୁରତ୍ତେଜସା ।
ଧନ୍ୟାଂ ବୈତରଣୀନଦୀତଟଭୁବଂ କୁର୍ବନ୍ତ୍ୟ ଗୌର୍ଜ୍ଜୁମିବ ।
ପଶ୍ୟୈତା ହରଣେକ୍ଷଣାଃ କ୍ଷିତିତଳାକଲ୍ୟାଣଭୂଷଣା
ଗାହନ୍ତେ ଚ ସୁରାଙ୍ଗନା ଇବ ବରାଙ୍ଗାମିମାଂ ସନ୍ତତଂ ।୩୭।

ପରମାନନ୍ଦସଂଦୋହମକରନ୍ଦନସ୍ୟନ୍ଦସୁନ୍ଦରହୃଦୟାରବିନ୍ଦ
ମାନନ୍ଦପୁରଂ ନାମ ସାର୍ଥଂ ଦଧିବେତୀରମଧ୍ୟାସ୍ତେ ତଦସ୍ୟା ଏତାଃ ।
କିଂ ଚ କମଳାଳୟାକେଳନାଳୟାକାରେଽଷ୍ଟଦୁର୍ଗାପରନାମକେଽସ୍ମି-
ନ୍ନେନ କ୍ଷିତିପାଳକଳାକରେଣାଧିକୃତନୃପବାଛିଭ୍ୟ-ସଭାଜିତଃ ସଭା-
ବିଷୟୀ ସ୍ୱବିଷୟପ୍ରତ୍ୟାସନ୍ନଂ ରାଜମଣ୍ଡଳଂ ଗୂରଚକ୍ଷୁଷା ବୁଦ୍ଧିବିଷୟୀ
କରୋତି ତଦାଗଚ୍ଛ । ଏତତ୍ତୀରୋପରଭାଗାବସ୍ଥିତଂ ଶ୍ରୀଦଧିବାମନ-
ରୂପିଣଂ ଭଗବନ୍ତମବଲୋକ୍ୟ ପାଯୟାବଃ ।

(ଇତି ତତ୍ପ୍ରସାଦଂ ପ୍ରବଷ୍ଟୌ) ।

ତତଃ ତତ୍ପୁରଃସ୍ଥିତୌ କୃତାଞ୍ଜଲିପୁଟୌ ନମୋ ଭଗବତେ
ଦଧିବାମନାୟେତି ପ୍ରଣେମତୁଃ । ।

ପ୍ରିୟ—[ସାକୂତସ୍ମିତଂ] ସଖେ !

ଅନାଗତଃ କ୍ଷିତପତିଂ ବଳବଦ୍ବଦାନ୍ୟଂ
ତଂ ଯାଚିତୁଂ କପଟବାମନରୂପଧାରୀ
ତଦ୍ଭକ୍ତିରଜ୍ଜୁଗୁଣପାଶନିତାନ୍ତବଦ୍ଧୋ
ନତ୍ୟଂ ହରନ୍ତି ଦଧିବାମନମୂର୍ତ୍ତିରସ୍ତେ ।୩୮।

କାଂତ— ଯଃ ଶିକ୍ଷୟନ୍ନିବ ଜନାନ୍ ଧନିକାର୍ଥନାୟାଂ
ଲଜ୍ଜାଭରେଣ ମହତା ଲଘୂତାଂ ବଭାର ।
ଯତ୍ପାଦପଦ୍ମମକରନ୍ଦସମା ବିଲୋକ୍ୟ
ତସ୍ମୈ ନମୋ ଭଗବତେ ଦଧିବାମନାୟ ।

ତତ ଉଭୌ ତଂ ମୁହୁଃ ପ୍ରଣମ୍ୟ ବହିର୍ନିର୍ଗତୌ ।

ପ୍ରିୟ—(ସର୍ବତୋ ବିଲୋକ୍ୟ ସାନନ୍ଦଂ) ସଖେ ! ପଶ୍ୟ

ବଣିଗ୍ଜନାଢ୍ୟଂ ସ୍ଥିତସାଧୁସାର୍ଥଂ
ସଦାନଷଦ୍ୟା ସୁଲଭାଖିଳାର୍ଥଂ ।
ସ୍ଫୁରତ୍ପୁଷ୍ପକୋଟିକିଶାଟକଲ୍ପଂ
ସାନନ୍ଦମାନନ୍ଦପୁରଂ ଚକାସ୍ତି ।
ତଦାଗଚ୍ଛ ଶରଜଃକ୍ଷେତ୍ରଂ

(ଇତି ନୌକାଯାନେନ ବିରଜଃକ୍ଷେତ୍ରଂ ଜଗ୍ମତୁଃ)

କବିପରିଚୟଃ—

ଗ୍ରାମସ୍ଥୋ ନରସିଂହଦେବନୃପତେଃ ଶ୍ରୀଦିବ୍ୟସିଂହଃ ସୁଧୀଃ
ଶ୍ରୀମଦ୍ବତ୍ସକୁଲୋଦ୍ଭବଃ ସ ସୁଷୁବେ ଦେବୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣା ଚ ଯଂ
ଦୁର୍ଗାପ୍ରସନ୍ନନାମକେନ କବିନା ତେନ ସ୍ୱଶକ୍ତ୍ୟା କୃତଂ
ନୂତ୍ନଂ ନାଟକରତ୍ନମେତଦନିଶଂ ବିଦ୍ୱଦ୍ଭୁଦେ ଜାୟତାଂ ।

: ସମାପ୍ତୋଽୟଂ ଗ୍ରନ୍ଥଃ ।

Ptd. by C.S Misra B.A. at the Ambika Press, (C)

PRINTER
C .S MISRA B. A.
AMBIKA PRESS,
CUTTACK
1946.